

142

Huguenin

...6,00.

2.ª Parte. Metodi antipiretici (sottrazione di calore). Prof. v. LIEBERMEISTER. — Metodi antiflogistici. Sottrazioni generali di sangue. Trasfusione. Prof. TH. JÜRGENSEN. — Applicazione medica percutanea, intracutanea e sottocutanea. Prof. A. EULENBURG. **Completo L. 10,00.**

4.ª Parte. Terapia della respirazione. Prof. J. OERTEL. **Completo L. 16,00.**

... saggio. Prof. ... **Completo L. 6,00**

2.ª Parte. Idroterapia. Prof. G. WINTERNITZ. **Completo L. 7,00.**

Volume III.

Elettroterapia. Prof. W. ERB. **Completo L. 16,00.**

Volume IV.

Terapia dei disturbi della circolazione. Prof. OERTEL (*in corso*).

condizioni

L'opera si pubblica a dispense, ognuna di 48 pagine, al prezzo di L. **Una.** Carta, caratteri e formato, il tutto simile all'opera di ZIEMSSEN, Patologia e Terapia, ecc.—Ogni volume consta di 400 a 600 pagine circa.—In ogni mese si pubblicano due dispense. — Le associazioni si ricevono presso gli Editori e presso i principali librai d'Italia. — Si sono pubblicate dispense 68.

I volumi si vendono anche separatamente.

NAP

JOVENE E

EDIT

188

EXPOSITIO METHODICA

JURIS CANONICI

STUDIIS CLERICALIBUS ACCOMMODATA

Corbeil, typ. et stér. de Crété.

142

Mai 22

EXPOSITIO METHODICA
JURIS CANONICI

STUDIIS CLERICALIBUS ACCOMMODATA

auctore

LUDOVICO HUGUENIN

JURIS CANONICI PROFESSORE

TOMUS SECUNDUS

PARISIIS

GAUME FRATRES ET J. DUPREY, BIBLIOPOLÆ

3, VIA DICTA DE L'ABBAYE, 3

M DCCC LXVII

EXPOSITIO METHODICA
JURIS CANONICI

PARS SPECIALIS

DESCRIBENS

STATUM ECCLESIÆ JUXTA CANONES

LIBRI PRIMI

TITULUS II

DE REGULARIBUS

CAPUT I. Natura status religiosi.
CAPUT II. Historia vitæ regularis.
CAPUT III. Leges quibus regulares subjiciuntur.

CAPUT I

De natura status religiosi.

ART. I. Illius notio.
ART. II. Finis et media vitæ religiosæ.
ART. III. Vota solemnia et simplicia.

ARTICULUS I

NOTIO STATUS RELIGIOSI.

Status religiosus jam innotescit : 1° ex illius definitione ; 2° ex ejus distinctione a cæteris statibus.

§ 1. — Definitio illius (1).

Status religiosus definitur : Vitæ genus stabile et permanens fidelium ad charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ paupertatis, castitatis et obedientiæ, sub obsequio regulæ communis, ab Ecclesia approbatum.

Explicatur. — Dicitur 1° *Vitæ genus stabile et permanens;* agitur enim de statu vitæ christianæ ab aliis distincto. Status in genere est vivendi modus; status proprie dictus importat quamdam firmitatem, videlicet stabilitatem ex causa quæ mutationem difficilem reddat; v. g. status peccati et gratiæ, status clericalis et conjugalis, vita christiana.

Dicitur 2° *Fidelium ad charitatis perfectionem tendentium.* Finis status regularis positus est in christiana perfectione acquirenda, quæ specialiter attenditur secundum charitatem. Ad eam requiritur 1° Charitas quæ nos unit Deo, fini ultimo hominis. 2° Peculiaris gradus charitatis, nam fideles a peccato mortali immunes non sunt omnes perfecti. 3° Charitas ita habitualis et intensa ut hominem proxime disponat ad agendum facile et ordinarie juxta Dei præcepta et consilia.

Dicitur 3° *Editis tribus votis,* etc. Tria vota sunt tan-

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. III, tit. 31, *de Regularibus.*

quam media quibus ad perfectionem facilius et tutius pervenitur. In statu regulari servantur tria consilia evangelica quibus removentur ea quæ maxime perfectioni obsistunt. Ista consilia firmantur voto perpetuam obligationem continente.

Dicitur 4° *Sub obsequio regulæ communis.* Ad statum religiosum opus est aliqua regula et regimine, nam stabilis in communi vivendi modus ita comparatus est, ut sine certa regula et regimine non subsistat.

Dicitur 5° *Ab Ecclesia approbatum*, sive quia agitur de statu publico personarum, sive quia norma idonea prosequendi perfectionem eligenda est et sancienda.

§ 2. — Status religiosi distinctio a cæteris statibus.

Status religiosus distinguitur 1° a statu clericorum, nam de fide est existere hierarchiam in Ecclesia ; et clerici bonum commune societatis spiritualis prosequuntur, dum regulares proprio bono intendunt. — 2° A statu laicorum ; etenim fideles vitam communem agunt, et subsunt communibus Ecclesiæ legibus, dum religiosi vitam perfectam ex instituto sectantur, ideoque propriis legibus utuntur.

Hæc manifesta sunt, supposita existentia consiliorum evangelicorum. Atqui datur distinctio inter præcepta et consilia, et consilia sunt perfectiora præceptis. Probatur tum ex verbis Christi et S. Pauli, tum ex Patribus qui perfectionem consiliorum extollunt. Igitur professio publica consiliorum statum distinctum constituit.

Consilia sunt quidem innumera, v. g. circa modum adimplendi præcepta. Verum auctores communiter loquuntur de tribus consiliis paupertatis, castitatis et obedientiæ, quatenus ea sunt præcipua, et cæteris præstantiora media perfectionis acquirendæ.

ARTICULUS II

FINIS ET MEDIA VITÆ RELIGIOSÆ.

§ 1. — Finis status religiosi (1).

Finis proprius status regularis est perfectio acquirenda. Status vitæ christianæ est multiplex : dividitur in statum vitæ communis qui non ordinatur ad perfectionem, et in statum perfectionis. — Status perfectionis dividitur in statum perfectionis exercendæ (Episcopatum), et in statum perfectionis acquirendæ, (statum religiosum). Controvertitur de modo quo status clericalis ordinetur ad perfectionem.

Status perfectionis acquirendæ non excludit opera misericordiæ erga proximum; etenim ista opera augent caritatem, dum gloriam Dei, salutem animarum et levamen afflictorum promovent. Hinc quidam ordines servant consilia misericordiæ. — Igitur fini proprio superaddi possunt alii fines accidentales qui non inveniuntur in singulis Religionibus, ideoque sunt ratio varietatis Ordinum.

§ 1. — Media vitæ religiosæ (2).

I. *De requisitis in statu perfectionis.*

1. Aliqua consilia sunt de essentia status perfectionis. Etenim ad quemlibet statum perfectionis requiritur ut fidelis aliquid boni peragendum intendat præter præcepta. Ille vero qui nulla consilia servaret, nihil aliud bonum perageret præter observantiam præceptorum. Ergo requiritur aliquod consilium.

(1) Suarez, *de Religione.*
(2) Schmalzgrueber, lib. III, tit. 31.

2. Communiter distinguitur status religionis completus seu stricte sumptus, a statu religioso incompleto seu late sumpto. Ad constituendum statum religiosum late sumptum sufficit observantia cujusdam consilii voto firmata. Iste status idem est ac status incompletus perfectionis acquirendæ, et complectitur omnes qui per aliquod votum et specialem vivendi modum Dei servitio consecrantur.

3. Ad completum statum perfectionis acquirendæ requiruntur et sufficiunt tria consilia paupertatis, castitatis et obedientiæ. Etenim ille status omnia perfectionis impedimenta removet, et insuper habet vim dirigendi omnes hominis actiones ad perfectionem. — Status religiosus stricte sumptus est status tendentium ad perfectionem per tria consilia voto firmata, seu status completus perfectionis acquirendæ.

4. Totalis *traditio* sui *Deo facta*, et Dei *ministris* acceptata pertinet etiam ad essentiam Status religiosi proprie dicti; nam iste status a Patribus et Doctoribus constanter et communiter ita intellectus est.

II. *Tria consilia paupertatis*, *castitatis et obedientiæ sunt essentialia statui religioso.* — Prob. Status religiosus potest considerari tripliciter, quatenus est vel exercitium perfectionis, vel portus et statio quædam quietans animum a sollicitudinibus sæcularibus, vel perfectum sacrificium seu holocaustum per quod aliquis totaliter se et sua offert Deo. Atqui status religiosus secundum hanc triplicem considerationem exigit tria consilia.

Prob. 1ª *pars minoris.* Ad exercitium quærendi perfectionem caritatis, requiritur ut fidelis a se removeat illa per quæ possit impediri ne totaliter ejus affectus tendat in Deum. Atqui hujusmodi sunt tria : primum, cupiditas exteriorum bonorum quæ tollitur per pauper-

tatem; secundum, concupiscentia sensibilium delectationum quæ removentur præsertim per castitatem; tertium, inordinatio voluntatis quæ per obedientiam excluditur. — Hæc tria impedimenta designavit S. Joannes his verbis : *Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum et superbia vitæ.*

Prob. 2ª *pars.* Sollicitudinis sæcularis inquietudo ingeritur homini circa tria : 1° circa dispositionem rerum externarum, et ista sollicitudo per paupertatem aufertur; 2° circa gubernationem uxoris et liberorum, quæ sollicitudo per consilium castitatis tollitur; 3° circa dispensationem propriarum actionum, quæ removetur per obedientiam.

Prob. 3ª *pars.* Holocaustum est, cum aliquis totaliter sua offert Deo. Atqui homo habet triplex bonum : per paupertatem offeruntur Deo bona fortunæ; per castitatem, corpus; per obedientiam, ipse animus seu propria voluntas (1).

III. *Ad essentiam completi status perfectionis acquirendæ, requiritur ut tria consilia voto firmentur.* — *Prob.* Status exigit firmitatem ex causa. Cum tria consilia sint de essentia status religiosi, requiritur stabilis eorum observantia. Causa vero inducens obligationem permanendi in eorum observatione, non potest esse nisi *promissio* Deo *facta.* Ergo requiritur ut tria consilia firmentur voto perpetuam obligationem continente.

ARTICULUS III

VOTA SOLEMNIA ET SIMPLICIA.

Vota regularium sunt solemnia vel simplicia. Hæc dis-

(1) S. Thomas, 2. 2, quæstio 186. — Zallinger, *Jus ecclesiasticum*, lib. III, tit. 31.

tinctio constat ex textibus Juris et unanimi sententia Doctorum qui diversos effectus voto simplici et solemni tribuunt.

§ 1. In quo consistat votorum solemnitas.
§ 2. An votorum solemnitas sit de essentia status religiosi.
§ 3. Institutorum variæ species ratione votorum.

§ 1. — In quo consistat votorum solemnitas (1).

Id controversum fuit. Tres sunt sententiæ.

I. Prima sententia, quæ solemnitatem reponit in aliquo ritu *benedictionis*, confutatur. Distinctio votorum non oritur ab aliqua benedictione, sed ab effectu morali quem producit votum solemne, nam existunt religiones in quibus emittuntur vota solemnia, quin ullus adhibeatur ritus benedictionis.

II. Altera sententia eam reponit in *traditione* qua vovens Deo et ordini religioso se donat. Rejicitur ob plures rationes. 1° Si solemnitas consisteret in traditione, non posset esse votum simplex quando intervenit traditio; atqui traditio intervenit in votis scholasticorum Societatis Jesu, et tamen votum remanet simplex. — 2° Si solemnitas consisteret in traditione, esset juris divini, seu necessario alligata traditioni; atqui textus juris probant eam esse institutionis ecclesiasticæ. — 3° Moralis effectus voti solemnis non procedit a sola voluntate voventis. Homo per se solum nequit se inhabilem reddere ad valide contrahendum.

III. Communis sententia vindicatur. — 1° Ista sententia solemnitatem voti reponit in *dispositione Ecclesiæ*, ita acceptantis illud, ut seclusa dispensatione apostolica

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. III, tit. 34 *de Voto*. — Bouix, *de Regularibus*, sect. III.

sit perpetuum, et voventem inhabilem reddat ad actus voto repugnantes. — Prob. Solemnitas reponenda est in Ecclesiæ statuto, si nihil aliud sit quam vis seu efficacia voti quosdam actus irritandi; et vis illa non superveniat voto nisi ex statuto Ecclesiæ. Atqui hæc duo constant. 1° Iste effectus moralis tribuitur voto in omnibus et solis religionibus quæ solemnes habentur. 2° Ista vis non supervenit voto nisi ex statuto Ecclesiæ, nam ex jure solemnitas est institutionis ecclesiasticæ.

2° Votum solemne paupertatis religiosum reddit incapacem acquirendi dominium, dum votum simplex obstat solummodo ne licite acquirat aut possideat. Distinguitur quadruplex gradus quo fideles possunt paupertatem evangelicam vovere : 1ˢ excludit usum rerum superfluarum; 2ˢ excludit usum liberum; 3ˢ excludit dominium; 4ˢ excludit capacitatem dominii. — Votum solemne castitatis reddit religiosum perpetuo inhabilem ad contrahendum matrimonium. — Votum solemne obedientiæ efficit ut religiosus non possit promissionibus erga Deum vel homines se obligare firmiter, nisi dependenter a voluntate superioris, qui valet hujusmodi promissiones irritare.

3° Igitur votorum solemnitas est vis, per Ecclesiæ legem votis alligata, certos effectus producendi, scilicet irritos vel irritabiles faciendi quosdam actus voventis, accidentali votorum perfectioni contrarios : vis perpetuo inhabilitandi ad matrimonium : vis inducendi incapacitatem absolutam dominii : vis reddendi irritabiles per superiorem promissiones religiosi erga Deum vel homines factas post emissam professionem.

§ 2. — An votorum solemnitas sit de essentia status religiosi.

Votorum solemnitas non est de essentia status religiosi.

Prob. 1°. Ex natura status religiosi. Iste status requirit media perfectionis acquirendæ, et stabilitatem convenientem. Atqui hæc duo habentur independenter a solemnitate votorum. 1° Sunt media quibus removentur impedimenta perfectionis, videlicet vota cum regulis. Majus quidem incitamentum ad pietatem præstatur solemnitate votorum, quæ pleniorem propriæ voluntatis abdicationem efficit; sed vota simplicia habent etiam vim sufficientem avertendi animum a cupiditatibus, a rerum temporalium sollicitudine, a propriæ voluntatis inordinatione. Majus et minus non variant species, ait Suarez. 2° Idem dicendum de stabilitate. Major est stabilitas in religionibus solemnibus, quia mutua est obligatio religiosi et religionis : dum vovens se religioni tradit in perpetuum, ipsa religio suscipit obligationem illum retinendi. Non ita se obligant ad invicem ordo et religiosus in congregatione votorum simplicium; tamen stabilitas est sufficiens : professus non potest propria sponte recedere, et ordo non debet eum, nisi de gravi causa, dimittere.

Prob. 2°. Ex bullis Gregorii XIII, quibus statuitur Jesuitas scholasticos, quamvis emittant vota simplicia, vere religiosos esse. — Sic finita est, apostolica auctoritate, quædam antea existens controversia (1).

§ 3. — Institutorum variæ species ratione votorum (2).

Instituta religiosa, lato sensu intellecta, sunt triplicis generis : *religiones*, cæteri *ordines* seu congregationes religiosæ, *congregationes* improprie dictæ.

Per religiones proprie dictas, intelliguntur instituta quæ habent status religiosi essentiam cum votis solemnibus.

(1) Gregorii XIII Const. *Quanto fructuosius.*
(2) Bouix, *de Regularibus*, pars II, cap. I.

Per congregationes religiosas, intelliguntur instituta quæ essentiam status religiosi habent cum votis simplicibus.

Per congregationes improprie religiosas, intelliguntur statuta quæ non habent essentiam status religiosi, sed formam illius imitantur, et aliquid ex ipso retinent; v. g. vel solum castitatis votum, vel tria vota temporaria, vel similem modum vivendi sine votis.

CAPUT II

Historia vitæ regularis.

ART. I. Origo et institutio status religiosi in genere.
ART. II. Ratio et historia variorum ordinum.

ARTICULUS I

ORIGO ET INSTITUTIO STATUS RELIGIOSI IN GENERE.

§ 1. Origo status religiosi ratione auctoris.
§ 2. Institutio status religiosi ratione temporis.

§ 1. — Origo status religiosi ratione auctoris (1).

Quæritur utrum status religiosus quem hæretici detestantur, sit divini juris, an juris humani.

Prop. — Status religiosus fuit a Christo institutus quoad substantiam, non quoad accidentales formas.

Explicatur. — Formæ accidentales status religiosi non debent cum ipso statu confundi. Status religiosus non idem est ac ordines religiosi. Verus institutor illius non est ille qui formam accidentalem induxit, sed ille qui

(1) Suarez, *de Religione*, lib. III. — Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. III, tit. 31.

substantiæ ipsius auctor fuit. Proinde Christus potuit statum religiosum instituere quoad substantiam, relinquendo Ecclesiæ facultatem eligendi varios modos quibus suscipiatur vita religiosa.

Prob. 1°. Textibus Evangelii quibus Christus praxim stabilem seu vota consiliorum commendat; verbi gratia : *Si vis perfectus esse, vende quæ habes et da pauperibus, et veni, sequere me.* (Matth., XIX, 21). Atqui substantia status religiosi consistit in tribus votis.

2° Auctoritate Patrum, quorum alii dixerunt Christum nos ad statum religiosum consiliis vocavisse; alii hunc statum appellant *philosophiam a Christo institutam, introductam;* alii extollunt vitam religiosam ut imitationem vitæ quam Christus cum suis Apostolis instituit.

3° Ex nota sanctitatis Ecclesiæ catholicæ propria. Sanctitas in Ecclesia manifestari debet exercitio omnium virtutum in summo gradu, ita ut consilia evangelica complectatur. Atqui publica professio consiliorum est ipsemet status religiosus. Ergo status religiosus pertinet ad sanctitatem Ecclesiæ Christi.

Igitur Status religiosus dici potest de jure divino, non præcipiente, sed consulente. Hæc est doctrina omnium catholicorum recte sentientium, ait Suarez. — Opinio eorum qui dicunt statum religiosum esse solum institutionis ecclesiasticæ, est periculosa et temeraria : periculosa, nam favet novatoribus qui statum religiosum abrogare moliuntur; temeraria, nam Pius VI in Brevi dogmatico asserit : *Regularium abolitio, a Conventu nationali decreta, lædit statum publicæ professionis consiliorum evangelicorum.*

In institutione Ordinum, aliquam partem concedimus privatis et sanctis viris religiones proponentibus et formantibus, majorem Ecclesiæ quæ illas recognoscit et approbat, maximam Christo religiosi status conditori.

§ 2. — Institutio status religiosi ratione temporis (1).

I. *Regula* ad dignoscendum utrum prioribus Ecclesiæ sæculis extiterint veri religiosi.

1° Distinguitur religiosi status professio expressa et tacita. *Expressa* dicitur quando religionem profitens, id verbis enuntiat, proferendo formulam triplicis voti. *Tacita* professio vocatur, quando profitens suam voluntatem verbis non exprimit, aliquo tamen externo et consueto signo sufficienter patefacit, v. g. religiosum habitum assumendo. Ex sententia communi, professio tacita sufficere potest; igitur ex eo quod prioribus Ecclesiæ sæculis non reperiatur usus expressæ professionis, minime sequitur eo tempore religiosos deesse.

2° Vita communis ad statum religiosum pertinet, non ex natura illius status, nam vita solitaria potest esse status perfectionis, sed ex legibus Ecclesiæ quæ jamdudum non solet vitam solitariam approbare. Igitur ex eo quod prioribus Ecclesiæ sæculis non reperiatur vita communis, negandum non est eo tempore religiosos fuisse.

3° Negandum non est prioribus sæculis exstitisse religiosos, ex eo quod tunc non exstiterint Cœnobitæ neque Anachoretæ; nam potuerunt religiosi vitam privatam agere in urbibus atque in propriis ædibus.

4° Religiosos prioribus temporibus exstitisse constabit, si probetur tunc exstitisse homines, qui triplex consilium evangelicum voventes se Deo dicaverint, aliquo acceptante, nomine Dei, traditionem eorum.

II. *Variis argumentis evincitur, tribus prioribus sæculis et ab ipsis Apostolorum temporibus religiosos exstitisse.*

(1) Bouix, *de Regularibus*, sect. IV. — Mabillon, *Acta ordinis S. Benedicti*. — Martène, *Commentaria in Regulam S. Benedicti*.

1° Falsum est scriptores ecclesiasticos esse unanimes in neganda status religiosi existentia ante IV sæculum. Multi sententiam contrariam tenent, v. g. Suarez, S. Thomas, S. Bernardus.

2° Plerique eorum qui credunt Therapeutas ægyptiacos temporis apostolici fuisse christianos, etiam monachos fuisse credunt.

3° Vere religiosi fuerunt primi fideles multi Ecclesiæ Jerusalem. Ea erat persuasio Patrum IV sæculi, v. g. S. Augustini, Chrysostomi, Hieronymi.

4° Religiosi fuerunt tribus prioribus sæculis illi fideles qui vocati sunt *Ascetæ*, scilicet philosophi christiani qui per praxim trium consiliorum se Dei servitio vovebant.

5° Ante IV sæculum et ab ipsis Apostolorum temporibus veræ moniales exstiterunt. Hoc constat ex actis martyrum; tunc enim exstabant virgines Deo consecratæ perpetuo castitatis voto, quæ bona sua vel abdicantes, vel piis operibus impendentes, speciali obedientiæ vinculo suberant auctoritati Episcoporum.

6° Ex ipsa Ecclesiæ natura, concluditur temporibus apostolicis religiosos exstitisse. Christus instituit Ecclesiam ut sanctitatis nota perpetuo fulgeret. Atqui nota sanctitatis complectitur, non solum praxim virtutum quæ ad salutem consequendam sufficiant, sed etiam consiliorum observantiam et publicam professionem, seu statum religiosum. Ergo in Ecolesia quovis tempore exstiterunt et existent religiosi.

In errorem inducunt 1° Illi auctores qui vitæ monasticæ originem repetunt a sanctis Paulo, Antonio, Hilarione. Etenim isti Sancti, ex verbis Athanasii et Hieronymi, *primi eremum incoluerunt*, non instituerunt vitam religiosam. — 2° Quidam moderni asserentes statum religiosum non esse in Ecclesia indefectibilem; nam pertinet ad integritatem Ecclesiæ.

ARTICULUS II

RATIO ET HISTORIA VARIETATIS ORDINUM.

§ 1. Ratio varietatis Ordinum.
§ 2. Periodi vitæ religiosæ.

§ 1. — Ratio varietatis Ordinum (1).

I. *Vindicatur illius æquitas.* — Ista varietas fuit conveniens ad decorem et utilitatem Ecclesiæ, majusque Dei obsequium.

1. *Ad decorem Ecclesiæ*, quæ incedit tanquam regina *circumdata varietate* ordinum.

2. *Ad utilitatem Ecclesiæ;* attentis diversis hominum temperamentis et propensionibus, ad perfectionem acquirendam non convenit una omnibus religio. Alii enim solitudinem amant, alii vitam socialem ; his placet vita activa, illis contemplativa; alii sunt apti ad labores corporis, alii ad studia et spiritualia exercitia. Ut omnium saluti consulatur, juvat Ordinum varietas.

3° *Ad majus Dei obsequium;* omnibus caritatis operibus, omnibus officiis spiritualibus non sufficit una religio. Unde ait Gregorius XIII : *Pro temporum varietate providit Deus varias religiones, prout occasiones vel necessitates temporum postulabant.*

II. *Principia distinctionis Ordinum.* — Omnes Ordines conveniunt in fine essentiali et in mediis principalibus, scilicet in votis quibus ad perfectionem caritatis tendunt. Duo sunt principia varietatis Ordinum, scilicet finis proprius et diversitas regulæ.

(1) Zallinger, *Jus ecclesiasticum*, lib. III, tit. 31. — Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. I, tit. 9.

Quatuor sunt regulæ principaliores, Basilii, Augustini, Benedicti, Francisci. Alteram e quatuor amplexati sunt plerique fundatores Ordinum, additis statutis seu constitutionibus peculiaribus, quibus suam quisque familiam ad finem proprium adduceret.

Ratione finis, Ordines generatim distinguuntur in tres classes, quatenus vitam contemplativam, activam, mixtam profitentur.

Juxta S. Thomam, excellentia unius Ordinis supra alium principaliter attenditur secundum finem. — Inter religiones, supremum gradum tenent mixtæ quæ sic contemplationi vacant, ut ex plenitudine contemplationis contemplata fidelibus communicent per doctrinam et alia officia spiritualia. Sicut enim magis est illuminare quam lucere solum, sic magis est contemplata aliis ex charitate tradere, quam contemplari tantum. Hoc fuit officium Christi et Apostolorum. — Secundum gradum tenent religiones quæ ad contemplationem ordinantur; tertium quæ circa res temporales occupantur. Vita contemplativa præeminet activæ solum juxta illud Christi : *Maria optimam partem elegit.*

III. Divisiones generales Ordinum. — Religiones sunt 1° Solitariæ quæ non supersunt, et Cœnobitæ. — 2° Contemplativæ, activæ, mixtæ. — 3° Militares et non militares. — 4° Monachales et clericales. — 5° Mendicantes et non mendicantes. — 6° Ordines hominum et feminarum.

Ordines contemplativi : — Religio S. Basilii. — Religio S. Benedicti, cujus diversæ familiæ : Ordo Cluniacensis, Camaldulensis, Cisterciensis quem illustravit S. Bernardus, et ex quo orti sunt Trappenses. — Religio Carthusiensis a S. Brunone instituta.

Ordines vitæ mixtæ dediti : — 1° Canonici regulares quorum fundatores habentur Eusebius Vercellensis et

S. Augustinus. Inter eos recensentur regulares ordinis Præmonstratensium a S. Norberto instituti. — 2° Ordines mendicantes : Fratres prædicatores seu Dominicani; Fratres minores seu Franciscani, qui sub regula S. Francisci militant in tribus Congregationibus: Observantium, Capuccinorum, Conventualium ; Carmelitæ ; Augustiniani. His quatuor ordinibus accensentur Servitæ seu Servi B. Mariæ ; Minimi a S. Francisco de Paula instituti. — 3° Clerici regulares : Theatini, Barnabitæ, Jesuitæ, Redemptoristæ.

Ordines qui vitam activam sectantur : 1° Ordines militares : Equites S. Joannis Jerusalem, postea dicti Rhodienses et Melitenses; Templarii ; Equites Teutonici. — 2° Religiones de redemptione captivorum : Trinitarii ; Ordo de Mercede Beatæ Mariæ. — 3° Ordines hospitales, v. g. Ordo S. Joannis a Deo.

§ 2. — Periodi vitæ religiosæ.

I. Vita regularis ante S. Benedictum.
II. Periodus Benedictina.
III. Vita regularis a sæculo XIII.

I. — Vita regularis ante S. Benedictum.

1. Vita regularis ante sæculum IV.
2. Periodus vitæ monasticæ.

1. Vita regularis ante sæculum IV (1).

Prioribus sæculis, præter Apostolos et multos fideles Jerusalem, inveniuntur ascetæ et virgines ab Episcopis

(1) Mabillon, Præfatio in *Annales Benedictinorum*. — Montalembert, *les Moines d'Occident*. — Phillips, *Manuale juris ecclesiastici*, § 312.

Deo dicatæ. Ex documentis, pauca fuerunt hujusmodi instituta; ratio est in conditione temporum. Ecclesia vivebat inter persecutiones. Deus, priusquam vocaret homines ad solitudinem, eos vocavit in mundum ut exemplo mortis propagarent religionem christianam. Cessante persecutione, Deus suscitavit studium aliquorum, ut per praxim perfectionis supplerent exemplis martyrum.

2. Periodus vitæ monasticæ (1).

I. Multi hominum, ut declinarent impetus persecutorum, se receperunt in solitudines, et liberius contemplationi rerum divinarum operam dederunt. Hujus vitæ *auctor* fuit Paulus, *illustrator* Antonius.

Nondum coaluerant societates hominum, qui suam vitam ad certas regulas conformarent, et nullum conditum erat cœnobium. Pachomius vitam communem instituit, et in Thebaide monasteria ædificanda curavit. Unde monachi divisi sunt in duas classes : alii erant *eremitæ* seu *anachoretæ*, alii vero *cœnobitæ*.

Pachomii exemplum aliæ regiones in Oriente imitatæ sunt, ac denique S. Basilius monasticum institutum perfecit, deditque regulas, quibus omnes fere monachi orientales utebantur.

In Occidentem instituta monachorum detulit S. Athanasius, qui Latinis proposuit exemplum S. Antonii. Deinceps plura monasteria erecta fuerunt a S. S. Ambrosio, Honorato, Martino.

II. Animadversiones. — 1. Præcipua monastici instituti ratio erat, ut monachi animum ad divina intende-

(1) S. Hieronymus., *Ep. ad Eustochium.* — Thomassin, *Vetus et Nova Ecclesiæ disciplina*, pars I, lib. III. — Devoti, *Institutiones canonicæ*, lib. I, tit. IX.

rent, et procul a populi tumultu viventes præpositis obedirent, sibique manuum labore victum quærerent, et corpus castigarent. Habebant tamen singula monasteria propriam ac peculiarem regulam ; quædam scriptis legibus utebantur; quibusdam regulæ loco erat vivendi ratio probata majorum traditione; quibusdam abbatis voluntas. Sed quoniam eorum unum erat propositum, ut scilicet monachi, procul a sollicitudine rerum humanarum, divinis vacarent, idcirco rectorum arbitrio nova regula interdum recipiebatur.

2. Monachi olim ordinibus initiati non erant. Sed interdum eorum aliquis ab Episcopo inter clericos referebatur, præsertim ut in sacello monasterii divina peragerent. Denique propter utilitatem Ecclesiæ receptum est, ut monachi sacris ordinibus initientur.

II. — Periodus Benedictina (1)

Sexto sæculo S. Benedictus primum Sublaci, deinde in Monte Cassino monasteria erexit. Certam constituit regulam, quam postea cuncti fere occidentales monachi secuti sunt, sive qui ab antiquioribus Patribus institutiones acceperant, sive qui novas domus cônstruere volebant.

I. Interdum in uno eodemque cœnobio plures vigebant regulæ, additis aut demptis, quæ pro conditione temporum ac locorum opportuna videbantur. Attamen in tanta regularum diversitate, magna erat inter omnes monachos animorum consensio, unaque societas. Quare facilis erat transitus ex uno in aliud monasterium. Verum S. Benedictus monachos suos perpetuo voluit

(1) Holstenius, *Codex regularum monasticarum*. — Mabillon, *Annales ordinis S. Benedicti*, Præfatio. — Thomassin, *Vetus et Nova Ecclesiæ disciplina*, pars I, lib. III, cap. XXIV et XXV.

obstrictos regula, quam semel essent amplexi; ita rectoribus et monachis adempta fuit libertas mutandi regulam et monasterium.

II. Monasteria prius in unum corpus non coalescebant; non erant alia aliis subordinata; non ab uno generali Præfecto administrata; sed ab invicem separata diversos habuere rectores. Ubi vero ad remissionem lapsa fuit regula, eam Benedictus Anianensis restauravit, et primus multis cœnobiis præfuit. Reformationis causa, institutæ sunt diversæ congregationes, quarum Abbates plurima monasteria principi monasterio subjecerunt, v. g. Congregatio Cluniacensis.

Exinde Ordinum varietas incœpit, et regimen regulare imitatur gubernationem Ecclesiæ universalis. Sicut enim diœceses ab Episcopis reguntur, simulque supremo Pastori subsunt, ita in societate monastica singulis monasteriis præficiuntur Abbates, universisque præest Abbas generalis.

III. — Vita regularis a sæculo XIII.

1. Periodus Mendicantium.
2. Periodus Clericorum Regularium.

1. Periodus Mendicantium (1).

I. Ordinum diversitatem nimiam Concilium Lateranense prohibuit. Ad hanc periodum referuntur Canonici regulares, Ordines militares, Mendicantes vitam activam contemplationi consociantes.

II. Canonici regulares huic ætati adscribuntur quoad

(1) Thomassin., *Vetus et Nova Ecclesiæ disciplina*, pars I, lib. III, cap. XX. — *Decretalium* lib. III, tit. XXXVI. — Wadding, *Annales Minorum*. — Mamachii *Annales Ordinis Prædicatorum*.

propagationem et confirmationem, non vero quoad originem.

III. Ordines militares, nempe Milites Hospitales, Templarii, Fratres Teutonici, instituti sunt in obsequium Dei et exercitium caritatis, non propter aliquid terrenum, ut christianos ab incursu Saracenorum tuerentur.

IV. Ordinibus mendicantibus dux fuit, studio paupertatis, S. Franciscus. Hunc imitati sunt Dominicani, qui ex Canonicis regularibus procedunt; regulares Carmelitæ, eremitæ S. Augustini.

2. Periodus Clericorum Regularium (1).

I. Novi Ordines, nempe Theatini, Barnabitæ, Jesuitæ, Redemptoristæ, etc., ex una parte imitantur vitam clericalem Canonicorum regularium, ex altera per universam Ecclesiam diffunduntur instar Mendicantium.

II. Ad occurrendum scandalis quæ in ordinibus languescentibus irrepserant, attenuatus est rigor vitæ regularis; pariter ad abusus tollendos Concilium Tridentinum exemptiones temperavit.

III. Obedientia Jesuitarum opponitur rebellioni et superbiæ illorum qui Ecclesiam insectantur.

IV. Opera charitatis, quibus instant instituta S. Vincentii a Paulo, medentur egoismo nostri temporis.

V. Ante hujus Sancti instituta, moniales vitam contemplativam duxerant. Nunc vero, ut multiformis Ecclesiæ sanctitas innotescat, Congregationes mulierum operibus misericordiæ vacant.

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXV, cap. III. — Pauli III const. *Regimini universalis*. — Phillips, *Manuale juris eccl.*, § 314.

CAPUT III

Quibus legibus regulares subjiciuntur.

ARTICULUS I

APPROBATIO ECCLESIÆ (1).

I. Controvertitur an ad *essentiam* status religiosi pertineat Ecclesiæ approbatio, quam requirit jus positivum a tempore Innocentii III. — Sensus quæstionis est, utrum approbatio requiratur etiam de jure divino, utrum olim status religiosus esset vivendi modus cæteris conditionibus gaudens, sed ab Ecclesia non approbatus neque prohibitus. — Bellarminus ita solvit dubium : duo in omni religione inveniuntur, essentia religionis et certus modus vivendi. Religionis essentia quæ in tribus votis sita est, non indiget approbatione, cum in Evangelio fundamentum habeat. Modus autem varius quo tria vota suscipi possunt, seu modus vivendi, confirmatione indigere potest, et nunc reipsa propter jus positivum indiget.

II. Approbatio Ordinum duo judicia includit, videlicet judicium de *probitate rei*, et licentiam *illam exsequendi :* 1° Judicium speculativum, modum vivendi a nova religione inductum esse sanctum, sine errore vel superstitione et tam in fine quam in mediis viam perfectionis

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. III, tit. XXXI.

obtinere, ideoque esse aptum ut in religiosum statum erigatur et consecretur.

2° Judicium practicum, quo talis vivendi modus erigitur in religionem, certique Christiani, qui huic nomen dant, in communitatem ordinantur, concessa ipsis potestate se regendi et socios admittendi.

Ecclesia per Pontificem est infallibilis in judicio speculativo. Ratio est, quia Pontifex errare nequit in his quæ ad mores pertinent, cum gravi detrimento Ecclesiæ. Atqui talis esset error in approbatione Ordinum; nam ordo religiosus approbatur pro universa Ecclesia, et omnibus fidelibus proponitur ut via secura salutis et perfectionis.

Quoad judicium practicum, quo pronuntiatur talem ordinem esse tali tempore utilem Ecclesiæ, non constat Pontificem esse infallibilem; tamen non omni divina assistentia destituitur, et habet pro se præsumptionem prudentiæ, cui nullus privatus, sine temeritate, suam anteponere potest.

III. *Lex Ecclesiæ.* — Concilium Lateranense ab Innocentio III celebratum (1215), statuit : *Ne nimia religionum diversitas gravem in Ecclesiam Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus ne quis de cætero novam religionem inveniat ; sed quicumque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum de novo fundare, regulam et institutionem accipiat de approbatis.* — Concilium Lugdunense, a Gregorio X habitum (1274), prohibet, *ne aliquis de cætero novum ordinem aut religionem adinveniat, et ordines qui nullam confirmationem Sedis Apostolicæ meruerunt*, improbat.

Ex his legibus, ne fideles regulis nocivis decipiantur, aut numerus regularum nimium augeatur, non licet novum ordinem constituere sine auctoritate S. Sedis. Duo maximi momenti sequuntur : 1° Approbatio est neces-

saria ordinibus, ut institutum erigatur in religionem. 2° Approbatio S. Sedi reservatur.

Ista lex est simul prohibens et irritans. Etenim 1° Concilium Lugdunense improbat ordines qui nullam confirmationem Sedis Apostolicæ meruerunt. 2° Institutum prohibitum non est status perfectionis, neque vota emittit nomine Dei et Ecclesiæ.

Igitur irrita est professio facta in hujusmodi Ordinibus.

Lex non tantum intellecta est de religionibus solemnibus, sed etiam complectitur Congregationes religiosas, præsertim Congregationes cum votis simplicibus. Hoc constat : 1° Ex verbis legis : *ordinem aut religionem.* 2° Ex fine legis : lex condita fuit ne confusio induceretur ex nimia multitudine Ordinum.

Consuetudine jam inductum est, consentientibus Pontificibus, ut novæ Congregationes religiosæ de sola licentia Episcoporum inchoarentur.

IV. *Norma erigendi novos conventus.* — 1° In tribunalibus romanis, ait Benedictus XIV, communis evasit sententia, non licere regularibus novum monasterium erigere sine licentia S. Sedis. Istud beneplacitum S. Sedis non videtur necessarium quoad congregationes quæ vota solemnia non habent.

2° Jure communi juxta Concilium Trid. requiritur ipsius Episcopi licentia, quam vicarius generalis non concedit absque speciali mandato. Episcopus non potest, sine rationabili causa, eam denegare ; sed tenetur prospicere ne novus conventus detrimentum afferat, sive religiosis institutis in loco jam existentibus, sive parochiis.

3° Si Episcopo non constet conventum sine detrimento aliorum erigi posse, suam non fert sententiam, contra quam datur appellatio, nisi vocatis et auditis conventuum Prioribus.

4° Parochus potest adire Episcopum, reclamandi causa; sed non constat an Episcopus teneatur ipsum vocare; consensus Parochi non est necessarius. Parochus potest novi conventus erectioni se opponere, et appellare, ob præjudicia jurium parochialium vere læsiva, non vero regulariter ob præjudicia improprie dicta, quæ sunt casus frequentissimus.

5° Requiritur ut in conventu duodecim regulares sustentari valeant, alioquin conventus remanet omnimodæ jurisdictioni Episcoporum subjectus.

6° Ad erigendos monialium conventus, requiritur non beneplacitum S. Sedis extra Italiam, sed numerus conveniens, et licentia Episcopi (1).

ARTICULUS II

NORMA INGREDIENDI STATUM RELIGIOSUM.

§ 1. De admittendis in statum religiosum.
§ 2. De novitiatu.
§ 3. De professione.

§ 1. — De admittendis in statum religiosum (2).

Admittendi sunt, qui prudenter reputantur divinitus vocati, et aliunde liberi sunt ab omni impedimento.

I. *Requiritur vocatio* divina, id est, actus providentiæ supernaturalis, quo Deus aliquos inducit et disponit ad perfectionem in statu religioso quærendam. — Ordinaria vocationis signa sunt impulsus internus; animus constans perfectionis acquirendæ per vota cujusdam ordinis; aptitudo quæ sita est in indole recta et docili, in scientia

(1) Bouix, *de Regularibus*, pars II, sect. 1.

(2) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. III, tit. XXXI, § 3. — Bouix, *de Regularibus*, pars V.

relative sufficienti, carentia defectuum instituto eligendo repugnantium.

II. *Requiritur immunitas ab impedimentis.* Jure communi impediuntur 1° Episcopi sine licentia Papæ, nam ratione officii principalis in diœcesibus, perpetuo ligantur suæ Ecclesiæ sub obedientia Pontificis. — 2° Conjuges, consummato matrimonio, nequeunt ingredi religionem nisi de consensu compartis, aut nisi propter notorium adulterium illius; vinculum enim matrimoniale pertinet ad ordinem justitiæ, contra quam virtus religionis non prævalet. Matrimonium ratum solvitur professione solemni; duo menses jure conceduntur conjugibus ad deliberandum de ingressu religionis. — 3° Ære alieno gravati vel reddendæ rationi administrationis obnoxii. — 4° Criminosi. — 5° Filii qui tenentur egestatem parentum sublevare. Consensus parentum de honestate postulatur, non est de necessitate adhibendus.

III. *An clerici possint statum religiosum ingredi, non obtenta prius Episcopi licentia.* — 1° Clericus officium dimissurus debet, ex ipso jure naturali, consilium suum Episcopo aperire. Verum aliud est discedendi licentiam obtinere, aliud de discessu Episcopum facere certiorem. — 2° Episcopus non potest, regulariter loquendo, suum assensum denegare clerico postulanti liberum ingressum religionis.

Prob. 1° Ex juris textibus. In canone *Duæ sunt*, Urbanus papa statuit : *Si quis sub Episcopo populum retinet et sæculariter vivit, si afflante Spiritu Sancto, in aliquo monasterio salvare se voluerit, etiam Episcopo contradicente, eat liber nostra auctoritate.* — 2° Ex unanimi canonistarum sententia quam in Brevi refert Benedictus XIV. — 3° Ratione : ex religiosi status natura et institutione. Clerici habent a Christo libertatem sectandi vitam per-

fectiorem. Hæc facultas non adimitur obedientia, quæ promittitur juxta leges Ecclesiæ.

3° Duo casus excipiuntur. 1° Si Ecclesia grave damnum pateretur ex discessu presbyteri, posset Episcopus eum retinere aut repetere. — 2° Si clericus fuerit gratuito educatus sub conditione, quod in diœcesi ministerium exerceat per tempus determinatum, nequit antea religionem ingredi.

4° Ex auctoritate Pii IX (decreto 25 Januarii 1848) statutum est : *In quocumque ordine, congregatione, sive in iis emittantur vota solemnia, sive simplicia, nemo ad habitum admittatur absque testimonialibus litteris, tum Ordinarii originis, tum etiam Ordinarii loci in quo postulans ultra annum moratus fuerit. Ordinarii, postquam diligenter exquisiverint de postulantis qualitatibus, referre debeant de ejus natalibus, ætate, moribus, vita, fama, conditione, educatione, scientia. Sciant Ordinarii, eorum conscientiam super veritate expositorum oneratam remanere, nec ipsis liberum esse hujusmodi litteras denegare.* — Eodem decreto, contra regulares qui illud non servarent, statuitur pœna privationis officiorum.

§ 2. — De novitiatu (1).

I. *Necessitas.* — Novitiatus est probatio vitæ religiosæ, mutuum experimentum quo religio qualitates novitii, et novitius austeritatem ordinis experitur. Cum probatio ad omnes status præmittatur, et perfectio sit ardua, legibus Ecclesiæ sapienter requiritur novitiatus ad confirmandam aptitudinem, voluntatem et spem postulantis, ne ex professione temere facta sequantur gravia damna.

II. *Ad quem pertinet novitios admittere?* — Approbatio

(1) Zallinger, *Jus ecclesiasticum*, lib. III.

includit facultatem admittendi novitios. De jure communi, virorum ordines a S. Sede approbati non pendent ab Episcopo in admittendis novitiis. Aliter constitutum est a Concilio Tridentino de monialibus, ut earum libertati prospiceretur.

III. *Locus, habitus, duratio.* — Novitiatus generaliter peragitur in monasterio in quo novitius professurus est. — Incipit a tempore susceptionis habitus, in religionibus ubi hæc susceptio requiritur. — Professio non emittenda est ante expletum saltem integrum et continuum probationis annum.

IV. *Libertas et privilegia.* — Currente probationis tempore, novitius fruitur plena libertate recedendi. Ipsi omnia, quæ secum in monasterium intulit, restituenda sunt. Non valet renuntiatio bonorum, nisi fiat ab ipso intra duos menses ante professionem, ac professio sequatur.

Novitius gaudet privilegiis clericorum et regularium. Lucratur indulgentias ordini concessas. Sacramenta recipit a Superioribus.

V. *Exercitia et obligationes.* — Novitiis præficitur aliquis ejusdem ordinis professus, cujus est officium eos ad vitam religiosam exercere. Magistro novitiorum socius additur. Novitii vacant exercitiis spiritualibus. Regulam observare non ex conscientia tenentur, sed ex decentia, nam probatio diligenter peragenda est. Superior habet jus eos puniendi.

§ 3. — De professione (1).

I. Professio est emissio votorum quibus novitius in statum religiosum admittitur. Professio *late sumpta* est ac-

(1) Soglia, *Institutiones juris privati*, lib. I, cap. IV.

tus quo novitius per triplicis voti perpetui emissionem Deo et religioni se mancipat juxta regulam. Ad constituendum statum religiosum triplex votum simplex perpetuum sufficit, modo religio sit approbata, et traditio nomine Dei et communitatis a legitimo prælato acceptetur.

Professio *stricte sumpta* est contractus, expressus aut tacitus, quo fidelis per vota solemnia se Deo et religioni tradit, et religio vicissim traditionem acceptat cum onere ipsum voventem perpetuo retinendi tanquam filium; *seu brevius* est emissio votorum solemnium in religione approbata. — Ubi vox *professio* adhibetur in canonibus, intelligitur de professione stricte sumpta.

Duplex distinguitur professio : *expressa* et *tacita*. Professio expressa verbis enuntiatur. Professio tacita, fere insolita, factis exprimitur; v. g. cum novitius, tempore probationis elapso, gestat scienter habitum professionis, et actus professis proprios exercet.

II. Tempus profitendi. — *Finito tempore novitiatus, Superiores quos habiles invenerint novitios ad profitendum admittant; aut e monasterio eos ejiciant.* (Conc. Trid.) Hunc textum canonistæ ita interpretantur : Superior expleto tempore admittit novitios sufficienter paratos, et dimittit quos invenerit non habiles ad vitam religiosam; illos autem qui nondum inveniuntur dispositi, sed probabiliter post certum tempus futuri sunt habiles ad hunc statum, retinere potest novi experimenti causa. Necesse non est ut professio novitiatum sequatur.

Ex decreto *Congregationis Regularium* (1857) Pius IX statuit : *Peracta probatione, novitii vota simplicia emittunt. Professi, post triennium, si digni reperiantur, ad professionem votorum solemnium admittantur.*

Hoc decretum inducit disciplinæ mutationem magni momenti quoad religiosas virorum familias.

III. *Conditiones requisitæ ad validam professionem.* — 1° Aptitudo voventis, ætas, scilicet annus decimus sextus expletus, peracta probatio. — 2° Libertas : metus gravis professionem invalidam reddit. — 3° Superioris acceptatio nomine ordinis.

IV. *Ratificatio vel impugnatio invalidæ professionis* (1).

Professio invalida ratificari potest, dummodo defectus recesserit et consensus voventis renovetur. Non requiritur novus superioris consensus qui perseverare censetur. — Controvertitur an *invaliditatem* ignorans possit professionem ratificare. Alii negant, quia consensus profitentis requiritur ad ratificandum. Alii affirmant, quia perseverat intentio valide profitendi.

Si non placeat professionem ratificare, actio nullitatis intra quinquennium inducitur vel a professo, vel a superiore. — Jus reclamandi competit tam monialibus quam viris religiosis ; judices sunt Episcopus et superior regularis. — Controvertitur an regularis qui scit professionem suam coram Deo nullam esse, sed nequit illud probare, licite valeat redire ad sæculum.

V. *Effectus.* — 1° Professus evadit membrum ordinis, cujus privilegia et obligationes consequitur.—2° Professio extinguit vota prius emissa. — 3° Dirimit sponsalia et matrimonium ratum. — 4° Firmat bonorum abdicationem. — 5° Aufert irregularitatem ex natalibus quoad susceptionem ordinum. — 6° In statu gratiæ facta, remittit omnes pœnas peccatis debitas, non quidem *ex opere operato* cum non sit sacramentum, sed vel *ex excellentia operis* quod est condigna satisfactio, ut pie creditur ; vel ex *indulgentia plenaria* quam Pontifices profitentibus concedunt.

(1) Pirhing, *Jus canonicum*, lib. III, tit. XXXI.

ARTICULUS III

OBLIGATIONES REGULARIUM.

§ 1. — Obligatio tendendi ad perfectionem (1).

Obligatio tendendi ad perfectionem est primaria et gravis, etenim vi professionis regulares tenentur servare statum cujus finis est perfectio acquirenda. — Peccat graviter religiosus qui recedit a proposito prosequendi perfectionem.

Non solum professus tenetur aliquo modo tendere ad perfectionem, sed etiam obligatur ad certa media hujus acquirendæ, et quidem dupliciter : 1° Ad media generalia vitæ regularis, seu ad observantiam triplicis voti. 2° Ad media specialia hujus ordinis in quo professus est. Ratio utriusque est, quia profitendo religionem se constituit debitorem finis et mediorum communium religionis in genere, seu perfectionis per observantiam trium votorum ; et profitendo in tali ordine se reddit debitorem finis et mediorum particularium hujus ordinis.

§ 2. — Observantia trium votorum (2).

I. Votum castitatis addit vitæ virtutem religionis, et peccatis luxuriæ malitiam sacrilegii. Votum solemne

(1) Suarez, *de Religione*, 8. — (2) *Decretalium* lib. III, tit. XXXV.

est impedimentum dirimens matrimonii. Votum paupertatis, quale fit juxta leges Ecclesiæ, prohibet saltem usum independentem bonorum temporalium.

II. Votum solemne paupertatis excludit capacitatem dominii. Hæc obligatio ligat singulos, non ipsum ordinem.

Religiosus non exercet actus proprietatis, sed potest administrare. Moralistæ quærunt an religiosi possint dare, recipere, disponere; an sufficiat superioris licentia tacita aut etiam præsumpta; an licitum sit quibusdam religiosis peculium cum usu dependente; quanta materia requiratur ad peccatum mortale contra paupertatis votum; an et quatenus ordines teneantur paupertatem servare.

III. Voto obedientiæ religiosus tenetur obedire præcepto superioris in iis quæ pertinent directe vel indirecte ad vitam regularem, id est, ad observantiam votorum regulæ et constitutionum. Obligatio supponit tum superioris legitimi verum præceptum, tum convenientiam rei præceptæ cum regulis et fine instituti. Directe pertinent ad regulam ea quæ in illa expresse continentur; indirecte pertinent ea quæ sunt necessaria vel utilia ad ejus observantiam.

Religiosus non peccat graviter contra votum, nisi recuset obedire superiori præcipienti *in virtute sanctæ obedientiæ* aut grave scandalum sequatur. — Obedientia distinguitur in necessariam et perfectam. Necessaria legitimi superioris præcepta exsequitur. Perfecta exsequitur cum alacritate atque affectu voluntatis in rem et superiorem, divinam voluntatem agnoscit, et superiorem non judicat sine ratione evidenti.

§ 3. — Observantia regulæ (1).

Religiosus transgrediens regulam, non semper peccat mortaliter; etenim ea quæ continentur in regula et constitutionibus, vel sunt præcepta obligantia sub mortali, vel obligantia sub veniali, vel statuta non obligantia sub culpa, sed sub pœna. Qui profitetur religionem, vovet tantum obedire juxta regulam.

In multis ordinibus, regula et constitutiones, exceptis votis et præceptis, non obligant etiam sub culpa veniali. Attamen quamvis transgressio regularum non sit peccatum veniale ex genere suo seu *ex parte operis*, sæpe potest esse culpa *ex parte operantis,* scilicet ex negligentia, vel libidine, vel contemptu. Violatio regulæ fit gravius peccaminosa, vel dum inducit in periculum labendi in peccatum mortale, vel dum infert grave damnum religiosæ disciplinæ, vel secum trahit voti violationem, vel religiosum exponit ejectioni.

§ 4. — Obligationes statui religioso adnexæ.

Hujusmodi obligationes sunt: 1° habitus religiosus. — 2° Officium divinum religiosis choro addictis. — 3° Clausura.

De Clausura in specie (2).

Regularis clausura formaliter sumpta est lex canonica qua liber ingressus externorum in monasterium, et vice versa egressus internorum e monasterio prohibetur. Ista lex omnes proprie dictas religiones plus minusve stricte afficit, præsertim moniales.

(1) Suarez, *de Religione,* t. IV, lib. I.
(2) Concilium Tridentinum, sess. XXV, cap. IV et V.

Clausura religiosorum. Prohibetur ingressus mulierum sub pœna excommunicationis. Ingressus virorum non prohibetur jure communi, nam minus dedecet statum religiosum; externi admitti possunt causa necessitatis, aut utilitatis, aut etiam honestatis, judicio superioris.

Egressus e monasterio sine licentia est peccatum mortale, si materia sit gravis, v. g. exitus etiam diurnus liberior et frequentior : *non licet regularibus a suis conventibus recedere*. (Conc. Trid.)

II. De monialibus Conc. Trid. statuit : *Nemini sanctimonialium liceat post professionem exire a monasterio, etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, nisi ex legitima causa ab Episcopo approbanda. — Ingredi intra septa monasterii monialium nemini liceat, sub pœna excommunicationis, sine licentia scripta quam Episcopus concedit in casibus necessitatis.*

Distinguitur clausura papalis modo exposita, et clausura episcopalis quam Episcopus imponit conventibus votorum simplicium.

§ 5. — Obligatio stabilitatis seu de religiosis statum mutantibus (1).

Obligatio stabilitatis inducitur ex natura status, ex votis perpetuis. Ad duo extenditur, ad perseverantiam in statu religioso, ad perseverantiam in ordine professionis.

I. Obligatio violatur *apostasia* et *fuga*. Apostasia a religione est criminosa discessio cum animo non redeundi ad regulare institutum. Fugitivi dicuntur qui discedunt cum animo revertendi; apostatis in jure æquiparantur. — Apostata vel fugitivus excommunicationem incurrit

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. III, tit. XXXI. — Bouix, *de Regularibus*, pars VI, sect. 4.

si habitum dimittat. Suspenditur a sacris ordinibus. — Superiores tenentur eos revocare.

II. *Conditio religiosi rejecti.* — Qui consentientes dimittuntur, vel ex justa causa ejiciuntur inviti post vota simplicia, eximuntur communiter ab obligationibus status religiosi, sive a voto, sive a regula procedant, et reducuntur ad vitam sæcularem. — Excipitur votum castitatis absolute perpetuum; religiosi incorrigibiles, post vota solemnia, juxta canones ejici possunt. Ejecti remanent religiosi. — 1° Tenentur se emendare ut iterum admitti mereantur. — 2° Votis obligantur et ea observant quantum patiuntur circumstantiæ, v. g. obediunt Episcopo; suæ sustentationi provident. — 3° Sunt suspensi a functionibus ordinum.

III. *Dispensatio.* — Olim pluribus visum est neminem posse dispensari super votis *solemnibus*, et vinculum professionis religiosæ esse de jure divino indissolubile. Hodie omnes consentiunt religiosum eximi posse a suis obligationibus, et vitæ sæculari reddi indulto apostolico, quia effectus professionis non jure naturali aut divino, sed jure ecclesiastico fundatur. Facultas dispensandi super votis solemnibus Pontifici reservatur.

Hæc dispensatio raro admodum conceditur. Sed occurrunt exempla plurima *indultorum* quibus Pontifex permittit, religiosos solemniter professos vivere in sæculo (v. g. ex violenta ordinis dispersione, firma remanente votorum solemnium substantia; isti religiosi subjacent Ordinariis tanquam propriis Superioribus.

Religiosi quorum vota sunt *simplicia*, dispensationem obtinere possunt vel a Superiore sui instituti, vel ab Episcopo pro diversa constitutione Congregationis. — Recurritur ad Superiorem quando institutum sub hoc respectu non pendet ab Episcopo. — Recurritur ad

Episcopum quando agitur de votis factis in Congregatione cujus est Superior. Quatenus Superior, jus habet dispensandi a voto stabilitatis, remanente voto castitatis si factum fuerit absolute in perpetuum. Si congregatio habeat domos in pluribus diœcesibus, et Episcopus loci ubi sita est domus principalis, sit Superior generalis totius ordinis, ad eum recurrere debent qui dispensationem postulant.

Quoties intervenit *promissio perseverantiæ*, membra Congregationum quæ status religiosi essentiam non habent, a promissione et votis non solvuntur, nisi Congregatio vel Pontifex consentiat; alioquin dispensatio a promissione esset in præjudicium tertii.

IV. *Transitus regularium ad aliam religionem.*

1. Ex Innocentii III decretali *Licet*, transitus a religione laxiori ad strictiorem est licitus, modo fiat ex zelo vitæ melioris, petita prius, licet non obtenta, Superioris licentia.

2. Transitus ad ordinem æqualis rigiditatis est etiam licitus, sed jam majori causa existente et intercedente licentia Superioris, vel tali non existente causa ex venia Pontificis.

3. Transitus ad ordinem laxiorem non fit nisi ex dispensatione Pontificis.

4. Ad dignoscendum an aliqua religio sit arctior, attenditur non solum finis ordinis et primaria ejus institutio, sed etiam actualis observantia. Ex communi consensu religio Carthusiensium arctissima censetur.

5. Multi ordines privilegium habent, ut transitus ad religionem arctiorem non fiat nisi obtenta licentia.

V. Regularis ad parochiam vel Episcopatum assumptus, non a professione eximitur, sed tantum ab obligationibus quæ officium aut dignitatem minus decent. Quoad obe-

dientiam pendet parochus ab Episcopo, Episcopus a Pontifice.

ARTICULUS IV

JURA REGULARIUM.

§ 1. — Habilitas Regularium ad munia ecclesiastica (1).

I. Regularium habilitas ad officia clericorum in genere constat ex antiquitatis documentis, ex Patrum traditione, ex Ecclesiæ praxi et legibus, ex bulla *Auctorem fidei* qua Pius VI errores synodi Pistoriensis damnavit. Non novus, sed sæpe confutatus est error eorum qui contendunt statum religiosum a clericorum muniis alienum esse.

II. Munus parochiale non repugnat statui religioso.

Prob. 1° *Ratione*, ex natura muneris parochialis et status religiosi. Votis et perfectioni non repugnat, ut religiosus deputetur ad ministrandum ex officio verbum et sacramenta populo assignato. — 2° *Auctoritate*, ex praxi Ecclesiæ et Concilio Tridentino.

Plures parochiæ sunt monasteriis unitæ. — De jure communi antiquo, beneficia curata sæcularia regularibus conferebantur. De jure hodierno, juxta decisiones Congregationum romanarum, id fieri nequit sine dispensatione pontificia, saltem quoad religiosos votorum solemnium.

(1) Bouix, *de Regularibus*, pars V.

III. Regulares sine indulto Pontificis non obtinent beneficium simplex sæculare, v. g. canonicatum. Possunt esse vicarii generales; sed praxis invaluit ut Episcopi facultatem postularent a Congregatione Episcoporum et Regularium.

IV. Regulares possunt ad gradus academicos promoveri, et docere in publicis scholis.

V. Possunt assumi ad Episcopatum, Cardinalatum, Pontificatum.

§ 2. — Privilegia Regularium et exemptiones (1).

I. Regulares nonnullis privilegiis cumulati sunt; inter quæ illud est præcipuum quod ab ordinaria Episcopi jurisdictione eximantur.

1° Multi, præsertim Jansenistæ et Gallicani, exemptiones insectantur tanquam abusum Episcopis et disciplinæ noxium, ex Pontificum ambitione introductum. Earum *antiquitas*, *æquitas* et *utilitas* vindicantur.

Hæc disciplina est antiqua. — Illam memorant in sæculo IV, S. Epiphanius et Hieronymus; sæculo V concilium Arelatense de monasterio Lirinensi; sæculo VI concilia Carthaginiensia; sæculo VII Gregorius Magnus, Historia monasterii Luxoviensis, Historia monasterii Turonensis S. Martini; sæculo VIII Pontifex Zacharia de monasterio Fuldensi. — Quæ documenta probant non media ætate, non ex falsis decretalibus aut ambitione Pontificum exemptiones ortas fuisse.

Æquitas et utilitas. — Exemptionum sunt justæ causæ : 1ª Ne regularium congregationum unitas dis-

(1) *Decretalium* lib. V, tit. XXXIII. — Soglia, *Institutiones juris ecclesiastici privati*, lib. I, cap. IV. — Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, tom. I.

solvatur. — 2ª Ut fortiori vinculo particulares Ecclesiæ devinciantur centro unitatis, Sedi apostolicæ. — 3ª Ut disciplina religiosa conservetur et promoveatur. — 4ª Ut protegatur Regularium tranquillitas.

2° Historia. — Frequentiores evaserunt exemptiones a tempore quo formari incœperunt ordines sub uno præposito generali; impossibile fuisset unitati regiminis providere, si monasteria, in variis provinciis erecta, remansissent sub jurisdictione singulorum Episcoporum. Exemptiones fuerunt generatim probatæ, cum valde prodessent bono communi ordinum. Quandoque ortæ sunt reclamationes, sive quia nonnulli clerici ex invidia contendebant Regularibus concedendam non esse facultatem docendi et ministerium exercendi; sive quia plures Prælati magis solliciti erant de servanda integritate suæ jurisdictionis, quam de obsequio præstando mandatis S. Sedis quæ certissime potest, ad consulendum utilitatibus Ecclesiæ universalis, exemptionibus limites jurisdictioni Episcoporum apponere; sive quia quidam Regulares occasionem reclamationibus præbuerunt, exaggerando, præter mentem Pontificum, jura sibi indulta aut iis utendo minus sapienter.

Concilium Trid. ad solvendas difficultates, privilegia simul servavit et temperavit, dum plura sanxit quæ mox referemus.

Plerique religiosi ordines proprie dicti fuerunt et hodie permanent exempti. Religiosi Galliæ ordinum exemptorum haberi debent pro exemptis, nisi contrarium S. Sedes expresserit; restrictio facta est solum quoad Trappistas. Moniales Galliæ, etsi pertineant ad ordines exemptos, non habendæ sunt pro exemptis; nam eorum vota pro solemnibus a S. Sede non acceptantur.

II. *Potestas Episcopi in exemptos.* — Ne Regularium

exemptio noceat, Episcopus tanquam S. Sedis delegatus, potest punire delinquentes extra claustrum, vel etiam religiosos in claustro degentes, si delinquentibus cum scandalo superiores nimium indulgerent.

Sine licentia Episcopi, Regulares nequeunt conventus erigere, prædicare, confessionés fidelium audire, a reservatis absolvere, S. Sacramentum solemniter exponere, indulgentias promulgare, ordines regulariter accipere; si Episcopus sit impeditus, Regulares ordinandi possunt alium Episcopum adire cum superioris dimissorialibus litteris.

Episcopus visitat omnia loca quæ ad Dei cultum pertinent; illius jurisdictioni monasteria subsunt in iis quæ spectant curam animarum et sacramentorum administrationem. Regulares tenentur censuras et festa diœcesis servare, ad processiones accedere; nequeunt extraneis ministrare Extremam Unctionem, neque die Paschatis Eucharistiam.

In cæteris quæ ad disciplinam domesticam, observantiam regularum et votorum, modum vivendi officia, promotiones pertinent, nequit Episcopus se immiscere.

III. Regularibus concessum fuit jus sibi eligendi *conservatores* qui jura ordinis in diœcesi tueantur. Conservatores eliguntur ex judicibus synodalibus; si vero Synodus diœcesana nullos judices designaverit, Regulares in difficultatibus confugiunt ad Episcopum aut Pontificem.

Præterea Pontifices consueverunt assignare singulis ordinibus religiosis Cardinalem protectorem.

§ 3. — Regularium jus ministerium exercendi (1).

Supposita potestate Episcoporum in exemptos, quæritur an Regularibus, licet idoneis, possit Episcopus facultatem prædicandi et confessiones fidelium audiendi denegare. Juxta quosdam, ubi sufficiens adest clerus, Episcopo liberum esset impedire ne Regulares exerceant ministerium, quod ad illos non spectat nisi accidentaliter.

Prop. Potest quidem Episcopus Regulares a ministerio arcere ex eo quod ipsos non idoneos repererit, non autem ex eo quod clerus sæcularis sit sacris muniis obeundis sufficiens.

Prob. 1° Ex missione quam Regulares a S. Sede accipiunt.

Tria constant quibus patet vis argumenti: 1m Religiosi ordines a S. Sede missionem habent ad ministerium exercendum, siquidem approbatur eorum vita contemplativa et activa. — 2m Hæc potestas Regularibus ab Ecclesia conceditur, sub sola conditione, quod ab Ordinario assensum obtineant ad prædicandum et confessiones audiendas. — 3m Episcopus proinde approbationem non alia de causa denegare potest, nisi quia Regulares non essent idonei.

Prob. 2° Ex juris textibus. — Bulla Clementis X : « Non potest Episcopus generatim prohibere Regularibus quin in Ecclesiis suorum Ordinum prædicent. Sine rationabili causa contradicere non debet... Religiosi qui ad confessiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint, ab Episcopis generaliter quoque absque limitatione temporum, locorum aut personarum in diœcesi propria

(1) Pii VI Bulla *Auctorem fidei* (prop. 80). — Clementis X const. *Superna*.

sunt admittendi. Confessiones audiendi facultas omnibus simul unius conventus Regularibus adimi ab Episcopo, inconsulta Sede Apostolica, nullatenus potest. »

§ 4. — Jus parochorum erga Regulares (1).

Parochus impedire nequit ne novus erigatur conventus, ne regulares Missam ante parochialem celebrent, vel hora parochi prædicent; ne fideles præcepto missam audiendi satisfaciant in ecclesiis Regularium, ne Regulares Eucharistiam distribuant excepto die Paschatis; ne Regulares approbati per integrum annum confessiones etiam infirmorum audiant.

Ex generali regula, nisi per Octavam Corporis Christi, vel de Episcopi licentia, Regulares non possunt processiones extra claustrum ducere.

ARTICULUS V

REGIMEN REGULARIUM.

§ 1. Regimen Regularium in genere.
§ 2. Conditio quorumdam Regularium.

§ 1. — Regimen Regularium in genere.

1° De natura potestatis in Ordinibus existentis.
2° De subjecto in quo residet potestas regendi Ordines.
3° De objecto potestatis apud Regulares.

QUÆSTIO 1ª. — DE NATURA POTESTATIS IN ORDINIBUS EXISTENTIS (2).

I. In Ordinibus religiosis inter se differunt potestas

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. I, dissert. IV.
(2) Bouix, *de Regularibus*, pars VI, sect. 1, cap. I.

dominativa et potestas jurisdictionis. Jurisdictio est potestas spiritualis ad claves Ecclesiæ pertinens, et a Christo derivata per Pontificem et Episcopos. — Potestas dominativa est jus acquisitum religioni et Superioribus ad imperandum religiosis; orta est radicaliter a voluntate profitentium, se donantium Ordini cum promissione et obligatione obediendi.

II. Potestas dominativa necessario adest in quolibet Ordine. Probatur ex voto obedientiæ et traditione qua religiosus se Deo et Ordini mancipat. — Status religiosus esse potest cum sola potestate dominativa intra ipsum Ordinem existente. Probatur sive ex monasteriis monialium quæ subjiciuntur abbatissæ ut matri, quamvis non habeat in ipsas jurisdictionem spiritualem; sive ex antiquis monasteriis quæ verisimiliter fuerunt instituta sine speciali jurisdictione; sive exemplo deducto ex familia, vel ex societate particulari voluntaria.

III. Contingere nequit ut nullus habeat in religiosos jurisdictionem. Etenim status regularis est ecclesiasticus; eo ipso quod aliquis ordo religiosus constituatur, statim subjicitur jurisdictioni spirituali pastorum Ecclesiæ. Omnes conventus alicui prælato subsunt. — In Ordinibus exemptis, necessarii sunt religiosi prælati qui conventibus præsunt et jurisdictionem habent ex jure positivo. Dicuntur et sunt prælati, nam ipsis confertur jurisdictio spiritualis ordinaria etiam in foro externo.

Quæstio 2ª. — De subjecto in quo residet potestas regendi Ordines (1).

I. *Quinam sint prælati regulares.* — Ordinum Generalis, Provincialis, singulorum conventuum Prior, sunt prælati, cum habeant jurisdictionem ordinariam. Generalis

(1) Suarez, *de Religione*, t. IV, tract. 8.

est prælatus supremus; Provincialis prælatus medius; Prior conventualis prælatus infimus. — Variis nominibus vocantur juxta diversa statuta Ordinum; v. g. Abbas, Præpositus, Magister, Minister, Rector, Custos, Guardianus, etc.

Prælati regulares sunt perpetui vel temporales. Controvertitur an magis expediat Prælatorum stabilitas aut instabilitas. — Sunt infulati vel non infulati. Infulati sunt perpetui abbates qui consueverunt benedici, ut videre est in Pontificali, ritu solemni qui similis est consecrationi Episcoporum. Prælati infulati minores ordines conferunt, benedicunt solemniter, gestant insignia episcopalia, v. g. mitram et baculum. Eorum potestas dimanat ex triplici fonte, videlicet ex benedictione, ex legibus Ecclesiæ et votis subditorum.

In congregationibus virorum quæ status religiosi essentiam habent sine votis solemnibus Superiores, generatim loquendo, non sunt prælati, seu non habent potestatem jurisdictionalem, sed tantum dominativam.

II. *Quomodo instituantur prælati regulares.* — Constitui possunt per nominationem Pontificis. Extra hunc casum, primi Superiores Ordinum nominantur per electionem, quæ fit per modum scrutinii, in Capitulo ad quod appellandi sunt omnes qui ex statutis jus habent et non sunt impediti.

Dotes eligendi. — Requiritur 1° ut sit professus in eodem Ordine. 2° Ut habeat ætatem 25 annorum. 3° Ut nulla censura vel irregularitate teneatur.

Electionem sequitur confirmatio et quandoque benedictio. Prælati inferiores constituuntur juxta regulam, vel per electionem, vel a prælato generali sive solo, sive cum assensu Capituli.

III. *Capitulum regulare* quo temperatur auctoritas Superioris, est conventuale, vel universale. Ei supplet con-

silium in quibusdam Ordinibus. — Præter Capitulum, etiam monasteriorum visitatio regulam tuetur.

Quæstio 3ª. — De objecto potestatis apud Regulares (1).

I. Superiores possunt præceptis suis subditos in conscientia obligare. Hoc probatur non tantum ex jurisdictione prælati, sed etiam voto obedientiæ, et traditione.

II. Ordinum Generales cum Capitulo totius Ordinis possunt condere statuta perpetua, quæ rationem et vim legis habent. — Nova statuta omnes obligant, si regulam firment.

Statuta quæ ne indirecte quidem ad regulam reducuntur, non obligant antea professos.

III. Si partes accidentales regulæ legitima consuetudine defecerint, professi cogi non possunt ad veterem austeritatem redire, quia regulam nonnisi mitigatam voverunt. Secus esset, si essentialia negligantur; si cum præsenti observatione pauci ad perfectionem tendant; si votorum obligationes contemnantur et fideles scandalizentur, tunc jure ac merito ad antiquam regulæ observantiam cogi possunt, quia eam implicite voverunt cum obligatione tendendi ad perfectionem.

§ 2. — Conditio quorumdam Regularium.

Quæstio 1ª. An in Gallia émittantur vota solemnia ?
Quæstio 2ª. De monialium regimine.
Quæstio 3ª. De regimine Congregationum.

(1) Bouix, *de Regularibus*, pars VI, sect. 1, cap. III.

QUÆSTIO 1ª. — AN IN GALLIA EMITTANTUR VOTA SOLEMNIA (1)?

I. Quæstio respicit jus et factum. Quæritur utrum vota Regularium Galliæ solemnia esse possint. — Hoc unum obstaret, quod leges civiles non conveniant cum legibus canonicis. Ex lege civili, possidere in communi nequeunt nisi communitates a Gubernio agnitæ; potestas sæcularis non agnoscit votum paupertatis ut solemne, scilicet incapacitatem dominii voto inductam.

Prop. Iª. *Lex civilis, religiosos ut tales non agnoscens, non impedit quominus sint religiosi, cum emittant triplex votum. — Neque impedit quin in communi possidere valeant.*

Probatur secunda pars.

Prob. 1° *Ex natura religiosarum communitatum.* Lex civilis non impedit jus; nam Ecclesia jus habet ut fideles consilia evangelica sequantur, ideoque, vitam regularem agentes, in communi possideant. — Non impedit factum. Etenim ubi religiosa communitas in foro civili non habetur tanquam persona moralis dominii capax, tamen potest dominium acquirere; siquidem *efficaciter* et *licite* disponit. Efficaciter : deputatur unus religiosus ad contrahendum; licite, nam iste non mentitur, sed notorie contrahit tanquam minister communitatis.

Prob. 2° Ex dispositione *Congregationis Propagandæ* de modo quo in *Statibus Unitis Americæ* transmitti debent bona nomine religiosorum inscripta et ab ipsis civiliter possessa.

Prob. 3° *Ex consectariis adversæ sententiæ :* sequeretur jure suo uti gubernia quæ statuunt nullas communitates religiosas aut ecclesiasticas esse habiles ad possidendum, et bona eorum invadunt.

(1) Bouix, *de Regularibus*, pars III, sect. 3.

Prop. IIª. *Lex civilis non impedit incapacitatem dominii et voti solemnitatem.*

Prob. 1° Ex fine Ecclesiæ proprio. — Ecclesia in res temporales potestatem habet quantum requirit finis ipsius. Atqui ut Ecclesia valeat statum religiosum perficere, debet incapacitatem dominii votis inducere.

Prob. 2° Ex doctrina communiter recepta apud probatos auctores, Ecclesiæ jurisdictioni subjacent causæ ecclesiasticæ, videlicet, quæ spirituales sunt vel spiritualibus annexæ. Atqui agitur de re connexa cum voto paupertatis. —Lex civilis nequit incapacitem impedire, sicut nequit solemnitatem voti constituere; sive quia solemnitas ex voluntate Ecclesiæ oritur, sive quia potestas civilis non debet incapacitatem dominii statuere nisi propter crimen.

Prob. 3° Ex praxi Ecclesiæ quæ per plura sæcula tanquam religiosos dominii incapaces habuit professos diversorum Ordinum, quamvis potestas civilis vota solemnia non agnosceret, v. g. in regionibus infidelium et hæreticorum. A tribus sæculis, ex responsis Sedis Apostolicæ, vota Regularium in Anglia sunt solemnia.

Prob. 4° Ex consectariis adversæ sententiæ. Incapacitas dominii, ex voto solemni inducta, est universalis; proinde non pendet a legibus populorum. Alioquin 1° A potestate civili penderet ut nulla emitterentur in orbe vota solemnia. — 2° Irrita essent in quolibet loco solemnes Regularium professiones; nam lex Galliæ omnes religiosos etiam extraneos habet tanquam habiles ad dominium in Galliis acquirendum. — 3° Extincti essent ordines qui componi debent religiosis solemniter professis. Errarent Pontifex et Episcopi quibus persuasum est existere veros religiosos cum votis solemnibus.

Prob. 5° Habilitas ad acquirendum in foro civili non obstat quominus observentur canones de paupertate.

Religiosus enim bona ipsi obvenientia ex testamento vel ex donatione acceptat proprio nomine ut minister communitatis. Fit civiliter possessor et reditus conventui cedunt.

II. Soluta quæstione juris, concludimus vota Regularium Galliæ, qui profitentur in ordine approbato cum votis solemnibus, esse solemnia, modo nulla in contrarium edita sit declaratio S. Sedis. Igitur solemnia vota emittunt in Gallia, *Benedictini*, *Dominicani*, *Carmelitani*, *Jesuitæ*, *Capuccini*. Hoc etiam constat ex responsis Sedis Apostolicæ.

Ex declarationibus S. Sedis, simplicia æstimantur vota *Trappensium*, et attentis peculiaribus circumstantiis, vota monialium Galliæ.

Vota monialium Galliæ quæ profitentur institutum a S. Sede approbatum cum votis solemnibus, solemnitate carent, 1° non ex eo quod eorum conventus fuerint illegitime instaurati. 2° Neque ex dispositione legis civilis quæ non impedit solemnia vota virorum. 3° Neque ex eo quod votum paupertatis emitterent cum intentione servandi capacitatem dominii, quod non probatur. Igitur vota monialium solemnia essent, nisi intervenisset decisio quæ legi derogat. Probabilius S. Sedes vota solemnia monialium Galliæ non admittit, ob graves difficultates, ex quibus in statu præsenti rerum, mulieres non ita se facile expediunt.

Quæstio 2ª. — De monialium regimine (1).

Præter ea quæ Ordinibus virorum et mulierum communia sunt, aut dicta fuerunt de monialium clausura et vocatione, quædam exponenda remanent.

(1) Bérardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. I, dissert. IV.

I. *Abbatissæ potestas et electio.* — Ex sententia communi, superiorissæ monialium non exercent spiritualem jurisdictionem, sed tantum potestatem dominativam.

Hæc servantur in electione priorissæ. 1. Requiritur ætas quadragenaria et professio facta ab octo annis, aut si nulla reperiatur, eligatur ex eis quæ annum trigesimum excesserint, et quinque saltem annis post professionem recte vixerint. 2. Electio fit a professis juxta statuta Ordinis, suffragio secreto, ad tempus determinatum ; confirmatur ab Episcopo vel a Superiore.

II. *Visitatio canonica.* — Est actus quo legitimus prælatus monialium juxta canones et regulas Ordinis, inquirit statum monasterii, corrigit excessus, et opportunis mediis bonum promovet.

Ad quem prælatum pertinet visitatio? — Si moniales non sint exemptæ, visitatio fit ab Ordinario diœcesis. — Si moniales sint exemptæ, visitat Episcopus tanquam S. Sedis delegatus. — Si moniales sint prælatis regularibus subjectæ, eas visitare debet prælatus regularis : at simul ratione clausuræ eas visitare potest Episcopus.

Objectum. — Visitatio totalis respicit non solum clausuram, sed etiam omnia quæ bonum conventus promovere possunt. — Visitatio fit singulis annis.

III. *Confessarius.* — Presbyter approbatus, etiam regularis, non censetur approbatus ad audiendas monialium confessiones. Nequeunt confiteri nisi confessario specialiter approbato. — Pro singulis monialium monasteriis unus Confessarius maturæ ætatis deputatur ad triennium : quo elapso, non potest iterum deputari sine licentia Pontificis. Ad audiendas confessiones in communitatibus mulierum non deputandus est Vicarius generalis, neque parochus si cura parochiæ inde detrimentum patiatur. — Pluries in anno monialibus deputatur confessarius extraordinarius.

In Gallia pro communitatibus mulierum Episcopi Confessarios specialiter approbant et statutis temporibus extraordinarios concedunt.

IV. *Moniales sine clausura.* — A tempore S. Pii V tolerantur Congregationes *Tertiariarum.*

Conservatoria dicuntur conventus aliarum monialium sine clausura et votis solemnibus viventium. Istæ congregationes de jure communi hodie sunt toleratæ, non autem approbatæ. Sunt toleratæ, nam variæ facultates ipsis a Pontifice conceduntur. Non sunt approbatæ, quatenus adversantur constitutioni Pii V : etenim cum aliquid Romæ de his conventibus decernitur, additur clausula, *citra approbationem conservatorii,* etiam quando approbatur regula.

Controvertitur an istæ Congregationes essentiam status religiosi habeant.

Juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam, pro solemnibus non acceptantur vota monialium quæ legi clausuræ non subjacent.

Quæstio 3ª. — De regimine Congregationum (1).

I. *Congregationes virorum* sine votis solemnibus sunt Episcopis subjectæ ; nam Pontifex non solet ad illas privilegium exemptionis extendere. Attamen, 1° non subjectæ sunt Episcopo quoad ipsarum constitutiones a S. Sede approbatas.—2° Administratio bonorum ad Congregationes pertinet. Sed requiritur licentia Episcopi ad alienandum immobile valoris modici, licentia Pontificis ad alienandum immobile valoris non modici. — 3° Ab Episcopo non pendent quoad membrorum admissionem.

II. *Congregationes monialium.* — 1. Quandiu non obti-

(1) Analecta juris pontificii : *Des Congrégations régulières.*

nuerunt approbationem a S. Sede, dimittuntur prudenti arbitrio Episcoporum. De jure communi, Ordinarius potest prohibere ne absque suo consensu moniales in sua diœcesi existentes peragant actus graviores administrationis.

2. Status ille diu perdurare nequit respectu congregationis quæ domus erigit extra diœcesim. Qua enim ratione providebitur unitati regiminis? Ex una parte conventus per varias provincias constituti subderentur auctoritati Ordinariorum qui singuli possunt regulas commutare aut egressum e conventu prohibere. Ex altera parte, juxta regulam, istæ moniales tenerentur obedire superiorissæ generali. Igitur recurrendum est ad Pontificem, ut congregatio aliqua stabilitate fruatur, approbatis constitutionibus.

3. S. Sedes ita providet quibusdam congregationibus ad servandam earum unitatem : quoad regimen totius congregationis, istæ moniales non pendent ab Ordinariis conventuum ; sed subjiciuntur alicui superiori a S. Sede deputato cujus auctoritas ad omnes conventus se extendat. An autem magis expediat ut iste delegatus sit Cardinalis protector, vel aliqua Congregatio romana, vel Nuntius apostolicus, vel unus Episcopus regionis, vel quidam presbyter vivens prope domum principalem, hoc pendet a circumstantiis.

4. Ubi Sedes Apostolica nihil disposuit, difficultates ita solvendæ videntur. Convenit relinquere congregationi liberam bonorum administrationem in negotiis non arduis, facultatem transferendi moniales in alium conventum, et peragendi ea quæ regimen totius congregationis spectant.

TITULUS III

DE LAICIS.

CAPUT I. De statu singulorum laicorum.
CAPUT II. De collegiis laicorum.

CAPUT I

De statu singulorum laicorum.

ART. I. De ingressu in Ecclesiam.
ART. II. De officiis et juribus laicorum.
ART. III. De morte christiana.

ARTICULUS I

DE INGRESSU IN ECCLESIAM.

§ 1. De Ecclesiæ potestate quoad infideles.
§ 2. De baptizandis.

§ 1. — De Ecclesiæ potestate quoad infideles (1).

Infideles eos dicimus, qui nunquam per baptismum ad Ecclesiam accesserunt.

I. Infideles non sunt membra Ecclesiæ; quapropter ipsa de iis non judicat.

Eorum societas, quatenus religiosa est, per se est illegitima; etenim societas religiosa nonnisi una potest esse legitima, nempe Ecclesia Christi.

II. Ecclesia incessanter illud dogma prædicat : *extra*

(1) *Decretalium* lib. V, tit. VI, *de Judæis*. — Pius IX, *Syllabus* complectens præcipuos nostræ ætatis errores, XVI. — Tarquini, *Institutiones juris publici*, p. 77. — Phillips, *du Droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, vol. II, § 97.

se neminem posse salvari; ideoque omnibus viribus nititur fidem propagare, et extraneos ad se adducere.

Verumtamen in fide propaganda et novis asseclis sibi comparandis Ecclesia nonnisi justa et recta media adhibet. Propterea vim externam in conversione hominum respuit.

Itaque jubente Domino, prædicari Evangelium omni creaturæ, inter Ecclesiam et societatem infidelium perpetuum est bellum; quod duplici modo geritur, nempe ab Ecclesiæ ministris per prædicationem, a christianis nationibus per expeditiones sacras, defensionis causa.

III. Ecclesia solerter distinguit inter errantes sua culpa et citra suam culpam; docet enim infidelitatem mere negativam non esse peccatum. Infideles eatenus inculpabiliter resistunt, quatenus sunt in bona fide; ubi vero in dubium devenerint, tenentur veritatem inquirere, et eidem cognitæ adhærere.

IV. Ecclesia, quamvis tolerantiam dogmaticam aversetur, tamen docet officia charitatis infidelibus exhibenda esse. Verum ut a catholicis periculum perversionis arceretur, pro temporum diversitate constituit varias normas commercium catholicorum cum dissidentibus regulantes. Istæ leges, licet ad civilem quoque convictum eatenus referri possint, quatenus iste simul cum religione cohæret, præsertim *communionem in sacris* respiciunt.

§ 2. — De baptizandis (1).

Baptismus veluti janua est, qua in christianæ vitæ societatem ingredimur. Per ipsum enim membra Christi et de corpore Ecclesiæ efficimur (verba sunt concilii Florentini).

Regulis canonicis determinatur collatio baptismi. Agi-

(1) Benedicti XIV const. *Postremo.* — Gonzalez, Reiffenstuel, Schmalzgrueber, ad tit. VI lib. V *Decretalium.* — Giraldi, *Expositio juris*

tur vero tum de infantium, tum de adultorum baptismo.

I. *De infantibus* Ecclesia statuit, infantes Judæorum invitis eorum parentibus non esse baptizandos, tum quia id esset contra justitiam naturalem erga parentes, tum quia timendum esset, ne ad infidelitatem redirent.

Duo tantum casus excipiuntur, quibus infantes Judæorum et aliorum infidelium repugnantibus etiam parentibus baptizari possunt. Prior est, quando ejusmodi pueri versantur in extremo mortis periculo; alter, quando parvulus a patre infideli relictus invenitur.

Si quædam judaica proles in ætate infantili non consentientibus parentibus vel tutoribus baptizata fuerit, baptismus quamvis illicite collatus, validus tamen est et suos effectus quoad omnia sortiri debet.

Quæ de Judæis dicta sunt, cæteris infidelium infantibus applicantur; imo regula, nullam prolem invitis parentibus a ministris catholicis esse baptizandam, ad hæreticos quoque et schismaticos sese extendit.

II. *Adulti* ad baptismum tunc admitti possunt, cum rite præparantur, et rectis motivis inducti sponte et libere baptismum implorant.

1. Adulti regulariter illi censentur, qui septennium compleverunt, eaque ætas legitima reputatur, qua quis proprio motu ad baptismum admittitur.

Diximus *regulariter;* nam potest contingere, ut baptismi petitor etiam non completo septennio præditus sit sufficiente ratione, ideoque baptizandus, licet reluctantibus parentibus. Vice versa, etiam de illo, qui septennium jam complevit, dubitari potest, an doli capax existat aut in fide satis instructus sit; tunc sacramentum est differendum.

pontificii, t. II, p. 607. — Berardi, *Commentaria in jus eccles.*, t. IV, p. 58.

Ratio cur, non obstante potestate paterna, infantes usu rationis capaces solo ipsorum consensu baptizari possint, est quia lex divina baptismi paternæ potestati longe prævalet.

2. Sua sponte et libere baptismum implorare debent, quia, ut ait S. Augustinus, « *ad fidem nullus cogendus est invitus;* » et concilium Toletanum IV relate ad Judæos præcipit: « Nemini ad credendum vim inferri... Non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes. » Item Clemens III principium pronuntiavit: « Christi fidem habere non creditur, qui ad christianorum baptisma non spontaneus, sed invitus cogitur pervenire (1). »

Huic principio praxis Ecclesiæ conformis est.

3. Motiva denique baptizari volentium exploranda esse, tum per se liquet, tum a Benedicto XIV in citata constitutione inculcatur.

Rituale romanum statuit: « Si quis adultus sit baptizandus, debet prius secundum apostolicam regulam in christiana fide ac sanctis moribus diligenter instrui, et per aliquot dies in operibus pietatis exerceri, ejusque voluntas et propositum sæpius explorari, et nonnisi sciens et volens probeque instructus baptizari. »

Initio Ecclesiæ, nulla interposita mora, baptismus dari consuevisse videtur cum eum suscepturus jam satis patefecisset suum animum pietatis et religionis plenum, fideique mysteria percepisset. Verumtamen cum experimento plane compertum esset, non satis tutam esse fidem eorum, qui sine examine baptismo donati fuerant, institutus est catechumenatus, ut singulorum fides et vita diligenter probaretur. Habebat autem catechumenatus tres aut quatuor gradus (*audientium, genuflectentium,* et *competentium* sive *electorum*), quos

(1) S. Augustini, ep. ad Vincent. 48. — Can. v, diss. XLV. — *Decretalium* lib. V, tit. vi, cap. ix.

singillatim excurrere oportebat, ut ita catechumenus ad rem christianam diligenter institueretur.

ARTICULUS II

DE OFFICIIS ET JURIBUS LAICORUM.

§ 1. Officia communia laicorum.
§ 2. Jura laicorum.

§ 1. — Officia communia laicorum.

1. Officia laicorum ratione fidei.
2. Officia laicorum ratione participationis sacramentorum.
3. Officia laicorum ratione obedientiæ.

1. Officia laicorum ratione fidei (1).

I. Tenentur fideles, ratione vinculi fidei, fidem in baptismo acceptam et solemniter juratam inviolatam servare ac retinere.

II. Tenentur fidem in baptismo susceptam et juratam non solum corde interius retinere, sed etiam exterius aliquando profiteri.

Semper et pro semper abstinere debent a negatione fidei. Ad professionem fidei quod attinet, professio ordinaria fit per actus ordinarios et externos religionis, præsertim quoties illi actus sunt præcepti. Professio extraordinaria quandoque vel ab honore Dei vel a salute proximi requiritur.

2. Officia laicorum ratione ministerii (2).

I. Fideles tenentur in genere sacramentis Ecclesiæ

(1) *Decretalium* lib. I, tit. I. — Lib. V, tit. VII.
(2) Concilium Tridentinum, sess. VII, can. IV.

participare. Ratio est, quia singulis societatibus membra participant actibus hujus societatis; atqui Ecclesia versatur in publicis actibus religionis. Ergo membra Ecclesiæ tenentur sacris publicis interesse, et sacramentis participare.

II. Fideles tenentur in specie sacrificio missæ diebus festis interesse, Eucharistiæ sacramentum accipere, sacramento Pœnitentiæ se expiare.

3. Officia laicorum ratione obedientiæ.

I. Tenentur fideles, ratione vinculi obedientiæ, suis subesse pastoribus, et præsertim cum Romano Pontifice unitatem servare.

II. Fideles tenentur, ratione hujus vinculi, eorumdem pastorum præceptis obtemperare; et singula Dei et Ecclesiæ mandata observare.

§ 2. — Jura laicorum (1).

Laicis, propter eorum unionem cum Christo et Ecclesia, competunt quædam jura, minime quidem relate ad Deum, sed respectu hominum. Hæc jura revocantur ad duplicem classem :

1. Jus recipiendi subsidia salutis.
2. Influxus laicorum in Ecclesia.

1. Jus recipiendi subsidia salutis.

Cum laici, in sua relatione ad hierarchiam, constituant ecclesiam discentem, sanctificandam et regendam,

(1) Audisio, *Du droit public de l'Église*, liv. I. — Phillips, *Manuale juris ecclesiastici*, § 55. — Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. I, tit. I.

de jure a rectoribus Ecclesiæ et sacerdotibus sibi præpositis postulant, ut triplex Ecclesiæ potestas, in salutem animarum et in ædificationem corporis Christi a divino Salvatore instituta, rite administretur, sicque a fidelibus bona spiritualia percipiantur.

In specie jus habent, 1. Ut doctrinam christianam edoceantur et pericula fidei procul arceantur;

2. Ut sacramenta sibi fideliter administrentur, et sacramentalibus quoque non defraudentur;

3. Ut ad statum clericalem vel religiosum sibi aditus pateat;

4. Ut in rebus litigiosis protectionem judicum ecclesiasticorum implorare ipsis liberum sit;

5. Ut generatim eorum jurium participes efficiantur, quæ ex actuali communione Ecclesiæ promanant, v. g. juris sepulturæ ecclesiasticæ.

2. Influxus laicorum in Ecclesia.

Laici, remotius saltem, suas partes conferunt ad Ecclesiam defendendam.

I. Respectu *magisterii*, non solum magistri et litterati laici scientias theologicas excolere, infideles et hæreticos scriptis suis convincere et veritates fidei catholicæ tueri possunt; sed etiam parentibus incumbit munus installandi fidem animis filiorum.

Attamen laici non possunt prædicare. Illis etiam interdictum est, cum hæreticis de mysteriis fidei disputare, præter casum necessitatis aut evidentis utilitatis.

II. Relatio laicorum ad sacrum Ecclesiæ *ministerium* in eo sese manifestat, ut precibus, quas fundunt pro salute Ecclesiæ, pro ordinandis, pro peccatorum conversione, non solum Ecclesiam juvent, sed quoddam sacrificii genus offerant. Id Cathechismus Romanus ita ex-

primit : « Fide, quæ charitate inflammatur, in altari mentis suæ spirituales Deo hostias immolant; quo in genere omnes bonæ actiones, quas ad Dei gloriam referunt, numerandæ sunt. » Quin et in offerendo missæ sacrificio cooperantur, non obstante quod actio externa et consecratio a solo sacerdote peragantur (1).

Verumtamen laici non possunt sacrificare, nec absolvere. Sub specie panis tantum communicant; item non a se, sed a sacerdotibus, regulariter Eucharistiam sumunt. Laici non exercent ministerium minorum, neque inserviunt ministris in altari nisi ex quadam Ecclesiæ tolerantia. Dum divina celebrantur, non debent in choro stare, sed eorum loca sunt distincta et a clero separata. Laici non possunt reliquias aut vasa sacra tangere, neque illa abluere.

III. In multis etiam, quæ ad *disciplinam* pertinent, laici cooperari permittuntur. Ejus rei argumentum est eorum participatio in administratione peculii ecclesiastici et in provisione beneficiorum. Principium in hac re idem semper fuit, sed modus varius; sive populi acclamatio, sive præsentatio patroni, sive communicata cum regnantibus consilia in usu fuerint, eadem semper idea subest. Imo principibus christianis vel ampliores favores conceduntur.

Laici vero eligere nequeunt ad dignitates ecclesiasticas, neque ad easdem eligi, quia sunt incapaces tum beneficii, tum juris spiritualis exercendi, nisi ex speciali Romani Pontificis commissione jurisdictio illis delegetur. Unde ait Innocentius III : « *Laicis super Ecclesiis et personis ecclesiasticis nulla sit attributa facultas; quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi.* »

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXII, *de Sacrificio missæ*, cap. I.
(2) *Decretalium* lib. I, tit. II, cap. X.

ARTICULUS III

DE MORTE CHRISTIANA.

Mortem christianam alia præcedunt, alia concomitantur, alia subsequuntur. Illam præcedit tum visitatio et cura infirmorum, tum administratio sacramentorum Pœnitentiæ, Viatici et Extremæ Unctionis. Eam concomitatur commendatio animæ. Illam subsequitur Ecclesiæ sollicitudo, quæ duplici modo exercetur, sive erga defunctorum animas *suffragiis,* sive erga eorum corpora *sepulturis.*

§ 1. De suffragiis.
§ 2. De sepulturis.

§ 1. — De suffragiis.

Animas defunctorum precibus viventium adjuvari, catholica Ecclesia profitetur (1).

Etsi vero non defunctis omnibus, sed solum iis, qui leviorum criminum labe decesserunt infecti, prosint orationes nostræ, tamen Ecclesia, quia illos non discernit, merito pro omnibus orat. D. Augustinus nobis insinuat, ad quid deserviant preces nostræ, cum pro iis, quibus prosunt aut non prosunt, offeruntur : « Cum sacrificia pro defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones sunt, pro non valde malis propitiationes sunt, pro valde malis, etiamsi nulla sint adjumenta mortuorum, qualescumque vivorum consolationes sunt (2). »

1. De suffragiis in genere.
2. De variis suffragiis defunctorum.

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXV, *Decretum de Purgatorio.*
(2) S. Augustini lib. *de Cura pro mortuis.*

1. De suffragiis in genere.

I. Suffragia sunt auxilia spiritualia, quibus Ecclesia suis membris succurrit aut suffragatur in ordine ad satisfactionem.

Triplex distinctio attendenda est : 1. Suffragia dividuntur in *publica* et *privata*. Publica nomine Ecclesiæ offeruntur ab illius ministris ; privata sunt pia opera quæ a christianis velut personis particularibus peraguntur.

2. Suffragiorum tria sunt genera, videlicet sacrificium missæ, oratio, et opera satisfactoria quibus accedunt indulgentiæ.

3. Oratio duobus modis animas defunctorum juvat, nempe per modum satisfactionis et impetrationis.

II. Ad valorem suffragiorum requiruntur conditiones, tum ex parte illius cui applicantur, tum ex parte eorum a quibus præstantur.

In eo cui sunt applicanda, requiritur 1° ut sit suffragiorum capax ; 2° ut sit in statu gratiæ ; 3° ut culpa ratione cujus pœnam meretur, eidem jam remissa fuerit.

Ex parte offerentis, requiritur 1° ut qui alium privatis suffragiis juvare vult, sit in statu gratiæ ; 2° ut opus habeat proportionem cum satisfactione ; 3° ut offerens per actionem suam alteri suffragari intendat.

2. De variis suffragiis defunctorum (1).

I. *Missæ pro defunctis* celebrantur, ut ipsi accipiant in igne purgatorio refrigerium, et inde educti ad cœlestem patriam perducantur.

Quibusdam maxime diebus offertur sacrificium pro

(1) Catalani, *Rituale Romanum commentariis exornatum*, tom. I, p. 416. — Cavalieri, *Commentaria in decreta Congregationis Rituum*, t. III, cap. II.

defunctis : ipsa die obitus, corpore præsente; tertia post obitum die, quia Dominus tertia post mortem die resurrexit; die septima, quia Deus hac die ab operibus suis requievit; die trigesima, propter elapsum mensem a die obitus; die anniversario propter elapsum annum.

II. *Officium defunctorum.* — Non sine causa mater Ecclesia speciale pro defunctis officium instituit. Omnes filios pari complectens amore, postquam Dei beneficia erga viventes debitis gratiarum actionibus prosecuta est, misericordes oculos ad defunctos convertens, eorum spiritus æterno Regi, cui omnia vivunt, devota precum solemnitate commendat. Ut istæ animæ, suffragiis nostris adjutæ, ad supernam beatitudinem quantocius introducantur, inter preces plurimas Ecclesia invexit defunctorum officium, cujus institutionem antiquissimis temporibus adscribunt.

Verum licet consuetudo pro defunctis exorandi apostolicam usque agnoscat institutionem, tamen incertum est quandonam compositum fuerit defunctorum officium, quale nunc recitatur. Suam ducit originem a nocturnis vigiliis, quæ apud defunctorum corpora in ecclesiis exposita a fidelibus, orando et psallendo, fiebant.

III. *Altare privilegiatum*, et *indulgentiæ pro defunctis.*

1. Per indulgentiam altari privilegiato annexam, si spectetur mens concedentis et usus potestatis clavium, intelligenda est indulgentia plenaria quæ animam statim liberat ab omnibus Purgatorii pœnis ; si vero spectetur applicationis effectus, intelligenda est indulgentia, cujus mensura divinæ misericordiæ beneplacito et acceptationi respondet (1).

2. Ecclesia in gratiam mortuorum Indulgentias concedit, sed non eodem modo quo viventibus concedun-

(1) S. Congregatio, 28 julii 1840.

tur. Etenim Indulgentia conceditur vivis per modum absolutionis, defunctis vero per modum suffragii satisfactorii.

§ 2. — De sepulturis (1).

Sepultura refertur vel ad ritus funebres, vel ad personas sepultura sacra indignas, vel ad electionem sepulturæ, vel ad jus ecclesiæ parochialis.

I. *Ritus sepulturæ* varii sunt, ceu lotio cadaveris, decens compositio et vestitus, usus luminarium, preces et vigiliæ, exornatio funeris, processio qua defunctus ad ecclesiam defertur, oblatio sacrificii, oratio funebris et absolutio, cæremoniæ quibus tumulo infertur cadaver.

II. *Personæ sepultura sacra indignæ.* — Nonnulli sepultura ecclesiastica privari debent juxta canones, adeo ut neque in loco sacro neque adhibitis ritibus sacris sepeliendi sint. Etenim sepultura christiana est jus honorificum, iis tantum competens, qui in communione ecclesiastica vixerunt, et se saltem in vitæ exitu haud indignos hujus communionis exhibuerunt. Unde patet, duplex hominum genus a sepultura ecclesiastica excludendum esse.

1. Ad primam classem pertinent qui separati ab Ecclesiæ communione vixerunt, et in tali statu ex hac vita migrarunt : « Quibus viventibus non communicamus, mortuis communicare non possumus (2). »

Speciatim ecclesiastica sepultura privantur infideles omnes, judæi, infantes mortui sine baptismo ; apostatæ, hæretici, schismatici ; excommunicati vitandi et nominatim interdicti.

2. Ad incutiendum peccati horrorem sepeliri prohi-

(1) *Rituale romanum.* — *Decretalium* lib. III, tit. XXVIII, *de Sepulturis.* — (2) S. Leo M., epist. 167.

bentur duellantes qui in singulari certamine interfecti sunt (1) ; suicidæ qui mortem sibi sponte intulerunt ; peccatores in actu criminis decedentes ; peccatores publici et notorii qui in impœnitentia decesserunt; illi qui ante mortem sacramenta suscipere ex contemptú recusarunt.

III. *Jus eligendi sepulturam.* — Regulariter omnibus licet sibi sepulturam eligere, modo ecclesia sepeliendi jus habeat. Quo jure gaudent ecclesiæ cathedrales, ac parochiales, quæque illud consuetudine aut privilegio adeptæ sunt.

Quare etiam uxor, invito marito, et filius pubes, quamvis sit in potestate patris, liberam sepulturæ optionem habent. Sed filio impuberi, ob inopiam consilii, pater eligit sepulturam. Similiter neque Regularibus, qui suo carent arbitrio, licet sibi sepulturam eligere.

Si quis sibi sepulturam non eligit, eam habet in sepulcro majorum, vel si eo careat, in ecclesia parochiali. Mulieres autem, si non elegerint sepulturam, cum viris suis sepeliendæ sunt. Regulares humantur in cœmeterio sui monasterii, quod ipsis parochiæ loco est; et beneficiati in ecclesia sui beneficii sepeliuntur (2).

IV. *Jus parochiale quoad funera* complectitur *jus sepeliendi, jus interveniendi* funeribus, *jus percipiendi* emolumenta ex funeribus provenientia.

1. *Jus sepeliendi* parochianos, aliosque intra parochiam degentes, regulariter ad parochum pertinet, præter casus exceptos.

2. Etiamsi parochianus alibi et ab alio sacerdote sit sepeliendus, ad parochum spectat funeribus *intervenire,*

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum,* lib. III, tit. XXVIII.

(2) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum,* t. I, dissert. VI, cap. III.

corpus e domo levare, et funus ducere usque ad ecclesiam in qua officium ab alio persolvendum est.

3. Jus parochi, quoad emolumenta ex funeribus provenientia, duplex distinguitur, nempe jus ad certam *oblationem* dum fidelis in parochiali cœmeterio sepelitur, et jus ad *quartam funeralem* seu portionem canonicam, dum parochianus alibi sepultura donatur.

Hæc portio parochialis, desumpta ex omnibus emolumentis quæ ratione funeris alteri ecclesiæ obvenerunt, jure ordinario est quarta pars oblationum. Verum vi consuetudinis potest esse diversa, scilicet major vel minor quarta parte (1).

CAPUT II

De collegiis laicorum.

Præter singulas laicorum personas, Ecclesia in sinu suo etiam continet personas morales, quæ finem specialem præ se ferunt, et subsistentiam per se stantem quodammodo habent, ita ut fini supremo Ecclesiæ quoad omnia respondere debeant. Ex qua connexione cum universa Ecclesia infertur, ejusmodi collegia, quatenus in jure canonico considerantur, nonnisi interveniente auctoritate ecclesiastica erigi posse, ejusdemque inspectioni et protectioni subesse.

Hujusmodi collegia laicorum sunt triplicis generis, nempe *scholæ*, *confraternitates*, *hospitalia*.

ART. I. De Scholis.
ART. II. De Confraternitatibus.
ART. III. De Hospitalibus.

(1) Giraldi, *De parocho*, pars III, cap. XXV.

ARTICULUS I

DE SCHOLIS.

§ 1. De scholis in genere.
§ 2. De variis scholarum speciebus.

§ 1. — De scholis in genere.

I. Religio christiana novam cognitionum divinarum ac etiam humanarum lucem mundo invexit. Unde statim ac fides catholica firmas radices in orbe egerat, scholæ christianæ seu studiorum sedes florescere cœperunt. Siquidem Ecclesiæ semper proprium est, ad prædicationem adjungere doctrinæ subsidium et litterarum cognitionem. Scholas erigere, eisque ad normam suæ doctrinæ compositis invigilare nunquam destitit.

Verum recentiori ætate nituntur studiorum maxime sæcularium directionem Ecclesiæ adimere.

II. *Jus Ecclesiæ erga scholas* in duobus consistit.

1. Ad Ecclesiam spectat, tradendæ doctrinæ sacræ rationem determinare; etenim, ex voluntate Salvatoris, illius est de recta fide decernere et homines docere. Hinc ad ipsam pertinet magistrorum deputatio, librorum electio, et disciplinarum ordinatio in iis quæ tradendam doctrinam sacram respiciunt.

Inde inferuntur tria corollaria : *primo*, potestas civilis nequit independenter ab Ecclesia Facultates sacras instituere vel regere.

Secundo, clericorum etiam in parvis seminariis institutio ecclesiasticæ potestati subjicitur (1).

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXIII, cap. XVIII. — Leonis XII Breve *ad Archiepiscopum Lugdunensem*, die 15 novembris anni 1828.

Tertio, sæcularium juvenum scholæ, quoad religiosam institutionem, Ecclesiæ regimini subjacere debent.

2. Litteraria etiam ac scientifica juventutis institutio aliquatenus Ecclesiæ auctoritati subesse debet; quantum nempe satis est, ut in tuto sit religiosa ejusdem juventutis informatio. Ratio est, quia magistri, libri et vivendi norma religionem respiciunt; atqui scholæ subjiciuntur ecclesiasticæ auctoritati, præsertim in iis rebus quæ cum religione nexæ sunt (1).

III. Pius IX sequentes propositiones damnavit :

« Totum scholarum publicarum regimen, in quibus juventus christiana alicujus reipublicæ instituitur, potest ac debet attribui auctoritati civili. »

« Postulat optima civilis societatis ratio, ut populares scholæ quæ patent omnibus pueris, ac publica universim instituta, quæ litteris severioribusque disciplinis tradendis et educationi juventutis curandæ sunt destinata, eximantur ab omni Ecclesiæ auctoritate, plenoque civilis auctoritatis arbitrio subjiciantur. »

« Catholicis viris probari potest ea juventutis instituendæ ratio, quæ sit a catholica fide et ab Ecclesiæ potestate sejuncta (2). »

§ 2. — De variis scholarum speciebus.

1. De scholis elementaribus.
2. De scholis superioribus.
3. De Universitatibus.

(1) Clementis XIV Breve *Magnopere* ad Episcopum Vilnæ (18 decembris 1773).

(2) Pii IX, *Syllabus* complectens præcipuos nostræ ætatis errores, 45, 47, 48.

QUÆSTIO 1ª. — DE SCHOLIS ELEMENTARIBUS.

I. Jam antiquitus pastores Ecclesiæ curam suam instructioni puerorum applicuerunt. Hujus rei specimen præbent scholæ minores, apud monasteria et capitula erectæ, atque etiam ruri institutæ. Præceptum siquidem erat, ut cuivis parocho clericus adjungeretur, qui eumdem in sacris functionibus adjuvaret, puerosque in scholis informaret. Cum subsequenti ætate ex neglectu scholarum ignorantia et morum corruptela in populo deprehenderetur, a diversis conciliis cautum est, ut illæ ubique per civitates et pagos instituerentur. In commodum eorum, qui ob labores corporales a frequentatione earum detinebantur, scholæ dominicales institutæ sunt. Omnes istæ scholæ magistratibus ecclesiasticis ratione visitationis et inspectionis obnoxiæ erant, a quibus etiam ludimagistri assumendi examinantur.

II. Ecclesia, quæ a Christo jussa est omnes in viam salutis dirigere, non potest non maxime sibi cordi habere teneræ juventutis tam in fidei, quam in litterarum rudimentis institutionem, christianamque educationem. Ipsa merito scholarum mater censetur, non solum quia scholis christianis ortum dedit, sed etiam quia illius est, continuo eas fovere et fidei spiritu imbuere ac nutrire (1).

« Cum populares scholæ ad populum religiose formandum, ejusque pietatem fovendam sunt præsertim statutæ, idcirco omnem Ecclesiæ curam, sollicitudinem et vigilantiam sibi merito semper vindicarunt. Ac propterea consilia conatusque arcendi a popularibus scholis Ecclesiæ potestatem proficiscuntur ex studio extinguendi in populis divinum fidei lumen. Quocirca Ecclesia, quæ easdem fundavit scholas, summa cura eas semper

(1) *Decretalium* lib. V, tit. v, *de Magistris*.

est prosecuta, illasque veluti potiorem suæ auctoritatis partem consideravit (1). »

Quæstio 2ª. — De scholis secundariis.

I. Earum quoque scholarum, in quibus litteræ humaniores traduntur, institutio et cura olim ad Ecclesiam pertinebat, ipsæque pariter apud monasteria et canonicorum collegia constitutæ erant, ita ut non tantum clerici sed et laici ad eas confluerent. Atque istæ scholæ superiores, quum temporis cursu exolevissent, a conciliis sæculi XVI, reflorescente scientiarum cultura, denuo instaurari jussæ sunt, sed sub omnimoda virorum ecclesiasticorum inspectione et gubernatione.

II. Verum nostra ætate non desunt homines religioni infensi, qui scholas ejusmodi ab omni cleri influxu eximere moliantur.

« Christianam juventutis institutionem et educationem in magnum adducunt discrimen, propterea quod illas a salutari catholicæ Ecclesiæ magisterio ac vigilantia quotidie magis amovent. Nihil intentatum, nihilque inexpertum relinquunt, ut salutarem vim, quam ipsa Ecclesia ex divina sua institutione semper exercuit, et in humanæ societatis instituta exercere debet, vel magis in dies coarctent, vel ab eisdem institutis arceant. Hujusmodi perniciosissima docendi ratio sejuncta a catholica fide, et ab Ecclesiæ potestate maximo est hominibus damno, dum agitur de litteris, severioribusque disciplinis tradendis, ac de educatione curanda in publicis Institutis, quæ honestioribus societatis classibus sunt destinata (2). »

III. Nihilominus tamen Ecclesia prohiberi nequit,

(1) Pii IX Breve *ad Archiepiscopum Friburgensem* (die 14 Julii 1864).
(2) Pii IX eædem litteræ.

quin his etiam scholis vigilantiam suam curamque impendat. Unde ad ipsam spectat, invigilare ne litterarum humaniorum disciplinæ venena admisceantur; educationem juvenum religiosam dirigere; religionis præceptorem approbare.

Quæstio 3ª. — De Universitatibus.

Universitas est collegium auctoritate publica institutum, ad omnes disciplinas edocendas. Hujusmodi scholæ Universitates appellantur, tum quia plurimas profitentur disciplinas, tum quia corpus proprium constituunt.

I. *Earum institutio.* — Studiorum universitates (quarum antiquissimæ sunt Bononiensis et Parisiensis) erant originis ecclesiasticæ. Idcirco Romani Pontifices earum inspectionem gerere, ipsasque privilegiis exornare et statutis dirigere consueverunt. Inde a sæculo XVI Universitates cum Ecclesia arctius connectebantur, eo quod in earum erectione litteræ fundationis a Pontificibus impetrabantur.

Nostris etiam temporibus Ecclesia sibi vindicat jus instituendi studia generalia ex subsidiis libere collectis; quod in nonnullis locis feliciter peractum est, in aliis vero desideratur. Jamvero istæ universitates catholicæ nonnisi a Summis Pontificibus erigendæ sunt, tum quia facultates sacras complectuntur, tum quia per universam Ecclesiam valent gradus theologiæ vel juris canonici ab ipsis collati.

II. *Facultates* et *gradus* sunt duo annuli, quibus academiæ catholicæ cum Ecclesia connectuntur.

1. Ad *Facultates* quod attinet, ab initio scholares in diversas *nationes* distinguebantur, ita ut scholaribus cujusvis provinciæ *decanus* præfuerit, omnibus vero decanis *rector* præpositus esset. Igitur quævis academia col-

legium propriis juribus instructum, seu universitatem in sensu juris efformavit.

Verum accidit, ut doctores non amplius juxta nationes, sed juxta disciplinas in separata collegia distribuerentur. Exinde in universitatibus vigent quatuor Facultates, nempe Facultas Theologiæ, Juris tum canonici tum civilis, Medicinæ, et Philosophiæ seu Artium.

Facultates Theologiæ et Juris canonici ab Ecclesia pendent. Ab Apostolica Sede concessa sunt earum privilegia quæ ad universam Ecclesiam referuntur. Illarum professores non assumuntur sine interventu potestatis ecclesiasticæ, a qua sola conferri potest missio docendi.

2. Tres sunt *graduatorum* ordines, nempe *baccalaurei, licentiati,* et *doctores* seu magistri. *Baccalaurei* primum sui profectus in scientia testimonium consecuti sunt. *Licentiatis*, post peracta examina, conceditur licentia suscipiendi supremum gradum, quando voluerint. *Doctores* seu magistri ad summum gradum promoventur.

Potestas conferendi gradus Theologiæ et Juris canonici pertinet ad Romanum Pontificem, qui eam Universitatibus vel etiam quibusdam prælatis delegat. Promotioni regulariter præmittitur rigorosum examen, quo exploretur candidati scientia. Doctoribus, post emissam fidei professionem, insignia traduntur (1).

ARTICULUS II

DE CONFRATERNITATIBUS.

1. *Earum indoles.* — Confraternitates sunt fidelium congregationes, ad opera pietatis et charitatis sub aucto-

(1) *Decretalium* lib. V, tit. v. — Leonis XII const. *Quod divina sapientia.* — Giraldi, *Expositio juris pontificii*, pars I. — Schmalzgrueber, lib. V

ritate pastorum institutæ. Variis indiciis se manifestant :

1. Confraternitas est societas in parochia subsistens, vel per plures parochias diffusa.

2. Interventione auctoritatis ecclesiasticæ constituitur et approbatur.

3. Ad finem specialem dirigitur, nimirum ad certa opera pietatis erga Deum, vel etiam charitatis erga proximum.

4. Sua pietatis exercitia sub titulo alicujus mysterii vel Sancti exequitur.

5. Suam habet ecclesiam, in qua socii statis diebus, pietatis causa, conveniunt.

II. *Norma erigendi* confraternitates a Clemente VIII statuta fuit :

Requiritur 1. ut unica tantum confraternitas ejusdem generis in eadem ecclesia institui possit.

2. Ut id fiat de consensu Ordinarii, et cum litteris testimonialibus ejusdem, statutis ab eo examinatis et approbatis.

3. Ut confraternitas localis cuidam archiconfraternitati aggregetur juxta formam approbatam, ad participandum ejusdem privilegia et indulgentias.

4. Ut eleemosynæ sub directione Ordinarii colligantur et erogentur.

III. Quoad modum regendi confraternitates, hæc statuuntur :

1. In multis regionibus animarum curator simul est rector confraternitatum in parochia existentium.

2. Confraternitates ab officiis parochialibus non eximuntur.

3. Festa titularia earum solemniter celebrantur.

4. Confraternitates visitationi Episcoporum subsunt(1).

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXII, cap. II, *de Reform.*

ARTICULUS III

DE HOSPITALIBUS.

I. *Illorum origo.* — Hospitalia proprie dicta sunt loca suscipiendis hospitibus destinata; verum eo nomine generali veniunt quævis pia loca alendis pauperibus, aliisque personis miserabilibus addicta.

Summa semper fuit Ecclesiæ cura in miseris hominibus fovendis, illudque pietatis officium fidelibus commendavit. Prioribus sæculis christiani et imprimis Episcopi excolebant opera misericordiæ in proximum. Verum post pacem Ecclesiæ datam publica charitatis loca extructa sunt, quibus pauperes hospitio exciperentur (1).

II. *Variæ illorum species.* — 1. Pro multiplici miseria propriis nominibus designantur, veluti *xenodochia*, quibus hospites suscipiuntur; *orphanotrophia*, ubi aluntur orphani; *brephotrophia* nutriendis infantibus, *gerontocomia* senibus alendis, *ptochotrophia* pauperibus sustentandis, *nosocomia* ægrotis curandis destinata.

2. Hospitalia sunt vel *ecclesiastica* vel *laicalia*. Hospitale ecclesiasticum illud est, quod Episcopi auctoritate fuit erectum, ideoque habetur ut locus *religiosus*. Hospitale vero laicale illud est, quod sine interventu auctoritatis ecclesiasticæ institutum est, nempe privata pietate; non habetur ut locus religiosus episcopali auctoritate constitutus, tamen inter *loca pia* computatur. Hospitalia ecclesiastica discernuntur ex decreto episcopalis fundationis; quo deficiente, res colligitur ex signis quæ tantum con-

(1) Thomassin., *Vetus et Nova Ecclesiæ disciplina*, pars I, lib. XI, cap. LXXXIX.

veniunt locis religiosis, uti est ecclesia, cœmeterium, rector deputatus cum jure administrandi sacramenta.

3. Hospitalia sunt vel *exempta* vel *non exempta*. Hospitalia exempta ea sunt quæ ab episcopali regimine subtrahuntur, v. g. ex lege fundationis (1).

III. *Episcopi auctoritas in hospitalia.*

1. Hospitalia ecclesiastica, quæ neque exempta sunt, neque sub immediata Regum protectione, Episcopo subjiciuntur velut loca religiosa.

2. Episcopi, tanquam Sedis Apostolicæ delegati, habent jus visitandi hospitalia etiam exempta.

3. Administratores hospitalium singulis annis tenentur Episcopo rationem reddere (2).

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. II, tit. XII. — Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. I, dissert. IV, cap. VII.

(2) Concilium Tridentinum, sess. XXII, cap. IX, *de Reform.*

LIBER II

DE MEDIIS QUIBUS ECCLESIA UTITUR

TITULUS I. Media quibus Ecclesia finem suum consequitur.
TITULUS II. Media quibus ordo reparatur.

TITULUS I

DE MEDIIS QUIBUS ECCLESIA FINEM SUUM CONSEQUITUR.

TRACTATUS I. De rebus spiritualibus.
TRACTATUS II. De rebus temporalibus.

TRACTATUS I

De rebus spiritualibus.

DISSERTATIO I. De sanctificatione hominum.
DISSERTATIO II. De cultu divino.

DISSERTATIO I

DE SANCTIFICATIONE HOMINUM

CAPUT I. Functiones magisterium Ecclesiæ respicientes.
CAPUT II. Sacramenta.
CAPUT III. Sacramentalia.

CAPUT I

De functionibus magisterium respicientibus.

ART. I. Fidei conservatio, definitio et explicatio.
ART. II. Fidei propagatio.
ART. III. Errorum contra fidem profligatio.

ARTICULUS I

FIDEI CONSERVATIO, DEFINITIO ET EXPLICATIO.

Ut Ecclesia munere magisterii divinitus ipsi commisso rite fungatur, ad illius jura et officia spectat imprimis fidem conservare, definire et explicare.

I. *Fidei conservatio.* « Ecclesia, sedula et cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in iis unquam immutat, nihil minuit, nihil addit, sed omni industria hoc unum studet, ut vetera fideliter sapienterque tractando custodiat (1). »

II. *Fidei definitio.* Ipsius Ecclesiæ est determinare quid sit fidei, seu definire quid sit credendum, quid rejiciendum. Illa est judex fallere et falli nescia in quæstionibus dubiis circa doctrinam exortis.

III. *Fidei explicatio.* « Per Ecclesiam prisca dogmata excurantur, sed non commutantur; per ipsam accipiunt lucem, distinctionem, sed retinent plenitudinem, integritatem, proprietatem (2). »

ARTICULUS II

FIDEI PROPAGATIO.

Huc referuntur *missiones, prædicatio* et *catechesis*.

I. *Missiones* in regionibus infidelium a Congregatione de *Propaganda fide* diriguntur, iisque promovendis inserviunt varia Instituta.

II. *Prædicatio* ordinatur ad eos qui christiane educati sunt, ut in fide confirmentur et excolantur.

III. *Catecheses* olim pro catechumenis ad baptismum

(1) Vincentii Lirinensis *Commonitorium*, I, XXIII.
(2) *Ibid.*

disponendis haberi consueverant. Hodie vero tum pro pueris, tum pro adultis instituuntur.

ARTICULUS III

ERRORUM CONTRA FIDEM PROFLIGATIO.

Duplex distinguitur species mediorum quibus Ecclesia utitur ad errores efficaciter depellendos :

§ 1. Quibus mediis errores præveniuntur.
§ 2. Quibus mediis errores reprimuntur.

§ 1. — Quibus mediis errores præcaventur.

Ecclesia variis mediis puritati fidei consulit, atque præcavet ne errores sanæ doctrinæ admisceantur.

I. *Symbola fidei* conficit, quæ sunt breves dogmatum et articulorum summulæ aut collectiones, atque publica signa quibus orthodoxi ab infidelibus et sectariis distinguuntur. Propter exortas hæreses, alterum altero distinctius exhibet catholica dogmata ; nullum vero alteri adversatur.

Ecclesiæ symbola maxime celebrata sunt : Apostolicum, concilii Nicæni, Constantinopolitani I, S. Athanasii ; Concilii Lateranensis IV Symbolum in capite libri I Decretalium positum est. Concilii Tridentini seu Pii IV formula eadem est cum Symbolo Constantinopolitano, nisi quod adjunctas habeat declarationes contra errores posteriorum temporum.

II. *Ad fidei professionem* emittendam juxta formulam Pii IV obligantur iidem qui juramentum obedientiæ præstare tenentur, nempe promovendi ad Episcopatum, provisi de canonicatu vel de beneficio curato, Prælati regulares, Magistri scientiarum.

III. Ecclesia *catechismos et alios libros pro instructione religiosa* præscribit, ex quibus fideles velut ex limpidis fontibus doctrinam catholicam hauriunt. Maximæ auctoritatis et utilitatis est Catechismus Romanus ex decreto concilii Tridentini editus. Cæterum ad Episcopum spectat libros hujusmodi introducere.

IV. *Cautiones statuuntur quoad lectionem S. Scripturæ in lingua vernacula.*

1. « Cum experimento manifestum sit, si Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde, ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis oriri, hac in parte judicio Episcopi stetur : ut cum consilio parochi vel confessarii, Bibliorum a catholicis auctoribus versorum lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi lectione non damnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere posse (1). »

2. « Si Bibliorum versiones vulgari lingua fuerint ab Apostolica Sede approbatæ, aut editæ cum annotationibus desumptis ex sanctis Ecclesiæ Patribus, vel ex doctis catholicisque viris, conceduntur (2). »

V. *Approbatio librorum edendorum, seu censura prævia.* Cum, typographia inventa, noxiorum librorum numerus incresceret, Leo X in Concilio Lateranensi V decrevit, ne libri sine prævio examine et approbatione Episcopi imprimerentur. Ista lex a concilio Tridentino renovata est in Regula X^a Indicis.

Ad praxim quod attinet, ætate nostra impossibile est omnes libros præviæ censuræ subjicere ; unde rigor legis temperandus videtur. Hujus mitigationis specimen dedit ipse Pius IX pro Statu pontificio, decernens, ut censuræ subjecta remanerent opera in quibus speciatim

(1) Regula IV Indicis.

(2) Decretum Congregationis Indicis, 13 junii 1757.

de religione aut moribus ageretur. Cæteri vero libri et scripta periodica sine prævia censura edi permittuntur.

Hanc agendi rationem imitantur Episcopi. Verum libri liturgici, catechismi, libri precum sine licentia episcopali typis non mandantur.

§ 2. — Quibus mediis errores reprimuntur.

QUÆSTIO 1ª. De reprobatione propositionum.
QUÆSTIO 2ª. De prohibitione librorum.

QUÆSTIO 1ª. — DE REPROBATIONE PROPOSITIONUM.

Propositiones catholicæ fidei repugnantes sive a Conciliis generalibus, sive a Sancta Sede reprobantur. Nimirum omni adhibita diligentia Summi Pontifices inquirunt in doctrinam suspectam, eam ad distinctas formulas redigunt, atque vel propositiones aut libros simpliciter damnare, vel etiam theses erroneas *qualificare* solent.

Propositiones *qualificare* nihil aliud est, quam illas variis censuris theologicis vel severioribus vel mitioribus perstringere. Plures hujusmodi censuræ numerantur, quin tamen auctores in numero earum determinando conveniant.

Ista qualificatio est vel *specifica*, dum cuivis propositioni sua censura inuritur, vel *cumulativa* (in globo), quando plures propositiones in Bulla pontificia enumeratæ variis censuris perstringuntur, quin tamen significetur, quænam speciatim hac vel illa censura notetur.

QUÆSTIO 2ª. — DE LIBRORUM PROHIBITIONE.

I. Potestas prohibendi libros.
II. Disciplina Ecclesiæ circa prohibitionem librorum.

I. — Potestas prohibendi libros.

Distinguitur hujus potestatis necessitas, existentia, exercitium.

I. *Necessitas* prohibendi libros pravos vel noxios eruitur tum ex lege naturali fugiendi periculum, tum ex præcepto divino, tum experientia malorum quæ ex librorum ejusmodi lectione oriuntur.

II. *Ecclesiæ competit potestas* prohibendi libros qui vel fidem, vel mores, vel disciplinam offendunt. Christus enim illam ei contulit cum jure docendi (1). His verbis : *Docete omnes gentes, docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis*, Dominus Apostolis committit officium providendi ne religio in fide vel moribus detrimentum capiat. Atqui multi libri fidelibus nocent, eorumque fidem et mores subvertunt. Proinde potestas ecclesiastica complectitur jus prohibendi libros pravos et noxios.

III. *Praxis Ecclesiæ* probat perversos libros et sua natura periculosos esse, et positiva lege prohibendos. Ex historia omnium sæculorum constat Summos Pontifices, concilia, Episcopos semper, variis quidem modis, exercere auctoritatem prohibendi libros religioni inimicos.

IV. Eadem Ecclesiæ potestas, idem semper Ecclesiæ spiritus perseverat. Verum novis exortis periculis per novas legum dispositiones obviandum est. Unde pro circumstantiis accidentaliter diversa fuit disciplina circa libros.

Sæculo XVI, cum arte typographica hæresis abuteretur, neque malo amovendo sufficerent antiquæ præcautiones, Concilium Tridentinum duxit *Indicem* librorum

(1) Matth. XXVIII, 18, 19.

prohibitorum conficiendum, quem Pius IV approbavit et promulgavit.

II. — Disciplina Ecclesiæ circa libros prohibitos.

1. Qualis sit auctoritas *Indicis*.
2. Quibus partibus constet.

1. Qualis sit auctoritas *Indicis*.

I. *Index cum suis regulis a Pio IV habet vim obligandi.* Id manifestum est ex Bulla Indicis confirmatoria: «Ipsum indicem, una cum regulis ei præpositis auctoritate apostolica approbamus, imprimique ac divulgari, et ab omnibus ubique suscipi, easque regulas observari mandamus atque decernimus. Inhibentes singulis, tam ecclesiasticis personis quam laicis, ne quis contra earum *regularum* præscriptum, aut ipsius prohibitionem *Indicis*, libros ullos legere habereve audeat (1). »

II. *Refutantur prætextus* quibus innituntur Indicis adversarii.

1. *Index non debuit in provinciis promulgari, ut obligationem induceret.* Etenim R. Pontifex potest sua voluntate efficere, ut lex sua, Romæ promulgata, ubique terrarum effectum sortiatur. Atqui regulæ Indicis Romæ promulgatæ fuerunt cum adjecta clausula, quæ necessitatem promulgationis provincialis excludit : « Nos, per hanc publicationem, omnes et singulos, qui his litteris comprehenduntur, volumus perinde obligatos esse, ac si ipsismet illæ editæ lectæque fuissent (2). »

2. *Indicem in Gallia et in cœteris regionibus receperunt*, non quidem ubique magistratus civiles, sed Episcopi in conciliis provincialibus.

(1) Pii IV const. *Dominici gregis*.
(2) Pii IV Bulla *Indicis* confirmatoria.

Inter concilia hujusmodi, sæculo XVI et XVII celebrata, recensentur Rothomagense (1581), Turonense (1583), Burdigalense (1583), Bituricense (1584), Aquense (1585), Tolosanum (1590), Avenionense (1594), Narbonense (1609), Cameracense (1586). Hæc sunt verba concilii Aquensis : « Nullus libros prohibitos, juxta Indicem Sedis Apostolicæ jussu editum, legere aut domi retinere aut vendere audeat. »

Sæculo XIX, Indicem obligatorium declarant concilia provinciæ Avenionensis (1849), Burdigalensis (1850), Albiensis (1850), Auscitanæ (1851). Concilium provinciæ Albiensis ait : « Decreta quibus Summi Pontifices librorum lectionem prohibent, in conscientia obligant etiam clericos. »

Concilia provinciæ Parisiensis, Turonensis, Lugdunensis, Bituricensis, Remensis id æquivalenter declarant, siquidem recipiunt *Summorum Pontificum constitutiones quæ universalem Ecclesiæ disciplinam respiciunt*, ac proinde eas quibus Index ubique servandus præcipitur.

3. *Indicem in Gallia non vigere, probari nequit ex contraria consuetudine.* Etenim ista consuetudo nunquam legitima evasit. Ratio est, quia Summi Pontifices continenter urgent obligationem observandi Indicem. Benedictus XIV statuit : « Indicem revisum auctoritate apostolica confirmamus, atque ab omnibus inviolabiliter observari præcipimus ; non obstantibus quibusque consuetudinibus etiam immemorialibus (1). »

4. *Si quædam legis præscriptiones observari nequeant, id non impedit quin Index generaliter obliget.* Etenim nulla lex sine exceptione ; lex vero non desinit ideo, quia nonnullis exceptionibus obnoxia est.

Verum hujusmodi derogationes ab auctoritate non

(1) Benedicti XIV const. *Quæ ad catholicæ.*

recensentur. Propterea scriptores circumspecte versantur in iis admittendis.

2. Quibus partibus Index constat.

Index constat duabus partibus : altera est *catalogus* librorum nominatim prohibitorum ; altera complectitur Indicis *regulas*.

Catalogus Indicis.

I. In Indice libri hæreticorum, catholicorum et anonymorum una serie alphabetica inscribuntur. Olim triplex ejusmodi species distincta erat.

Ut Index sanctione muniretur, pœnæ a Pio IV et in regula X statutæ fuerunt : « Qui libros propter hæresim vel falsi dogmatis suspicionem damnatos atque prohibitos legerit vel habuerit, ipso jure in excommunicationis sententiam incurrat ; qui vero libros alia de causa prohibitos legerit vel habuerit, præter peccati mortalis reatum, judicio Episcopi severe puniatur. »

Indicis Regulæ.

Non ab iis tantum libris cavendum est, qui nominatim in Indicem relati sunt, sed ab aliis etiam de quibus agitur in generalibus regulis et decretis Indici præpositis (1).

I. Priores *Indicis decem Regulæ* a Patribus Tridentinis elaboratæ, a Pio IV editæ, sic contrahi possunt :

Regula 1ª. Prohibentur libri ante sæculum XVI damnati a Conciliis et Pontificibus.

Regula 2ª. Hæresiarcharum libri omnino prohibentur,

(1) Gregorii XVI litteræ encyclicæ 8 maii 1844.

et aliorum hæreticorum libri qui de religione ex professo tractant.

Regula 3ª. Versiones latinæ et græcæ Bibliorum permittuntur viris doctis.

Regula 4ª vernaculas Bibliorum versiones respicit.

Regula 5ª. Lexica, etc. hæreticorum correcta permittuntur.

Regula 6ª. Libri vulgari idiomate de controversiis inter catholicos et hæreticos disserentes non passim permittantur.

Regula 7ª. Libri qui res lascivas seu obscenas ex professo tractant, omnino prohibentur. Antiqui vero ab ethnicis scripti, propter sermonis elegantiam et proprietatem, permittuntur; nulla tamen ratione pueris legendi erunt.

Regula 8ª. Libri quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad hæresim et impietatem spectant, expurgati concedi possunt.

Regula 9ª. Libri omnes superstitionis et magiæ prorsus rejiciuntur.

Regula 10ª. Confirmatur in Episcopis jus prohibendi, corrigendi, approbandi libros præsertim de rebus sacris.

II. Decem Regulis Indicis accesserunt *Instructio* Clementis VIII de prohibitione, correctione et impressione librorum; *Observationes* Alexandri XII; Benedicti XIV constitutio *Sollicita*, qua methodus præscribitur in examine et proscriptione librorum servanda; ejusdem Pontificis *Decreta generalia; Mandatum* Leonis XII.

Benedicti XIV Decreta generalia prohibent 1. Hæreticorum Biblia, formulas precum et fidei, apologias, catecheses cujuscumque tituli.

2. Libros de materiis interdictis, v. g. de Auxiliis, de ritibus sinicis, de apologia Jansenismi.

3. Imagines insolitas, et falsas Indulgentias.

4. Additiones Rituali Romano, litanias et benedictiones, officia Sanctorum, quibus non accesserit approbatio Sedis Apostolicæ.

CAPUT II

De Sacramentis.

(Cum ecclesiasticæ præscriptiones, quæ Sacramentorum administrationem respiciunt, tum in Theologia dogmatica et morali, tum in Liturgia tradi soleant, ne eadem bis occurrant, ad prædictas disciplinas remittimus.)

CAPUT III

De Sacramentalibus.

Sacramentalia imitantur naturam Sacramentorum. Sicut Sacramentis a Christo institutis inest vis significandi et conferendi gratiam, ita sacramentalia sunt *ritus ab Ecclesia instituti ad sanctificationem significandam et impetrandam.*

Aliis verbis definiuntur : « Res quædam aut actiones ab Ecclesia inductæ, ut ad instar Sacramentorum gratiam significent, et pie adhibitæ quosdam effectus spirituales producant. »

Art. I. De Sacramentalibus in genere.
Art. II. De Benedictionibus.

ARTICULUS I

DE SACRAMENTALIBUS IN GENERE.

Quamvis Sacramentalia sint Sacramentis affinia, tamen diversa est eorum *institutio* et *efficacia.*

I. *Institutio Sacramentalium.* — Ecclesiæ competit potestas instituendi Sacramentalia.

Prob. 1° Ratione. Cum Christus omnia instauraverit, non tantum ab ipso instituta fuerunt Sacramenta, quibus applicarentur ipsius merita, verum etiam curavit ut benedictiones adhiberentur. Jamvero varias benedictiones ipse non instituit, sed in Ecclesia reliquit potestatem benedicendi, seu potestatem instituendi Sacramentalia.

Prob. 2. *Auctoritate* Scripturæ : «Omnis creatura sanctificatur per verbum Dei et orationem (1). »

Accedit praxis Ecclesiæ. Ex actibus recte potentia colligitur; atqui jam a temporibus Apostolicis Ecclesia utitur hac potestate benedicendi et Sacramentalia instituendi.

Unde Concilium Tridentinum definivit: « Si quis dixerit receptos et approbatos Ecclesiæ ritus contemni posse, anathema sit (2). »

II. *Sacramentalium efficacia.* — 1. Varii effectus spirituales Sacramentalibus attribuuntur : motus gratiæ actualis; remissio peccati venialis ; relaxatio pœnæ temporalis peccati debitæ ; dæmonis expulsio vel cohibitio, ne lædat; aliquod commodum temporale, ut sanitas. Animadvertendum est, non omnes illos effectus a singulis Sacramentalibus produci, sed alios ab aliis juxta finem ad quem ordinantur.

2. Qualem virtutem habeant Sacramentalia ? — Profecto gratiam non conferunt ex opere operato, sicut Sacramenta.

Neque illorum effectus ex opere operantis producuntur in eo sensu, quod pendeant a solis dispositionibus illius qui actionem exercet; nam Sacramentalia ex precibus Ecclesiæ vim spiritualem accipiunt.

(1) Ep. 1 ad Timoth., IV, 4, 5.
(2) Sess. VII, canon. XIII.

Igitur Sacramentalia operantur ex vi impetratoria precum Ecclesiæ. Nimirum Ecclesia suis benedictionibus a Deo postulat, ut qui Sacramentalibus pie et fideliter usi fuerint, effectum designatum consequantur. Cum Christus Ecclesiam summo prosequatur amore, orationes Ecclesiæ plurimum valent ad impetrandum. Attamen effectus non est infallibilis, quia non fundatur in speciali Dei promissione, sed in communi lege et efficacia orationis.

3. Inde colligitur modus, quo singuli effectus Sacramentalium producantur. Ad *primum* quod attinet, occasione applicationis Sacramentalium, Deus ipse motus gratiæ actualis excitat; ad id autem determinatur per preces Ecclesiæ.

Secundo, Sacramentalia remittunt peccata venialia, quatenus ex Ecclesiæ precibus Deus movetur ut, Sacramentalium occasione, in hominibus producat dispositiones quibus peccata diluuntur.

Tertius effectus, nempe temporalis pœnæ relaxatio, quibusdam Sacramentalibus adnexa, producitur per modum indulgentiæ.

Quarto, Ecclesia, ex speciali potestate ipsi a Christo data in dæmones, ad eos expellendos Sacramentalibus utitur. Effectus vero non est infallibilis.

Quintus effectus, qui commoda ordinis temporalis spectat, generatim producitur per modum impetrationis.

ARTICULUS II

DE BENEDICTIONIBUS.

Communiter enumerantur sex vel septem Sacramentalia, nempe, præter signum crucis :

ORANS, TINCTUS, EDENS, CONFESSUS, DANS, BENEDICENS.

Orans significat publicas Ecclesiæ preces; *tinctus*, aquam benedictam; *edens*, panem benedictum; *confessus*, generalem confessionem in Missa et in Horis canonicis fieri solitam; *dans*, eleemosynam ab Ecclesia præscriptam; *benedicens*, varias benedictiones ab Ecclesia institutas.

Inter Sacramentalia, quæ differunt a cæremoniis cultus divini, præcipuum locum obtinent *Benedictiones* seu *ritus quibus Ecclesia vel postulat pro hominibus aliquid boni, vel alicui rei virtutem confert*. Benedictio brevius definitur : *sanctificationis votiva collatio.*

§ 1. Variæ species benedictionum.
§ 2. Illarum ministri.
§ 3. Earum regulæ generales.

§ 1. — Variæ species benedictionum.

I. Ratione *subjecti* cui applicantur, aliæ conferuntur *personis*, aliæ *rebus* inanimatis.

II. Ratione *virtutis* qua donantur, aliæ purificant, v. g. exorcismus; aliæ ad exprimendum aliquid sacrum spectant, v. g. candelæ in die Purificationis, cineres, palmæ, cereus paschalis; aliæ ad cultum divinum destinantur vel ad alias personas aut res benedicendas.

III. Ratione *finis*, dividuntur benedictiones in *invocativas* et *constitutivas*. Invocativæ (sacramentale transiens) dicuntur illæ, quibus benignitas Dei invocatur, ut personis seu rebus benedicendis aliquid boni tribuat, non immutato earum statu. Constitutivæ dicuntur illæ, per quas personæ seu res constituuntur in esse permanente rei sacræ, adeo ut eum statum deinceps non mutent.

IV. Ratione *formæ*, differunt *Consecrationes* et *Benedictiones* proprie dictæ. Consecrationes perficiuntur per unctiones sacri olei aut chrismatis ; quamobrem imitantur sacramenta Confirmationis et Ordinis, quæ per unctiones conferuntur. Benedictiones vero conficiuntur per aspersionem aquæ benedictæ ; unde comparantur Baptismo qui per aquam lustralem confertur.

V. Ratione *ritus accidentalis*, benedictiones dividuntur in *solemnes* quæ majori pompa et pluribus ministris peraguntur, et *simplices* quæ sine prædicto apparatu fiunt; v. g. Episcopo reservatur solemnis benedictio Imaginum.

VI. Ratione *relationis ad Sacramenta*, nonnullæ benedictiones Sacramentis adnectuntur, v. g. benedictio Sanctissimi Sacramenti, benedictio nuptiarum ; aliæ sunt mere personales, v. g. populo benedicunt Summus Pontifex et Episcopi.

§ 2. — Ministri benedictionum.

Inter Sacramenta et Sacramentalia existit analogia, quæ non tantum gratiam significandam, sed etiam ministros respicit. Sicut jure divino diversis gradibus committitur administratio Sacramentorum, ita jure ecclesiastico convenienter diversis ordinibus confertur potestas ministrandi Sacramentalia. Unde benedictiones aliæ sunt *episcopales*, aliæ *sacerdotales* (1).

I. *Benedictiones episcopales* sunt multiplicis generis :

1. Ad Episcopos spectant, neque presbyteris delegantur benedictiones rerum, quæ nonnisi ut benedictæ sunt materia alicujus Sacramenti, v. g. benedictio chrismatis et olei Infirmorum. Propter eminentiam dignitatis

(1) Pontificale romanum. — Rituale.

episcopalis, idem dicendum est de benedictione Abbatis et de consecratione Regis.

2. Consecrationes, cum per unctiones conficiantur, ordini episcopali reservantur, sicut jure divino ad Episcopum pertinet collatio Confirmationis et Ordinis. Propterea nequeunt ab ipso Episcopo delegari sacerdotibus inferioribus; v. g. consecratio ecclesiæ, altaris, calicis. Ex Indulto Apostolico, delegari potest benedictio campanarum.

3. Benedictiones rerum, quæ ad usum et ornatum Sacrificii destinantur, ut sunt corporalia, indumenta sacerdotalia, non ita rigorose adnectuntur ordini episcopali, quin ab Episcopis sæpius delegentur sacerdotibus.

In Pontificali traduntur benedictiones quæ, secluso Indulto apostolico, nonnisi ab Episcopis fiunt, et generatim illæ in quibus intervenit unctio. Rituale vero continet benedictiones quæ a sacerdotibus confici possunt, ex jure proprio vel delegato.

II. *Benedictiones sacerdotales* dicuntur illæ quæ sine unctione conficiuntur, neque Episcopis reservantur. Cum enim perficiantur per aspersionem aquæ benedictæ, Baptismo comparantur. Sacerdos est earum minister, sicut jure divino constituitur ordinarius minister Baptismi.

1. Ad sacerdotes simpliciter pertinent benedictiones quæ in Rituali primo loco ponuntur. Quædam ex illis ad parochos spectant.

2. Nonnisi ex delegatione fieri possunt a presbyteris benedictiones alterius ordinis quæ secundo loco ponuntur sub hoc titulo: *Benedictiones ab Episcopo*, vel *ab aliis facultatem habentibus faciendæ*.

III. Præter Episcopatum et presbyteratum, gradus inferiores Ordinis, sicut non sunt jure divino ministri ordinarii Sacramentorum, ita neque jure ecclesiastico habentur velut ordinarii ministri benedictionum.

Attamen cum Sacramentalia sint institutionis ecclesiasticæ, etiam ordinibus inferioribus aliquando ab Ecclesiadatur potestas vel dispensatio circa Sacramentalium administrationem.

§ 3. — Regulæ generales benedictionum.

I. Quælibet benedictio nec valide nec licite fit, nisi ab eo qui ad tale munus destinatus est ab Ecclesia, ad quam, sicuti pertinet institutio benedictionum, ita et designatio legitimi ministri.

Regula ita videtur intelligenda, ut sit tantum illicita benedictio sine delegatione facta a ministro qui delegari potest, v. g. benedictio indumentorum sacerdotalium a simplici sacerdote facta ; si vero agatur de benedictione ad quam talis minister non potest delegari, qualis est consecratio calicis a diacono facta, ea sit non solum illicita, sed etiam invalida. Ratio est, quia in priori, non vero in posteriori casu, minister aliquatenus ab Ecclesia destinatur ad tale munus.

II. Cum benedictiones habeant aliquam proportionem cum Sacramentis, sicut materia Sacramentorum consistit in rebus, et forma in verbis, ita in Sacramentalibus materia est res quæ benedicitur, forma vero constat verbis et ritibus simul adhibendis. Proinde ad valorem benedictionis requiritur præsentia personarum et rerum benedicendarum ; pariter requiritur, quod nec omittantur nec mutentur verba et signa quæ ab Ecclesia præscribuntur.

Cum vis benedictionis in invocatione et intentione Ecclesiæ consistat, *formulæ* benedictionum illæ tantum adhiberi possunt quæ in Pontificali, Missali aut Rituali reperiuntur, vel ab Apostolica Sede approbatæ fuerunt.

III. Ecclesia in benedictionibus adhibet pro forma

signum crucis, *verba* quæ sunt exorcismi vel orationes, *aspersionem* aquæ benedictæ.

DISSERTATIO II

DE CULTU DIVINO.

Liturgia est Dei cultus Ecclesiæ auctoritate constitutus. Definitur : complexio verborum, actionum et rerum quibus Ecclesia religionem erga Deum exhibet.

CAPUT I. Jus liturgicum.
CAPUT II. Exercitia cultus divini.
CAPUT III. Adjuncta cultus divini.

CAPUT I

De Jure liturgico.

Liturgia catholica est institutionis partim divinæ, partim ecclesiasticæ. Christus enim ipse sacrificium instituit, et Ecclesiæ contulit potestatem ordinandi cultum divinum. Præter ritus divinitus institutos, Petrus et Apostoli, eorumque successores reliquas liturgiæ partes induxerunt.

I. *Supremum jus liturgicum* ad Romanum Pontificem spectat.

Prob. 1. Liturgia est *publica religionis professio*, siquidem definitur « forma cultus externi in Ecclesia instituti. » Atqui R. Pontifici competit suprema potestas regendi universalem Ecclesiam. Ergo primatus jurisdictionis supremum jus liturgicum complectitur.

Prob. 2. Liturgia est *fidei expressio, et principale Traditionis instrumentum.* Atqui R. Pontifici incumbit officium definiendi et conservandi fidem. Ergo liturgia, propter

ejus valorem dogmaticum, subjicitur magisterio Ecclesiæ et Pontificum.

Prob. 3. Liturgia est *præcipua pars disciplinæ*. Atqui R. Pontifex est in Ecclesia supremus legislator. Ergo ab illo pendet disciplina liturgica.

II. *Varia fuit disciplina* pro diversis temporibus.

1. Sedes Apostolica potuisset jam ab Ecclesiæ exordiis jus legislativum circa liturgiam ad se revocare; tamen per plura sæcula moderationem liturgiæ singulis Episcopis ex parte permisit.

2. Forma liturgiæ ab ipsis Apostolis determinata fuit atque præscripta; verum diversa erat in accidentalibus pro variis ecclesiis.

3. Episcopis nunquam licitum fuit liturgiam antiquam et legitimam de medio tollere, et novam substituere. Etenim immutatio non potuisset fieri sine scandalo diœcesis apostolicam liturgiam velut sacrum depositum custodientis, neque sine periculo fidei quam liturgia exprimit et conservat.

4. Sæculo V, liturgia cœpit ad unitatem metropolitanam reduci. Liturgia romana, primum in Gallia sæculo VIII, deinde generaliter in Occidente introducta fuit.

5. Jus corrigendi et addendi ea, quæ ad substantiam non pertinebant, penes Episcopos aliquandiu remansit. Verum sæculo XVI, Sancta Sedes opportunum duxit sibi strictius reservare jus liturgicum.

III. *Hodiernum jus liturgicum* sive quoad Ecclesias Orientales, sive quoad Ecclesias Occidentales consideratur.

1. *Liturgia Ecclesiarum orientalium*. Equidem istæ Ecclesiæ liturgiam propriam habent; sed jampridem earum Ordinarii jus liturgicum non exercent, quia Sedi Apostolicæ reservatum fuit. Itaque liturgia orientalis

regulatur, et omnes illius libri revisuntur et corriguntur a Sancta Sede (1).

2. *Liturgia Ecclesiarum occidentalium.* A tempore S. Pii V, liturgia Romana correcta in toto Occidente (salvis quibusdam exceptionibus) ita præscripta est, ut jus liturgicum Sedi Apostolicæ sit reservatum (2).

Ex ista regula deducuntur tria corollaria :

Corollarium 1^m^. Pius V excipit tum Ecclesiam Mediolanensem in qua observabatur ritus Ambrosianus, tum capellas Toletanas quibus licitus erat ritus Mozarabicus, tum quasdam alias Ecclesias in quibus vigebat liturgia Romana ducentis annis antiquior.

Corollarium 2^m^. Libri liturgici a Summis Pontificibus editi, nempe Missale, Breviarium, Rituale, Pontificale, Cæremoniale Episcoporum et Martyrologium, omnes Ecclesias obligant præter orientales et quasdam alias in Bullis Pii V exceptas.

Corollarium 3^m^. Constitutiones Pii V vim obligandi habent etiam in Gallia, tum quia sunt universales quoad Ecclesias liturgiæ Romanæ adstrictas, tum quia receptæ fuerunt in Gallia.

Inde infertur illegitimas fuisse liturgias in Gallia sæculo XVIII adinventas. Nunquam hujusmodi innovationibus consensit Sancta Sedes. Quamobrem, ubi apud nos restaurata fuerit liturgia Romana, Pius IX ad Episcopos Galliæ scripsit : « Vehementer gaudemus dum conspicimus, in quamplurimis diœcesibus, Romanæ Ecclesiæ Liturgiam singulari vestro studio juxta nostra desideria fuisse restitutam. Quæ sane res eo magis grata nobis accidit, quod noscebamus in multis Galliæ diœcesibus ob temporum vicissitudinem haud ea fuisse servata, quæ

(1) Benedicti XIV const. *Demandatam, Etsi pastoralis, Ex pastorali, Ex quo primum.*

(2) Pii V const. *Quod a nobis, Quo primum tempore.*

sanctus Decessor noster Pius V provide sapienterque statuerat (1). »

CAPUT II

De exercitiis cultus divini.

Sacrificium est præcipua pars cultus divini. De illo disserere non est nostri instituti, cum id sive ad Theologiam sive ad Liturgiam pertineat.

Præter Missæ celebrationem, alia exercitia cultum divinum respiciunt; in hunc finem instituta fuerunt, ut temporis divisiones Deo consecrarentur.

ART. I. Horæ canonicæ, seu divinum officium.
ART. II. Dies jejunii.
ART. III. Anni ecclesiastici festa.

ARTICULUS I

DE HORIS CANONICIS.

§ 1. Origo divini Officii.
§ 2. Illius notio.
§ 3. Obligatio illud persolvendi.

§ 1. — Origo divini Officii.

Officium divinum est munus laudandi Deum, oratio publica Ecclesiæ. Ejus origo inquiritur, vel quoad *psalmodiam*, vel quoad *Breviarium*.

I. *Origo psalmodiæ* est antiquissima. Omissa laude, qua Deus seipsum, et Angeli Deum glorificant, a primis parentibus usque ad Christum semper viguit divini cul-

(1) Litteræ encyclicæ, 21 martii 1853.

tus studium. Ipse Dominus orationem instituit, in ea pernoctavit, et post cœnam hymnum dixit.

1. Ab ipsis Apostolis habuit Ecclesia *preces communes et publicas*, quales quotidie in officio divino persolvuntur. Id compertum est ex multis Scripturæ testimoniis (1).

Suffragantur etiam Patres, qui dum de publicis Christianorum precibus sermonem instituunt, testes sunt illas psalmis, hymnis atque lectionibus absolutas fuisse (2).

2. Jam a temporibus Apostolorum *statis horis* persolvebatur officium divinum. Apostoli enim statutis horis ad orationem communem habendam conveniebant (3). Atqui Ecclesia divinis laudibus dicavit eas horas, quæ in orando fuerunt Apostolis solemniores.

II. *Origo Breviarii* innotescit tum ex illius nomine, tum ex studio Pontificum ad formam officii divini perficiendam.

1. *Officium divinum, Breviarium, Horæ canonicæ*, diversis olim nominibus, *Cursus ecclesiasticus, Synaxis, Opus Dei* et *Agenda* nuncupabantur.

Officium dictum est *Opus Dei, Agenda,* quasi unum e gravioribus Ecclesiæ muneribus; *cursus*, quia Horæ canonicæ pluribus officiis constant; *Synaxis*, quia clerici ad psallendum congregantur; *Breviarium*, tum ex eo quod complectatur preces juxta ritus Ecclesiæ persolvendas, tum ex eo quod officium ad breviorem formam redactum fuerit.

2. Huc spectant primus Officii status ab exordio Ecclesiæ ad sæculum v; psalmorum, lectionum et orationum distributio curantibus Sanctis Damaso, Leone,

(1) *Act.*, I, II, IV. — Ep. I ad Corinth., XIV. — Ephes., V. - Coloss., III.

(2) S. Ignatius, S. Justinus, S. Ambrosius.

(3) *Act.*, II, III, X. — Tertullianus, *Constitutiones apostolicæ.*

Gelasio, Gregorio Magno; Officii compendium per omnes Romæ ecclesias inductum approbante S. Gregorio VII; librorum liturgicorum revisionem a Gregorio IX Franciscanis commissam; status liturgiæ sæculo XV; Breviarium Romanum a Pio V restitutum et editum, a Clemente VIII et Urbano VIII recognitum.

§ 2. — Officii divini notio.

I. *Ejus definitio et excellentia.* — Officium divinum est *oratio publica, vel psalmodia, Deo persolvenda nomine Ecclesiæ, in persona populi fidelis.*

Dicitur 1° *Oratio publica.* Etenim alia est oratio *privata* singulorum, alia oratio *communis* plurium, alia oratio *publica* quæ fit in persona Ecclesiæ juxta ejus statutum et a ministris illius. Hæc autem efficacior est apud Deum.

Dicitur 2° *Psalmodia.* Duobus enim modis Horæ canonicæ proferuntur, vel recitatione privata et sensibili voce, vel in choro cum psalmodia et cantu.

Dicitur 3° *Deo persolvenda.* Quatenus est oratio quotidiana, vocalis, publica, Officium Deo exhibet cultum creaturæ, hominis et ecclesiasticæ societatis.

Dicitur 4° *Nomine Ecclesiæ,* siquidem Officium Ecclesiam triumphantem imitatur, patientem consolatur, et Ecclesiæ militanti proficit in salutem.

Dicitur 5° *In persona populi fidelis.* Cum fideles universi, ac præsertim Clerici continuis ad Deum precibus occupari debeant, idque ob naturæ humanæ infirmitatem, hujusque vitæ negotia perfici nequeat, statis saltem horis laudes Deo solvendæ præcipiuntur, ut hoc pacto per diei cursum Deo preces offerre, et nunquam cessare videamur.

II. *Partes divini officii,* et *Horarum numerus.*

1. Septem sunt Horæ canonicæ : Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, Completorium.

Septenarius earum numerus non caret mysteriis; nam septem diebus creatus est mundus, septem sunt petitiones orationis dominicæ, septem dona Spiritus Sancti. Insuper his horis facta sunt mysteria passionis dominicæ : Christus nocte captus est, hora prima illusus, tertia condemnatus, sexta crucifixus, nona expiravit, vespertina de cruce depositus est, hora completorii quievit in sepulchro.

2. Officium divinum dividitur in *nocturnum* et *diurnum*. Nimirum primitiva Ecclesia imitata est morem antiquorum, qui noctem dividebant in quatuor vigilias, et diem in quatuor stationes æquales; continebant autem tum vigiliæ, tum stationes diei tres horas quælibet.

Hinc dicebantur vel simul media nocte Matutinum cum Laudibus, vel Nocturna divisim secundum vigilias noctis, ita ut prima vigilia diceretur primum nocturnum, secunda secundum, tertia tertium, quarta Laudes jam prope auroram.

Cæteræ horæ, quæ divinum officium constituunt, dicebantur horis, unde nomen acceperunt. Incipiebant diem naturalem ab ortu solis; unde tunc primam recitabant horam, et deinceps tertiam, sextam, nonam. Vesperæ dicebantur paulo ante occasum solis, Completorium in diei crepusculo.

§ 3. — Obligatio persolvendi horas canonicas.

I. *Quinam obligentur ad officium divinum.* — Obligatio ejusmodi oritur ex triplici titulo vel Ordinis sacri, vel Beneficii, vel Religionis. Itaque Horas canonicas recitare debent :

1. Clerici in sacris ordinibus constituti;

2. Clerici beneficium obtinentes;

3. Regulares qui profitentur Religionem choro adstrictam.

II. *De modo persolvendi officium divinum* disserit Theologia moralis.

ARTICULUS II

DE DIEBUS JEJUNII.

Inter actus ad cultum divinum spectantes recensetur observatio jejuniorum, quæ nonnullis festivitatibus, sive ad excitandam devotionem majorem, sive ad gratiam ampliorem promerendam, ab Ecclesia præmittuntur (1).

§ 1. De jejunio in genere.

§ 2. Quibus diebus jejunium fidelibus ab Ecclesia sit præceptum.

§ 1. — De jejunio in genere.

Jejunii nomine significamus parcimoniam victus in quantitate, et qualitate.

I. Distinguitur jejunium *naturale* vel *ecclesiasticum*. Jejunium naturale nihil cibi potusque permittit a media nocte, quale est jejunium eorum, qui Eucharistiam accipiunt.

Jejunium ecclesiasticum permittit cibum ac potum, modo stato tempore talis capiatur, qualis tunc capi potest.

II. *In quo consistat jejunium?* — Ad illud tria requi-

(1) Greg. Decretales, tit. *de Observatione jejuniorum.* — Benedicti XIV const. *Non ambigimus, In suprema.* — Schmalzgrueber, lib. III, tit. XLVI. — Thomassin, *Traité des jeûnes de l'Église.*

runtur : 1° abstinentia a carnibus; 2° unica refectio; 3° tempus cœnæ.

Lex mitigatur vel ex consuetudine quæ induxit usum collatiunculæ vespertinæ, vel per modum dispensationis quoad abstinentiam quibusdam diebus quadragesimæ.

Ab ista obligatione excusat ætas, infirmitas, paupertas, labor corporis, pietas.

§ 2. — Quibus diebus jejunium observetur.

I. Solemnia jejunia sunt : 1. *Jejunium quadragesimæ* ab Apostolis institutum ad exemplum Christi. Nunc complectitur 40 dies, atque ejus initium fit a die Cinerum; olim constabat sex hebdomadibus seu 36 diebus, nam die dominico christiani non jejunabant in memoriam Dominicæ resurrectionis.

2. *Quatuor temporum jejunia* quotannis feria quarta, sexta, et sabbato celebrantur. Ratio hujus institutionis assignatur triplex : *primo,* exemplo Judæorum, qui quater in anno jejunabant, ejusmodi jejuniis id sibi vult Ecclesia, ut pro acceptis beneficiis Deo gratias agamus, ut divinam opem exoremus, ut pœnitentiæ operibus nostra crimina expientur. *Secundo*, in quatuor temporum partibus, trina jejunia pro mensium numero profitentur omnes totius anni actiones et eventus nostros a Deo pendere; siquidem jejunium vernum in quadragesima, æstivum post Pentecosten, autumnale mense septembri, hyemale vero mense decembri celebramus. *Tertio*, jejunamus ut bonos altaris ministros impetremus, sicut Apostoli ordinationes nisi præmisso jejunio non peragebant, hæc jejunia ideo instituta sunt, quia illis temporibus clerici ordinantur.

3. *Vigiliæ* erant nocturni cœtus, quos primi christiani in Ecclesia habebant ante aliquem festum diem, quibus

et oratione et jejunio se ad solemnitatem præparabant. Justa de causa sublatis vigiliis, una excepta vigilia Nativitatis Domini, remanserunt jejunia in pervigilio quarumdam solemnitatum.

Jamvero Ecclesia jejunio celebrat vigilias Nativitatis Domini, Pentecostes, Assumptionis B. V., Omnium Sanctorum et Apostolorum, *præter vigilias apostolorum Philippi et Jacobi, et Joannis evangelistæ, quoniam illorum solemnitas intra solemnitatem paschalem, istius autem intra Natalem Domini incidit* (1). Si vero vigilia incidat in dominicam, jejunium anticipatur die sabbati.

Ad Galliam quod attinet, eodem decreto quo sublatæ sunt pleræque festivitates de præcepto, pleraque etiam vigiliarum jejunia fuerunt sublata (2). Cum festum SS. Petri et Pauli non sit omnino suppressum, sed solum ad dominicam subsequentem translatum, non constat illam jejunii suppressionem intelligendam esse de vigilia diei ad quam solemnitas eorum remittitur. Ex concessione Sanctæ Sedis, istud jejunium in quibusdam diœcesibus non obligat.

II. Præter dies jejuniorum, sunt etiam alii *dies abstinentiæ*. Singulis hebdomadibus Ecclesia per abstinentiam celebrat feriam sextam in memoriam passionis dominicæ, et sabbatum in honorem tum sepulturæ Christi, tum Beatæ Virginis. Excipitur, si Nativitas Domini vel in feriam sextam vel in sabbatum incidat; tunc licet vesci carnibus, ob excellentiam festivitatis.

(1) Hujus tituli cap. *Consilium*.

(2) Legati Indultum pro reductione Festorum, 9 april. 1802.

ARTICULUS III

DE FESTIS ANNI ECCLESIASTICI.

§ 1. Festa in genere.
§ 2. Festa et cultus Sanctorum.

§ 1. — De festis in genere.

I. *Origo festorum* innotescit ex eorum antiquitate et fine.

1. Illorum *antiquitas*. Apud christianos jam inde ab Apostolorum ætate instituti sunt dies festi. Antiquitate cæteros vincunt dies dominici, Pascha, Ascensio, Pentecostes. Postmodum accesserunt Nativitas Christi, festa B. Mariæ Virginis, solemnitates Apostolorum, Martyrum, Confessorum, aliæque complures.

2. *Finis* hujus institutionis est vel communis vel peculiaris. *Communem* finem designant, dum asserunt festivitates institutas esse ad recolendam memoriam divinorum beneficiorum, ad cultum Deo præstandum, atque ad nostrum solatium.

In finem *particularem* festivitates Sanctorum institutæ sunt, sive ut Deo gloria detur ob victoriam Christi gratia relatam, sive ut Sanctorum laudes celebremus, cultum promoveamus, sive ut illi nos interventu suo protegant, sive ut exemplis ad eorum imitationem accendamur.

II. *Variæ species festorum.* — 1. Dies festi sunt vel *mobiles,* vel *immobiles.* Mobiles dicuntur, qui non eodem die quovis anno celebrantur; immobiles, qui certis semper diebus hærent, v. g. Natalis Domini, Circumcisio.

Dierum festorum mobilium celeberrimus est Paschalis, a quo omnes reliqui mobiles pendent. Pascha ante-

cedit jejunium quadragesimale, ad quod animi præparantur tribus hebdomadibus, nempe *septuagesima, sexagesima, quinquagesima.* Pascha sequitur Ascensio Domini post 40 dies, post 50 Pentecostes. Reliqui dies dominici usque ad Adventum, et ab Epiphania usque ad Septuagesimam numeris distinguuntur. Ergo in figendo Paschate præcipuus labor.

Pascha vero celebrandum est die dominica, quæ post æquinoctium vernum ipsam lunam XIV proxime sequitur (1).

2. Alia sunt festa generalia, alia particularia.

3. Distinguitur festum de præcepto, et festum devotionis.

Festa de præcepto recensentur ab Urbano VIII in const. *Universa.*

III. *Potestas instituendi festa de præcepto* spectatur vel quoad Ecclesiam universam, vel quoad Ecclesias particulares.

1. Dies festos, quos de præcepto omnes christiani observare debeant, constituit Summus Pontifex. Ad ipsum etiam pertinet jus imminuendi numerum festorum.

2. Ex concilio Tridentino (2), Episcopi videntur dies festos in sua diœcesi præcipere posse. Verum Urbanus VIII, in laudata constitutione, illos monet, ut a novis festis præcipiendis abstineant.

§ 2. — De festis et cultu Sanctorum.

Festa non instituuntur in honorem Servorum Dei, neque cultus publicus eisdem exhibetur, antequam judicio Ecclesiæ constiterit de illorum sanctitate.

(1) Rubricæ Breviarii Romani *de Computo et Calendario.*

(2) Sess. XXV, cap. XII, *de Regularibus.*

QUÆSTIO 1. De beatificatione et canonizatione Sanctorum.
QUÆSTIO 2. De cultu eis exhibendo.

QUÆSTIO 1ª. — DE BEATIFICATIONE ET CANONIZATIONE SANCTORUM.

I. *Justorum multiplex gradus* distinguitur nominibus *Servorum Dei*, *Venerabilium*, *Beatorum*, *Sanctorum*.

Servi Dei appellantur, qui cum publica sanctitatis fama obierunt; *Venerabiles*, quorum sanctitatis fama judiciali ratione comprobata est; *Beati*, quorum cultus pontificio decreto permittitur Ecclesiæ particulari; *Sancti* denique, quos supremo Papæ judicio in universa Ecclesia colendos esse mandatur.

Itaque beatificatio differt a canonizatione. Beatificatio est actus quo R. Pontifex certis locis indulget, ut justorum animas culto Beatis debito prosequantur. Canonizatio autem est sententia definitiva, qua decernitur aliquem catalogo Sanctorum adscribendum, et in universa Ecclesia culto sanctis debito colendum.

II. *Cujus auctoritate fieri debeat canonizatio et beatificatio?*

Olim sufficiebat auctoritas Episcopi, qui in synodis una cum clericis suis causam examinabat ac probabat. Post episcopalem definitionem, Sanctus quisquam tantum in diœcesi colebatur; tunc demum ad alias diœceses aut provincias cultus traducebatur, cum per encyclicas aliæ Ecclesiæ de judicio Episcopi factæ fuissent certiores, ipsumque judicium probavissent. Præcipua autem habebatur ratio Summi Pontificis, ad quem acta Episcoporum aliquando referebantur, ut, statim ac ab eo etiam probarentur, in universa Ecclesia cultus celebraretur (1).

Ex quo liquet, tunc jam agnitum fuisse duplex Beatorum genus, quorum aliqui tales habebantur in una

(1) Berardi, *Commentaria* in librum V *Decretalium*.

Ecclesia post judicium Episcopi, aliqui tales habebantur post judicium pontificium omnibus Ecclesiis propositum.

Paulatim factum est ut reservaretur R. Pontifici facultas decernendi cultum publicum, non solum in universis, sed etiam in singularibus Ecclesiis; quod jam obtinuisse temporibus Alexandri III constat ex Decretalium titulo *de reliquiis et veneratione Sanctorum.*

III. *Quis possit ab Ecclesia canonizari?*

Ille tantum canonizari potest, de cujus *sanctitate vitæ* et *miraculis* per probationem plenissime constat. Præter vitæ sanctitatem, quæ constare debet tum ex integritate fidei, tum ex cæteris virtutibus theologicis et moralibus in gradu heroico, etiam exiguntur miracula quæ veram sanctitatem et Dei voluntatem ostendunt.

Ad canonizandum martyrem debet constare de martyrio, et regulariter requiruntur miracula.

IV. *Quæ sit forma procedendi ad beatificationem et canonizationem Sanctorum?*

1. *Forma procedendi ad beatificationem.* Primo, processus non est inchoandus a Congregatione Rituum, nisi post 50 annos ab obitu Servi Dei. Interim probationes, ne pereant, recipi poterunt. Ante omnia, libri, si quos servus Dei scripsit, in Congregatione examinari debent.

Secundo, post 50 annos, inquiritur an observatum fuerit decretum Urbani VIII de *non cultu*. Præsentantur processus Episcoporum et litteræ Principum. Sequitur commissio super introductione causæ, signanda post decem annos, nisi tempus a Pontifice abbreviatum fuerit.

Tertio, introducta causa, examinantur processus, et inquiritur an sint validi. Proponitur dubium : an constet de virtutibus in gradu heroico? Ejusmodi dubia discu-

tiuntur primo in Congregatione *antepræparatoria* coram cardinali ponente ; deinde in præparatoria coram Congregatione Rituum; tandem in Congregatione generali coram R. Pontifice.

Quarto, proponitur alterum dubium : an et de quibus miraculis constet? Factum autem miraculorum Cardinales approbare non solent, nisi concurrant saltem duæ partes consultorum; neque R. Pontifex, nisi concurrant fere omnes Cardinales.

Quinto, his omnibus rite peractis, devenitur regulariter ad beatificationem.

2. *Forma procedendi ad canonizationem.* Post beatificationem, ad canonizationem non proceditur nisi continuante fama sanctitatis, et superventu novorum miraculorum saltem duorum.

Auditis novis miraculis, novisque precibus, signatur commissio, processus conficiuntur. In tribus congregationibus examinantur processus, sanctitas vitæ, miracula. Deinde proponitur dubium : an approbatis miraculis tuto deveniri possit ad canonizationem.

Absolutis consistoriis privato, publico et semipublico, Pontifex se aliorum orationibus commendat, diemque peragendæ canonizationis statuit (1).

QUÆSTIO 2a. — QUALIS CULTUS SANCTIS EXHIBEATUR.

I. *Cultus Beatis exhibendus* duplici regula determinatur. Si sermo sit de Beatis immemorabilem cultum possidentibus, illi actus cultus eis exhibeantur, quos obtinuerunt.

Beatificatis vero ex Indulto Pontificis, adhibeantur actus in Indulto designati.

(1) Benedictus XIV, *de Beatificatione et canonizatione Sanctorum.*

II. Cultus Sanctis canonizatis exhibendus septem actibus constat : 1° Adscribuntur catalogo Sanctorum; 2° invocantur in publicis Ecclesiæ precibus, neque pro eis orare licet; 3° templa in eorum memoriam eriguntur; 4° in eorum honorem missa offertur, et divinum officium celebratur; 5° dies festi in eorum anniversariis aguntur; 6° eorum imagines cum radiis, et diademate in signum gloriæ pinguntur; 7° eorum Reliquiæ publice honorantur.

CAPUT III

De adjunctis cultus divini.

ART. I. De *locis* sacris.
ART. II. De *rebus* sacris.

ARTICULUS I

DE LOCIS SACRIS.

§ 1. Loca *consecrata*, seu Ecclesiæ.
§ 2. Loca *benedicta*, seu cœmeteria.
§ 3. Loca sancta.

§ 1. — De ecclesiis.

Ecclesiæ dicuntur ædes sacræ, in quibus fideles, rei divinæ causa, congregantur.

Variæ illarum species. — Ecclesiæ, ratione vel dignitatis, vel rectorum, vel functionum, varia sortiuntur nomina.

1. Ratione *dignitatis* vel *privilegiorum,* nomine *Basilicæ* significatur ecclesia princeps, ad quam princeps ad officia divina convenire consuevit.

Basilicæ dicuntur vel majores vel minores. Quatuor sunt Romæ basilicæ majores in memoriam quatuor pri-

marum Ecclesiarum patriarchalium, nempe Lateranensis, Vaticana, Sancti Pauli, Sanctæ Mariæ Majoris, quibus repræsentatur Sedes Romana, Constantinopolitana, Alexandrina, Antiochena.

Sunt plures, tum Romæ, tum in variis regionibus, basilicæ minores, quas R. Pontifex hoc titulo et privilegiis honestari voluit.

2. Ratione *rectorum,* qui præsunt, distinguitur ecclesia *patriarchalis, primatialis, metropolitana, cathedralis.*

3. Ratione *functionum* quæ in eis obeuntur, ecclesiæ sunt *collegiatæ,* parochiales, ecclesiæ regularium, vel confraternitatum.

4. Ecclesia *mater* seu *matrix* fixam notionem non habet. Nunc denotat eam a qua ecclesiæ aliæ propagatæ sunt; nunc cathedralem cui opponuntur inferiores tituli; nunc ecclesiam aliis digniorem in oppido; nunc denique parochialem relate ad ecclesias filiales eidem unitas.

5. Prævalet usus distinguendi *ecclesias proprie dictas* et *oratoria.*

QUÆSTIO 1. De ecclesiis proprie dictis.
QUÆSTIO 2. De oratoriis.

QUÆSTIO 1ª. — DE ECCLESIIS PROPRIE DICTIS.

I. Earum ædificatio et reparatio.
II. Consecratio.
III. Immunitas.
IV. Reconciliatio.

I. — Ecclesiarum ædificatio et reparatio.

1. De ecclesiis ædificandis.

Ad ædificandas novas ecclesias, maxime parochiales, requiritur :

I. *Auctoritas Episcopi*, si in loco non exempto ecclesia construenda sit.

II. *Justa causa*, v. g. difficultas adeundi parochialem ecclesiam pro percipiendis sacramentis, et audiendis officiis divinis.

III. *Citatio rectoris* parochiæ, intra cujus fines nova ecclesia est erigenda. Prudentia Episcopi providet, ut ecclesiæ matrici servetur honor debitus.

IV. *Dos competens* novæ Ecclesiæ assignanda est (1).

2. De reparandis ecclesiis et ædibus parochialibus.

I. Hujus reparationis nomine veniunt ipsa ecclesia, illius partes accessoriæ et supellex, ædes habitationi rectoris destinatæ.

Quis concurrere debeat ad reparationem ecclesiæ parochialis? Ante omnia standum est locorum consuetudinibus et conventionibus ; v. g. in Gallia, si deficiant reditus ecclesiarum , ad communitatem vel etiam ad gubernium recurritur.

II. Seclusis statutis particularibus, ecclesiæ parochiales reparandæ sunt :

1. Ex reditibus earum ad fabricam deputatis.

2. Ex superfluis reditibus parochi vel beneficiatorum.

3. In illorum defectu, parochiani ab Episcopo compelluntur ad ecclesiam instaurandam.

4. Si nullus sit modus ecclesiæ reparandæ, ea convertitur in profanos usus, non sordidos, ibique crux erigitur, et jura illius ad ecclesiam matricem vel viciniorem transferuntur (2).

(1) Pontificale Romanum, *de Benedictione et impositione primarii lapidis.*

(2) Concilium Tridentinum, sess. XXI, cap. VII, *de Reform.*

II. — Consecratio et Benedictio ecclesiarum.

Ædificata ecclesia vel ritu solemni consecratur, vel saltem per præviam benedictionem cultui divino addicitur.

I. *Consecrationis* antiquitas, ritus et minister.

1. Ejus *antiquitas.* — Templorum consecratio e Veteri Testamento ad Novum, atque ab Apostolis ad eorum successores transiit, et in Ecclesia semper observata fuit. Quædam cæremoniæ a S. Sylvestro, aliisque R. Pontificibus additæ sunt.

2. *Ritus* consecrandæ ecclesiæ describuntur in Pontificali Romano. Cum jejunio celebrantur vigiliæ Reliquiarum, quæ subtus altare collocantur. Episcopus ter ipsam ecclesiam circumit aspergendo ; in ipso templi pavimento delineatur duplex alphabetum, græcum ac latinum; cruces in porta et in interioribus parietibus signantur atque sacro Chrismate unguntur. Demum psalmis, hymnis, precibus et consecratione altaris perficitur ecclesiæ consecratio.

Solemnitas dedicationis singulis annis celebranda est, Consecratio ecclesiæ iterari nequit, nisi vel destructa fuerit vel de illius validitate dubitetur.

3. Consecratio ecclesiarum est propria *muneris episcopalis.* Ratio est, quia solemniter per unctionem chrismatis perficitur.

Fit ab Episcopo loci, in quo sita est ecclesia. Valide vero quicunque Episcopus consecrat.

II. *Benedictio* a consecratione differt, quatenus sine unctione perficitur, et sacerdotibus ab Episcopo delegari potest.

III. — Immunitas ecclesiarum.

Duæ sunt hujus immunitatis partes : prima in eo consistit, quod in ecclesiis certi actus fieri prohibeantur ; altera eo spectat, ut in eis refugientes reperiant asylum.

1. Actus in ecclesiis prohibiti.
2. Jus asyli.

1. De profanis actibus in ecclesia prohibitis.

Isti actus sunt duplicis generis : alii sunt actus peccaminosi quibus ecclesia polluitur; alii vero, per se liciti, in ecclesia ob specialem ejus sanctitatem exerceri prohibentur.

I. Non omnes actus peccaminosi, qui fiunt in ecclesiis, speciem sacrilegii contrahunt, sed tantum illi qui, ex determinatione legis ecclesiasticæ, sanctitati ecclesiarum specialiter adversantur, v. g. homicidium, etc.

II. In ecclesiis fieri prohibentur : 1. Judicia sæcularia, tum criminalia, tum civilia.

2. Contractus, negotiationes et nundinæ. Ex consuedine licet venditio rerum piarum in atrio ecclesiæ.

3. Profani ludi theatrales, et cantus non pietatis causa instituti.

4. Conciones politicæ, convivia, deambulationes, usus pro habitatione.

5. Munitio ecclesiarum per modum castri.

6. Præcipue sub sacrilegii reatu prohibetur, ne vis inferatur ecclesiæ, diripiendo res sacras.

Verum actibus sacris annumerantur, ac proinde in ecclesiis haberi possunt concilia ecclesiastica, disputationes et collationes graduum ex scientiis sacris, coronatio regum.

2. De jure asyli.

Jus asyli consistit in securitate quam locus sacer quibusdam reis illuc confugientibus præstat, adeo ut inde violenter extrahi aut ad supplicia capitalia rapi non possint.

I. *Illius origo* repetenda est a reverentia erga ecclesias. Nimirum sensui religioso videtur et injuriosum in Deum et inhumanum in homines, reos in Dei tutelam se recipientes violenter e loco sacro extrahere. Quod usu religioso inductum erat, deinceps etiam legibus definitum est.

Cum asylum ex ipsa religione procedat, consequens est, ut ab Ecclesia regatur. Unde legibus ecclesiasticis ampliati vel arctati sunt asyli fines, uti rerum ratio postulare videbatur (1).

II. *Juxta Decretales determinatur quoad loca et personas.*

1. Jure asyli fruuntur tum *loca sacra*, veluti ecclesiæ etiam non consecratæ et ædificia eisdem adjuncta, itemque oratoria Episcopi auctoritate constituta, non autem oratoria privata; tum *loca religiosa*, nempe monasteria, palatium Episcopi, domus parochiales, cœmeteria et hospitia ab Episcopo erecta (2).

2. Criminosus, qui ad loca ejusmodi confugerat, rogante Episcopo, vel mitiori pœna (saltem non pœna mortis vel mutilationis) afficiebatur, vel cum judicis sæcularis consensu pœnitentiis ecclesiasticis subjiciebatur.

Verum ob causas publicas, graviorum quorumdam criminum rei ab asyli beneficio excluduntur, videlicet latrones publici, homicidæ, rei læsæ majestatis, corrumpentes monetas, falsificantes litteras apostolicas (3).

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. II, tit. VII.
(2) Schmalzgrueber, *de Immunitate ecclesiarum.*
(3) Giraldi, *Expositio juris pontificii,* lib. III, sect. 635.

III. Ad *praxim* quod attinet, hodie leges ejusmodi, olim admodum utiles, in plurimis regionibus non integre observantur. Cum nostra ætate criminosi non tam gravi coercitioni subjaceant, istud privilegium ex consensu Sanctæ Sedis ad arctiores limites revocatur.

Attamen non licet illud prorsus abrogare, nam ecclesiis naturaliter affixum est. Igitur servandum est, « n quantum id publica securitas et ea, quæ justitia exigit, fieri sinant (1). »

IV. — Reconciliatio ecclesiarum.

Interdum ecclesiarum nova consecratione vel saltem reconciliatione opus est, nempe quando vel execratur vel polluitur.

1. Quibus casibus ecclesia execretur.
2. Quibus casibus ecclesia polluatur.
3. Quomodo ecclesia sit reconcilianda.

1. Quibus casibus ecclesia execretur.

I. Execratio ecclesiæ duobus modis potest contingere :

1. Quando ecclesia incendio ita exuritur, ut parietum crusta interior majori ex parte tollatur. Etenim consecratio consistit in superficie parietum, qui crucibus signantur et chrismate liniuntur.

2. Multo magis execratur ecclesia, quando corruunt ipsi parietes saltem ex majore sui parte.

II. Ecclesia prius diruta, quæ ex eadem prorsus materia de novo exstruitur, nova consecratione indiget. Ratio est, quia priorem amisit formam, cui consecratio inhærebat; nova enim censetur domus.

II. Si partes Ecclesiæ successive reparentur, non de-

(1) Concordatum Austriacum, art. 15.

perditur consecratio. Idem dicendum est, si inferior crusta per partes minores paulatim reficiatur.

Similiter quando ecclesia amplificatur, ita ut nova pars addita sit minor, non opus est nova consecratione. Tunc laudabiliter nova pars aspergitur aqua benedicta.

2. Quibus casibus ecclesia polluatur.

Polluitur ecclesia per quasdam actiones loco sacro injuriosas, ob quas communi æstimatione non decet in ea divinum officium offerre, antequam reconcilietur.

I. Ecclesia quinque casibus polluitur : 1. Sepultura infidelis.

2. Sepultura fidelis excommunicati vitandi.

3. Homicidio voluntario et injusto intra ipsam ecclesiam perpetrato.

4. Gravi vulnere in illa cum sanguinis effusione inflicto.

5. Fornicatione, vel alia voluntaria seminis humani effusione intra ipsam ecclesiam facta, modo sit notoria.

II. Actus inducens pollutionem ecclesiæ debet esse publicus notorietate juris aut facti. Ratio est, quia in casibus occultis ecclesia suam bonam famam retinet.

Aliis criminibus ecclesia non polluitur. Hinc illius desolatio seu conversio ad usus profanos, v. g. tempore belli, eam non violat. Verum ex praxi tales ecclesiæ ad cautelam reconciliantur.

3. Quomodo ecclesia sit reconcilianda.

Distinguendum est inter ecclesiam consecratam et benedictam.

Reconciliatio ecclesiæ consecratæ nonnisi per Episcopum regulariter fieri potest, neque ab Episcopo sacerdotibus delegatur nisi ex Indulto R. Pontificis.

Ecclesia benedicta per sacerdotem reconciliatur.

Sola celebratione missæ non reconciliatur Ecclesia polluta. Ratio est, quia in Pontificali Romano præscribitur modus reconciliandi ecclesiam.

QUÆSTIO 2ª. — DE ORATORIIS.

Oratoria dicuntur sacella in hunc finem extructa, ut ibi missa celebrari possit.

I. Discrimen inter oratorium publicum et privatum.
II. Regulæ de oratoriis privatis.

I. — Discrimen inter oratorium publicum et privatum.

Oratorium publicum, ecclesiis annumerandum, sequentibus criteriis ab oratorio privato distinguitur.

Primo. Capella publica est ea quæ habet ingressum in via publica. In oratorium privatum, alius non patet aditus nisi per locum privatum.

Secundo. Capella publica est quæ usui publico destinatur, ita ut fideles in eam admittantur ad audiendam missam de præcepto.

Tertio. Oratoriis publicis accensentur capellæ quæ communitatibus inserviunt, v. g. oratoria seminariorum, hospitalium, carcerum, etc.

II. — Regulæ de oratoriis privatis (1).

I. *Facultas concedendi oratoria privata.*

1. Ante concilium Tridentinum, poterat Episcopus concedere licentiam celebrandi missam in oratoriis privatis.

2. Ad abusus removendos, concilium Tridentinum

(1) Gatticus, *de Oratoriis domesticis*.

statuit : « Ne patiantur (Episcopi) privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam et ad divinum tantum cultum dedicata oratoria, ab eisdem Ordinariis designanda et visitanda, sanctum sacrificium a sæcularibus aut regularibus quibuscumque peragi (1). »

Tum ex decisionibus Congregationis Concilii, tum ex pluribus Constitutionibus, constat potestatem concedendi missas in oratoriis privatis, vi hujus decreti Tridentini, R. Pontificibus reservatam esse (2).

II. *Conditiones requisitæ ab Indulto Apostolico.*

1. Oratorium decenter extruitur parietibus, per quos ab abusibus domesticis segregatur; instruendum est omnibus necessariis ad missam celebrandam.

2. Prius ab Episcopo visitandum est et approbandum.

3. Unica missa pro quolibet die celebretur. Imo solemnioribus festis non licet missam in oratoriis privatis celebrare.

4. Designantur personæ quæ indulto comprehenduntur.

5° Prohibetur ne juribus parochialibus præjudicium inferatur.

§ 2. — De cœmeteriis.

I. *Eorum antiquitas.*—Cœmeteria (dormitoria) sunt loca sepulturis destinata. Apud Ecclesiam hæc loca sunt benedicta, in quibus cadavera fidelium sepeliuntur.

Cum Romanæ leges neminem intra urbem sepeliri permitterent, hæc loca initio erant extra civitatem. Verum, lapsu temporis, primum principibus, Episcopis et aliis viris præstantibus, deinde populo universo, non tantum in

(1) Sess. XXII, Decretum de observandis in celebratione Missæ.

(2) Clementis XI const. *Quoniam sancta* (1703). — Benedicti XIV const. *Magno.*

civitate, prope Ecclesias, sed intra ipsam Ecclesiam sepultura concessa est.

Attamen, videtur Ecclesiæ mens semper fuisse, ut fidelium corpora non in Ecclesiis, sed in cœmeteriis sepeliantur; nam Rituale Romanum sic decernit : « Ubi viget antiqua consuetudo sepeliendi mortuos in cœmeterio, retineatur, et ubi fieri potest, restituatur. »

II. *Benedictio cœmeterii.* — Ante benedictionem, oportet cœmeteria muro circumdari et alta cruce signari.

Ab Episcopo, vel a presbytero quem Episcopus deputaverit, ritu solemni benedicuntur, ut animæ defunctorum, magis a spiritibus immundis, immunes reputentur, et suffragiorum Ecclesiæ sint participes. Propterea, in cœmeteriis benedictis humari debent illi tantum qui in communione Ecclesiæ defuncti sunt.

III. *Cœmeterii pollutio et reconciliatio.*

1° Cœmeterium polluitur iisdem modis quibus Ecclesia. Imo, polluta Ecclesia, etiam polluitur cœmeterium contiguum, quia illud est accessorium ecclesiæ, et accessorium sequitur principale.

2° In cœmeterio polluto, donec reconcilietur, non debet aliquis sepeliri. Reconciliatio fit vel solemniter ab Episcopo juxta ritum Pontificalis, vel a presbytero delegato juxta Rituale.

§ 3. — De locis sanctis.

Ecclesia veneratur etiam loca quæ Dei vel sanctorum operibus sanctificata censetur. Jamvero ejusmodi locis cultus exhibetur per visitationem quæ multiplici modo perficitur.

I. *Processiones* ad loca viciniora diriguntur; sunt enim publicæ supplicationes Deo factæ a clero et christiano populo, velut agmine ducto per vias ordinatim incedentibus, et de loco sacro ad sacrum procedentibus,

Aliæ sunt ordinariæ et generales, aliæ vero extraordinariæ et particulares. Ratione personarum, quædam constant ex solis clericis, quædam ex personis sæcularibus, quædam sunt mixtæ ex utrisque. Ratione rerum, in quibusdam deferuntur Sanctorum reliquiæ vel imagines, in quibusdam Sanctissimum Sacramentum. Ex variis causis ob quas fiunt, aliæ dicuntur lætæ et festivæ, aliæ sunt tristes in quibus fideles pœnitentiæ signa exhibent.

Episcopi est processiones indicere, permittere et ordinare, ac insuper invigilare ut honeste fiant, ad tramites juris, et juxta rubricas.

II. *Peregrinationes* ad loca remota ordinantur, easque privati aggrediuntur. Præcipuæ sunt peregrinationes ad limina Apostolorum, ad loca sancta Jerusalem, ad S. Jacobum Compostellanum.

III. *Via crucis* variis stationibus repræsentat loca passione Christi sanctificata. Hujus institutionis ope, indulgentias lucrantur illi fideles, qui nequeunt loca sancta Hierosolymitana visitare.

ARTICULUS II

DE REBUS SACRIS.

§ 1. Res consecratæ.
§ 2. Res benedictæ.
§ 3. Res sanctæ.

§ 1. — De rebus consecratis (1).

I. *Altaria*. — Eorum species, forma, consecratio et execratio.

1. Duplicis sunt generis, nempe *fixa* vel *portatilia*. Fixa dicuntur illa quæ stabilia sunt, et consecrantur ut

(1) Schmalzgrueber, tit. *de Consecratione*.

in ecclesia firmiter perseverent. Portatilia vero consecrantur ut ex uno loco in alium portari possint.

2. Cujus *formæ* debeant esse altaria? *Primo*, lignea prioribus sæculis, deinde lapidea facta sunt.

Secundo, tabula altaris unico lapide constat, et tantæ magnitudinis est, ut super ea commode collocari possit calix cum patena.

Tertio, altaria sepulchrum et sigillum habent, id est, cavitatem aliquam in qua reliquiæ sanctorum recluduntur.

3. *Consecratio* altaris necessaria est, ita ut gravissimum peccatum committeret ille, qui celebraret in altari non consecrato.

De jure communi altaria sunt ab Episcopo consecranda. Iste actus ordinis episcopalis nonnisi a Summo Pontifice presbyteris delegari potest.

4. Altare tribus modis *execratur* : *Prima* causa est ejusdem læsio enormis. Censetur autem altare enormiter fractum, si calix cum patena et hostia in nulla ejus integra parte consistere possit. Imo execrata erit tabula, si pars fracta unam contineat ex crucibus ab Episcopo specialiter benedictis (1).

Altera causa est violatio sepulchri. Illud autem censetur violatum, quando tollitur aut frangitur, ita ut amotæ sint reliquiæ.

Tertia causa est remotio lapidis superioris a basi in altari fixo.

5. Execrato altari, non execratur ecclesia, neque execratur altare per execrationem ecclesiæ. Ratio est, quia ecclesiæ et altaris consecratio stat per se principaliter, nec una alterius est accessoria.

Aliter vero dicendum de pollutione : nam altari pol-

(1) Gardellini, in decisionem Congregationis Rituum, nº 4577.

luto ecclesia polluta censetur, et vicissim per pollutionem ecclesiæ polluitur altare fixum. Ratio disparitatis inter hunc et præcedentem casum est, quia pollutio afficit totum corpus interius ecclesiæ ; execratio autem afficit solos parietes, aut ipsum altare.

II. *Calicis et patenæ* materia, consecratio, execratio.

1. Prioribus sæculis non tam ad materiam calicis quam ad virtutem personæ sacrificantis respexit Ecclesia. Postea vero prohibuit ne calix et patena conficerentur ex ligno, vel ex vitro, vel ex lapide, vel ex ære aut cupro.

Superest igitur ut aurum, argentum et stannum adhibeantur. Stannum non admittitur nisi ob paupertatem ecclesiarum. Semper vero cuppa calicis et patenæ pars interior deauratæ esse debent.

2. Calicis et patenæ consecratio necessaria est, et ab Episcopo per unctionem chrismatis perficitur.

3. Generatim vasa sacra suam deperdunt consecrationem, quando ita franguntur ut inepta fiant suo ministerio.

In specie consecratio calicis amittitur : *primo*, si in ipsius fundo fiat foramen. *Secundo*, quando ita frangitur ut non amplius decenter inservire possit ; non autem amittitur consecratio per aliquos ictus a fabro inflictos. *Tertio*, quando cuppa separatur a pede, nisi sit tornatilis. *Quarto*, quando de novo inauratur.

III. *Campanarum* consecratio et usus.

1. Campanæ baptizari dicuntur, ex eo quod abluantur, sacro oleo ungantur, et iisdem nomen sanctorum imponatur. Earum consecratio fit in hunc finem, ut ipsarum sonitu quasi sacrato populus ad laudes divinas convocetur, repellantur insidiæ dæmonum, tempestates noxiæ fugentur.

Campanarum consecratio ad Episcopum pertinet jure communi, eadem lege qua ei reservantur omnes benedictiones per unctionem chrismatis perficiendæ.

2. Campanæ benedicuntur in usum tantum ecclesias-

ticum. Propterea in quibusdam casibus usui profano inservire nequeunt, nisi de licentia Episcopi.

§ 2. — De rebus benedictis.

Ad res benedictas pertinent vasa sacra, altaris lintea, vestes sacræ.

I. *Vasa sacra*, quæ solummodo ad recipiendam Eucharistiam destinantur, nempe ciborium aut pyxis, lunula ostensorii, benedicuntur. Laudabilis est benedictio totius ostensorii et tabernaculi.

Hæc autem benedici possunt ab iis qui habent facultatem benedicendi vestes sacras.

II. *Lintea altaris.* — Benedici decent mappæ altaris, corporalia et pallæ, non vero purificatorium, bursa et velum calicis.

Lintea sacra conficiuntur ex lino vel cannabe. Prohibitum fuit uti corporalibus, pallis et purificatoriis ex gossypio confectis (1). Ex eadem materia conficiuntur mappæ, albæ et amictus.

III. Sunt etiam regulæ quæ præfiniunt *vestium sacrarum* materiam, formam, colorem et benedictionem.

Vestimenta, quibus Domino ministratur, debent esse honesta et benedicta. Jamvero benedicenda sunt ab Episcopo vel a presbytero delegato. Suam autem benedictionem amittunt, quando vel non amplius sunt apta ad ministerium, vel suam formam non retinent.

§ 3. — De rebus sanctis.

Generatim ad res religiosas referuntur omnia quæ vel cultui divino vel religioni inserviunt. Superest ut in specie expendantur res sanctæ.

(1) Decretum Pii VII, apud Gardellini, nº 4413.

1. Reliquiæ Sanctorum.
2. Sacræ imagines.

Quæstio 1ª. — De Reliquiis Sanctorum (1).

Reliquiarum nomine intelliguntur Sanctorum corpora, et quælibet ipsorum particulæ; item cineres et pulveres in quæ conversa sunt, ea quibus tempore vitæ utebantur, et alia quæ ipsorum corpora tetigere.

I. *Illarum species*. 1. Reliquiæ Sanctorum sunt vel proprie dictæ, vel minus proprie, vel sanctificatæ seu improprie dictæ.

Ad *reliquias proprie dictas* directe spectant Sanctorum corpora, et partes ad humani corporis integritatem vel alias attinentes, v. g. brachium, ossa, dentes, capilli; quibus adde sanguinem et lacrymas.

Reliquiis proprie dictis affine est aliud reliquiarum genus, nempe liquor qui ex Sanctorum cadaveribus defluxit; cui adjungere licet lacrymas ex Sanctorum statuis aut picturis delapsas.

Ad *reliquias minus proprie dictas* revocantur vestes et aliæ res quibus Sancti, dum viverent, utebantur. Ad eamdem classem pertinent instrumenta martyrii, ædes quas Sancti incoluerunt.

Ad *reliquias sanctificatas seu improprie dictas* referuntur linteola, vela, aliaque id genus sacris cadaveribus admota; ex contactu enim aut etiam propinquitate cadaverum Sanctorum cœlestem virtutem recipiunt.

2. Partes corporis sancti sunt vel *insignes*, vel *notabiles*, vel *minutæ*.

Insignes reliquiæ sunt caput, brachium, crus, aut illa

(1) Schmalzgrueber, tit. *de Reliquiis et veneratione Sanctorum*. — Cavalieri, *Commentaria in decreta Congregationis Rituum*.

pars corporis, in qua passus est martyr, modo sit integra, et non parva.

Notabiles reliquiæ sunt manus, pes, tibia, maxilla, etc.

Minutæ reliquiæ sunt parvæ quantitatis, ut dens, digitus, auricula.

II. *Recte coluntur Reliquiæ Sanctorum.* — Prob. 1. Ex concilio Tridentino (1) : « Sanctorum martyrum et aliorum cum Christo viventium corpora, a fidelibus veneranda esse; ita ut affirmantes, Sanctorum reliquiis venerationem atque honorem non deberi, vel eas a fidelibus inutiliter honorari, omnino damnandi sint. »

Prob. 2. Ratio, quam concilium innnuit, est tum quod *viva membra fuerint Christi, et templum Spiritus Sancti*, tum quia per illa Deus multa beneficia præstat.

III. *Reliquiarum approbatio et recognitio.*

Earum approbatio differt ab ipsa recognitione. Etenim approbatio est actus auctoritatis illas ad cultum publicum proponentis; recognitione vero constat earum identitas.

Reliquiæ omnino novæ cultui publico exponi nequeunt, nisi prius auctoritate R. Pontificis fuerint approbatæ. Ratio est, quia Pontifici reservatur beatificatio et canonizatio Sanctorum; Episcopus, reliquias omnino novas approbando ad cultum publicum, indirecte sanctum canonizare videretur pro sua diœcesi.

Si vero Reliquiæ sunt antiqui alicujus sancti ab Ecclesia approbati, sufficit auctoritas Episcopi eas recognoscentis, et approbantis.

Si reliquiæ approbatæ transferantur in aliam ecclesiam, non debent iterum approbari, sed tantum examinari, an sint eæ reliquiæ quæ in litteris apostolicis vel Episcopi testimonio continentur.

(1) Sess. XXV, Decretum de invocatione, veneratione et Reliquiis Sanctorum.

IV. *Reliquiarum inventio, concessio, custodia et expositio.*

1. Plurima corpora Sanctorum *inveniuntur* cum notis et signis martyrii.

Sanctis ignotis imponuntur nomina appellativa.

2. Reliquiæ Sanctorum per ecclesias convenienter *distribuuntur*. Nunc Principibus et Ecclesiæ Prælatis conceduntur reliquiæ etiam insignes. Reliquiis autem minutis non privatur pietas fidelium. Verum illæ non possunt exponi venales.

3. Ut Sanctorum reliquiæ vindicentur ab injuriis, quibus exponuntur in privatis domibus, conveniens est easdem in ecclesiis *custodiri*.

Intra capsas collocantur, et distinctæ reconduntur.

4. Reliquiæ antiquæ, dum populo ostenduntur, non debent extrahi ex capsa, ne vilipendantur.

Duo saltem lumina ardeant, quoties reliquiæ exponuntur.

QUÆSTIO 2ª. — DE SACRIS IMAGINIBUS (1).

I. Licitum est Deum, S. S. Trinitatem, et Angelos depingere, vel imagines Christi, Beatæ Virginis Mariæ et Sanctorum.

II. Sacræ imagines recte coluntur. Unde Concilium Tridentinum statuit (2) : « Imagines Christi, Deiparæ Virginis et aliorum Sanctorum in templis præsertim habendas et retinendas ; eisque debitum honorem et venerationem impertiendam ; quoniam honos qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant ; ita ut per imagines Christum adoremus, et Sanctos veneremur. »

(1) Ferraris, *Prompta Bibliotheca canonica.*

(2) Sess. XXV, Decretum de invocatione Sanctorum et sacris imaginibus.

« Illud diligenter doceant Episcopi, ex omnibus sacris imaginibus magnum fructum percipi. »

III. Sollicitudo sacrarum Imaginum præcipue spectat ad Episcopum. Hinc Concilium Tridentinum decernit (1) : « Nullæ falsi dogmatis imagines et rudibus periculosi erroris occasionem præbentes statuantur. Omnis porro superstitio in Sanctorum invocatione, Reliquiarum veneratione et Imaginum sacro usu tollatur; omnis turpis quæstus eliminetur; omnis denique lascivia vitetur, ita ut procaci venustate imagines non pingantur nec ornentur. Postremo, tanta circa hæc diligentia et cura ab Episcopis adhibeatur, ut nihil inordinatum, nihil profanum, nihilque inhonestum appareat, cum domum Dei deceat sanctitudo. Hæc ut fidelius observentur, statuit sancta Synodus, nemini licere in Ecclesia ullam insolitam ponere imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit. »

Non licet transferre sacras imagines, Episcopo invito vel contradicente rectore Ecclesiæ.

Imagines, pictura aut statuis expressæ, et in Ecclesia collocandæ, a sacerdote privatim tantum benedici possunt.

(1) Sess. XXV, Decretum de invocatione Sanctorum et sacris imaginibus.

TRACTATUS II

De rebus temporalibus Ecclesiæ.

DISSERTATIO I

DE BONIS ECCLESIÆ IN GENERE.

CAPUT I

De jure Ecclesiæ acquirendi et possidendi.

ARTICULUS I

DE JURE ECCLESIÆ AD ACQUIRENDUM.

I. *Ecclesiæ competit jus acquirendi*, tum ex jure naturali, tum ex jure divino positivo.

Prob. 1. *Ex jure naturali.* Omnis societas, cui sunt onera ferenda et sumptus faciendi, habet jus ad bona et reditus temporales, sine quibus eadem onera sustineri nequeunt. Atqui Ecclesia, tanquam societas visibilis, bonis sufficientibus instruenda est, ut cultus divinus celebretur, sustentetur clerus, et pauperes curentur. Hinc Ecclesia eo jure donatur ex ipsius natura et existentia.

Prob. 2. *Ex voluntate Christi.* Dominus Ecclesiam instituit iis omnibus instructam, quæ forent ad finem consequendum necessaria. Atqui Ecclesiæ necessarium est jus acquirendi bona, unde possit sumptibus divini cultus satisfacere, suos ministros alere, operibus charitatis instare. Igitur ex sua institutione et Christi voluntate, habet jus sibi comparandi bona vel mobilia vel stabilia.

Unde damnata est hæc propositio : « Ecclesia non habet nativum ac legitimum jus acquirendi ac possidendi (1). »

Hæc potestas divinitus tradita confirmatur exemplo Christi et praxi Ecclesiæ. Ipse Christus habuit loculos, cum quibus discipulis et pauperibus opitularetur; Christi exemplum secuti sunt Apostoli, eorumque successores. Sævientibus priorum sæculorum persecutionibus, quamvis leges civiles obstarent, quominus Ecclesia temporalibus bonis potiretur, ipsam tamen domos, agros, aliaque bona adeptam esse, compertum est.

II. Inde colligitur *invalidam esse legem Amortizationis*, quam etiam *manuum mortuarum* vocant, nempe Principis edictum, quo generatim statuitur ne res immobiles in Ecclesias sine consensu civilis potestatis transferantur.

Prob. 1. Jus Ecclesiæ acquirendi, ad normam congruæ dotationis et sustentationis, est divinum. Atqui ad Ecclesiam spectat jura ipsi divinitus tradita moderari, ac proinde judicare de congrua sustentatione quæ ei competit. Ergo iniquæ sunt leges amortizationis quæ huic libertati Ecclesiæ ejusque juribus adversantur.

Prob. 2. Lex ejusmodi, qua cives vetantur aliquid bonorum suorum in Ecclesiis donare, injusta est, non solum habita ratione Ecclesiæ, quam impedit quominus

1) Pius IX, *Syllabus errorum*, XXVI.

jure proprio acquirendi fruatur, verum etiam habita ratione civium, quibus suarum rerum in pias causas transferendarum libera potestas adimitur.

ARTICULUS II

DE SUBJECTO DOMINII ECCLESIASTICI.

I. Bona Ecclesiastica non pertinent ad potestatem sæcularem. Equidem aliqui opinantur societatem civilem esse subjectum dominii ecclesiastici, quo prætextu multis in locis hæc bona direpta sunt. Verum ista sententia est prædonum et sacrilegorum, non canonistarum.

II. Nonnulli dicunt istud dominium ad Deum ipsum aut Christum spectare, siquidem in textibus juris res a fidelibus in Dei cultum erogatæ *res Dei*, *res dominicæ*, *res Deo sacratæ*, *patrimonium Christi* appellantur. Sed ejusmodi phrases non sunt stricte ad terminos juris, quia non tam quæritur cujus servitio res Ecclesiæ sint consecratæ, quam quis in commercio humano earum dominus considerandus sit.

Itaque hæc sententia vera est in eo sensu, quod bona ecclesiastica, ob finem cui destinantur, non possint in usus profanos impendi. Hæc autem destinatio non impedit quominus eadem bona constituantur sub humano dominio alicujus qui eis utitur et de illis disponit.

III. Dominium particulare bonorum ecclesiasticorum est *penes ipsas ecclesias* (1).

Prob. 1. Ratione. Ecclesiæ particulares, ut finem suum assequantur, capacitate dominii fruuntur, et acquirunt bona quæ ipsis in perpetuum addicuntur.

Prob. 2. Ex jure positivo. In corpore juris canonici,

(1) Schmalzgrueber, lib. III *Decretalium*, tit. *de Peculio clericorum*.

locis religiosis possessio vindicatur, et bona ecclesiastica dicuntur *res ad ecclesias pertinentes.*

Inde colligitur, singula instituta tanquam personas juris capaces considerari, iisque certam bonorum substantiam velut dominium attribui.

IV. Hæc proprietas singulis institutis attributa non est illimitata, sed quasi divisa inter Ecclesias particulares et *Ecclesiam universalem.* Ratio est, quia Ecclesiæ particulares ab Ecclesia universali pendent ; proinde illarum bona subjiciuntur dominio universali totius Ecclesiæ.

Unde ista relatio recte sic exprimi potest : subjectum immediatum et proximum dominii ecclesiastici est institutum locale, subjectum vero remotum et mediatum est Ecclesia generalis, quæ mediante isto instituto ea bona possidet.

V. Summus Pontifex non est dominus bonorum Ecclesiæ, sed suprema illorum administratio ad eum spectat. Confirmatur ex verbis Pii IX : « Jura Sanctæ Sedis ad omnes catholicos pertinent (1). »

CAPUT II

De bonorum ecclesiasticorum inviolabilitate.

I. Violatores dominii ecclesiastici *injustitiam admittunt, et tenentur ad restitutionem.* Etenim tum ex jure acquirendi et possidendi, tum ex ipsa acquisitione, dominium proprie dictum Ecclesiæ competit. Atqui res in dominio alicujus posita non potest invito domino detineri sine injustitia, et ista violatio juris alieni perdurat donec res domino restituta fuerit. Ergo violantes dominium ecclesiasticum debito restitutionis subjacent.

(1) Pii IX Encyclica *Nullis certe verbis*, 19 januar. 1860.

II. Dominium ecclesiasticum est sacrum, ideoque illius violatio *inducit sacrilegium.*

Prob. 1° *ratione.* Hæc est conditio bonorum ecclesiasticorum : Deo sunt dicata, in finem sacrum tradita, in ditione societatis spiritualis posita, demum ad usus sacros applicata, siquidem impenduntur tum ad dotationem divini cultus et ecclesiarum, tum ad sustentationem clericorum et pauperum.

Prob. 2° *auctoritate.* S. Gregorius M. ait (1) : « Sacrilegium est, si quis quod venerabilibus locis relinquitur, pravæ voluntatis studiis tentaverit retinere. »

Juxta formulam, a Martino V editam, omnes suspecti de hæresi Wicleffi interrogandi erant : « Utrum credant quod bonorum ecclesiasticorum invasio inducat sacrilegium. »

Apud capitularia Regum Francorum, *populi petitio ad Imperatorem* (Carolum M.) in conventu Wormatiæ oblata, hæc dicit : « Scimus res Ecclesiæ Deo esse sacratas ; scimus eas esse oblationes fidelium et pretia peccatorum. Quapropter si quis eas ab ecclesiis aufert, sacrilegium procul dubio committit. »

III. Proprietas Ecclesiæ in bona ecclesiastica est justis pœnis ac *censuris* communita, ideoque eam violantes illas pœnas ac censuras, ac præsertim excommunicationem Papæ reservatam incurrunt. »

Prob. 1. Ex Decretalibus : « Invasores rerum ecclesiasticarum tanquam sacrilegi sunt anathemati usque ad satisfactionem congruam supponendi (2). »

Equidem hæc verba intelligi possunt de excommunicatione ferendæ sententiæ. Sequentibus autem canonibus excommunicatio latæ sententiæ infligitur.

Prob. 2. Ex concilio Lugdunensi II : « Generali consti-

(1) S. Gregorii M. *Epist.* 5 *ad Salvian.*

(2) *Decretalium* lib. II, tit. *de Foro competenti*, cap. *Conquestus.*

tutione sancimus universos et singulos qui bona ecclesiarum occupare præsumunt, quantæcunque dignitatis honore præfulgeant, eo ipso excommunicationis sententiæ subjacere (1). »

Prob. 3. Ex Concilio Tridentino : « Si quem clericorum vel laicorum, quacunque is dignitate præfulgeat, in tantum malorum omnium radix cupiditas occupaverit, ut alicujus ecclesiæ jurisdictiones, bona, census ac jura usurpare præsumpserit, is anathemati tandiu subjaceat, quandiu bona ecclesiæ restituerit, ac deinde a Romano Pontifice absolutionem obtinuerit (2). »

CAPUT III

De administratione et alienatione bonorum ecclesiasticorum.

Art. I. De illorum administratione.
Art. II. De illorum alienatione.

ARTICULUS I

DE ADMINISTRATIONE BONORUM ECCLESIASTICORUM.

I. *Jus administrandi bona ecclesiastica* ad Ecclesiam pertinet.

Probatur 1. *Ex jure naturali.* Bonorum administratio spectat ad illum qui dominium habet. Etenim accessorium sequitur principale; atqui administratio est accessorium dominii. Cum igitur in rebus Deo et Religioni dicatis dominium saltem utile ad personas ecclesiasticas pertineat, inde sequitur ipsarum quoque curam et administrationem ad easdem personas spectare.

(1) Concilium Lugdunense II, cap. XII.
(2) Sess. XXII, cap. XI, *de Reformatione.*

Prob. 2. *Ex praxi Ecclesiæ.* Apostoli collectas fecerunt; ipsique a fidelibus acceptas distribuebant. Ne procuratione rerum temporalium a ministerio distraherentur, non laicos sed septem diaconos constituerunt, qui earumdem rerum curæ et distributioni præessent.

Ecclesia religiose, quantum licuit, semper secuta est Apostolorum exempla. Hinc Concilia et Pontifices nihil sanctius habuerunt, quam ut ab omni ecclesiastico patrimonio manus laicorum removerent (1).

II. *Administratores bonorum ecclesiasticorum.*

1. Pontifex Romanus est supremus administrator bonorum Ecclesiæ.

2. Episcopus invigilat administrationi bonorum ecclesiasticorum diœcesis. Prioribus sæculis bona totius diœcesis ab Episcopo administrabantur. Verumtamen Episcopi, ne ipsorum administratio sine testibus esset, tum etiam ut quadam curarum parte levarentur, constituerunt administros, præsertim Archidiaconum et Œconomum, qui tamen eisdem Episcopis rationem reddituri erant.

3. Unus erat bonorum cumulus, unde providebatur Episcopo, clericis, pauperibus et impensis cultus divini. Cum autem ecclesiastica bona in quatuor partes divisa fuerint, alii præter Episcopum et sub illius auctoritate administratores instituti sunt. Exinde disciplina invaluit, ut beneficia ab ipsis beneficiatis, bona vero ecclesiarum a parocho, adscitis nonnullis laicis, administrentur (2).

(1) Soglia, *Institutiones juris privati ecclesiastici*, lib. II, cap. IV.
(2) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. II, tit. XIII.

ARTICULUS II

DE ALIENATIONE BONORUM ECCLESIASTICORUM.

Ne bona Deo dicata distrahantur administratorum incuria, eorum alienatio generatim prohibetur vel saltem certis conditionibus coercetur. Ut canones huc spectantes recte intelligantur et applicentur, tria sunt exponenda.

§ 1. De alienatione bonorum Ecclesiæ prohibita.
§ 2. De conditionibus alienationis.
§ 3. De illius effectu.

§ 1. — De alienatione rerum ecclesiasticarum prohibita.

I. *Quid nomine rerum Ecclesiæ hic intelligatur?* Intelliguntur immobilia et res mobiles pretiosæ, quæ servari possunt.

Immobilibus æquiparantur jura incorporalia, census annui, ususfructus, servitutes immobilibus adhærentes.

Mobilia pretiosa æstimantur vel ex *materia* ceu aurum, vel ex *forma* uti picturæ, vel ex *reverentia,* v. g. reliquiæ.

Res mobiles non pretiosæ, præsertim quæ sine corruptione servari nequeunt, ab administratoribus alienari possunt ex justa causa, modo ecclesia damnum non patiatur. Id extenditur etiam ad res immobiles *exigui valoris,* et inutiles vel noxias; sed requiritur Episcopi licentia, quia plerumque quæstio facti prævie examinanda erit.

II. *Quosnam actus alienatio comprehendat?*

1. Comprehendit actus per quos transfertur jus in re, veluti donatio, venditio, permutatio, cessio litis et actionis jam quæsitæ;

2. Actus qui alienationem præparant, uti sunt pignus, hypotheca specialis;

3. Actus per quos transfertur dominium etiam minus plenum, cujusmodi sunt locatio diuturna, impositio ususfructus, novi gravaminis, servitutis (1).

§ 2. — De conditionibus alienationis.

Requiruntur conditiones duplicis generis, nempe *justæ causæ* et *solemnitates*.

I. *Legitimæ causæ alienationis.* — Justa causa est 1. *necessitas ecclesiæ*, cui nempe alio modo subveniri non potest, aut si lex, sententia judicis, expressa testatoris voluntas alienandi necessitatem imponit. Quia vero jus necessitatis stricte sumendum est, cavendum est ne ultra necessitatem procedatur; hinc primum alienantur res minus necessariæ, neque ad alienationem perpetuam proceditur si per locationem, etc., necessitas levari possit.

2. *Evidens Ecclesiæ utilitas,* qua status ipsius fit melior, vel incommoditas quædam aufertur, v. g. si res alienanda longe distet.

3. *Pietas,* v. g. pro redimendis captivis, sustentandis pauperibus in gravi inopia.

II. Solemnitates, præter justam causam, ad alienationem requiruntur.

1. In ecclesia, quæ capitulum habet (v. g. in ecclesia cathedrali, collegiata, regularium) necessarius est prævius capitularium tractatus, eorum consensus per actum capitularem præstitus, subscriptione prælati et quorumdam saltem de capitulo firmatus.

(1) Zallinger, *Institutiones juris ecclesiastici*, lib. III, tit. XIII.
(2) Schmalzgrueber, lib. III, *de Rebus ecclesiæ non alienandis.*

2. Requiritur consensus superioris ecclesiastici, videlicet Episcopi.

3. Beneplacitum apostolicum requiritur, præterquam in casibus, in quibus ex juris dispositione consensus Episcopi sufficit; quales sunt locatio non ultra triennium, alienatio rei parvi valoris.

§ 3. — De effectu alienationis.

I. Effectus alienationis rite factæ est, ut rei alienatæ dominium transferatur, ipsaque pro legitima habeatur, donec in forma juris quis eam impugnet.

II. Alienatio illegitime facta, nempe deficiente vel causa gravi vel solemnitate, non modo pro foro externo, sed et pro interno nulla esse cognoscitur. Attamen ille qui cum ecclesia contraxit, si prælatus talem contractum deinceps ratihabere velit, a contractu resilire nequit.

Male alienantes gravibus mulctantur pœnis, nimirum iisdem fere, quæ generatim contra bonorum ecclesiasticorum invasores statutæ sunt.

III. Alienatio male facta variis modis reparatur.

1. Si nulliter facta fuerit alienatio, ecclesiæ competit jus bona sua vindicandi; et quidem istud jus habent ipsemet prælatus alienans, ejus successor, capitulum, imo quælibet persona ecclesiastica. Item ecclesiæ datur actio adversus alienantem ad damnum ex suo patrimonio reparandum.

2. Alienatione facta etiam cum solemnitatibus, ecclesia damnum passa juvatur beneficio restitutionis in integrum.

DISSERTATIO II

DE SPECIEBUS BONORUM ECCLESIÆ.

Variæ sunt bonorum ecclesiasticorum species, vel *ratione modi quo acquiruntur*, vel *ratione distributionis eorum.*

Ratione modi quo acquiruntur, differunt *oblationes* et *fundationes.*

Ratione distributionis eorum inter clericos et ecclesias, distincta sunt *bona beneficialia* et *bona fabricarum.*

Caput I. De oblationibus.
Caput II. De fundationibus.
Caput III. De beneficiis.
Caput IV. De fabricis.

CAPUT I

De oblationibus.

Art. I. De oblationibus in genere.
Art. II. De primitiis et decimis.

ARTICULUS I

DE OBLATIONIBUS IN GENERE.

Oblationes, quatenus a fundationibus differunt, sunt bona mobilia quæ fideles donant intuitu religionis, ut cedant in usum Ecclesiæ, aut sacrorum ministrorum.

§ 1. Variæ species oblationum.
§ 2. Disciplina de oblationibus.

§ 1. — Variæ species oblationum.

I. *Olim tria oblationum genera* fuerunt. Primum genus erat earum rerum quæ ad altare ferebantur tempore sacrificii; tunc quidem fideles præsertim offerebant panem et vinum, ex quibus Eucharistia conficeretur, aliaque munera, quæ vel altari vel clericis alendis inservirent. Cum illa desiit panis ac vini oblatio, cœpit offerri pecunia, unde missæ honorarium ortum est.

Alterum erat genus oblationum quæ extra sacrificium pro arbitrio deferebantur in *gazophylacium*, ut vel cultui divino, vel clero, vel pauperibus proficerent. His oblationibus ea munera successerunt, quæ a fidelibus in arculis ecclesiarum immittuntur.

Tertium erat genus earum rerum, quas fideles in exequiis mortuorum, in suscipiendis sacramentis, et in aliis sacris functionibus largiebantur. Inde nata sunt *jura stolæ*, quæ præcipue parochis post administrata sacra tribuuntur.

II. *Hodiernæ oblationes.* — 1. *Honoraria missarum* partim subrogantur oblationibus antiquis, quibus fideles singulari modo participes sacrificii fieri intendebant, partim considerari debent tanquam eleemosyna quæ ad sustentationem sacerdotum confertur.

2. Pecuniæ, aliaque munera vel ad altare, vel in arcis ecclesiarum a fidelibus sponte offeruntur.

3. *Jura stolæ* sunt honoraria quæ, occasione functionum spiritualium, in recognitionem jurisdictionis parochialis et pro sustentatione beneficiatorum penduntur, nempe tunc, cum parochus in cujusdam favorem stola utitur. Ab initio hæc donaria erant spontanea, sed lapsu temporis facta sunt obligatoria, tum quia partem sustentationis sacerdotum efficere censebantur, tum per lau-

dabilem consuetudinem in concilio Lateranensi sub Innocentio IV probatam. Siquidem in eo statutum fuit, sacramenta libere administranda esse, fideles vero ad consuetas oblationes teneri. Cum obventiones stolares non dentur tanquam pretium pro functione spirituali, omnino licite accipiuntur, dummodo absit simoniæ et avaritiæ species, et functiones pauperibus non denegentur.

§ 2. — Disciplina de oblationibus.

I. Regulæ a presbyteris servandæ circa missarum honoraria.
II. Jus parochorum quoad oblationes.
III. Auctoritas Episcopi circa oblationes.

I. — Regulæ de honorariis missarum.

I. Apud theologos plurima constant :

1. Legitima sunt honoraria missarum. Stipendium enim non datur tanquam pretium missæ, sed ut medium ad sustentationem ministri.

2. Titulo justitiæ, ratione contractus, missa debet applicari juxta intentionem illius qui stipendium obtulit.

3. Non potest sacerdos per unicam missam duplici stipendio satisfacere.

4. Graviter peccat sacerdos qui, accepto stipendio, missæ celebrationem diu differt.

5. Attendenda est mens fidelium circa locum celebrationis missarum.

II. In stipendiis ejusmodi accipiendis sollicite evitanda sunt, quæcunque simoniam, turpem quæstum aut inhonestam negotiationem sapiunt (1).

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXII, Decretum de observandis et evitandis in celebratione Missæ.

Hinc 1. Nemini licet accipere ultra stipem missarum ab Episcopo aut consuetudine taxatam.

2. Ex eadem causa vetitum est missarum obligationes, reservata sibi quadam stipendii parte, in alios sacerdotes transferre. Ratio est, quia id adversatur tum voluntati dantis, tum voluntati Ecclesiæ ; igitur hac agendi ratione læditur virtus obedientiæ, et justitiæ (1).

II. — Jus parochorum quoad oblationes.

I. Ex regula generali, oblationes, nisi specialem destinationem ab offerente habeant, ad parochum pertinent, etsi alter sacerdos functiones sacras in parochiali Ecclesia peragat.

Unde parochus percipit tum oblationes quæ in altari reponuntur, tum pleraque *jura stolæ*.

II. Quædam oblationes ad alios sacerdotes pertinent, nempe stipendia sacerdoti tradita; oblationes factæ occasione cujusdam ministerii personalis, v. g. præsentiæ exequiis defunctorum; oblationes nullo titulo debitæ, si offerens expresse dicat se velle dare sacerdoti functionem peragenti.

III. Ecclesiæ parochiali obveniunt tum ea quæ in navi Ecclesiæ, sive in arcis sive in manus collectorum donantur sine designatione specialis finis, tum oblationum certa pars fabricæ reservata.

IV. Oblationes locis miraculosis factæ regulariter converti debent in eos usus, ad quos intentione fidelium destinantur. Ad parochum pertinet earum administratio (2).

(1) Decretum Congregationis Concilii ab Urbano VIII approbatum. — Benedicti XIV const. *Quanta cura.*

(2) Giraldi, *de Parocho*, cap. XXIV.

III. — Auctoritas Episcopi circa oblationes.

I. Oblationes generatim non debentur ex præcepto. Quatuor modis deberi possunt, videlicet 1° Promissione acceptata; 2° Donatione inter vivos vel ultima voluntate; 3° Indigentia Ecclesiæ vel ministrorum ejusdem, non habentium aliunde sustentationem ; 4° Consuetudine.

II. Episcopus judicat, quænam oblationes ex justitia exigi possint. Sicubi fideles ex consuetudine non tenerentur ullas oblationes facere, et aliunde non deficeret conveniens cleri sustentatio, non posset Episcopus ejusmodi oblationes ex justitia exigere.

Cum vero contingere possit, ut oblationes ex justitia obligatoriæ evaserint, tum ex titulo consuetudinis, tum ex eo quod alioquin deesset sufficiens parochi sustentatio; quoties dubium oritur sive de obligatione consuetudinis, sive de necessitate subveniendi clero per oblationes, sive de quantitate offerenda, sive de abusibus reprimendis, ad Episcopum pertinet normam decernere, nam hæc norma confert ad bonum diœcesis regimen.

ARTICULUS II

DE PRIMITIIS ET DECIMIS.

I. *Primitiæ* sunt primi fructus agrorum et pecudum, quæ in veteri lege ex divino præcepto debebantur. Apud priscos Christianos usus primitiarum receptus est, diuque perduravit; deinde vero contrariis moribus exolevit.

Tribus animadversionibus complectimur ea, quæ de primitiis dicenda sunt :

1. Initio Ecclesiæ, nulla quidem exstitit certa lex, qua primitias pendere oporteret. Canones Apostolorum

eam legem meminisse videntur, sed ipsorum auctoritas dubia est.

2. Ex moribus diuturnis, ex doctrina Patrum qui primitias commendabant, ac demum ex canonum præscripto factum est, ut primitiæ propriis Ecclesiis præstandæ essent.

3. Temporibus sequentibus, et præsertim ætate nostra in desuetudinem abierunt. Cum autem primitiæ non modo ad gratias Deo agendas tanquam bonorum omnium largitori, verum etiam ad ministrorum sustentationem offerebantur, inde colligitur in præsenti quoque disciplina primitias jure exigi, si aut consuetudo loci obtineat, aut ministri altaris indigeant (1).

II. *Decimæ* sunt *certa pars fructuum vel lucri*. Dicuntur *certa pars,* non decima : nam interdum major est, interdum minor ob diversam locorum consuetudinem. Dicuntur autem *pars fructuum vel lucri,* quia vel ex fructibus prædiorum, vel ex lucro industriæ persolvuntur ; unde præcipua earum divisio est in *prædiales* et *personales.*

1. Quo jure debeantur? — Duplici modo considerantur : primo, quoad substantiam quatenus sunt necessaria sustentatio clericorum; secundo, quoad determinationem. Decimæ, respectu necessariæ sustentationis, clericis debitæ sunt jure divino ; respectu vero quantitatis, ordinantur jure ecclesiastico.

2. Consuetudine primum in Ecclesia inductæ, canonibus firmatæ sunt. Propter curam animarum, olim Episcopo solvebantur ; facta divisione bonorum ecclesiasticorum, de jure communi ad parochos pertinent.

3. Obligatione solvendi decimas eximi possumus con-

(1) Soglia, *Institutiones juris ecclesiastici privati*, lib. II, cap.

suetudine et conventionibus; unde in multis locis in desuetudinem abierunt. Verum non præscribitur contra legem suppeditandi clero necessariam sustentationem (1).

CAPUT II

De fundationibus.

Fundationes seu piæ causæ sunt illæ dispositiones, quibus bona quædam alicui instituto ecclesiastico donantur aut legantur, cum obligatione certas functiones sacras quotannis obeundi. Proinde ad notionem fundationis hæc quatuor pertinent : 1° peculium ; 2° illius assignatio stabilis ad certum finem ecclesiasticum ; 3° persona idealis seu ecclesia, in qua tum dominium tum finis piæ causæ præstitutus hærere censetur ; 4° persona (vel personæ) quæ commoda ex fundatione percipiunt ac ejusdem oneribus satisfaciunt.

Ab oblationibus differunt, tum quia fundationes semper sponte eriguntur, dum oblationes sæpe exiguntur ; tum quia oblationes constant bonis mobilibus ; tum quia fundationum onera quotannis persolvuntur.

Art. I. De acceptatione fundationum.
Art. II. De executione fundationum.
Art. III. De reductione onerum fundationis.

ARTICULUS I

DE FUNDATIONUM ACCEPTATIONE.

I. *Illius necessitas.* — Ad fundationem erigendam requiritur consensus tum administratorum instituti, tum Episcopi.

(1) Giraldi, *Expositio juris pontificii*, lib. III, sect. 508.

1. Necessaria est acceptatio administratorum. Etenim fundatio induit naturam contractus; atqui contractus mutuo consensu offerentis et acceptantis perficitur.

2. Requiritur consensus Episcopi, ad quem spectat officium invigilandi ne ecclesiæ onerentur fundationibus, quibus forte satisfacere non possent.

II. *Modus erigendi fundationes* summarie describitur.

1. Attendendum est, an ecclesia valeat convenienter implere onera novæ fundationis.

2. Curandum est, ut reditus fundationis sufficientes sint juxta statuta uniuscujusque diœcesis. Ne labentibus annis reditus evadant impares, majori stipendio providetur tum celebrationi missarum perpetuarum, tum futuræ imminutioni bonorum.

3. Si testator neglexerit expensis necessariis consulere, tunc Episcopus unum ex duobus eliget: vel fundationem non approbabit, vel nova conventio cum hæredibus initur.

Episcopus potest ordinatione stabili declarare fundationes non acceptandas fore nisi sub certis conditionibus; exinde qui fundationes testamento constituunt merito præsumuntur suas intentiones juxta statutum componere. Nisi vero lex præcaverit, vel nova conventio ineatur ex mutuo consensu partium, Episcopus non poterit jure proprio reducere numerum missarum; etenim pontificiæ leges de reductione hujusmodi afficiunt non solum fundationes jam factas, sed etiam nondum acceptatas (1).

4. Specimen litterarum fundationis conficitur et ad Episcopum revisionis causa transmittitur. Post hanc correctionem, veræ et validæ fundationis litteræ conficiuntur, quarum forma interna diversa est juxta varios

(1) Benedictus XIV, *de Synodo diœcesana*, lib. XIII, cap. ult.

modos, quibus fundator sumptibus fundationis providere potest : vel enim pecuniam, vel publicam syngraphen, vel bona immobilia dedit.

5. Plura earum litterarum exempla conscribuntur, quorum unum apud Episcopum, alterum apud ecclesiam cui fundatio facta est, reponitur.

ARTICULUS II

DE EXECUTIONE FUNDATIONUM.

Regulas canonicas de implendis oneribus fundationum ediderunt Urbanus VIII (1) et Innocentius XII (2). Earum hæc est summa :

I. Episcopis præsertim incumbit cura promovendi executionem fundationum.

Concilium Tridentinum ait : « Episcopi, etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegati, omnium piarum dispositionum tam in ultima voluntate quam inter vivos sint executores (3). »

II. Curandum est, ut bona pro fundatione assignata fiant frugifera.

III. Oneribus fundationum satisfaciendum est juxta intentionem fundatoris quoad numerum, tempus, locum et solemnitatem missarum.

IV. Ut accuratius adimpleantur fundationes, in singulis ecclesiis conficienda est tabella onerum quæ vel in perpetuum vel ad tempus ipsis imposita fuerunt.

(1) Const. *Cum sæpe contingat.*
(2) Const. *Nuper a congregatione* (die 21 decemb. 1697).
(3) Sess. XXII, *de Reform.*, cap. VIII.

ARTICULUS III

DE REDUCTIONE ONERUM FUNDATIONIS.

I. Onera missarum non manent, si reditus pro iis assignati perierint. Ratio est, quia beneficium datur propter officium; cessante beneficio, æquitas postulat ut etiam officium cesset.

Si reditus diminuti fuerint, tunc missæ ad minorem numerum reduci possunt per legitimam auctoritatem. Ipsa missarum reductio ea est quæ futurum tempus respicit.

II. Episcopis jure proprio non competit facultas reducendi onera fundationum.

Ratio est, quia fundatio se habet per modum quasi-contractus obligatorii, quem Episcopus acceptavit.

I. Concilium Tridentinum Episcopis tribuit facultatem reducendi onera missarum ante concilium suscepta.

2. Pro reducendis oneribus missarum impositis post Concilium Tridentinum, recurrendum est ad Sedem Apostolicam. Urbanus VIII in decreto allegato « districte prohibet ne Episcopi reducant onera missarum; sed pro his omnibus reducendis ad Apostolicam Sedem recurratur. »

III. Reductioni missarum accedit absolutio, qua tempus præteritum respiciens, Summus Pontifex aliquando condonat onera quæ impleta non fuerint.

CAPUT III

De beneficiis.

ARTICULUS I

DE BENEFICIIS IN GENERE.

§ 1. — Notio et varietas beneficiorum.

QUÆSTIO 1ª. — EORUM NOTIO.

I. *Definitio.*—Nomine beneficii canonistæ intelligunt *jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ, ratione officii spiritualis, auctoritate ecclesiastica constitutum.*

Dicitur 1. *Jus ratione officii spiritualis;* in beneficio duplex jus distinguitur, nempe officium spirituale et jus percipiendi fructus officio adnexum. Ad naturam beneficii requiritur officium spirituale, velut illius præcipua causa et fundamentum. Unde infertur pensiones laicales, quæ dantur v. g. æedituis et musicis, non esse beneficia.

2. *Jus percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ*, quamvis sit aliquid officio accessorium, tamen beneficium formaliter constituit. Dum vero dicitur jus percipiendi *fructus*, indicatur beneficii dominium apud Ecclesiam remanere.

3. *Auctoritate ecclesiastica constitutum.* Ut reditus ecclesiastici naturam beneficii induant, requiritur actus auc-

toritatis spiritualis illos officio adnectentis et sic beneficium erigentis. Unde laicus fundans Missas, pro quibus stabiles reditus assignat, fundationem erigit, non beneficium.

Ex quibus innotescit discrimen inter *capellanias* et beneficia. Capellania est onus plures Missas singulis annis celebrandi in certa ecclesia. Capellaniæ dividuntur in *simplices* seu laicales quæ sola fundatorum nominatione clericis conceduntur; et in *collativas* seu ecclesiasticas quæ auctoritate Episcopi eriguntur et conferuntur. Simplices capellaniæ non sunt beneficia; collativæ autem beneficiis accensentur.

4. Dicitur *jus perpetuum,* tum ratione ipsius beneficii, tum ratione beneficiarii. *Beneficium ipsum* perpetuo debet perdurare, ita ut cum amotione vel morte beneficiati non exspiret, sed vacet tantum et alteri conferendum sit. Propterea differt beneficium a *pensione*, quæ morte pensionarii exstinguitur.

Ratione *beneficiati*, perpetuitas beneficii proprie dicti consistit in eo quod beneficium non conferatur ad tempus, sed in titulum perpetuum et ad dies vitæ,ita ut auferri nequeat sine causa per canones approbata. Idcirco proprie beneficiati non sunt, qui vel obtinent beneficia manualia ad nutum superioris revocabilia, vel qui administrant beneficium vacans, vel qui gerunt illas administrationes quæ morte concedentis exspirant, v. g. vicarius generalis.

Attamen, propter priorem perpetuitatem, beneficiorum numero adscribuntur beneficia manualia et regularia, licet revocari possint ad voluntatem superioris(1). Beneficium vero stricte sumptum, prout illud communiter accipiunt canones, utramque perpetuitatem requirit.

(1) Schmalzgrueber, lib. III *Decretalium*, tit. v, § 1.

II. *Origo.* —Beneficia sic accepta prioribus Ecclesiæ sæculis ignota fuerunt. Equidem semper clericis jus fuit, propter officium, de altari vivere; modus autem, quo clericus ecclesiasticis bonis fruitur, pertinet ad disciplinam, quæ non eadem omni ætate est.

Ab initio clerici ex communi ærario alimenta accipiebant. Lapsu temporum (ineunte sæculo VI), facta bonorum divisione, certi reditus presbyteris ab Episcopo in usumfructum concedebantur. Hujusmodi concessiones veluti quædam beneficiorum imagines extiterunt; non erant proprie dicta beneficia, siquidem prædia, modo precario et ad breve tempus data, morte clerici vel elapso tempore concessionis ad ecclesiam revertebantur. Paulatim vero factum est, ut certis ejusmodi bonorum ecclesiasticorum partibus suus cuique titulus et officium spirituale perpetuo adnecteretur. Inde beneficia originem duxerunt (1).

Quæstio 2ª. — Varietas beneficiorum.

Beneficiorum variæ sunt species; dividuntur enim vel ratione officii spiritualis, vel ratione personarum a quibus conferuntur, vel ratione earum quibus conferuntur, vel ex diversa conferendi ratione, vel ratione perpetuitatis.

I. Ratione officii spiritualis multa sunt beneficiorum genera :

1. Dividuntur in *majora* et *minora*. Majoribus adhærent primi in Ecclesia gradus cum externa jurisdictione, v. g. Pontificatus, episcopatus et abbatiæ quibus jurisdictio quasi episcopalis competit. Minora censentur reliqua beneficia.

2. Alia sunt *simplicia,* alia *duplicia*. Simplicibus in-

(1) Berardi, *Commentaria in lib. III Decretalium,* dissert. I, cap. I.

cumbit tantum obligatio persolvendi officium divinum; eis accensentur canonicatus. Quædam ex illis non postulant residentiam.

Duplicia specialem aliquam qualitatem annexam habent. Huc pertinent in capitulis *dignitates* ratione jurisdictionis, *personatus* ratione præeminentiæ, *officia* ratione administrationis; in parochiis vero *beneficia curata* quæ curam animarum habent.

II. Inspectis personis conferentibus dividuntur in *reservata*, quorum collatio ad R. Pontificem pertinet, et in *beneficia non reservata*, quorum collatio Prælatis inferioribus relicta est.

III. Ratione personarum quibus conferuntur, alia sunt *regularia* quæ solis Regularibus, alia *sæcularia* quæ reliquis clericis conferuntur. In dubio beneficia præsumuntur esse sæcularia. Regularia tum ex fundatione, tum ex consuetudine demonstrantur.

IV. Ex diversa conferendi ratione, dividuntur in *electiva*, *patronata* et *collativa*. *Electivum* per electionem capituli, accedente Superioris confirmatione, acquiritur; *patronatum* per præviam patroni præsentationem, et subsequentem Episcopi institutionem obtinetur; *collativum* per liberam Superioris collationem sine prævia electione vel alterius præsentatione confertur.

V. Ratione perpetuitatis, dividuntur in *titularia* et *manualia*. *Titulare* confertur in titulum perpetuum, ita ut sine causa jure expressa nequeat auferri; *manuale* vero confertur revocabiliter.

In dubio, beneficia sæcularia præsumuntur esse titularia juxta regulam communem. Beneficia autem regularia præsumuntur esse manualia propter votum obedientiæ.

Amovibilitas non repugnat beneficio sæculari; hanc qualitatem acquirere potest vel vi primæ suæ institutio-

nis, vel ex consuetudine, vel ex privilegio Summi Pontificis. Si beneficia manualia clericis sæcularibus collata fuerint ad tempus indeterminatum, honeste non revocantur sine justa causa, nam revocatio sine causa censetur irrationabilis (1).

§ 2. — Erectio et innovatio beneficiorum.

QUÆSTIO 1. De beneficiorum erectione.
QUÆSTIO 2. De beneficiorum innovatione.

QUÆSTIO 1a. — DE ERECTIONE BENEFICIORUM.

Erectio beneficii est actus legitimus, quo reditus annui constituuntur clerico propter officium spirituale. Multa requiruntur ad eam rite perficiendam.

I. Requiritur *legitima Superioris ecclesiastici auctoritas;* id ex notione beneficii colligitur. Romano Pontifici reservata est erectio majorum beneficiorum; ad Episcopum spectat erectio beneficiorum minorum.

II. Requiritur *titulus,* cujus nomine significatur non solum ecclesia in qua beneficium erigitur, verum etiam ipsum officium spirituale quod in ea beneficiarius obire debet; cultus enim divinus est beneficiorum finis.

III. Requiritur *constitutio dotis,* quo nomine veniunt bona certa, stabilia et frugifera, ex quibus rector beneficii annuos reditus percipiat.

IV. *Leges fundationis* determinantur. Etenim fundatori liberum est statuere conditiones a beneficiato religiose observandas.

V. Ad *modum erectionis* quod attinet, Episcopus audit eos quorum interesse potest, conditiones approbat, et per contractum obligatorium ex utraque parte beneficium

(1) Schmalzgrueber et Maschat, lib. III, tit. *de Præbendis.*

in titulum erigit; de quibus publicum instrumentum conficitur.

Quæstio 2ª. — De innovatione beneficiorum.

Innovatio beneficiorum appellatur quidquid statum eorum immutat. Hæc innovatio pluribus modis contingit.

I. Unio beneficiorum.
II. Illorum divisio.
III. Illorum dismembratio.
IV. Illorum suppressio.

I. — De unione beneficiorum.

Unio beneficii fit, cum duo beneficia per legitimum superiorem ex justa causa inter se conjunguntur.

1. Variæ species unionis ejusmodi.
2. Solemnitates unionum.

1. Variæ species unionis ejusmodi.

I. Distinguitur unio *æque principalis*, unio *per confusionem*, unio *per subjectionem*.

Unio est *æque principalis,* quando duo beneficia in perpetuum uni rectori subjiciuntur, salvis utriusque beneficii juribus, statu et nomine.

Unio fit *per confusionem,* cum plura beneficia in unum veluti corpus tertium coalescunt, ita ut singula quidem existere desinant, eorum tamen jura compatibilia in beficium novum transferantur.

Unio *per subjectionem* fit, cum una ecclesia vel beneficium alteri tanquam accessorium principali subjicitur, ita ut matris et filiæ relatio inter eas intercedat. Benefi-

cium unitum efficitur pars ecclesiæ cui unitur, et jura illius transferuntur ad ecclesiam principalem.

II. *Incorporatio* est quoddam unionis genus, mediis præsertim sæculis frequens. Consistit in eo, ut aliquod beneficium cuidam monasterio, collegio, capitulo adjiciatur. Istæ uniones, ad vitam monasticam vel canonicam instaurandam institutæ, triplici forma absolvuntur.

Prima dicitur unio *quoad temporalia tantum*, seu non pleno jure, quando reditus parochiæ assignati sunt monasterio, sed cura animarum administratur a beneficii rectore quem Episcopus instituit ad præsentationem monasterii.

Unio *pleno jure* est, quando tum temporalia, tum spiritualia pertinent ad monasterium, ita ut cura animarum habitualiter resideat penes capitulum, sed actualiter exerceatur per vicarium e gremio capituli deputandum.

Tertia incorporatio *plenissimo jure* est, qua prælatus monasterii obtinet in clerum et populum jurisdictionem quasi episcopalem, a potestate Episcopi diœcesani exemptam.

Cæterum ex prohibitione Concilii Tridentini, novæ incorporationes ecclesiarum parochialium regulariter fieri nequeunt (1).

2. Regulæ seu solemnitates unionum.

Beneficiorum unio est odiosa, siquidem per illam diminuitur cultus divinus. Quapropter multis regulis restringitur.

I. Requiritur *auctoritas legitima* eorum, ad quos spectat erectio beneficiorum. Itaque R. Pontifex amplissimam habet potestatem uniendi beneficia; præter illum nullus inferior potest Ecclesias cathedrales unire.

(1) Sess. XXIV, *de Reform.*, cap. XIII.

Jure communi, Episcopo competit facultas uniendi beneficia suæ diœcesis.

II. *Regulæ servandæ* in unione beneficiorum.

1. Beneficia non sunt unienda, nisi Ecclesiæ necessitas vel utilitas postulaverit. *Justa causa* est paupertas ecclesiæ, quæ vel injuria belli vastata fuit, vel paucis fidelibus constat, vel clerum alere nequit.

2. Non possunt uniri beneficia diversarum diœcesium, neque beneficia regularia cum sæcularibus, neque beneficia collativa cum patronatis.

3. Unio debet esse perpetua et intuitu Ecclesiæ facta, non vero in personæ favorem, alioquin non esset nisi palliata beneficiorum pluralitas, quæ prohibetur.

4. Audiendi sunt illi quorum interest, nempe capitulum et beneficiorum possessores.

II. — De beneficiorum divisione.

I. Unioni opponitur divisio seu sectio beneficii, per quam ex uno beneficio fiunt duo vel plura, ita ut divisis reditibus, juribus et oneribus, duo beneficiati deinceps instituantur.

Divisio ecclesiarum cathedralium pertinet ad supremam R. Pontificis potestatem. Parochias vero, aliaque beneficia inferiora Episcopus dividit, modo adsit justa causa.

II. In divisione parochiarum non quælibet necessitas præstat sufficientem causam dividendi, sed eam esse oportet, ut aliud ei remedium adhiberi nequeat. Concilium Tridentinum de novarum parochiarum constitutione sequentia statuit (1) :

1. Ob populum nimis numerosum, Episcopi cogant rectores sibi tot sacerdotes adjungere, quot sufficiant ad

(1) Sess. XXI, *de Reform.*, cap. IV.

sacramenta exhibenda et cultum divinum celebrandum.

2. In iis vero parochiis, in quibus ob locorum distantiam sive difficultatem parochiani sine magno incommodo ad ecclesiam parochialem accedere non possunt, novas parochias etiam invitis rectoribus constituere possint, juxta formam constitutionis Alexandri III (1).

3. Novo parocho assignetur competens portio ex fructibus ad ecclesiam matricem pertinentibus; et si necesse fuerit, populus compelli potest ea subministrare, quæ ad vitam dicti sacerdotis sustentandam sufficiant.

III. — De beneficiorum dismembratione.

Per dismembrationem, salva beneficii unitate, pars aliqua illius ab eo detrahitur, et alteri ecclesiæ attribuitur. Hoc nomine plura comprehenduntur.

I. A parochiarum divisione longe differt earum *nova limitatio*, qua pars populi a sua parochia distrahitur et viciniori ecclesiæ addicitur. Hæc dismembratio territorii non perficitur nisi ex gravi causa.

II. *Diminutio beneficii* fit, quando pars redituum alteri applicanda subtrahitur vel novum onus, v. g. pensio imponitur. Generatim legibus odiosa est, nam regulam facit inscriptio tituli XII, libri III Decretalium : « *Ut beneficia sine diminutione conferantur.* » Itaque status beneficii primitivus, quantum fieri potest, servari debet, salvis exceptionibus in jure permissis.

In specie vero attendendæ sunt sequentes regulæ :

1. Ablatio partis fructuum ex uno beneficio ad alterum fieri nequit, nisi justa causa exigente, nempe morali necessitate ecclesiæ cui alias provideri non potest (2).

2. Prohibitum diminutionis genus est illud, si colla-

(1) Lib. III *Decretalium*, tit. XLVIII, cap. III, *ad Audientiam*.
(2) Schmalzgrueber, tit. *de Præbendis*, § 5.

tor, cum beneficium confert, partem fructuum sibi, aut suis, aut mensæ suæ vel capituli *reservet*.

3. *Pensio ecclesiastica* est certa pars redituum, qui ex alieno beneficio detrahuntur, atque alicui clerico justa de causa et legitima auctoritate assignantur vel ad tempus, vel in perpetuum.

Summus Pontifex potest beneficiis imponere pensionem perpetuam. Episcopus vero imponit tantum pensionem temporalem, et quidem opus est justa causa, moderatione et consensu tacito beneficiati.

4. *Taxa seminarii* est altera beneficiorum dismembratio, ex decreto Concilii Tridentini (1).

IV. — De beneficiorum suppressione seu extinctione.

I. *Extinctio beneficii* contingit, quando ecclesia destruitur una cum reditibus, aut ab infidelibus vel schismaticis occupatur.

II. *Suppressio beneficiorum* fit auctoritate ecclesiastica et ex justa causa; secus enim diminuendo numerum præbendarum cultus divinus minui non debet. Istiusmodi causæ sunt : paucitas incolarum, vindicta gravis sceleris, diminutio redituum talis, ut non possit persona idonea sustentari.

III. *Translatio beneficii* non habet rationem suppressionis, quia jura, reditus et obligationes ob mutationem loci non immutantur.

Causam et formam translationis indicat Concilium Tridentinum (2) : « Si qua Ecclesia, vetustate vel alias collapsa, propter inopiam instaurari nequeat, beneficia ibidem erecta non supprimi, sed in alias ecclesias ab Episcopo transferri debent cum omnibus emolumentis et oneribus. »

(1) Sess. XXIII, cap. XVIII, *de Reform.*
(2) Maschat, Zallinger, lib. III, tit. *de Præbendis*.

ARTICULUS II

DE COLLATIONE BENEFICIORUM.

I. *Provisio* beneficiorum est *concessio beneficii vacantis facta ab habente potestatem.* Ea triplici potissimum actu perficitur: 1° *Designatione personæ idoneæ* per electionem, præsentationem, vel etiam per voluntatem collatoris; 2° *Collatione tituli* seu juris beneficii per confirmationem R. Pontificis quoad episcopatus, et per collationem seu institutionem Episcopi quoad beneficia minora; 3° *Introductione in possessionem beneficii,* seu institutione corporali.

Sola personæ designatio, scilicet electio, præsentatio, collatio nondum acceptata solum *jus ad rem* tribuit; sed confirmatio electionis, institutio præsentati, collatio acceptata *jus in re* conferunt.

II. Multiplex provisio distinguitur. — 1. Vi competentiæ collatoris alia est *ordinaria,* alia *extraordinaria.* Ex regula generali, Summus Pontifex confert beneficia majora ac præsertim episcopatus; unde habetur notio provisionis *ordinariæ.* Si vero vel ex titulo speciali jus institutionis ad tertium spectat, vel ex jure devolutionis ad superiorem transit, vel si quædam beneficia specialiter R. Pontifici reservantur, ea provisio dicitur *extraordinaria.*

2. Prælaturas respicit electio, de qua diximus, ubi sermonem habuimus tum de *Summo Pontifice,* tum de *Episcopo.*

Præter electionem, distinguitur collatio vel *libera* vel *necessaria.* Collatio *libera* est, quæ jure prorsus independenti exercetur. Collatio *necessaria,* seu *institutio,* ad præsentationem est adstricta.

§ 1. — De collatione libera.

QUÆSTIO 1ª. — DE COLLATORIBUS BENEFICIORUM.

Cum beneficii collatio sit actus potestatis spiritualis, profecto ad solos Ecclesiæ præsules pertinet. Quapropter laici, secluso speciali privilegio apostolico, sicut sunt incapaces possidendi jus spirituale, ita ex nulla consuetudine possunt beneficia conferre.

Triplici autem jure, nempe vel *plenario*, vel *ordinario*, vel *delegato*, Præsules Ecclesiæ beneficia conferunt.

I. *Collatio jure plenario* competit Summo Pontifici respectu beneficiorum totius Ecclesiæ; sicut enim est universalis pastor, ita supremus est omnium beneficiorum collator.

Multiplici modo R. Pontifex beneficia conferre potest, videlicet jure vel *concursus* vel *præventionis*, vel *devolutionis*, vel *reservationis* (1).

II. *Collatores jure ordinario.* — Post R. Pontificem, proximum locum inter collatores obtinent Episcopi et alii locorum Ordinarii, qui ordinario et nativo jure beneficia conferunt. Cum ipsi fundatam in jure communi habeant intentionem seu potestatem conferendi beneficia suæ diœcesis, inde duo inferuntur (2) :

(1) Soglia, *Institutiones juris privati*, lib. II, cap. II.
(2) Berardi, *de Beneficiis*, dissert. V.

1. Episcopi ea potestate recte utuntur in collatione omnium beneficiorum, exceptis beneficiis quæ Sedes Apostolica suæ collationi addixerit.

2. Si quis contenderit collationem alicujus beneficii in eisdem diœcesibus ad se pertinere, tenetur id probare ex privilegio vel consuetudine rite præscripta. In dubio causa adjudicanda est Episcopis, quibus præsumptio juris favet.

III. *Collatores jure delegato.* — Cardinales ex privilegio, quamvis non sint Episcopi, acceperunt potestatem conferendi aliqua beneficia.

Ex simili privilegio, vel præscriptione alii prælati, ordinariam quidem jurisdictionem non habentes, obtinuerunt jus quædam beneficia conferendi.

Quæstio 2ª. — De iis quibus beneficia conferri possunt.

Ex regula generali, beneficia idoneis conferenda sunt. Jam vero multæ qualitates desiderantur, ut aliquis ad beneficium idoneus habeatur.

I. *Legitima ætas* requiritur; videlicet pro episcopatu annus 30 completus, pro beneficiis duplicibus annus 25 inchoatus, pro dignitatibus in capitulis annus 22 completus. Ad beneficia simplicia, sufficit annus 14 inchoatus.

II. *Legitimi natales* requiruntur, nisi dispensatio concedatur in favorem eorum qui morum integritate et doctrina commendantur. Pro beneficiis simplicibus ab Episcopo, pro beneficiis curatis a Pontifice conceditur.

III. Requiritur *status clericalis* et cœlibatus pro quibuscunque beneficiis, et *ordo* pro qualitate beneficii. Ad Episcopatum et curam animarum necessarius est presbyteratus brevi suscipiendus.

IV. Requiritur *vitæ integritas*, ad quam refertur immunitas a censuris et irregularitate.

V. Eam *scientiam* beneficia postulant, quæ officiis rite obeundis sufficiat.

VI. Inter plures dotibus requisitis instructos dignior præferendus est (1). Hæc obligatio respicit præsertim episcopatum, et beneficia quæ jurisdictionem externam vel curam animarum annexam habent. Illicita, sed valida est collatio inferioris beneficii digno facta, prætermisso digniore.

QUÆSTIO 3ª. — DE FORMA COLLATIONIS.

I. Ut beneficia rite conferantur, plures observantur regulæ :

1. Beneficium conferendum debet esse *vacans;* etenim, præter coadjutores Episcoporum, Concilium Tridentinum *exspectativas* prohibuit (2).

2. Collatio fit *gratuito* sine simonia.

3. Beneficia conferri debent *libere*, citra vim et coactionem, veluti liberalis quædam donatio.

4. Conferuntur *absolute*, non conditionate vel disjunctive.

5. Conferuntur *palam* coram aliis. Hæc conditio requiritur tantum ad probationem, ut litibus occurratur.

6. *Tempore definito*, quia legibus cavetur, ne beneficia diutius, v. g. ultra semestre vacua permaneant. Si collator ordinarius providere neglexerit, jus ad superiorem devolvitur.

II. Hodierna praxis neminem ad beneficii possessionem admittit, nisi *litteras* collationis exhibeat. Hanc disciplinam induxit necessitas avertendi fraudes vel lites.

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXIV, cap. I et XVIII.

(2) Sess. XXIV, cap. XIX, *de Reform.* — Sess. XXV, cap. IX.

1. Si beneficium a R. Pontifice conferatur, id omnino requiritur; etenim Bonifacius VIII prohibuit, ne Episcopi, alii prælati et cæteri ad beneficium apud Apostolicam Sedem promoti, administrationem capessere præsumant sine litteris apostolicis (1).

Pontifex collationis litteras seu bullas expedit multiplici modo. Litteræ provisionis *in forma gratiosa* dantur, cum Pontifex, intuitu meritorum quibus aliquem clericum ornatum et apud se commendatum esse affirmat, eidem beneficium confert, ac proinde executori non permittitur merita ejusdem clerici ad examen revocare. Litteræ *in forma dignum* (ita dictæ ex eo quod bulla his verbis incipiat : *dignum arbitramur*), illæ sunt quibus Pontifex mandat Ordinario ut certum beneficium alicui conferat, si tamen prævio examine idoneum esse repererit. Hæ litteræ dicuntur etiam in *forma commissoria*, et mandatis de providendo assimilantur, quia Pontifex proprie beneficium non confert, sed collationem Ordinario committit.

Hujusmodi litteræ apostolicæ quinque partibus constant, nempe proœmio, narratione, dispositione, derogatione contrariis, et designatione executorum.

2. Collatores Ordinarii litteras expediunt tantum ad faciendam fidem. Istæ litteræ sex partibus constant : in prima Episcopus proprium nomen et dignitatem significat, et clerico salutem dicit. In secunda exprimit collationis causam, nempe ipsius clerici merita. In tertia titulus beneficii confertur eidem clerico proprio nomine et cognomine designato. In quarta delegatur facultas personis ecclesiasticis, ut clericum, facta primum fidei professione coram Vicario generali, in possessionem beneficii admittant. In quinta cancellarius Episcopi lit-

(1) Const. *Injunctæ*.

teras collationis subscribit, et in aliquibus diœcesibus subscribunt etiam duo testes qui collationi interfuerint. In sexta denique apponitur data expeditionis, seu annus, mensis et dies quo collatio perfecta est.

§ 2. — De institutionibus.

Institutio est modus canonicus acquirendi beneficium. Quamvis late accepta collationem etiam includat, tamen stricte dicta, prout hic accipitur, differt ab ipsa collatione, eo quod collatio sit libera, institutio vero sit collatio necessaria.

Tres institutionum species recensentur : prima dicitur *collativa tituli;* altera est *authorizabilis,* qua clericus approbatur et promovetur ad curam animarum ; tertia est *investitura* seu *installatio,* qua clericus accipit possessionem beneficii.

Quæstio 1. De institutione collativa tituli et jure patronatus.
Quæstio 2. De institutione authorizabili.
Quæstio 3. De institutione corporali.

Quæstio 1ª. — De institutione collativa tituli et jure patronatus.

I. Ejusmodi institutio definitur *concessio beneficii vacantis auctoritate legitimi superioris facta ad præsentationem patroni.* Quare duo hic necessaria sunt, nempe institutio et præsentatio. Hæc ad patronum pertinet, cujus est designare clericum; illa spectat ad Episcopum, cujus est designato clerico beneficium tribuere, modo nihil obstet cujus causa repellendus videatur (1).

Ut institutio sit canonica, sine qua beneficium ecclesiasticum non obtinetur (reg. 1 in 6), debet esse in

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. I, tit. v, sect. 4.

instituente potestas, in recipiente habilitas, in actu ipso solemnitas (1).

II. *Jus patronatus* innotescit ex illius definitione, origine, acquisitione, juribus et amissione.

1. *Illius definitio.* — Præsentatio est nominatio seu oblatio idoneæ personæ in beneficium instituendæ. Jus patronatus definitur *jus præsentandi clericum instituendum ad beneficium vacans.*

Aliis verbis definiri potest « jus honorificum, onerosum et utile, competens alicui in ecclesia, quam Episcopi consensu fundavit, construxit, aut dotavit. »

Utriusque definitionis ratio est, quia jus patronatus est complexus jurium et officiorum, quorum præstantissimum est facultas præsentandi, piis fundatoribus aut aliis ex favore Ecclesiæ competentium intuitu cujusdam beneficii. Inde sequitur, illud esse jus temporale spirituali adnexum, et originem nonnisi ex Ecclesiæ favore speciali ducere.

2. *Ejus origo.* — A rationibus historicis, quæ variæ esse possunt, differt illius causa formalis, seu juris fundamentum cui innititur, nempe concessio Ecclesiæ. Nimirum sive quia collatio beneficiorum ad hierarchiam unice spectat, sive quia jurium spiritualium incapaces sunt laici sine privilegio apostolico, ista liberæ collationis limitatio, quæ fit per alios non competentes, nonnisi per modum indulti ab Ecclesia fuit introducta.

Ad historiam quod attinet, elementa primitiva juris patronatus prioribus Ecclesiæ sæculis occurrunt. Ecclesia enim jampridem templorum, altarium et beneficiorum fundatores, ut gratum erga illos animum testaretur, quibusdam prærogativis donavit. Hinc nomina eorum in ecclesiis recitata, sacris diptychis inscripta, templis

(1) Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. III, tit. VII.

imposita fuisse constat; hinc reliqua concessa jura et ipsum jus offerendi clericum ad beneficium vacans. Concilium Arausicanum I (anno 441) Episcopis in aliena diœcesi templum ædificantibus concessit, ut clericos præficiendos possent Ordinario præsentare; quod præsentandi jus successu temporis ad laicos extensum est.

3. *Ad illius acquisitionem* referuntur tum modi quibus originaliter *acquiritur*, tum modi quibus in alios *transfertur*.

Ex tribus causis acquiritur : prima est *fundatio*, vel *constructio*, vel *dotatio* ecclesiæ, in qua beneficium erigitur. Altera est *præscriptio* immemorialis (1).

Alii sunt modi derivativi quibus jus patronatus transfertur, nempe *successio*, vel *donatio*, vel *permutatio*.

4. *Jura et obligationes patroni* sunt præsentatio, honor, onus, utilitas.

Præcipuum patroni jus est *facultas præsentandi*. Reliqua patronorum jura dicuntur *honorifica*, vel *utilia*, vel *onerosa*.

Jura *honorifica* sunt dignior sedes in ecclesia; præcedentia præ laicis in processionibus ; honor aquæ benedictæ, thuris et sepulturæ.

Utilia patronorum jura duo sunt. Primum est, quod patronus possit in ipsa fundatione sibi moderatam pensionem reservare. Alterum est jus alimentorum in casu quo patronus ad inopiam redigeretur.

Jura onerosa sunt jus defensionis et vigilantiæ in rectam administrationem bonorum ecclesiæ patronatæ. Patronis vero non competit ipsa administratio.

Cum ultimo ejusmodi officio analogiam habet *advocatia* seu defensio qua principes, postulante Ecclesia,

(1) Berardi, *de Beneficiis*, dissert. IV.

contra violentas oppressiones ipsam vel ecclesias particulares protegunt.

5. *Amissio juris patronatus.* Illius exercitium cessat, si vel terminus præsentationis præfixus frustra elapsus sit, vel si patronus ecclesiasticus indignum præsentaverit.

Jus patronatus amitti potest ex duplici capite, scilicet *ex delicto*, vel *sine delicto*. Crimina, quibus privatio illius adnexa est, sunt : cædes vel mutilatio rectoris vel alterius clerici ecclesiæ patronatæ ; simoniaca venditio istius juris ; usurpatio bonorum beneficii ; hæresis, schisma, crimen læsæ majestatis.

Sine delicto amittitur pluribus modis, nempe destructione ecclesiæ aut interitu dotis ; extinctione familiæ fundatoris ; voluntaria cessione vel præscriptione.

QUÆSTIO 2ª. — DE INSTITUTIONE AUTHORIZABILI.

I. Institutio authorizabilis est *auctoritas ab Episcopo data in oves*, seu commissio regendi fideles in parochia. Cum Episcopus jus provisionis plenum habet, unico actu conceditur utraque institutio sive collativa tituli, sive cura animarum.

Verum in beneficiis curatis, etiamsi institutio collativa tituli spectet ad alium prælatum, approbatio ad curam animarum de jure communi ab Episcopo facienda est, et dicitur institutio authorizabilis (1).

II. Institutio authorizabilis ita competit Episcopo, ut ab inferiori acquiri nequeat, etiam consuetudine aut præscriptione immemorabili, quandiu beneficia curata non eximuntur a jurisdictione Episcopi. Concilium enim Tridentinum statuit : « Neque admittantur, etiam prætextu consuetudinis ab immemorabili tempore præ-

(1) Zallinger, lib. III, tit. VII.

scriptæ, nisi fuerint prius a locorum Ordinariis examinati, et idonei reperti (1). »

Ratio est, quia talis consuetudo est prorsus irrationabilis; tum quia nocet ecclesiis, dum, sublato examine, multi imperiti irrepunt in curam animarum; tum quia officiis Episcopi adversatur, siquidem jure divino tenetur gregem suum pascere, et consequenter scire, an idoneos habeat pastores subordinatos.

Una exceptio relinquitur, scilicet ut curam committere possit is, qui habet jurisdictionem quasi episcopalem in territorium exemptum.

III. Institutioni regulariter præmittendum est examen instituendi. Hoc constat ex eodem decreto concilii Tridentini, et ex eadem ratione (2).

Quæstio 3ª. — De institutione corporali.

Institutio corporalis (relate ad Episcopos inthronizatio, relate ad canonicos installatio dicta) non est nisi realis aggressus beneficii et missio in possessionem.

I. Clericus habens collationem tituli non potest propria auctoritate capere possessionem beneficii; secus puniendus est (3).

II. Ad investituram requiritur auctoritas Superioris ecclesiastici; secus laici dantes, et clerici ab eis recipientes investituram excommunicantur.

Illa spectat ad Episcopum, qui vel per seipsum eam tribuit, vel executori tribuendam in litteris collationis committit.

III. Quamvis certa forma capiendæ possessionis nullo jure sancita sit, tamen usu recepta sunt quædam signa

(1) Sess. VII, cap. XIII, *de Reform.*
(2) Schmalzgrueber, lib. III, tit. VII, *de Institutionibus.*
(3) Cap. XVIII, *de Præbendis* in VI.

externa, quibus possessionis traditio et acceptio significantur. Modus vero varius est pro varietate locorum.

Episcopi juxta ritus in Cæremoniali Episcoporum præscriptos, in cathedrali solemniter possessionem capiunt. Canonici per Decanum capituli investiuntur habitu canonicali, et tum in stallum proprium, tum in capitulum perducuntur.

Magis diversa est consuetudo in investitura parochorum et aliorum beneficiatorum. Parochi populo præsentantur, et in ecclesiam inducuntur. In pluribus locis distinguitur *investitura in spiritualibus* et *missio in possessionem temporalium*.

IV. Captæ possessionis generalis effectus est, ut exinde beneficiatus officio spirituali fungatur, et fructus faciat suos.

Insuper alii sunt speciales effectus annuæ vel triennalis possessionis.

1. Ille qui per unum annum pacifice beneficium possidet, inde dimoveri nequit, nisi primum lis judicio terminetur.

2. Triennalis possessio possessorem tutum reddit, ut amplius in possessione turbari nequeat.

ARTICULUS III

DE JURIBUS ET OBLIGATIONIBUS BENEFICIATORUM.

§ 1. Jura beneficiatorum.
§ 2. Eorum obligationes.

§ 1. — Jura beneficiatorum intuitu beneficii sui.

Bona ecclesiastica, quæ ad ipsas ecclesias pertinent, differunt *a bonis clericalibus*, quæ ad ipsos clericos spectant et in Decretalibus dicuntur *peculium clericorum*.

Bona clericorum sunt triplicis generis, scilicet *patrimonialia*, *quasi patrimonialia*, *beneficialia*.

1. *Patrimonialia* sunt bona quæ titulo profano clericis obveniunt.

2. *Quasi patrimonialia* clericis quidem ut talibus acquiruntur, sed tamen intuitu laboris seu ministerii ecclesiastici; uti sunt stipendia missarum, reditus stolæ, funeralia. Huc revocantur etiam *bona parcimonialia*, quæ clericus, frugalius vivendo, de congrua sustentatione sibi subtrahit.

3. *Beneficialia* ex ipso beneficio proveniunt. Alia sunt *necessaria* quæ clericis præstant honestam sustentationem pro cujusque statu, dignitate et conditione; alia sunt *superflua*, quæ congruæ clericorum sustentationi supersunt.

Quæstio 1. An et bonorum quorum clerici sint domini.

Quæstio 2. An clerici obligentur beneficialia superflua erogare in causas pias.

Quæstio 3. Quomodo in praxi clericus uti possit bonis beneficialibus.

Quæstio 1ª. — An et quorum bonorum clerici sint domini.

I. *De bonis patrimonialibus clerici libere disponunt.* Ratio est, quia clericatus non inducit incapacitatem dominii, sicut professio religiosa.

1. Sententia plurimorum est, idem dicendum esse *de bonis quasi patrimonialibus*. Etenim tanquam merces laboris conferuntur, neque fideles eadem largiuntur ea conditione tacita vel expressa, ut in usus pios distribuantur. Hanc opinionem sequitur Benedictus XIV (1).

2. Ad clericos etiam pertinent bona parcimonialia, quæ singulari frugalitate paulatim acquiruntur.

(1) *De Beatificatione servorum Dei*, lib. III, cap. XXXIV.

II. *Clerici sunt domini bonorum beneficialium, quæ ad honestam sustentationem ipsorum necessaria sunt.* Ita sententia communis.

Prob. 1. Ex Concilio Tridentino (1) statuente, ut beneficiati, dummodo resideant, fructus suos faciant; atqui fructus suos facere aperte significat acquisitionem dominii.

Prob. 2. Ex ratione : miles et operarius stipendium et mercedem facit suam quoad dominium. Atqui clericus est miles et operarius in vinea Domini. Ergo fructus beneficiales honestæ sustentationi assignatos facit suos.

III. Ad *reditus superfluos* beneficiorum quod attinet, duo dicenda sunt :

1. Valde probabile est, clericos esse dominos redituum beneficialium etiam superfluorum, ita tamen ut habeant obligationem eos in pios usus impendendi. Etenim clerici bona necessaria et superflua habent confusa et commixta, siquidem non discernitur an hæc portio sit de necessariis, et illa de bonis superfluis. Omnes reditus pari jure conceduntur, ideoque pari jure censeri debent. Igitur ratione hujus commixtionis beneficiati sunt domini etiam superfluorum (2).

2. Quando disputatur de obligatione beneficiatorum erogandi superflua in pias causas, caput controversiæ non est, utrum clerici beneficialium redituum domini appellandi sint, an dispensatores tantum vel administratores. Equidem, si clerici sint duntaxat dispensatores, obligatio justitiæ apertius in oculos incurrit. Verum idea dominii non excludit obligationem personalem ex justitia præstandi quidpiam; sic hæres totius hæreditatis dominium acquirit, etsi onerata sit debitis et legatis, quibus ex justitia satisfacere debet (3).

(1) Sess. XXIII, cap. I, et sess. XXIV, cap. XII, *de Reform.*
(2) Pirhing, lib. III, tit. XXV, *de Peculio clericorum.*
(3) Zallinger, *eodem titulo.*

QUÆSTIO 2ª. — AN BENEFICIATI TENEANTUR REDITUS SUPERFLUOS EROGARE IN CAUSAS PIAS.

I. Hanc obligationem gravem omnes Ecclesiæ canones aut imponunt, aut impositam agnoscunt. Id colligitur non tantum ex antiquis canonibus, verum etiam ex Concilio Tridentino (1), quod interdicit Episcopis, ne ex reditibus Ecclesiæ consanguineos aut familiares augere studeant.

II. Unde oriatur hæc obligatio? Duplex est sententia.

1° Plures, præsertim ex antiquioribus, arbitrantur hanc obligationem oriri ex stricta justitia; ac proinde clericos impendentes superflua in usus profanos teneri ad restitutionem aut Ecclesiæ aut pauperibus faciendam.

Prob. 1. *auctoritate*. Argumentum præbent tum antiqui canones asserentes bona ecclesiastica esse *patrimonium Christi, res Ecclesiæ, patrimonium pauperum;* tum Ecclesiæ Patres, qui furti et rapinæ reos faciunt clericos expendentes reditus ecclesiasticos in profanos usus.

Prob. 2. *ratione*, scilicet ex intentione fidelium et Ecclesiæ. Fideles quidem bona sua dederunt ad sustentationem clericorum, at simul ad sublevamen pauperum et alios usus pios; voluerunt promovere cultum Dei, minime vero luxum clericorum fovere. Neque Ecclesia ex fine suo aliter ea bona acceptat, et acceptata in clericos confert, nisi ut in pios usus impendantur.

2° Alii canonistæ existimant istam obligationem non oriri ex stricta justitia, sed ex virtute religionis et positivo præcepto Ecclesiæ; quamobrem ab onere restitutionis excusant clericos superflua dissipantes.

Prob. 1. Ex origine beneficiorum quæ, reservata ab initio parte ecclesiis et pauperibus obveniente, potissi-

(1) Sess. XXV, cap. I, *de Reform.*

mum erecta fuerunt in gratiam clericorum, ut haberent reditus in mercedem laborum.

Prob. 2. Ex textibus Decretalium et Concilii Tridentini, quibus dicitur clericum, qui suis officiis fungitur, facere *fructus suos;* facere autem fructus suos, idem est ac eorumdem dominium plenum acquirere.

Prob. 3. Nemo cogendus est ad restitutionem alicujus rei, nisi constet eam esse alienam; atqui non constat beneficiatos ex lege justitiæ obligari ad partem redituum dandam alteri. Neque id constat ex intentione fidelium qui bona sua dederunt quidem cum spe, quod superfluum in pauperes esset erogandum, non vero cum certa obligatione. Neque id constat ex voluntate Ecclesiæ; nuspiam in canonibus clare explicatur, quod Ecclesia clericis imposuerit obligationem justitiæ (1).

Quæstio 3ª. — Quomodo in praxi clericus uti possit bonis beneficialibus.

I. Clericus, deductis bonis patrimonialibus et quasi patrimonialibus, videat quanti sint fructus qui intuitu beneficii dantur, deductis pariter expensis et damnis. Ex altera parte videat, quantum clericus ejus conditionis indigeat pro honesta sustentatione, secundum morem patriæ et praxim timoratorum; et facile deprehendet, an quid notabile supersit suæ sustentationi. Regula generalis statui nequit; sed attendenda est qualitas beneficii, loci, et personæ.

II. Clericus ex superfluis potest consanguineorum debita solvere; eos juvare ut secundum decentiam status sui vivere possint, non tamen illum ad majorem splendorem attollere; puellas inopes dotare; moderata convivia

(1) Benedictus XIV, *de Synodo diœcesana*, lib. VII, cap. II.

instituere; denique non tantum pauperibus ostiatim mendicantibus, sed etiam nobilioribus personis succurrere, quæ necessariis carent ad statum suum conservandum.

III. Quanta materia sufficiat ad peccatum mortale, definiri generaliter nequit. Illud certum est, quod aliquanto plus requiratur, quam ad furtum, etenim clerici pro filiis familias habentur respectu Ecclesiæ et bonorum beneficialium (1).

§ 2. — Obligationes beneficiatorum.

Præter obligationem emittendi professionem fidei, et horas canonicas persolvendi, supersunt duo beneficiatorum officia.

Quæstio 1. De residentia.
Quæstio 2. De prohibita beneficiorum pluralitate.

Quæstio 1ª. — De residentia.

I. *Notio residentiæ.* — Definitur *assidua seu moraliter continua in loco beneficii commoratio ad effectum servitii personalis.* In qua notione duo insunt : *Primum* est commoratio in loco beneficii, id est, relate ad Episcopos in ecclesia cathedrali vel in diœcesi; relate ad alios in eo loco, ubi functionibus personaliter obeundis commode adesse possint; proinde relate ad parochos in domo ad hoc destinata.

Secundum est obligatio deserviendi personaliter, siquidem residentia otiosa non sufficit, sed requiritur laboriosa.

Rationes, quibus nititur obligatio residendi, non æque cadunt in omnia beneficia; ipsum Concilium Tridentinum et subsequens jus pontificium aliter statuit de Epi-

(1) Schmalzgrueber et Maschat, *de Peculio clericorum.*

scopis ac de beneficiis curatis, aliter de canonicis et beneficiis simplicibus (1).

1. Imprimis Episcopos ad personalem residentiam adstringit concilium Tridentinum (2). Ratio est, quia pastor gregi suo invigilare debet, eumque pascere personaliter.

Attamen Episcopi ex justa causa, licet non sit gravis, a sua diœcesi abesse possunt singulis annis per duos vel tres menses. Si vero per longius tempus abesse velint, duo concurrant, videlicet justa causa et licentia superioris ecclesiastici, nisi absentiæ causa sit notoria.

2. Parochos a residentia non excusat senectus, adversa valetudo, aeris intemperies. Per duos menses, sive continuos sive interruptos, abesse nequeunt, nisi causa prius per Episcopum probata et licentia discedendi obtenta, substituto interim vicario idoneo per Ordinarium approbando. Utrum ad paucos dies parochis abesse liceat, non petita Episcopi licentia, ex statutis diœcesanis judicandum est.

3. Canonici abesse possunt per tres menses sive continuos sive interruptos; at pro longiori tempore requiritur licentia Superioris et justa causa; itaque canonici singulis annis novem mensibus residere tenentur, nisi statuta ecclesiæ longius servitii tempus requirant. Episcopus attendit, ne absentia canonicorum incidat in detrimentum cultus divini.

4. Spectato jure communi, alia beneficia residentiam requirunt; id rigorose sumendum est, ubi iisdem ex lege fundationis impositum est vel servitium chori, vel onus adjuvandi parochum, vel officium residendi. Sed consuetudo passim obtinuit, ut cætera beneficia simplicia residentiam non exigant.

(1) Benedicti XIV const. *Ubi primum* (1740), *Ad universæ* (1746).
(2) Sess. XXIII, cap. I.

II. *Quo jure residentia fuerit introducta?* Equidem residentia clericorum beneficia curata non habentium est juris ecclesiastici; etenim nullum jus divinum reperitur, ex quo talis residentia colligatur. Verum controvertitur, an Episcopi et parochi jure divino vel ecclesiastico ad residentiam obligentur.

1. Hanc obligationem præstantissimi theologi et canonistæ ex ipso jure divino derivant, eam potissimum ob rationem, quod « præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere ac pascere (1). » Nisi Episcopi et curati resideant in sua ecclesia, non possunt oves suas pascere; ergo sicut jure divino tenentur ad pascendum, ita eodem jure tenentur ad residendum.

2. Quidquid sit de hac controversia, quæ in concilio Tridentino non potuit ad finem perduci (2), illud saltem indubium est, obligationem residentiæ tum ex naturali æquitate tum ex lege positiva canonica stricte præcipi. Æquitas enim naturalis postulat, ut qui ad munus publicum deputatus est, personaliter illud expleat et in loco muneris sui talem præsentiam exhibeat, qualis pro illius implemento requiritur.

Ad canones quod attinet, hac in re jam in ecclesia primæva summus eorum erat rigor. Nam clerici ita suis titulis affixi censebantur, ut nemini eorum sine venia Episcopi ab ecclesia sua abesse licuerit. Verum deinceps in residendo licentia invaluit, ita ut Patres Tridentini tum varia antiquorum conciliorum decreta innovare, tum pœnas in reos decernere necessarium duxerint.

3. Hujusmodi sanctionibus pœnalibus a concilio Tridentino statutis subest illud principium generale, quod beneficiatus fructus non faciat suos.

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXIII, cap. I.
(2) Benedictus XIV, *de Synodo*, lib. VII, cap. I.

Scilicet Episcopi, præter reatum gravis peccati, fructus, quandiu absunt, nullos acquirunt. Episcopus ultra annum absentiam protrahens a Metropolita denuntiandus est.

Similiter parochi non residentes peccant graviter et fructus non faciunt suos. Si per edictum citati, contumaces fuerint, liberum est Ordinariis vel per censuras vel per subtractionem fructuum, vel per privationem eos compellere.

Pœnæ mitiores contra canonicos decernuntur. Iidem, si ultra tempus sibi concessum absint, primo anno dimidiam partem fructuum amittunt; secundo anno omnibus fructibus privantur. Crescente contumacia, contra eos juxta canonum constitutiones procedendum est.

III. *Causæ a residentia excusantes* numerantur quatuor : christiana *charitas*, urgens *necessitas*, debita *obedientia*, evidens ecclesiæ vel reipublicæ *utilitas*.

Quæstio 2ª. — De prohibita beneficiorum pluralitate.

I. Officium residentiæ plerisque beneficiis adnexum excludit beneficiorum pluralitatem. Antiquis Ecclesiæ legibus clericum in duarum ecclesiarum catalogum referri vetitum erat; deinceps etiam, postquam ordinatio a beneficiorum collatione sejuncta est, beneficiorum cumulationem in una persona semper abhorruit Ecclesia. Verum post erecta beneficia neglectus residentiæ, dotationum insufficientia, ambitio et avaritia plurimorum, aliæque rationes, plura beneficia occupandi ansam præbuerunt.

Restitere quidem huic canonum contemptui Pontifices et concilia tam generalia quam particularia. Sed neque conciliorum Lateran. III et IV decreta, neque Pontificum constitutiones malis inveteratis efficaciter

mederi potuerunt. Concilium Tridentinum hac in re collapsam disciplinam instauravit. Illius legum tenor est, ut beneficiorum pluralitas generatim quidem prohibeatur, in quibusdam tamen casibus sive de jure, sive ex dispensatione permittatur. Hinc invaluit antiquis sæculis incognita (1)

II. Distinctio inter beneficia *compatibilia* et *incompatibilia*.

1. *Compatibilia* sunt *primo*, si reditus unius beneficii ita tenues fuerint ut ad vitam ejus, cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat. Tunc liceat « aliud simplex beneficium, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri (2). »

Secundo, si quis plures habet ecclesias, quarum una ab altera pendeat, ita ut una dicatur matrix, alia filialis.

Tertio, obtineri possunt duo beneficia *difformia*, id est, dispar sed compatibile officium habentia; v. g. cura cum canonicatu.

Quarto, præterea Sedes Apostolica, cujus solius est ea in re dispensationem concedere, justis de causis plura beneficia etiam incompatibilia ab uno clerico interdum permittit.

2. *Incompatibilia* sunt tum beneficia quæ residentiam requirunt, v. g. episcopatus, parochiæ, canonicatus in diversis ecclesiis ; tum beneficia uniformia sub eodem tecto, v. g. duo canonicatus in eadem ecclesia, quibus obtentis minueretur cultus divinus (3).

(1) Berardi, *de Beneficiis*, dissert. I, cap. v.
(2) Concilium Tridentinum, sess. XXIV, cap. xvii.
(3) Zallinger, lib. III, tit. v, *de Præbendis*.

ARTICULUS IV

DE VACATIONE BENEFICIORUM.

§ 1. De modis amittendi beneficia.
§ 2. De observandis vacante beneficio.

§ 1. — De modis amittendi beneficia.

Beneficia vacant duobus modis, vel libera voluntate, vel invitis possessoribus.

QUÆSTIO 1. De libera vacatione beneficiorum.
QUÆSTIO 2. De necessariis vacationibus.

QUÆSTIO 1ª. — DE LIBERA VACATIONE BENEFICIORUM.

I. De dimissione.
II. De permutatione.
III. De translatione.

I. — De dimissione (1).

I. *Illius notio et species.* — Renuntiatio (dimissio, resignatio) est libera beneficii abdicatio ex justa causa facta coram legitimo superiore eam acceptante.

Duplex esse potest, nempe *tacita* vel *expressa*. Tacita est, cum beneficium dimittitur non verbis, sed facto ex quo jus inducit renuntiationem ; v. g. si clericus contrahat matrimonium ; si fiat miles ; si solemniter religionem profiteatur ; si beneficium incompatibile obtineat.

Expressa renuntiatio est, dum voluntas dimittendi verbis aut scripto declaratur; quæ iterum duplex esse

(1) *Decretalium* lib. I, tit. IX, *de Renuntiatione.*

potest, vel *pura* seu simplex et absoluta, vel *conditionalis*.

II. *Conditiones requisitæ ut valida sit renuntiatio.*

1. *Quænam beneficia resignari possint?* — Omnia beneficia (imo etiam dignitas Papalis) resignari possunt, nisi specialiter sint excepta. Ratio est, quia quilibet juri proprio renuntiare potest. Attamen discrimen faciendum est inter beneficia : nam resignationes beneficiorum simplicium facile admittuntur, difficilius resignationes parochiarum, majori difficultate resignationes Episcoporum.

Excipiuntur beneficia *litigiosa*, quibus nonnisi in gratiam collitigantis renuntiari potest; beneficia, ad quorum *titulum* quis ordinatus est, nisi aliunde habeat honestam sustentationem ; beneficia, quibus aliquis *ipso jure* privatus existit, vel ad quæ nullum titulum canonicum habet, nam clericus renuntiare nequit juri quod ipsi non competit.

2. *Quinam resignare possint?* — Regulariter resignare possunt omnes, qui specialiter a jure non prohibentur.

Prohibentur autem *primo* furiosi et generatim deliberationis incapaces; *secundo* clerici constituti in sacris ordinibus, si careant debita sustentatione ; *tertio*, novitii, nisi duobus mensibus ante professionem; *quarto* criminosus, si ob crimen ipso jure privatus sit beneficio ; *quinto*, infirmus valide non renuntiat in favorem tertii, nisi post renuntiationem supervivat viginti dies completos. Ratio hoc statuendi fuit gravissima, ut impedirentur hæreditariæ successiones in beneficiis.

3. *Justæ causæ resignandi.* Cum beneficiis annexa sint munera publica, non pro arbitrio clericus susceptum beneficium dimittere potest; nam ista libertas cederet in detrimentum Ecclesiæ. Igitur resignatio fieri debet ex justa causa nobilitati beneficii proportionata.

Causæ ad episcopatuum resignationem ab Innocen-

tio III requisitæ sunt : Conscientia criminis, debilitas corporis, defectus scientiæ, malitia plebis, grave scandalum, irregularitas personæ. Notis versiculis exprimuntur :

> **Debilis, ignarus, male conscius, irregularis,**
> **Quem mala plebs odit, dans scandala cedere possit.**

Ad renuntiandum beneficiis inferioribus sufficiunt causæ minores.

4. *Ad formam renuntiationis* quod attinet, requiritur *primo* libertas, nam irrita est resignatio vi extorta. *Secundo* requiritur actus publicus, ut fraudes vitentur. *Tertio*, resignatio fieri debet pure et absolute seu procul ab omni specie simoniæ et a prohibitis in jure conditionibus.

Conditionalis renuntiatio alia omnino vetatur, alia nonnisi cum consensu superioris fieri potest. Omnino prohibetur reservatio *accessus*, *ingressus* aut *regressus ;* id est, si quis beneficium vel solummodo oblatum (puero illius incapaci), vel jam collatum, vel jam possessum ea conditione resignet, ut suo tempore ad illud accedere, ad istud ingredi, ad hoc regredi possit (1).

Romanus Pontifex solus admittit renuntiationes conditionatas sive in favorem tertii, sive cum reservatione pensionis perpetuæ. Episcopus constituit pensionem ad tempus.

5. *Auctoritas superioris* ecclesiastici necessaria est ad renuntiandum. Etenim per quascunque causas res nascitur, per easdem dissolvitur ; igitur sicut nemo potest beneficium sine consensu superioris acquirere, ita nec dimittere.

Episcopus admittit renuntiationes inferiorum benefi-

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXV, *de Reform.*, cap. VII.

ciorum simpliciter factas. Ad Summum Pontificem spectat resignationes episcopatuum admittere.

III. *Effectus renuntiationis* a superiore acceptatæ sunt 1. ut beneficium censeatur vacare, et resignans in illo jus amittat. Attamen conditionalis resignatio effectum suum non consequitur ante eventum conditionis. — 2. Ut resignanti ad idem beneficium non detur regressus, nisi ex novo titulo et nova collatione, quam renuntians acceptare regulariter non prohibetur.

II. — De permutatione (1).

Ad renuntiationes sub conditione factas pertinet beneficiorum permutatio, quæ translationi etiam affinis est.

Definitur : mutua beneficiorum dimissio sub ea conditione, ut quilibet resignans alterius resignantis beneficium consequatur. Licita et valida est :

1. Si resignantium uterque suum beneficium resignet in manus superioris Ordinarii, cui beneficium est subjectum.

2. Si deinde Ordinarius beneficia sic resignata permutando conferat ipsis permutantibus.

3. Si semper interveniat Ordinarii auctoritas. Quamvis enim permutantes possint inter se convenire de permutatione facienda, tamen hoc negotium concludunt conditionate tantum, si placuerit superiori; ita ut si privata auctoritate permutationem faciant inter se, non solum irrita sit talis permutatio, sed et per sententiam judicis beneficiis suis privari possint.

4. Si permutatio fiat ex justa causa et ab Ordinario cognita, scilicet in ecclesiæ commodum, vel saltem in

(1) *Decretalium* lib. III, tit. XIX, *de Permutatione.*

permutantium utilitatem talem, quæ cedat in ipsius Ecclesiæ utilitatem.

III. — De translatione (1).

I. *Illius notio.* — Translatio est mutatio clerici ab una ecclesia ad aliam, superioris auctoritate ob causam utilitatis aut necessitatis facta. Spectatur tum maxime in Episcopis, tum in beneficiatis inferioribus.

Episcoporum translationes improbant antiqui canones ; sed hoc ita intelligendum est, nisi justa adsit causa. Non enim desunt exempla Episcoporum pietate et doctrina præstantium, qui ob utilitatem ecclesiæ episcopatum mutarunt.

II. Conditiones requisitæ ad validam translationem.

1. Requiritur *justa causa* necessitatis vel utilitatis Ecclesiæ. Episcopus transfertur utilitatis causa, si alterius ecclesiæ regimini utilior habeatur ; causa necessitatis, si ipse populo in odium acerbum venerit.

2. Requiritur *auctoritas* legitimi superioris. Beneficiatos minores transferendi potestas penes Ordinarium est ; sed translationes Episcoporum numerantur inter causas majores quæ Summo Pontifici reservantur.

3. Translatio fit regulariter cum consensu illius, qui transferendus est. Ad Episcopos quod attinet, Summus Pontifex potest quidem vinculum cum priori ecclesia ex causa gravi, etiam invito Episcopo, dissolvere. Verum ut translatus alteri ecclesiæ alligetur, illius consensu opus esse videtur ; sed casu, quo publicum Ecclesiæ bonum ejusmodi translationem exigit, translatus tenetur consentire, et si nolit, pœnis compelli potest, ut consentiat (2). Attamen juxta vigentem disciplinam

(1) *Decretalium* lib. I, tit. VII, *de Translatione.*

(2) Schmalzgrueber, tit. *de Translatione.*

translationes nunc minime fiunt, nisi prævia scientia et consensu Episcopi, qui ab una ad aliam ecclesiam est transferendus (1).

Intuitu beneficiorum minorum, distinguendum est inter beneficiatos proprie dictos et illos qui beneficium non in titulum obtinuerunt, quales sunt succursalistæ in Gallia et in Belgio. Episcopus, nisi causa canonica urgeat, nonnisi volentes transferre valet beneficiatos primi generis. Parochi vero amovibiles transferuntur, etiam inviti, ob bonum diœcesis.

III. *Effectus translationis* est ut solvatur prius vinculum et novum inducatur.

Quæstio 2ª. — De necessariis vacationibus (2).

Præter mortem, beneficia necessitate amittuntur duobus modis, ob certum crimen enorme, propter quod canones privationem beneficii ipso facto decernunt, vel ob crimina minus enormia quibus pœna privationis non infligitur nisi post sententiam judicis.

I. Enumerantur clericorum delicta, propter quæ beneficia ipso jure amittuntur : hæresis, simonia, percussio Episcoporum, homicidium mandatum, falsificatio litterarum apostolicarum, duellum, injusta bonorum ecclesiæ occupatio.

II. Numerantur crimina ob quæ, si jus ipsum privationem beneficii non infligit, eam tamen comminatur a judice infligendam : non residentes post prævias monitiones ; non suscipientes intra annum ordines beneficiis annexos ; contumaciter omittentes clericalis habitus gestationem ; insordescentes in excommunicatione vel suspensione ; irregulares ; inhonestæ vitæ dediti ; sæcula-

(1) Benedictus XIV, *de Synodo diœcesana*, lib. XIII, cap. XVI.
(2) Berardi, *de Beneficiis*, dissert. VII.

ribus negotiis incumbentes, ita ut sui gradus sint immemores. Sub una regula comprehendi nequeunt crimina quæ hanc pœnam merentur; sed prudenti Episcoporum arbitrio reservatum est, ut, si quando clerici vel officio suo non fungantur, vel gravioris criminis rei redarguantur, pro ratione delicti et contumaciæ pœnas exasperare possint usque ad beneficii privationem.

III. Discrimen existit inter utramque privationem vel ipso jure latam vel sententia judicis inferendam. Etenim privatio jure ipso inflicta non indiget auctoritate judicis, nec sententia condemnatoria, ut beneficii titulum adimat. Quamvis hujusmodi pœnæ sententiam criminis declaratoriam plerumque requirant, quoties delictum non est per se satis notorium, tamen hæc sententia retrotrahitur, nec pœnam proprie infligit, sed declarat factum ex quo beneficii privatio inducta est. Propterea beneficium vacat a die patrati criminis, et percepti fructus sunt restituendi.

Dissimiles sunt effectus alterius privationis; nimirum ista privatio per sententiam judicis infligenda vacationem beneficii non inducit, nisi sententia condemnatoria in rem judicatam transierit. Imo, si pœnam privationis jus quidem non statuerit, sed tamen arbitrio judicis reliquerit, judex, si velit, abstinere potest a privatione beneficii, aliamque mitiorem pœnam infligere.

§ 2. — De observandis vacante beneficio.

Beneficiis vacantibus duplex sollicitudo impenditur, videlicet ut interim a vicario peragantur munera spiritualia, et simul ab œconomo temporalium administratio geratur. Ad utrumque munus ut plurimum unus idemque deputatur.

I. *Ad munus spirituale* quod attinet, sede vacante administratio diœcesium capitulis committitur.

Ratione parochiarum, ex decreto concilii Tridentini, Episcopus, habita notitia vacationis cujusdam ecclesiæ parochialis, idoneum in ea vicarium seu administratorem cum assignatione portionis fructuum constituit (1).

II. *De fructibus* tempore vacationis obvenientibus tria quæruntur :

1. Quousque beneficiatus translatus possit fructus prioris ecclesiæ percipere? Episcopo translato *licet* reditus prioris ecclesiæ accipere, donec suæ translationis testimonium accipiat.

Beneficiati minores percipiunt fructus prioris tituli, quousque possessionem novi beneficii inierint.

2. Ad quos pertineant fructus beneficii tempore vacationis? Œconomi percipiunt fructus beneficii vacantis, eosque vel in ecclesiarum utilitatem expendunt, vel futuris successoribus reservant.

3. Quomodo fructus beneficii sint dividendi inter priorem titularem, et ejus successorem ? Duplici ratione dividi possunt : vel prædecessor retinet solum fructus perceptos, et fructus nondum percepti pertinent ad successorem; vel fructus pendentes dividuntur pro rata parte temporis uniuscujusque possessionis intra annum.

CAPUT IV

De fabricis.

Art. I. De personis a quibus bona ecclesiarum administrantur.

Art. II. De modo administrandi ecclesiæ peculium.

(1) Sess. XXIV, *de Reform.*, cap. xviii.

ARTICULUS I

DE PERSONIS A QUIBUS BONA ECCLESIARUM ADMINISTRANTUR.

Postquam beneficia exorta iisque bona propria fuerunt attributa, ecclesiæ seu ædes sacræ, assignatis propriis reditibus, adeptæ sunt facultates a bonis beneficii sejunctas, quæ peculium ecclesiæ vel etiam bona *fabricæ* vocantur. Hæc bona regulariter ad solos sumptus ædificii ac supellectilis sacræ sustinendos destinantur.

I. Peculii ecclesiæ administratio primum ad ejusdem ecclesiæ rectorem unice spectabat, qui tamen Episcopo rationem reddere debuit. Paulatim tamen factum est, ut parochis pro ejusmodi administratione alii inferiores curatores e plebe cujusvis parochiæ adjungerentur. Hi adjutores dicti sunt *matricularii*, æditui, provisores ecclesiarum.

II. Canonibus non adversatur, viris laicis committi temporalem parochiarum administrationem, dummodo ab ecclesia deputentur, eique rationem reddant, et ab illa valeant revocari. Etenim matricularii sic constituti administrant non ex jure proprio, neque ex delegatione potestatis civilis, sed ex mandato Ecclesiæ. Id licitum esse constat ex concilio Tridentino : « Administratores, tam ecclesiastici quam laici, fabricæ cujusvis ecclesiæ, etiam cathedralis, hospitalis, singulis annis teneantur reddere rationem administrationis Ordinario (1). »

III. Eo sensu intellecta matriculariorum institutio, sicut canonibus consona, ita et rectoribus utilis esse potest propter duplicem rationem :

1. Apud populum spargi solent sinistræ suspiciones, ne forte parochus ea dilapidet vel in proprios usus con-

(1) Sess. XXII, cap. IX.

vertat, quæ reficiendæ fabricæ addicenda sunt. Ad arcendas ejusmodi suspiciones, nihil magis aptum est, quam deputare quosdam loci præcipuos cives, qui simul cum parocho de his omnibus deliberent atque decernant.

2. Dum ad solvendum adigendi sunt ecclesiæ parochialis debitores, expedit illud non ab ipso rectore fieri, sed a deputato laicorum cœtu. Merito existimant matricularios in hunc finem institutos fuisse.

IV. Cavent concilia, ne his laicis solis, sed potius cum ipsis parocho, velut principali, officium fabricæ seu procuratio ecclesiæ committatur. A spiritu canonum aliena est illa quarumdam legum civilium dispositio, per quam tota fabricarum administratio sive magistratibus politicis, sive deputatis ex communitate concreditur.

In antiquitate nullum reperitur vestigium administratæ rei temporalis ecclesiarum a viris laicis, nomine potestatis sæcularis. Id evenit in Gallia, quando ista potestas in hac re, sicut in tot aliis, propriam Ecclesiæ jurisdictionem invasit.

ARTICULUS II

DE MODO ADMINISTRANDI ECCLESIÆ PECULIUM.

Inferiorum administratorum munus est generatim bonis fabricæ tuendis, servandis, augendis, riteque impendendis curam dare, et regulas ipsorum officia respicientes observare. In specie debent

I. *Inventarium* legibus præscriptum summa cura conficere, cum sedula mutationum contingentium adnotatione (1).

(1) Decretum Concilii Viennensis relatum in cap. *Quia contingit, de Relig. dom.* in Clement. — Sixti V const. *Provida.*

II. *Armarium* fideliter custodire sub tribus diversis clavibus, quarum una in manibus parochi, aliæ duæ apud matricularios sint. Ibi asservantur pecuniæ residuæ, exceptis iis quæ pro occurrentibus expensis quotidianis necessariæ videntur; syngraphæ, inventaria, litteræ fundationum, rationaria jam censuræ subjecta, aliaque majoris momenti instrumenta.

III. *Proventus* et *impensas* procurare, quod proprie matriculariorum est munus.

1. Ad *proventus* quod attinet, permittendum non est, ut usuræ ex elocatis pecuniis debitæ, aliæque præstationes ultra spatium ab Ordinario determinatum restent; secus executio judicialis imploranda.

2. *Impensæ*, ex reditibus tantum faciendæ (salva semper peculii ecclesiastici substantia), erogari debent in fines in quos destinatæ sunt, nempe in sumptus pro cultu divino necessarios, in stipendia clericorum, in remunerationes quotannis pendendas; non vero in res extraordinarias nisi postulata Episcopi licentia. Inducere novas expensas annuatim faciendas administratoribus vel omnino prohibitum est, vel usque ad certam summam tantummodo conceditur.

IV. Pecunias acceptas majoris summæ confestim fenori dare cum cautionibus, v. g. emptione syngraphæ publicæ.

V. De acceptis et expensis fabricæ *librum rationum* quotannis conficere, cui subscribunt. Rationes, ab locorum administratoribus examinatæ, ad Episcopum mittuntur revisendæ et approbandæ.

VI. Denique curatoribus incumbit defensio fabricæ. Attamen litem de juribus ecclesiæ movere non licet, nisi obtenta Ordinarii facultate.

TITULUS II

DE MEDIIS QUIBUS ORDO IN ECCLESIA REPARATUR.

Media quibus Ecclesia ordinem læsum reparat, reducuntur ad exercendam judicandi et puniendi potestatem, quæ ipsi competit.

TRACTATUS I

De exercenda potestate judicandi.

CAPUT I

Notio judiciorum.

I. *Judiciorum definitio.* Judicium definiri solet *legitima causæ inter actorem et reum controversæ per judicem facta discussio et definitio.* In hac notione tria insunt : 1° causa, tanquam *objectum* judicii ; 2° tres *personæ* distinctæ et necessariæ, actor, reus, judex ; 3° legitima causæ discussio et definitio, tanquam *forma* judicii (1).

Ex definitione inferuntur duo corollaria :

1. Discrimen existit inter judicium, quæstionem, causam, litem et instantiam. Etenim *judicii* nomine venit

(1) Zallinger, *Institutiones juris ecclesiastici*, lib. II, tit. I.

controversiæ in judicium deductæ tota discussio, quæ durat a citatione usque ad sententiam. *Quæstio* est ipsa res seu jus controversum, quod in judicium deduci potest. *Causa* est idem jus actu deductum in judicium. *Lis* est actio, qua res controversa in judicium deducitur. *Instantia* denique est exercitium actionis judicialis (1).

2. Quo jure sint introducta judicia? Originaliter sunt juris naturalis, juris vero humani formaliter et quoad solemnitates. *Pars prima* ostenditur ex necessitate humani generis; nam sæpe evenit, ut duo inter se contendant de jure dubio; itaque opus erat, ut esset, qui ortas hujusmodi controversias solveret, et cuique jus suum tribueret. Hoc autem fieri non poterat ab ipsis partibus; nihil enim rectæ rationi magis repugnat, quam jus in propria causa sibi dicere. Necesse igitur erat, ut auctoritate publica constitueretur judicium, in quo dubia juris dirimerentur. *Pars secunda* patet ex solemnitatibus judiciorum, quas jure civili inventas, et jure canonico ad forum ecclesiasticum translatas esse constat ex variis textibus.

Jamvero juris naturalis sunt petitio actoris, citatio rei, probatio causæ, ejusdemque defensio, decisio illius, et sententiæ pronuntiatio : nam hæc ad substantiam judicii pertinent, et talia sunt, ut sine illis causa recte decidi nequeat. Cætera sunt juris positivi humani, quia non necessitatem, sed solemnitatem sapiunt.

Ex quo sequitur 1° quod summus princeps possit, omissis solemnitatibus, vel ipse sola facti veritate inspecta causam judicare, vel alicui causam ita delegare, ut eam dirimat sine figura judicii. — 2° In nullo judicio etiam summario, omitti posse ea quæ dicuntur substan-

(1) Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. II, tit. *de Judiciis*.

tialia judiciorum; nam hæc sunt juris naturalis, contra quod prævalere consuetudo non potest (1).

II. *Judiciorum variæ sunt species* ratione vel *causæ efficientis*, vel *materiæ*, vel *formæ*, vel *finis*.

1. Ratione *causæ efficientis*, judicium dividitur in *ecclesiasticum* et *sæculare*. Illud a judice ecclesiastico, istud a judice laico instituitur.

2. Ratione materiæ, distinguitur judicium *spirituale* et *temporale*. Judicium *spirituale* differt ab *ecclesiastico*, sicut species a genere, quia in ecclesiastico agi possunt etiam causæ profanæ clericorum. Temporale autem differt a *sæculari*, sicut genus a specie, cum causa temporalis etiam coram judice ecclesiastico discuti valeat.

3. Ratione *formæ*, aliud est judicium *ordinarium*, seu *plenarium* et solemne, in quo juris omnes solemnitates observantur; aliud est judicium *summarium* seu extraordinarium, in quo, sola rei veritate attenta, simpliciter sine strepitu judicii solemnis proceditur, servatis tamen iis conditionibus quæ jure divino requiruntur.

Processus summarius instituitur sive ob causas urgentes, quæ celerem expeditionem postulant, sive ob causas modicas, in quibus de parvo damno agitur (2).

4. Ratione *finis*, judicium dividitur in *civile* et *criminale*. Judicium criminale est illud in quo de delictis agitur ad vindictam publicam. Civile est illud in quo dirimitur causa non criminalis.

III. *Personæ ad judicium concurrentes* sunt vel *necessariæ* vel *auxiliares*.

Tres personæ judicium constituunt, nempe *judex, actor* et *reus*. Judex est persona publica, instructus potestate causam controversam cognoscendi, et sententiam proferendi. Ratione jurisdictionis, judex ecclesiasticus est

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. II, tit. I.

(2) Clem. *Sæpe contingit*, tit. *de Verborum significatione*.

ordinarius vel delegatus. Judices esse nequeunt qui vel natura vel lege prohibentur.

Actor est, qui actionem proponit, et prior ad judicium provocat; in causis criminalibus dicitur *accusator*, cujus vicem sæpe supplent indicia criminis, fama, vel ipsum officium judicis in crimina inquirentis. *Reus*, ita dictus a re controversa, ille est, qui ab actore in judicium provocatus, ejus actionem propulsando, se defendit. Necesse est, ut actor et reus habeant personam standi in judicio, sive jus agendi et respondendi sine consensu alterius, cui subsunt (1).

Personæ minus principaliter in judicio intervenientes spectari possunt vel *in genere*, vel in *specie* quoad *curiam episcopalem*.

1. *Personæ auxiliares* in genere sunt duplicis generis : nam aliquæ interveniunt ad juvandum judicem, aliæ ad juvandos litigantes.

Triplici modo judicem adjuvant : 1° *consultando,* ut faciunt *auditores* seu referendarii, et *assessores* seu consiliarii; 2° acta judicii *scribendo*, ut *notarii* qui etiam vocantur *scribæ publici, actuarii*, *tabelliones*, *protocollistæ;* 3° *exequendo* quod judex imperat, ut *nuntii judiciales*, qui etiam appellantur *apparitores*, *cursores*, *pedelli* (2).

Ad juvandos litigantes interveniunt *advocati*, *procuratores*, *testes*. Etenim actor et reus possunt aut per semetipsos, aut per procuratores judicium exercere. Procuratores autem vel in judicio pro aliis postulant, et *Advocati* dicuntur, vel negotia clientis administrant, et *Procuratores* proprie appellantur. Quamobrem Advocatus et Procurator in eo differunt, quod prior in judicio patrocinium clientis suscipit, causam secundum jura defendendo ; procurator autem, nomine litigantis agens

(1) Pirhing, *Jus canonicum*, lib. II, tit. I.
(2) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. II, tit. I.

factum exponit. Advocatus, cum munere publico et honorabili fungatur, tribus dotibus præstare debet, nempe juris peritia, probitate et diligentia; munus vero procuratoris est privatum (1).

2. *Curia episcopalis* est collectio personarum quibus Episcopus utitur ad exercendam sive jurisdictionem generatim, sive potissimum potestatem judiciariam.

Varia fuit illius forma. Prioribus quinque sæculis, Episcopi judicium exercebant cum consilio clericorum. Eorum vice Archidiaconi justitiam reddebant, primum ex potestate delegata et revocabili, deinde potestate ordinaria et officio perpetuo. Vicariis generalibus in locum Archidiaconorum substitutis, pro tribunali sedit Officialis ad nutum Episcopi revocabilis. Imo institutio Vicariorum generalium seu Officialium non impedit quominus Episcopi valeant per semetipsos, si maluerint, potestatem judicandi exercere (2).

Præter notarios et cursores, ministri tribunalis episcopalis sunt *auditores*, *assessores*, *promotor* et *advocatus fiscalis*.

Duplex distinguitur genus Auditorum : alii sunt judices proprie dicti, v.g. *Auditor Cameræ Apostolicæ* et *Auditores Rotæ*. A judicibus ordinariis differunt curiarum episcopalium Auditores, quibus causa examinanda committitur, ita ut negotium judici exponant decidendum. Eis similes esse videntur *Referendarii* qui in majoribus tribunalibus Principum adhibentur. Illorum constitutio, cum in jure non præcipiatur, ab arbitrio Episcoporum pendet (3).

Assessores, ab *assidendo* dicti, in hunc finem assumun-

(1) *Decretalium* lib. I, tit. XXXVII, *de Postulando;* tit. XXXVIII, *de Procuratoribus.*

(2) Thomassin, *Vetus et Nova Ecclesiæ disciplina*, pars I, lib. XII, cap. XVII.

(3) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. II, tit. II, § 2.

tur ut judici assideant eumque consiliis adjuvent; unde etiam *consiliarii* vocantur. De jure communi Assessores nullam habent jurisdictionem ; jure tamen particulari valet Episcopus collegiale tribunal constituere, et Officiali Assessores assignare, quorum consilia sequatur. An autem id expediat, a circumstantiis regionum et temporum pendere videtur (1). Igitur errant qui putant Officialitatem Episcopi componi posse et debere pluribus judicibus perpetuis.

Promotor causas publicas ad communem Ecclesiæ utilitatem spectantes suscipit, illas coram judice ex officio prosequitur; unde non solum est quodammodo advocatus, sed etiam actor, quod potissimum in causis criminalibus obtinet. Quapropter ipsius est disciplinæ observantiam promovere, de delictis occurrentibus inquirere, delinquentes ad judicium trahere et sententiam requirere.

Promotorem adjuvare potest *Advocatus fiscalis* (per fiscum intelligitur bonum publicum). Ipse Promotor constituitur, ne judex simul actor esse videatur. Nisi constitueretur in qualibet curia episcopali, plurima orirentur incommoda; siquidem causæ criminales non possent, servatis ordinarii judicii solemnitatibus, regulariter expediri (2).

CAPUT II

Competentia fori ecclesiastici.

(1) In diœcesibus pontificiæ ditionis ab anno 1831 statuitur, ut *tribunal criminale Ordinario et quatuor aliis judicibus constet.*

(2) Bouix, *de Judiciis*, pars II, cap. XIV.

ARTICULUS I

OBJECTUM POTESTATIS JUDICIARIÆ ECCLESIÆ.

Hujusmodi objectum spectatur vel *in genere*, vel *in specie*.

I. *Ejusmodi objectum in genere* duobus principiis determinatur :

1. *Objectum generale istius potestatis sunt omnes causæ ecclesiasticæ*. Probatur *auctoritate* : « Negotia ecclesiastica Episcoporum judicio reservata sunt, idque juxta ecclesiasticum morem, juxta paternas traditiones, juxta auctoritatem evangelicæ apostolicæque doctrinæ (1). »

Probatur *ratione* : causæ ecclesiasticæ eæ sunt quæ circa Ecclesiæ negotia versantur, ad ejus finem ducunt, inter ejus media computantur. Atqui Ecclesia jure seipsam regit. Ergo ad illam spectat proprias ipsius causas judicare.

2. *Ad forum ecclesiasticum eæ causæ pertinent, quas Ecclesia sibi subjacere declaravit*. Ratio est, quia Ecclesia, cum sit infallibilis, non potest aliquid erroneum per disciplinam generalem decernere.

II. *Ad objectum speciale* judiciariæ potestatis ecclesiasticæ referuntur plurimæ causæ.

1. *Causæ spirituales* ab Ecclesia dirimuntur. Etenim in omnibus quæ fidem, divinum cultum aut ecclesiasticam disciplinam spectant, omnis a Christo potestas judicandi Ecclesiæ tradita fuit (2).

2. *Causæ matrimoniales* ad forum ecclesiasticum pertinent. Ratio est, quia matrimonium a Christo elevatum est ad dignitatem sacramenti : « Si quis dixerit causas

(1) Vigilii epist. 15.

(2) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. III, tit. IV.

matrimoniales non spectare ad judices ecclesiasticos, anathema sit (1). »

3. Ratione sui, *causæ beneficiales*, quoniam spiritualibus accensentur, foro ecclesiastico addictæ sunt. Etenim res temporalis desinit esse talis, cum fuerit adnexa spirituali. Præterea beneficia pendent ab auctoritate spirituali, quæ illa instituit (2).

4. Ratione personarum, solus Episcopus est judex competens in quibuslibet *causis clericorum*, nempe in causis de illorum vita et institutis, de immunitate, de criminibus ecclesiasticis.

Pius IX damnavit sequentem propositionem : « Ecclesiasticum forum pro temporalibus clericorum causis sive civilibus sive criminalibus omnino de medio tollendum est, etiam inconsulta et reclamante Apostolica Sede (3). »

Pontifex vero potest clericorum exemptionem a jurisdictione sæculari quoad quosdam clericos et quoad quasdam causas revocare.

ARTICULUS II

COMPETENTIA FORI SINGULORUM JUDICUM.

Competentem forum et judicem facit tum *natura causæ* quæ in controversiam adducitur, tum *qualitas personæ* quæ in jus vocatur.

I. Ratione causæ, forum competens duplici regula cognoscitur.

1. Compertum est omnes causas ecclesiasticas ad tribunal Ecclesiæ pertinere. Causæ autem ecclesiasticæ

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXIV, can. XII.
(2) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. II, tit. II.
(3) Pii IX *Syllabus complectens præcipuos nostræ ætatis errores*, 31.

dividuntur in majores et communes. Jamvero *causæ majores*, quarum nomine omnia negotia gravioris momenti intelliguntur, ad Sedem Apostolicam referuntur.

2. Præter causas majores, reliquæ causæ ad forum ecclesiasticum pertinentes in *prima instantia* coram proprio Ordinario judicantur. *Secunda instantia*, ad quam potest appellari, est tribunal metropolitanum. *Tertia instantia* (vel secunda et ultima) est Summus Pontifex.

II. Ratione personarum quæ in judicium vocantur, distinguendæ sunt causæ Episcoporum et clericorum.

1. Ad Episcopos quod attinet, ipsorum causæ ex jure communi aut ad Synodum provincialem aut ad Metropolitanum deferebantur. At Concilium Tridentinum causas ipsorum criminales graviores Summo Pontifici reservavit; leviores vero causas synodo provinciali judicandas reliquit.

2. Causæ clericorum ab Ordinario judicantur. Ipsi nequeunt vel privilegio fori renuntiare, vel in se prorogare jurisdictionem Episcopi alieni, nisi proprius consenserit.

Episcopus autem seu Ordinarius proprius dicitur : 1° Episcopus *domicilii*, seu judex ejus loci in quo clericus moratur cum animo diutius ibidem permanendi. 2° Episcopus *contractus*, sive judex ejus loci ubi contractus initus est. 3° Episcopus *rei sitæ*, sive judex loci ubi res controversa permanenter sita est. 4° Episcopus *delicti*, seu judex loci ubi delictum commissum est (1).

CAPUT III

Ordo servandus in Judiciis.

Judicia ordinatim procedere debent, ut sententia vim

(1) *Decretalium* lib. II, tit. II, *de Foro competente.*

consequatur. Jamvero *processus* appellatur iste ordo, seu idonea dispositio actorum judicialium secundum eam formam quam leges constituerunt.

ARTICULUS I

DE PROCESSU CIVILI.

Tres sunt judiciorum partes, videlicet 1° initium quo *introducitur* causa; 2° medium quo *instruitur;* 3° finis quo *dirimitur.*

§ 1. — De introductione causæ.

1. De libello et citatione (1).

I. *Libellus* est brevis scriptura continens claram actoris intentionem. Tribus partibus constat, nempe *narratione* facti, *medio* concludendi, et ipsa *petitione.* Narrationi præmittitur nomen commune judicis, et nomen proprium actoris et rei. Medium concludendi est causa ex qua petitur. Conclusio est ipsa petitio actoris, qua exponit quid sibi a judice tribui velit.

(1) *Decretalium* lib. II, tit. III, *de Libelli oblatione.*

Regulariter libellus in processu civili requiritur, excepto tamen processu summario.

II. *Citationis* necessitas, species, executio, effectus.

1. Oblationem libelli sequitur *citatio*. Definitur *actus judicialis, quo reus mandato judicis in judicium vocatur*. Illius auctoritas derivatur ex potestate judicis in citatum. Proinde si manifesta sit incompetentia judicis, reus comparere non cogitur.

2. Necessitas citationis etiam ex jure naturali constat; vetat enim æquitas damnari aliquem, qui auditus ac defensus non sit; unde istud axioma : *audiatur et altera pars*. Igitur citatio ad substantiam judicii spectat, ejusque omissio continet defectum insanabilem, ac judicium reddit ipso jure nullum.

3. Dividitur in citationem *realem* et *verbalem*. Citatio *realis*, qua personæ apprehenduntur, locum non habet in judicio civili, nisi adversus suspectos de fuga. Citatio *verbalis* fit verbis per nuntium, vel litteris; subdividitur in *privatam* et *publicam*. Citatio *privata* fit in faciem rei, vel ad ejus domum; *publica* fit voce præconis vel per edictum publice affixum.

Alia est citatio *simplex*, alia *peremptoria*. Per *simplicem* citationem reus in judicium vocatur intra certum dierum terminum; quo tamen elapso citatus non fit contumax, nisi tribus distinctis vicibus vocatus fuerit, nec comparuerit. *Peremptoria* est, quæ pro tribus citationibus emittitur, et necessitatem comparendi ita imponit, ut si ad constitutum diem citatus non comparuerit, contumax habeatur.

4. Executio citationis duabus partibus constat, nempe tenore ipsius scripti aut verborum quibus instrumentum conficitur, deinde transmissione instrumenti per publicum apparitorem facta.

In decreto citatorio exprimitur nomen judicis, actoris

et rei; causa saltem in genere; locus et dies judicii.

5. Citationis effectus plures sunt: Primo, *relate ad citatum* obligatio comparendi. — Secundo, *relate ad actorem* obligatio prosequendi litem coram judice citante. — Tertio, *relate ad judicem* citatio operatur præventionem adversus alios judices pariter competentes. — Quarto, *relate ad causam* citatio interrumpit præscriptionem, inducit litis pendentiam, ut ea pendente nihil innovari possit (1).

III. *Contumacia*, a *contemnendo* dicta, est inobedientia erga judicem. Unde contumax dicitur, qui a judice vocatus in judicium venire contempserit, cum nullo justo impedimento detineretur ; vel cum venit, judice parere recusavit; vel sine judicis venia susceptum judicium deseruit.

Duplex autem contumacia distinguitur, nempe *vera* vel *ficta*. Prior est, cum quis legitime citatus judicis mandato non obtemperat. Posterior est, dum aliquis in judicium vocatus dolo latitat, et impedit quominus citatio ad eum perveniat.

Tam actor, quam reus, contumax esse potest; aliis vero pœnis coercentur ante vel post litem contestatam.

1. Si *actor* sit contumax ante litem contestatam, condemnatur ad expensas, nec ad aliam citationem admittetur, nisi præstita cautione comparendi. Si vero post litis contestationem abfuerit, contra ipsum sententia fertur, vel saltem reus a judicio absolvitur, actore in expensas condemnato.

2. Si *reus* sit contumax ante litem contestatam, actor mittitur in possessionem rei servandæ causa. Lite autem contestata, vel ad sententiam definitivam proceditur, vel

(1) Schmalzgrueber, Pirhing, Maschat, Giraldi ad tit. III, lib. II *Decretalium*.

actori possessio adjudicatur, salva semper reo dominii lite. Sed in causis beneficialibus, propter rei contumaciam actor in possessionem non mittitur, ne vitiosus in beneficia ingressus detur.

Adversus contumaces constitutæ sunt aliæ pœnæ, quarum unam aut alteram judex infligit; v. g. mulcta pecuniaria, et censuræ quæ non adhibentur, nisi cum contumaces prioribus pœnis coerceri nequeunt (1).

2. De exceptionibus et mutuis petitionibus.

I. *Exceptiones* sunt arma seu allegationes rationum, quibus reus se adversus actorem defendit. Exceptio definitur *actionis exclusio*, qua reus actionem contra se institutam vel retardat vel penitus elidit.

1. Dividuntur exceptiones in *dilatorias* et *peremptorias*.

Exceptiones *dilatoriæ* seu temporales dicuntur illæ, quæ actionem non omnino perimunt, sed tantum differunt ad tempus. Etiam istæ sunt diversi generis; nam respiciunt vel *judicem*, v. g. exceptio judicis incompetentis aut suspecti; vel *actorem*, quia non habet legitimam personam standi in judicio; vel *ipsam causam*, v. g. exceptio petitionis ante diem, termini nimis angusti, loci non tuti.

Ex peremptoriis exceptionibus aliæ *simpliciter peremptoriæ*, aliæ *litis finitæ* nominantur. Prioris generis exceptiones non impediunt quidem ingressum litis, sed actionem institutam evertunt, v. g. exceptio doli, metus, præscriptionis. Posterioris generis seu litis finitæ dicuntur exceptiones, quæ non solum actionem excludunt, sed etiam impediunt quominus novum judicium instituatur; v. g. exceptio rei judicatæ, transactionis.

(1) *Decretalium* lib. II, tit. XIV, *de Dolo et contumacia.*

2. *Regulæ de opponendis exceptionibus.* — *Primo,* defensionis facultas nemini adimenda est, nam jure naturali nititur.

Secundo, exceptiones dilatoriæ inter exordia litis proponendæ sunt, nisi postea suboriantur, vel postea innotescant.

Tertio, nihil obstat, quin reus pluribus defensionibus utatur.

Quarto, reus exceptione quasi actor efficitur. Propterea sicut onus probandi ad actorem pertinet, ita et reus exceptionem suam probare debet. Si tamen in probatione deficiat, non ideo statim actor vincit antequam actionem suam probaverit ; nam reus exceptionem objiciens non censetur confiteri (1).

II. Reo non tantum competit jus directe causam suam defendendi, sed etiam postulandi a judice, ut sibi ex actore justitia exhibeatur ; quod fit *mutuis petitionibus.*

Mutua petitio seu reconventio est *actus, quo reus, viso actoris libello, eumdem constituit reum, et vicissim aliquid ab eo petit coram eodem judice ac in eodem judicio.*

Jus reconventionis nititur æquitate, cum ejus finis sit compensatio. Itaque in causis, in quibus compensatio locum non habet, mutua petitio proponi nequit. Hujusmodi sunt causæ criminales.

Mutuæ petitionis duplex est effectus. Prior est *prorogatio jurisdictionis,* ita ut judex ab actore recusari non possit. Alter effectus est *processus simultaneus,* ita ut actio et reconventio eadem sententia terminentur (2).

III. *Replicationes* sunt media, quibus actor conatur exceptionem tollere. Sicut enim reus exceptione utitur

(1) *Decretalium*, lib. II, tit. XXV, *de Exceptionibus.*
(2) *Ibid.*, tit. IV, *de Mutuis petitionibus.*

ad actionem elidendam, ita licitum est actori suam actionem replicationibus confirmare.

Reus semper ultimus est in respondendo. Actoris replicationem excludit rei *duplicatio*, hanc *triplicatio* actoris, eamque rei *quadruplicatio*, et sic deinceps in jure Romano « multiplicantur nomina, dum aut reus, aut actor objicit. »

Verum in foro ecclesiastico duplicationibus aut triplicationibus vix locus est, sed judex eis modum imponit, ne judicia protrahantur (1).

3. De ordine cognitionum.

Ordo cognitionum est ordo servandus a judice in examine plurium quæstionum, quæ in eodem judicio concurrunt inter easdem personas.

I. *Regulæ generales* hujus ordinis traduntur.

Regula 1ª. Quoties in eodem judicio plures causæ concurrunt, primum illa cognoscitur, ex qua pendet altera.

Regula 2ª. Si neutra causa pendeat ab altera, et utraque sit principalis, prius proposita, prius quoque tractanda est.

Regula 3ª. Si concurrat causa major cum minori, causa dignior prius cognoscenda est.

II. *Consectaria*. — 1. Si causa *criminalis* et civilis concurrant, criminalis tanquam majoris momenti ante civilem absolvitur.

2. Quæstiones *præjudiciales* prius definiendæ sunt ; præjudicialis autem causa dicitur, quando ab ejus decisione pendet decisio alterius. Ratio est, quia sententia de quæstione præjudiciali ostendit, quid in causa princi-

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. II, tit. xxv.

pali pronuntiari debeat ; v. g. prius tractanda est causa legitimæ nativitatis, quam hæreditatis.

Pariter de exceptionibus a reò propositis prius agendum est, quam de causa principali ; nam exceptio peremptoria jus actoris perimit ; dilatoria vero retardat judicium.

3. Exceptionibus peremptoriis et dilatoriis affines sunt quæstiones *incidentes* et *emergentes ;* unde axioma : *incidens quæstio perimit, emergens differt.*

Incidens quæstio dicitur, quæ ante judicium inchoatum originem habet, seu causam principalem attingit, qualis est exceptio consanguinitatis in causa matrimoniali. Quæstio *emergens* vocatur, quæ in ipso judicio orta est, et ejus ordinem respicit ; v. g. an iste testis sit recipiendus ?

4. Quæstiones etiam *præparatoriæ* ante alias definiuntur. Ita dicuntur causæ, quarum decisio faciliorem reddit decisionem alterius ; v. g. quæstio de jure proprietatis prærequirit præparatoriam de possessione, nam inde intelligitur, utri incumbat onus probandi (1).

§ 2. — De instructione causæ

1. De litis contestatione et juramento calumniæ.
2. De probationibus.

1. De litis contestatione et juramento calumniæ.

I. *Litis contestatio,* quæ judicii principium est, fit per affirmationem actoris, et rei contradictionem animo litigandi. Illius nomen derivatur ex antiquo jure romano.

Cum causa dirimi non possit, nisi constet, quid petitionis actoris contradicatur a reo, propterea regulariter

(1) *Decretalium* lib. II, tit. x, *de Ordine cognitionum.*

requiritur litis contestatio. Ante illam testes non recipiuntur, neque alia probatio admittitur, nisi aliud exigat vel natura causæ, vel periculum amittendæ probationis. Expressa et solemnis contestatio non requiritur in judiciis summariis.

Plures sunt illius effectus : dat initium judicio ; quasi contractum perficit inter litigantes, ita ut neuter, altero invito, recedere possit; perimit potestatem recusandi judicis, nisi postea causa suspicionis superveniat ; præscriptionem interrumpit (1).

II. *Juramentum calumniæ* (vitandæ) introductum est, ut religione fraudes a judiciis arcerentur. Proponitur illius objectum, necessitas et effectus.

Illius objectum quinque capitulis comprehenditur ; litigantes enim jurant, quod se bonam causam habere credant ; quod interrogati verum sint responsuri ; quod falsa probatione non utantur ; quod nihil dederint aut promiserint corrumpendi causa ; quod dilationes non postulent in fraudem, animo scilicet differendi judicium. Istud juramentum, cum universam litem spectet, semel tantum præstatur ; ab eo differt speciale juramentum *veritatis* vel *malitiæ*, quod altera pars exigere potest, quoties judex fraudem suspicatur.

Jure canonico, juramentum ad substantiam ordinis judicialis non pertinet ; sed judex potest regulariter illud in omnibus causis exigere. Si non petatur, impune omittitur, neque propterea judicium irritum est. At petitum omnino præstandum est ; et si litigantes illud subire recusent, actor quidem causa cadet, reus vero pro confesso habebitur.

Effectus præstiti juramenti est, ut calumniæ suspicionem removeat, donec de ea manifeste constet (2).

(1) *Decretalium* lib. II, tit. v, *de Litis contestatione.*
(2) *Ibid.*, tit. vii, *de Juramento calumniæ.*

2. De probationibus.

I. *Probatio in genere* est *actus judicialis, quo apud judicem ab actore vel reo fit fides facti dubii.* Dicendum est: 1° qualis sit forma probationis; 2° quis obligetur ad probandum; 3° quodnam sit objectum probationis; 4° quotuplex sit illius species et effectus.

1. *Forma probationis* consistit in legitimis actibus a jure ad probandum requisitis. Probatio fit judici, præsente adversario, et notario qui probationes in scriptum redigat. Debet esse clara, conformis libello, et ordinata, ita ut actor prius probet suam intentionem, deinde reus in suis exceptionibus audiatur. Institui debet intra terminum a judice assignatum.

2. Multum interest in litigando, *quis teneatur probare.* Regulariter asserentis est probare; hinc quia actor plerumque affirmat, actoris est probare, ita ut eo non probante reus sit absolvendus, etsi nihil præstiterit. Regula duplicem exceptionem habet: onus probandi reo incumbit, si reus aliquid asserat, vel si præsumptio juris stet pro actore.

3. *Objectum probationis.* —Probari debent res ad causam pertinentes, nam rejicitur quod nihil momenti habet; facta dubia, non vero notoria; non ea quæ juris sunt, etenim judici perspecta censentur nisi sint jura specialia.

4. Probatio judicialis dividitur in *plenam* et *semiplenam.* Plena probatio tantam fidem facit judici, ut sufficiat ad decisionem causæ: v. g. depositio testium omni exceptione majorum. Probatio semiplena fidem aliquam facit, non eam tamen quæ ad litem finiendam sufficiat; v. g. dictum unius testis.

Effectus plenæ probationis est, ut judex secundum

illam ferat sententiam. Exceptis causis criminalibus, matrimonialibus et arduis, duæ probationes semiplenæ possunt plenam probationem facere (1).

II. Variæ sunt species probationis plenæ, nempe *confessio*, *inspectio ocularis*, *testes*, *instrumenta*, *præsumptio*, et *jusjurandum*.

1. *Confessio* primum locum inter plenas probationes sibi vindicat, cum nulla sit plenior probatio, quam ea quæ a proprii oris confessione procedit. Definitur *asseveratio ejus, quod ab adversario intenditur.*

Dividitur in *judicialem* et *extrajudicialem*. Confessio extrajudicialis plenam probationem non constituit, nisi coram adversario et idoneis testibus emissa sit. Judicialis autem confessio summam vim habet, ita ut reus se sua sententia damnasse videatur. Sed ut ea valeat, fieri debet a majorenni, coram judice competente, ex certa scientia et libertate (3).

Ad veritatem confessione litigantium eruendam, a Decretalibus inductæ sunt *positiones* seu articuli præcipua judicii capita respicientes; iis constitutis ea tantum probanda supersunt quæ negaverit adversarius. *Interrogatoria* sunt illæ quæstiones, quas judex vel ex officio vel ad instantiam partis proponit reo et testibus. Qui respondere recusat, pro confesso habetur, si tamen causa criminalis non fuerit (2).

2. Ubi res confessione non constat, veritas aliis probationibus exquiritur.

Inspectio ocularis est probatio latius accepta, qua Judici fides conciliatur per ipsam intuitionem rei dubiæ oculis subjectæ. Ei locus est in iis rebus quæ sub oculos cadunt, v. g. in causa vulnerationis, in judicio limitum

(1) *Decretalium* lib. II, tit. XIX, *de Probationibus*.
(2) *Ibid.*, tit. XVIII, *de Confessis*.
(3) *Ibid.*

parochiæ, in causis matrimonialibus. Instituitur autem, præmissa causæ cognitione, præsentibus partibus, et aliis personis necessariis (1).

3. *Testes* sunt personæ fide dignæ, quæ veritatem rei controversæ ostendunt; quod ab eis dictum est, testimonium appellatur. Omnis quæstio de testibus ad tria capita facile redigitur, videlicet ad eorum *numerum, qualitatem*, *examen*.

Quod attinet ad *numerum*, generatim duo saltem testes idonei et concordes requiruntur, et sufficiunt, nisi canones majorem numerum requirant, ut in causis contra Episcopos. Uni testi credendum est in causis quæ nemini præjudicium afferunt, v. g. an defunctus fuerit baptizatus.

Omnes admitti possunt, quibus non interdicitur testimonium. Jamvero pro omnibus causis rejiciuntur qui laborant defectu vel ætatis, vel rationis, vel probitatis. Pro certis causis testes esse prohibentur minores in causa criminali, clericus in causa sanguinis. Pro certis personis testimonium ferre nequeunt parentes et liberi, consanguinei et affines, familiares et domestici. Contra certas personas testimonium dicere prohibentur specialiter conjuncti, v. g. liberi, fratres, maritus contra parentes, vel fratres, vel conjugem ; socius contra socium criminis; inimicus adversus inimicum ; infideles contra christianos; laicus contra clericum in causa criminali, nisi clerici testes haberi nequeant.

Post personas testium, eorum dicta seu attestationes expenduntur. Forma recipiendorum testium consistit in tribus, nempe in iis quæ depositionem antecedunt, comitantur et sequuntur. Præcedit illorum productio, citatio et juramentum. A judice examinantur seu inter-

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. II, tit. XIX.

rogantur seorsim; testimonia proferuntur clare, conformiter interrogationi, viva voce; a notario ipsis verbis testium annotantur. Examine peracto, testimonia recepta publicantur, et litigantibus ostenduntur, ut possint proferre si quid habeant opponendum (1).

4. *Instrumenta* dicuntur scripturæ ad probandum idoneæ. Sunt publicæ vel privatæ. Publicæ a persona publica secundum legitimam formam conficiuntur, v. g. instrumenta a notario rite confecta, acta judicialia, scripturæ sigillo Episcopi obsignatæ, libri parochiales. Privatæ scripturæ a privatis personis scribuntur, v. g. epistolæ, chirographa.

Jamvero publica instrumenta fidem plenam faciunt, donec probetur contrarium; nam pro veritate instrumenti militat duplex præsumptio, altera ex auctoritate publica scribentis, altera ex solemnitatibus legitimis quæ suspicionem fraudis removent. Requiruntur autem scripturæ genuinæ, legitimæ et autographæ. Genuinæ intelliguntur quæ non sunt suppositæ neque falsæ; legitimæ dicuntur quæ secundum leges confectæ sunt, nam actus ex defectu formæ substantialis a legibus requisitæ corruit. Desiderantur autographæ seu originales; etenim exemplo non facile creditur, nisi per publicam personam ex originali desumptum fuerit, et cum illo probe conveniat.

Scriptura privata, cujus veritas comperta est, contra scribentem probat. Regulariter nihil probat pro scribente; excipiuntur libri mercatorum ratione sociorum, et scriptura privata tribus testibus munita.

5. *Præsumptio* est *conjectura rationabilis super re dubia, proveniens ex indiciis frequenter connexis cum veritate rei.* — Dividitur in præsumptionem *legis* et *hominis*.

(1) *Decretalium* lib. II, tit. xx, *de Testibus et attestationibus.*
(2) *Ibid.*, tit. xxii, *de Fide instrumentorum.*

Prior a lege procedit, quatenus in canonibus exprimitur. Ipsa dividitur in *præsumptionem juris tantum*, et in *præsumptionem juris et de jure*.

Præsumptio *juris tantum* est quæ a legibus ita probatur ut vim plenæ probationis habeat, donec contrarium demonstretur; v. g. ex possessione præsumitur rem esse possidentis, donec aliter demonstretur; filius in matrimonio natus præsumitur legitimus. Præsumptio *juris et de jure* est, quæ a lege ita confirmatur, ut non modo vim plenæ probationis habeat, sed regulariter contrariam probationem non admittat.

Præsumptio *hominis* est conjectura, quam judex colligit ex circumstantiis. Dividitur in *levem, probabilem* et *violentam*. Præsumptio levis nihil probat. Præsumptio probabilis, ex gravibus indiciis orta, semiplenam fidem facit. Præsumptio violenta seu vehemens ex indiciis veritati proximis nascitur; plene probat, siquidem moraliter non relinquit dubium. Plus præstat in causis civilibus, quam in criminalibus; ratio est, quia pœna capitalis non est infligenda nisi propter delictum omnino certum (1).

6. *Jusjurandum* est *invocatio divini nominis in testimonium,* vel ad veritatem asserendam, vel ad promissionem firmandam. Licitum est, si habeat tres comites, nempe veritatem, judicium et justitiam. Ubi per exposita probationum genera veritas comperta non fuerit, adhiberi potest juramentum in causis civilibus, non item in criminalibus propter metum perjurii.

Dividitur in *assertorium* et *promissorium.* Juramentum assertorium, quo lites dirimuntur, est vel *extrajudiciale* vel *judiciale.* Extrajudiciale rem componit per modum transactionis; judiciale vero duplex est, nempe *volunta-*

(1) *Decretalium* lib. II, tit. XXIII, *de Præsumptionibus.*

rium vel *necessarium*. Utrumque, scilicet voluntarium quod in judicio alter alteri defert, et necessarium quod ab ipso judice vel actori vel reo defertur, vocatur tum *suppletorium* quia defectum probationis supplet, tum etiam *litis decisorium* quia lis pro jurante definitur.

Juramentum defertur ei, qui semiplene probavit; et si reus pariter atque actor semiplene probaverint, deferendum est reo, cujus causa in dubiis potior habetur. Litigantes oblatum juramentum recusare non possunt, nisi justam habeant recusandi causam; ut si deferatur reo, contra quem nihil probavit actor, aut actori qui plenam probationem attulit (1).

§ 3. — De sententia.

1. De conclusione in causa.
2. De sententia proferenda.
3. De re judicata.
4. De executione sententiæ.

1. De conclusione in causa.

I. Sententiam regulariter præcedit *conclusio in causa*, qua vel litigantes ulterioribus probationibus renuntiant, vel judex, si jura partium explorata habeat, causam ex officio conclusam decernit. Quamvis illa non sit de substantia processus judicialis, tamen observari solet iste modus concludendi : finitis allegationibus et responsionibus, judex interrogat partes, an quid ultra afferre velint. Si nihil habeant allegandum, jubet fieri conclusionem in causa. Si vero una pars non renuntiet probationibus, judex recusanti præfigit sufficientem dilationem temporis; quo elapso, causa ipso facto conclusa censetur.

(1) *Decretalium* lib. II, tit. XXIV, *de Jurejurando*.

II. De conclusione in causa duo sunt animadvertenda:

1. Ista conclusio efficit, ut acta judicialia claudantur, nec novæ probationes admittantur, nisi quid inopinatum emergat; exceptis causis criminalibus, matrimonialibus, et similibus, in quibus est periculum animæ.

2. Conclusio in causa partibus, non judici præjudicat; proinde quoties judici legitima ratio videbitur, probationem admittere poterit (1).

2. De sententia proferenda (2).

Sententia est *pronuntiatio judicis, qua judicialis controversia definitur.* Illius species et forma exponuntur.

I. *Ejus species.* — Sententia dividitur in *definitivam* et *interlocutoriam*.

1. Sententia *definitiva* est, quæ causam principalem in judicium deductam dirimit vel absolvendo, vel condemnando, vel declarando.

In causis civilibus illa est vel *absolutoria*, vel *condemnatoria* quæ reum damnat, eique pœnam infligit. In causis criminalibus triplex est : nam, præter absolutionem, a sententia condemnatoria differt sententia *declaratoria* criminis, qua judex declarat, reum incidisse ipso facto in pœnam jure statutam. Illa vim habet a die, qua fertur; hæc retrotrahitur ad diem delicti commissi.

2. Sententia *interlocutoria* super articulo incidenti profertur inter principium et finem causæ. Duplex est : alia *simplex*, quæ non officit causæ principali, qualis est interlocutio super testibus producendis; alia *mixta* seu media, quæ vim definitivæ habet. Quamvis sententia mixta causam principalem expresse non decidat, tamen

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. II, tit. XXVII.

(2) *Decretalium* lib. II, tit. XXVII, *de Sententia*.

fere illam perimit, ita ut post illam alia definitiva non expectetur; v. g. si judex pronuntiet se esse incompetentem, vel exceptionem peremptoriam admittat.

II. *Forma sententiæ* est *intrinseca* et *extrinseca*.

Ad *formam internam* requiritur : 1° ut sententia sit justa, juri conformis; 2° ut attingat illud quod in judicio discussum est; 3° ut sit certa et absoluta.

De *solemnitatibus extrinsecis* sancitum est : 1° ut sententia feratur utraque parte præsente, vel saltem citata; 2° ut scripta sit, et feratur judice sedente pro tribunali; 3° ut feratur in loco publico tribunalis. Episcopus autem sententias ferre potest in quolibet loco non exempto suæ diœcesis.

3. De re judicata (1).

I. Res, per sententiam decisa revocabiliter, transit in *rem judicatam* irrevocabiliter, si intra decem dies a sententia non appelletur.

Sententia transit in rem judicatam eo tempore, quo victus acquiescit pronuntiationi judicis, vel *expresse*, vel *tacite* intra decem dies non appellando. Tunc sententia firma efficitur, et pro veritate accipitur; id statutum est propter rerum judicatarum auctoritatem.

II. Dantur tamen casus, in quibus sententia vim rei judicatæ non obtinet, etsi appellatum non fuerit. In iis casibus causa denuo tractari potest, et sententia recte revocatur.

Hujusmodi sunt : 1. sententiæ matrimoniales, si deinde probationes afferantur.

2. Causæ censurarum et sententiæ criminales; reus enim semper audiendus est, si velit innocentiam probare.

(1) *Decretalium* lib. II, tit. XXVII, *de Sententia et re judicata.*

3. Sententiæ quæ manifestam iniquitatem continent, v. g. sententia ex falsis testimoniis pronuntiata; item sententiæ quæ insanabili nullitate laborant, quia dictæ sunt vel a judice non competente, vel non servato substantiali ordine processus.

III. Effectus rei judicatæ respiciunt judicem, litigantes et ipsam causam.

1. Ex parte judicis, vis rei judicatæ generatim in eo sita est, ut sententia regulariter revocari nequeat ab eodem judice.

2. Res judicata facit jus inter litigantes; etenim nisi intra decem dies appellatum fuerit, sententiæ standum est.

3. Ex parte causæ, lis finitur per sententiam definitivam. Reo absoluto competit exceptio rei judicatæ. Reo condemnato sententia definitiva in delictis famosis irrogat infamiam juris.

4. De executione sententiæ (1).

Sententia, postquam in rem judicatam abivit, executioni mandanda est, cum vanum sit sententias dicere nisi executioni demandentur. Executio definitur *actus judicialis, quo realiter præstatur id, quod verbaliter per sententiam* adjudicatur.

I. *A quo fieri debeat?* — Sententiam exequitur ipse judex, qui eam dixit, modo plenam jurisdictionem habeat. Ratio est, quia per executionem victus ad parendum sententiæ cogitur; nemo autem sine jurisdictione aliquem cogere potest. Hinc judex ordinarius, atque judex a Summo Pontifice delegatus sententiam suam ipsi exequuntur; judex vero arbiter vel cæteri delegati non habent jus exequendi.

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. II, tit. XXVII.

II. *Ad tempus executionis* quod attinet, distinguitur inter causas criminales et civiles.

In causis criminalibus, lex et humanitas postulant, ut qui sontes inventi non sunt, ociùs absolvantur et dimittantur; lex etiam et publicum exemplum exigunt ut celeri pœna in reos animadvertatur. Attamen executio condemnatoriæ sententiæ, si præsertim pœna sit capitalis, tantisper differtur ut sonti locus maneat vel pœnam declinandi, vel se parandi ad vitam christiano fine claudendam.

In causis vero civilibus, si actio sit realis et res ipsa tradi possit, statim proceditur ad executionem. In actionibus personalibus et debitis, a jure conceduntur quatuòr menses ad solvendum, nisi judex duxerit ex circumstantiis illud tempus abbreviare vel extendere.

Nunc fori usu receptum est, ut vel statim post emissam sententiam, vel post aliquot dies, vel etiam post longum tempus arbitrio judicis constitutum expediantur litteræ executoriales; quarum vi inferiores ministri sententiam exequantur.

ARTICULUS II

DE PROCESSU CRIMINALI.

In civili processu explanando multa complexi sumus, quæ etiam ad processum criminalem pertinent. Nunc ea prosequemur quæ solius criminalis processus propria sunt.

§ 1. De modis quibus delicta in judicium deferuntur.

§ 2. De citatione et examine reorum.

§ 1. — De modis quibus delicta in judicium deferuntur.

1. Accusatio.
2. Denuntiatio.
3. Inquisitio.

1. De accusatione (1).

Etsi accusatio in plerisque locis videatur ab usu recessisse, tamen forma processus criminalis dignosci nequit, nisi comperta sit priscarum accusationum ratio, quæ in denuntiationem et inquisitionem translata est.

I. Accusatio est *solemnis delatio criminis apud judicem competentem ad publicam vindictam facta.* Accusator vices actoris sustinere cogitur. Accusatio differt a denuntiatione quæ non imponit onus probandi.

Illius solemnitas sita est, tum in *libello accusatorio*, qui exprimit nomen personæ et speciem delicti cum circumstantiis loci et temporis; tum in *præsentia personali* accusatoris, qui se inscribit in pœnam calumniatoris si in probatione defecerit. Hæc tamen inscriptio sublata est, eique successit querela.

II. Ex accusationis forma et fine intelligitur, eam esse grave negotium, tam accusatori quam accusato molestum ac periculosum. Hinc jure tum civili tum canonico multi non admittebantur ad accusandum.

Propter easdem difficultates accusatio fere exolevit; supersunt vero denuntiatio et inquisitio.

2. De denuntiatione (2).

I. *Definitio et species.* — Denuntiatio definitur *alicujus*

(1) *Decretalium* lib. V, tit. I, *de Accusationibus.*
(2) *Ibid., de Denuntiationibus.*

criminis manifestatio superiori facta, non assumpto probandi onere. His ultimis verbis differt ab accusatione.

Dividitur in *evangelicam*, *canonicam* et *judicialem*.

1. Denuntiatio *evangelica* est, quando, præmissa correctione fraterna et emendatione non secuta, delinquens apud superiorem tanquam patrem denuntiatur, ut convertatur. Hæc potissimum ad theologiam moralem pertinet.

2. *Canonica* denuntiatio, quæ certis in casibus per canones præscribitur, est delatio criminis apud superiorem ecclesiasticum, ut per eum istud crimen impediatur. Huc pertinent banna matrimonii, proclamationes ordinum suscipiendorum, denuntiatio sollicitationis ad turpia.

3. Denuntiatio *judicialis* est, per quam ad judicem crimen defertur. Loco accusationis habetur, et judici ad inquirendum viam sternit.

II. *Regulæ denuntiationis judicialis* respiciunt vel crimina denuntianda, vel effectus denuntiationis.

Judicialiter denuntiantur tum delicta notoria, tum delicta occulta quæ probari possunt aut bono communi adversantur.

Ad effectus denuntiationis quod attinet, denuntians tenetur judici nominare testes, probationes aut indicia criminis suggerere. Denuntiatione legitime facta, judex instituit inquisitionem specialem contra denuntiatum. Onus accusandi reos procuratoribus mandatur.

3. De inquisitione.

I. Inquisitio definitur *legitima investigatio criminis et criminosi per judicem competentem facta, vindictæ publicæ causa*. Hujus informationis duo sunt capita : inquiritur

primo, an crimen sit patratum; secundo, a quo patratum fuerit.

Processus inquisitorius olim erat extraordinarius; postea vero invaluit, et transiit in remedium ordinarium. Ratio illum introducendi justa fuit, ne scilicet deficientibus accusatoribus crimina manerent impunita. Equidem sine accusatore nemo est condemnandus; verum in inquisitione fama supplét vicem accusatoris.

II. Inquisitio duplex est, *generalis* et *specialis*. Generalis est illa, qua indeterminate quæritur in delicta; vel, si delictum certum sit, in personam delicti auctorem. Specialis est, qua determinate in hanc personam inquiritur, an istius delicti sit auctor.

1. Per *inquisitionem generalem* Prælatus investigat, prout contingit in visitationibus canonicis, an in diœcesi vel in monasteriis crimina quædam committantur, an disciplina ecclesiastica et regularis observetur.

Ad illam fama delicti non prærequiritur; etenim cum de nemine in particulari quæratur, nulli fit injuria. Imo rationabilis suspicio sufficit, ut judex generaliter inquirat delinquentem.

In inquisitione generali, manifestantur tantum delicta notoria, vel occulta quidem, sed noxia communitati.

2. Ad *inquisitionem specialem,* qua judex in certam personam inquirit, duo exiguntur : primo, ut constet de corpore delicti; secundo, ut præcesserit infamia rei.

Inquisitio specialis fit tribus modis, vel mero *officio* judicis, vel ad *querelam* alicujus offensi, vel ad *denuntiationem officialis* publici.

§ 2. — De citatione et examine reorum.

1. De citatione et captura reorum.
2. De illorum examine.

1. De citatione et captura reorum (1).

Quoties de crimine constat, et indicia gravia suspectum commissi criminis aliquem faciunt, Judicis est decernere, utrum reus præsumptus simpliciter citandus sit, utrum etiam simul citandus et capiendus sit, ut in carceribus usque ad exitum judicii custodiatur.

Jamvero Judex in decernenda vel citatione simplici, vel citatione simul et captura, debet duo diligenter perpendere, nempe tum conditionem personæ, tum qualitatem et indicia criminis. Ubi levia sunt indicia criminis, et præsertim si reus præsumptus bona existimatione potiatur, non est ad judicium per capturam pertrahendus. Captura vero decernitur, quando crimen est atrox, aut fuga timetur, aut reus in flagranti delicto deprehenditur.

2. De examine reorum.

I. *Norma procedendi in notorio vel flagranti crimine* (2).

1. In crimine *notorio,* dummodo delictum fuerit perpetratum in loco publico, præsente populo, et illius notorietas probetur per testes, judex procedere potest sine ordine judiciario. Ratio est, quia ordo judiciarius solum introductus est ad criminis veritatem investigandam.

Si tamen reo competit aliqua defensio, citari debet ad se defendendum, et ad sententiam audiendam.

Cum multa dicantur notoria quæ non sunt, prudenter procedit judex, qui etiam in notoriis regulas judiciorum observat.

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. III, tit. v.
(2) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. V, tit. I.

2. Si crimen *flagrans* fuerit commissum coram judice, ad puniendum statim proceditur, nam aspectus judicis inducit ipsi evidentem probationem.

Si reus, in flagranti crimine deprehensus, a ministris vel ab aliis ducatur ad judicem, describitur eorum relatio, et testes recipiuntur. Deinde reus examinatur : si fateatur delictum simpliciter, decernitur ei competens pœna; si defendat se excipiendo, datur ei terminus ad exceptionem probandam; si neget crimen, super deprehensione in flagranti delicto repetuntur testes, aquibus convictus condemnatur.

II. *Examen reorum in judiciis ordinariis.* — Reus in judicio constitutus summario examini confestim subjici solet. Istud summarium examen viam præparat legitimo et ordinario examini, quod apud judicem pro tribunali sedentem instituitur.

Quando sententia condemnatoria ferenda est, adhibetur diligentia multo major quam in causis civilibus. Jure damnatur reus rite *confessus*, vel *convictus*.

1. *De confessione* quæritur, an reus judici legitime interroganti veritatem fateri teneatur. Judex autem interrogat legitime, dum contra reum adest semiplena probatio, vel diffamatio cum indiciis semiplenæ probationi æquivalentibus. Profecto reus non tenetur fateri, si judex egrediatur limites suæ potestatis, id est, si interroget reum de crimine, de quo non afferuntur gravia indicia.

Ex communi sententia, reus tenetur delictum fateri, si ex confessione gravem pœnam non formidet.

Si vero judex legitime interroget in causis gravioribus, duplex est sententia. Alii cum S. Thoma dicunt reum tunc etiam teneri ad delicti confessionem. Ratio est, tum quia interest, ne crimina maneant impunita, tum quia

correlativæ sunt potestas judicis ad interrogandum et obligatio rei ad respondendum (1).

Non desunt qui satis probabiliter doceant, reum etiam legitime interrogatum nunquam sane mentiri posse; attamen in causis capitalibus aut gravioribus absque culpa mortali tacere posse, vel interrogationes eludere, uno verbo crimen suum non prodere, quoties sine mendacio id fieri liceat, et adsit spes evadendi pœnam, eo quod crimen nondum plene probatum sit, nullumque grave damnum societatis timeatur. Ratio est, quia præceptum humanum judicis non obligat cum tanto detrimento. Hæc sententia confessariis servire potest, quando reus persuaderi nequit, ut crimen ultro fateatur (2).

2. Condemnari potest convictus, etsi minime confessus. *Convictus* censetur, qui manifestis probationibus crimen commisisse demonstratur.

Reo crimen negante, fieri dicitur *litis contestatio* inter illum et fiscum, adeoque ad probationes veniendum est. In hunc finem recipiuntur testes, instrumenta et concurrentia indicia, ut legitime probetur, num reus crimen perpetraverit. Igitur testes, qui in processu informativo jam auditi sunt, inscio reo rursus examinantur, ut priorem depositionem confirment. Aliquando fit *confrontatio,* seu depositionum renovatio coram reo, quasi fronte ad frontem peracta. Cæterum reus potest repetitioni testium renuntiare.

Terminus datur reo ad se defendendum; ideo processus eidem communicatur, ut inde possit capita suæ defensionis instruere. Interea licet accusatori probationes suas augere, citatis aliis testibus; quod dicitur

(1) *Summa theologica*, 2, 2, quæstio 69. — Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. II, tit. XVIII, *de Confessis*.

(2) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. II, tit. XVIII.

processum *impinguare*. Pariter integrum est reo novas probationes exhibere, quibus innocentia ipsius demonstretur.

Cum hæc omnia utrinque expleta fuerint, acta publicantur, et judicis est sententiam inde pronuntiare. Ad condemnandum requiritur probatio plenissima et luce meridiana clarior (1).

CAPUT IV

De appellatione

SEU DE REMEDIIS CANONICIS CONTRA SENTENTIAM.

ARTICULUS I

NOTIO APPELLATIONIS (2).

I. Inter *remedia juris* contra sententiam vel gravamen recensentur *supplicatio*, *recusatio* judicis, *recursus* et *appellatio*.

I. *Supplicatione* petitur, ut judex sententiam ex mera benignitate revideat, contra quam non competit ordinarium appellationis remedium. Plerumque fit ad tribunal supremum, a quo non licet appellare.

2. *Recusatio judicis* est declinatio ipsius tanquam suspecti. Velut exceptio dilatoria, impedit ne judex pro-

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. IV, dissert. I, cap. V.

(2) *Decretalium* lib. II, tit. XXVIII, *de Appellationibus*.

cessum prosequatur, dum appellatio fit ad judicem superiorem ut sententia corrigatur.

3. *Recursus* seu appellatio extrajudicialis est actus per quem subditus, læsus extrajudicialiter, recurrit ad superiorem. Recursus non supponit prævium judicium.

4. *Appellatio judicialis* est *a judice inferiore ad superiorem facta provocatio, ut lata sententia revocetur*. Hujusmodi appellatio proprie dicta est species quædam defensionis a gravamine per injustam sententiam illato. Ipsa supponit judicium, cum interponatur adversus sententiam judicis inferioris.

II. *Origo et species appellationis judicialis.*

1. Ob triplicem causam remedium appellationis fuit introductum, vel ut removeatur gravamen inique oppressis illatum, vel ut judicantium iniquitas aut imperitia corrigatur, vel ut litigator, qui ex ignorantia aut negligentia jus suum non satis probavit, et sic per sententiam primæ instantiæ læsus est, in secunda instantia defectum reparare possit.

Appellatio, quatenus est innocentiæ præsidium, a jure naturali ducit originem quoad substantiam; juris vero positivi sunt regulæ quibus subjicitur.

2. *Variæ sunt illius species* ratione vel sententiæ contra quam interponitur, vel effectuum ipsius, vel rationum quibus innititur.

Sicut fertur sententia *interlocutoria* vel *definitiva,* ita distinguitur appellatio ab alterutra sententia. Ex Concilio Tridentino, a sententia interlocutoria non appelletur, nisi gravamen per appellationem a sententia definitiva reparari nequeat (1).

Ratione effectus, appellatio est *suspensiva* vel *devolutiva*. Prior suspendit jurisdictionem judicis; altera qui-

(1) Sess. XIII, cap. I. — Sess. XXIV, cap. XX.

dem causam devolvit ad judicem superiorem, non vero impedit executionem sententiæ.

Respectu rationum quibus innititur, distinguitur appellatio *legitima* et *illegitima*. Appellatio legitima interjicitur ex rationabili causa. Appellatio illegitima dicitur *frivola*, si ex levi causa interponatur; dicitur *frustratoria*, si fiat tantum ad solutionem protrahendam.

ARTICULUS II

DE FACULTATE APPELLANDI (1).

I. *Qui appellare possint, vel nequeant.*

Regulariter appellare possunt qui se gravatos esse existimant; proinde non solum ille, contra quem sententia fertur, sed etiam omnes quorum interest sententiam revocari.

Appellare nequit ille qui sententiam expresse vel tacite approbavit, intra tempus concessum non appellando; qui fuit ob contumaciam condemnatus; qui tribus conformibus sententiis damnatus est.

II. *Quibus in causis detur vel non detur appellatio.*

Regulariter in omnibus causis appellare licet. Appellatio non admittitur in delictis notoriis, neque in causa illius qui simul confessus et convictus est, neque a sententia qua reus condemnatur ad pœnam lege definitam, neque in executionibus, modo executor non excedat limites mandati.

III. *In quibus causis appellatio non habeat effectum suspensivum.*

Duo præsertim sunt causarum genera, in quibus appellatio non suspendit executionem sententiæ. Ad primum genus pertinent sententiæ quibus aliqua censura

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. II, tit. XXVIII.

inflicta est, itemque causæ quæ curam animarum, cultum divinum, correctionem morum spectant, veluti decreta Episcopi in visitatione diœcesis. Ad alterum genus pertinent tum causæ quæ moram non patiuntur, tum causæ per Pontificem commissæ *appellatione remota*.

ARTICULUS III

ORDO APPELLATIONUM (1).

I. *A quo judice appelletur.* — Generatim appellare licet a quovis judice, qui relate ad causam controversam habet superiorem.

A judice supremo nulla datur appellatio, cum is superiorem non recognoscat. Ratio est, quia inferior in superiorem non habet potestatem; itaque de substantia appellationis est, ut fiat ab inferiore ad superiorem.

Inde innotescunt judices, a quibus appellatio non permittitur : 1. Ab ipso Papa non datur appellatio, nequidem ad concilium generale futurum; imo sic appellantes ipso facto incurrunt excommunicationem Bullæ *Cœnæ* (2).

2. Appellari non potest a sententia concilii generalis legitime congregati et capiti suo uniti; ratio est, quia illud repræsentat universam Ecclesiam.

3. Non appellatur a sententia totius collegii cardinalium, aut congregationum romanarum, neque ab ultima Rotæ romanæ sententia. Etenim sicut non appellatur a Vicario generali ad Episcopum, quia Vicarius generalis constituit idem tribunal cum Episcopo, ita in congregationibus romanis eminere censetur auctoritas su-

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. III, tit..XV.

(2) Pii II const. *Execrabilis.* — Julii II const. *Suscepti.*

premi judicis. Verum obtineri potest, ut negotia contentiosa pluries examinentur ab hujusmodi congregationibus, nisi decisio edita fuerit cum clausula *et amplius* (causa non proponatur).

II. *Ad quem judicem sit appellandum.* — Non solum appellandum est a judice inferiori ad superiorem; verum etiam, ne confusio in ecclesiasticis negotiis oriatur, jurisdictionis gradus custodiendi sunt. Duplex regula statuitur.

1. Regulariter appellatur gradatim ad superiorem immediatum, nempe a vicario foraneo, aliove judice Episcopis subjecto ad Episcopum; ab Episcopo vel vicario generali ad Archiepiscopum, Primatem, Patriarcham, et tandem ad Sedem Apostolicam. A delegato appellandum est ad delegantem.

2. Ad Summum Pontificem, omissis judicibus intermediis, appellari potest. Etenim jus appellationum hæret in suprema potestate; atqui potestas suprema Romano Pontifici competit. Proinde jus ab Ecclesia concessum Metropolitis nihil detrahit de potestate, quam a Christo Summus Pontifex accepit.

ARTICULUS IV

APPELLATIONUM TEMPORA SEU FATALIA (1).

Fatalium nomine veniunt tempora, quibus lapsis appellatio perimitur. Hujusmodi tempora quatuor sunt : 1. appellationis interponendæ; 2. petendi litteras dimissorias seu *apostolos;* 3. appellationis introducendæ; 4. appellationis prosequendæ et finiendæ.

I. Quod attinet ad primum tempus, *appellatio interponenda est intra decem dies,* qui contra præsentem a

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. II, tit. XXVIII, § 6.

cialem perturbans. Ad crimen non pertinet neque peccatum internum, neque actio contra quam pœna non decernitur, neque delictum leve quod societatem non turbat.

II. Quidquid in crimine peccatum est, unius Ecclesiæ potestati subjicitur, quoniam ei tantum Christus tribuit facultatem remittendi peccata. Quamobrem et crimina, quorum coercitio pertinet ad societatem civilem, subsunt Ecclesiæ judicio propter peccatum; hoc quidem judicium exercetur in foro pœnitentiæ. Quin etiam publica peccata publicis pœnis ab Ecclesia afficiuntur.

Multa vero scelera sunt, in quibus Ecclesia tam de crimine, quam de peccato judicat, et in quæ potestatem fori exterioris exercet. Id intelligitur ex propositis speciebus delictorum.

2. Divisio criminum (1).

Delicta dividuntur ratione vel *objecti*, vel *personarum*, vel *fori*, vel *notorietatis*.

I. Ratione *objecti*, delicta ecclesiastica sunt vel crimina directe in Deum admissa, vel crimina quibus injuria in res Deo sacras infertur.

II. Ratione *personarum*, discernuntur delicta propria clericorum, et crimina clericis ac laicis communia.

III. Ratione *fori*, triplex criminum genus distinguitur: mere ecclesiastica, civilia, mixta.

Delicta mere *ecclesiastica* sunt, quæ legibus Ecclesiæ tantum adversantur; omnia subsunt Ecclesiæ coercitioni, sive a clericis, sive a laicis commissa fuerint.

Crimina *civilia* sunt, quibus leges civiles directe læ-

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. IV. — Devoti, *Institutionum* lib. IV, tit. II.

duntur. Eorum coercitio generatim pertinet ad potestatem civilem.

Mixta seu *mixti fori* crimina sunt, quæ legibus utriusque societatis repugnant. Hujusmodi delicta per se tum Ecclesiæ, tum civitatis coercitioni obnoxia sunt, quoniam utriusque jura violant, ita ut Ecclesia pœnas sumere debeat de iis quæ religionem lædunt, civitas vero de iis quæ illatam reipublicæ injuriam respiciunt. Verum ne reus unius criminis duplex judicium sustinere cogatur, causæ mixtæ vel a tribunalibus mixtis, vel per præventionem ab alterutro judice sive laico sive ecclesiastico definiuntur, prout conventum est inter utramque potestatem (1).

IV. Ratione *notorietatis*, delicta externa sunt *occulta* vel *publica*.

Delictum *occultum* est, quod committitur clam, ita ut publice non innotescat. Ab Ecclesia coerceri potest pœna *latæ sententiæ,* quam reus *ipso facto* incurrit.

Occultum absolute dicitur crimen, quod probari nequit. *Pene occultum* est, quod per paucos vel difficulter probari potest; accedit ad *publicum*, quod est factum pluribus præsentibus.

Præter pene occultum, delicta publica sunt vel *manifesta* vel *notoria*. *Manifestum* a pluribus cognoscitur, qui illud in notitiam communitatis inducunt. Proinde ad manifestum constituendum, requiritur ut publico addatur famosum, id est, oportet ut fama concurrat cum veritate.

Notorium delictum est, quod vel in jure vel ex facto ita certum habetur, ut nulla tergiversatione celari possit. *Juris notorietatem* tria faciunt, nempe confessio judicialis, plena probatio, sententia definitiva. *Facto noto-*

(1) *Decretalium* lib. II, tit. II, *de Foro competente.*

rium est delictum in loco publico commissum præsentibus multis ; unde ad notorietatem facti requiritur tum fama, tum adstantium multitudo. Quot autem homines adesse debeant, non est jure definitum ; id relinquitur arbitrio judicis (1).

CAPUT II

De præcipuis speciebus delictorum.

In Decretalibus singula crimina recensentur juxta ordinem Decalogi. Institutionum ratio postulat, ut ad certas species illa reducantur.

ART. I. Criminum species ratione objecti.
ART. II. Criminum species ratione personarum.

ARTICULUS I

CRIMINUM SPECIES RATIONE OBJECTI.

§ 1. Delicta directe contra Deum commissa.
§ 2. Crimina quibus injuria in res Deo sacras infertur.

§ 1. — Delicta directe contra Deum commissa.

1. Apostasia, hæresis, schisma.
2. Blasphemia, sortilegium (*remissive ad Theologiam moralem*).
3. Perjurium, voti violatio (*remissive ad Theologiam*).

De apostatis, hæreticis et schismaticis.

1. De apostasia (2).

Apostasia latine desertionem significat. Hic sumitur

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. V, tit. I.
(2) *Decretalium* lib. V, tit. IX, *de Apostatis*.

pro defectione, qua recedimus ab eo vitæ instituto, quod solemni professione suscepimus; unde triplex apostasiæ species distinguitur, nempe recessus vel a *religione christiana*, vel a *statu clericali*, vel ab *ordine regulari*.

Omnium gravissimum crimen est *apostasia a fide*, per quam baptizatus religionem christianam omnino deserit, sive ad Judaismum, Paganismum, aliudve infidelitatis genus transeat, sive relicto Christo nullam deinceps religionem profiteatur.

II. *Tribus modis* aliquis potest esse apostata : 1° si mente sola recedat a fide christiana, quo casu constituitur apostata coram Deo ; pœnam tamen canonicam non contrahit, quia illius peccatum interne tantum committitur.

2. Si mente simul et verbis, vel factis religionem Christi deserat, quod veram apostasiam in foro externo simul et interno efficit, etiamsi delictum sit occultum.

3. Si verbis tantum vel factis, non tamen animo, a fide deficiat, in foro externo censetur apostata, tum quia præsumitur scienter delinquere, tum quia ex metu transgreditur obligationem profitendi fidem exterius. Mitius vero agendum cum illis qui ab Ecclesia non defecerunt, nisi ut cruciatus evaderent ; unde proprio nomine *lapsi* dicebantur.

III. Apostatæ iisdem *pœnis* ac hæretici plectuntur, imo severius tractantur ob majorem criminis gravitatem.

2. De hæresi (1).

I. *Quinam ab Ecclesia condemnentur ratione hæresis*. Communiter hæresis definitur error voluntarius et pertinax fidei manifeste repugnans, in eo qui fidem catholicam suscepit.

(1) *Decretalium* lib. V, tit. VII, *de Hæreticis*.

Distinguitur hæresis *materialis* vel *formalis*, *interna* vel *externa*. Ad formalem hæreticum constituendum tria conjunctim requiruntur, videlicet in subjecto baptismi susceptio, in intellectu error contra fidem, pertinacia in voluntate.

Ad hæresim externam quod attinet, Ecclesia judicat non solum eos qui formalem hæresim *profitentur*, verum etiam hæresis legitime *suspectos*, et hæreticorum *fautores* (1).

Inter remedia quibus Ecclesia utitur contra hæresim, præter fidei professionem, visitationem episcopalem et librorum hæreticorum prohibitionem, recensentur tum *pœnæ* contra hæreticos statutæ, tum leges de *communicatione* fidelium cum acatholicis.

II. *Pœnæ in hæreticos ab Ecclesia sancitæ* sunt vel generales contra laicos et clericos, vel speciales contra clericos.

Ad pœnas *generales* referuntur excommunicatio latæ sententiæ Summo Pontifici reservata, et privatio sepulturæ ecclesiasticæ.

Pœnæ *speciales* contra clericos hæreticos sunt primo irregularitas quoad ordines suscipiendos vel exercendos; secundo privatio beneficiorum et officiorum ecclesiasticorum.

III. *Communicatio catholicorum cum hæreticis* generatim antiquis canonibus vetabatur. Per canonem Concilii Constantiensis a Martino V approbatum, nonnihil relaxata fuit disciplina in eo quod pertinet ad conversandum, atque etiam in divinis communicandum cum iis hæreticis, qui tolerantur et expresse denuntiati non sunt tanquam vitandi. Non idcirco tamen arbitrari debent catholici

(1) Cap. *Excommunicamus.*

fas sibi esse, indistincte cum hæreticis, etiam non denuntiatis, in rebus sacris communicare (1).

Duplex communicatio in divinis catholicorum cum hæreticis distinguitur *activa* et *passiva*.

1. Communicatio *activa* est, quando nos catholici sectariis participamus in eorum cultu. Principium generale est, communicationem in divinis cum hæreticis illicitam regulariter habendam esse in praxi, vel ob periculum participationis in ritu hæretico, vel ob periculum perversionis in fide catholica vel denique ob periculum et occasionem scandali.

Hinc non licet communicare *in ipsis ritibus hæreticis*. Neque catholici debent interesse functionibus hæreticorum eo modo, quo videantur cum iis convenire in unitate orationis, in unitate cultus, in veneratione erga ministros hæresis. Toleratur vero præsentia materialis in funeribus, causa honoris civilis erga defunctos.

2. Communicatio *passiva* est, quando sectarii sinuntur sacrorum catholicorum participes esse. Equidem Ecclesia quibusnam mediis spiritualibus instructa est, quæ ad conciliandos hæreticos apta sunt; v. g. prædicatio verbi divini et oratio.

Verbum divinum omnibus applicabile est. Ad orationem quod attinet, preces privatæ pro omnibus laudabiliter fiunt; preces vero publicæ pro iis fieri non possunt, quos ab Ecclesia separatos esse constat.

Verum alia salutis media extant, a quorum communione generatim hæretici repelluntur, sive ex eo quod ista sint signa communionis catholicæ, sive simul ex eo quod hæretici dispositionibus requisitis destituantur (2).

(1) Martini V const. *Ad evitanda*. — Benedictus XIV, *de Synodo diœcesana*, lib. VI, cap. v.

(2) Congregatio de Propaganda Fide : *Instructio pro missionariis Orientis de communicatione cum hæreticis*. — Responsio Congrega-

3. De schismate (1).

I. Schisma est discessio ab Ecclesia. Cum Sancta Sedes sit centrum unitatis catholicæ, *schismaticus* dicitur ille, qui Summo Pontifici subesse, et membris Ecclesiæ illi subjectis communicare renuit. Sensu minus stricto, schismatici etiam nuncupantur, qui se ab Episcopo separant.

Distinguitur *schisma sine hæresi*, et *schisma cum hæresi conjunctum*. Equidem schismatici proprie non sunt hæretici, quandiu integram relinquunt Ecclesiæ doctrinam. Verum schisma plerumque suam trahit hæresim, sive quia schismatici facto ipso profitentur Ecclesiam dividi posse, sive quia sibi fingunt errorem, ut justas suæ discessionis causas habere videantur.

II. *Pœnæ contra schismaticos* merito statutæ fuerunt; nam malitia hujus criminis consistit in contemptu Ecclesiæ, cujus unitatem scindit. Iisdem fere pœnis ac hæretici afficiuntur, nempe excommunicatione Papæ reservata, inhabilitate ad officia Ecclesiæ, et privatione jurisdictionis.

Etsi ordinationes factæ ab episcopo schismatico valide consecrato, validæ sint, tamen habentur sacrilegæ, et sic ordinatus suspensus est.

III. *Communicatio cum schismaticis* in divinis prohibetur iisdem regulis ac communicatio cum hæreticis. Tempore perturbationis Galliæ, ut regulæ hujusmodi recte applicarentur, Pius VI jussit dari Episcopis, presbyteris et fidelibus instructionem exaratam super qui-

tionis Sancti Officii apud Giraldi, *Expositio juris pontificii*, ad tit. XXXIX, lib. V *Decretalium*.

(1) *Decretalium* lib. V, tit. VIII, *de Schismaticis*.

busdam quæstionibus Apostolicæ Sedi propositis. Ex illius responsis quatuor inferuntur.

1. Licitum non fuit adire presbyterum juratum pro sacramento baptismatis, nisi in casu extremæ necessitatis, in quo non erat alius valens baptizare.

2. Licitum non erat adire parochum intrusum pro contrahendo matrimonio; unde ubi deficiebat presbyter catholicus jurisdictione instructus, fideles debuerunt contrahere sine præsentia proprii pastoris.

3. Fideles potuerunt in articulo vel periculo mortis, sacramentum pœnitentiæ recipere a sacerdotibus juratis, ac etiam a parochis intrusis, deficiente sacerdote catholico.

4. Fidelibus vetitum fuit assistere, diebus etiam dominicis et festivis, sacrificio missæ aut aliis officiis a presbytero jurato celebratis (1).

§ 2. — Crimina quibus injuria in res Deo sacras infertur.

1. Simonia.
2. Sacrilegium et abusus sacramentorum (*remissive ad Theologiam*).

De simonia (2).

I. *Ejus notio.* — Simonia nomen accepit a Simone Mago, qui primus in lege evangelica hujus sceleris auctor fuit. In delictis ecclesiasticis recensendis, Decretales ante omnia simoniam prohibent. Nec immerito; vix enim aliud crimen est magis *injuriosum Deo*, et *perniciosum Ecclesiæ :* Deum offendit, siquidem ejus gratias temporali pretio æstimat; Ecclesia illud abhorret, tum

(1) Pii VI *Responsa data de consilio selectæ Cardinalium congregationis* (28 maii 1793).

(2) *Decretalium* lib. V, tit. *de Simonia.*

quia viam ad beneficia sternit indignis hominibus, tum quia simoniacus existimat se ita in rebus sacris versari posse, ac si profana quæque tractaret.

Simonia definitur *studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale vel spirituali annexum*. Ad sui constitutionem tria requirit, scilicet *pactum* emptionis, venditionis, aut similis alterius commutationis, in quo consistit forma simoniæ; *pretium*, nempe rem temporalem velut materiam; *mercem*, quæ in illa est res spiritualis aut spirituali annexa.

Multiplex est simoniæ species, sive consideretur ex parte *legis* quæ illam prohibet, vel ex parte *personarum* res sacras dantium aut accipientium, vel ex parte *rei temporalis* quæ pretii locum tenet, vel ex parte *rei spiritualis* quæ pretio æstimatur.

1. Ratione *legis* eam prohibentis, distinguitur *simonia juris divini*, et *simonia juris ecclesiastici*.

Simonia juris divini adest, quando res spiritualis pro re temporali datur; ei proprie convenit definitio. Simonia vero est juris ecclesiastici, si contra prohibitionem Ecclesiæ spirituale pro spirituali commutetur, qualis est permutatio beneficiorum privata auctoritate facta; vel si temporale pro temporali detur, ut contingit, cum emuntur officia œconomi, sacristæ. Ob dignitatem rei spiritualis ad quam referuntur, hæc officia pretio conferri nequeunt propter periculum et speciem quamdam simoniæ; ideo Ecclesia id prohibet sub pœnis contra simoniacos statutis.

3. Ratione *personarum*, distinguendi sunt gradus ejus voluntatis, quæ studet spiritualia pro temporalibus vel temporalia pro spiritualibus acquirere. Jamvero simonia dividitur in *internam* et *externam* : interna consistit in interno proposito committendi simoniam; externa prorumpit in actum exteriorem.

Simonia externa subdividitur in *mentalem* et *realem*. Mentalem simoniam dicunt, quando acquirere, aut exercere, aut aliis concedere spiritualia quis intendit, præcipue ut commodum temporale lucretur, quin tamen ulla conventio interveniat. Realem vero simoniam admisisse dicitur, qui pacto interveniente spiritualia concedit ut temporalia consequatur, vel e converso temporalia accipit ut spiritualia conferat (1).

Cùm in fraudem legis improbos homines avaritia callidas artes doceat, non solum realis simoniæ reos appellabimus illos, qui expressam temporalis lucri pactionem iniverint, sed etiam qui ex conjecturis tacite pactum inivisse deprehendantur. Hinc simonia realis iterum distribuitur in *conventionalem*, *expressam*, *tacitam* et *confidentialem*. Simoniam confidentialem committit qui non sincero animo beneficia confert, aut resignat, aut accipit (2).

3. *Pretium simoniacum* triplex statuitur a Gregorio Magno : « Aliud est *munus ab obsequio*, aliud *munus a manu*, aliud *munus a lingua*. Munus a manu pecunia est, munus a lingua favor, munus ab obsequio est subjectio indebite impensa (3). »

4. Ex parte *rei spiritualis*, quæ prætio æstimatur, simoniam admitti contingit, cum in commercium deducuntur ipsæ res spirituales vel spiritualibus connexæ ; v. g. sacramenta, sacramentalia, officia ecclesiastica, actus potestatum ordinis et jurisdictionis, beneficia.

Res spiritualibus connexæ sunt materia simoniæ, quatenus accipiuntur adæquate cum sua benedictione, et in

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. IV, pars I, dissert. III.

(2) Pii V const. *Intolerabilis*.

(3) S. Gregorius Magnus apud Decretum Gratiani, can. 114, caus. 1, quæst. 1.

ordine ad finem supernaturalem. Calices vero, et aliæ res sacræ habentes materiam pretio æstimabilem, secundum illam vendi possunt absque simonia; ratio est, quia non amiserunt valorem naturalem.

Simonia vero non committitur, quoties alius suppetit justus titulus; v. g. sustentatio ministrorum Ecclesiæ, vel titulus laboris extrinseci, gratitudinis, consuetudinis.

II. *Pœnæ contra simoniam statutæ.* — Ecclesia nefarium simoniæ crimen semper detestata est, variisque pœnis pro gravitate delictorum in simoniacos animadvertit.

1. Pœna fori externi non incurritur per simoniam internam, neque per simoniam mentalem, neque per simoniam conventionalem incompletam.

2. Pœna simoniace *ordinantis* est excommunicatio latæ sententiæ Summo Pontifici reservata; item suspensio ab exercitio munerum pontificalium, et interdictum ab ingressu ecclesiæ. Simoniace vero *ordinatus*, præter dictam excommunicationem, suspenditur ab exercitio ordinum.

3. Adversus simoniam realem in *beneficiorum* collatione et susceptione triplex pœnarum genus est, videlicet excommunicatio, invaliditas provisionis, inhabilitas ad beneficia. Simoniæ *confidentialis* graviores pœnæ sunt; nam præterea beneficium simoniace collatum Sedi Apostolicæ reservatur.

4. Pœna simoniacæ professionis religiosæ sita est in excommunicatione latæ sententiæ Papæ reservata, et suspensione monasterii ab officiis capitularibus (1).

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. V, tit. III.

ARTICULUS II

CRIMINUM SPECIES RATIONE PERSONARUM.

§ 1. Crimina communia contra proximum.
§ 2. Delicta propria clericorum.

§ 1. — Crimina communia contra proximum.

Delicta communia, de quibus Decretales mentionem faciunt, ad secundam Decalogi tabulam pertinent, et proximum lædunt quoad bona vel *vitæ*, vel *famæ*, vel *fortunæ*. Pleraque in foro civili plectuntur. Attamen nonnulla crimina hujus generis, cum in labem societatis etiam ecclesiasticæ cedant, ab Ecclesia coercentur, præsertim si judex civilis negligat ea pœnis reprimere.

I. Ad primam speciem referuntur crimina, quibus proximus quoad vitam et incolumitatem corporis læditur.

Homicidium etiam indirecte voluntarium inducit ipso facto irregularitatem. *Suicidium* secum trahit privationem sepulturæ ecclesiasticæ. Procurantes *abortum* fœtus animati incurrunt ipso facto excommunicationem et irregularitatem. *Duellantes* et alii ad duellum concurrentes excommunicationis pœna plectuntur; qui vero moritur in ipso conflictu, sepultura ecclesiastica privatur (1).

II. Inter delicta carnis recensentur raptus, adulterium, concubinatus, etc. Eorum pœna est excommunicatio (2).

III. Proximum in bonis temporalibus lædunt crimen

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXV, cap. XIX. — Benedicti XIV const. *Detestabilem*.

(2) *Decretalium* lib. V, tit. XVI, XIX, XX.

falsi, rapina et furtum, usura. De iis disserit theologia (1).

§ 2. — Delicta propria clericorum.

Delicta propria clericorum vel *statui clericali*, vel ipsorum *officiis* adversantur.

I. *Statui clericali repugnant* 1. *Apostasia clericatus*, et *apostasia monachatus*. Apostatæ clerici in majoribus ordinibus constituti fiunt irregulares, amittunt privilegium canonis, et si matrimonium attentaverint, excommunicantur. *Regulares* apostatæ privantur privilegiis ordinis sui, et abjecto habitu monachi excommunicationem incurrunt.

2. Transgressio legum *honestatem clericalem* respicientium variis pœnis a lege statutis vel arbitrio Episcopi imponendis reprimitur.

II. *Obligationibus ab officio ecclesiastico pendentibus* repugnant :

1. *Excessus prælatorum et subditorum*, dum illi jurisdictionis suæ limites contra subditos excedunt, subditi vero debitam prælatis subjectionem denegant.

2. *Abusus sacramenti Pœnitentiæ;* huc revocantur fractio sigilli sacramentalis, sollicitatio ad turpia, et absolutio complicis in peccato turpi.

DISSERTATIO II

DE PŒNIS ECCLESIASTICIS.

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. IV, pars I, dissert. IV.

CAPUT I

De pœnis in genere.

Pœna est *justa delicti punitio*, seu malum passionis illatum ob malum actionis. Pœna ecclesiastica præsertim in privatione consistit ; definitur : *delictorum coercitio ad rei emendationem, vel disciplinæ publicæ vindictam*.

Potestas infligendi pœnas Ecclesiæ competit, tum ex natura societatis perfectæ, tum ex voluntate Christi ; jurisdictio enim ab ipso Ecclesiæ collata, præter potestatem ferendi leges, complectitur etiam potestatem judicandi et puniendi.

ARTICULUS I

DIVISIO PŒNARUM IN VARIAS SPECIES (1).

Pœnæ dividuntur ratione vel personarum, vel objecti, vel finis, vel modi quo statuuntur, vel modi quo incurruntur.

I. *Ratione personarum*, aliæ dicuntur *pœnæ communes* quas incurrere possunt clerici et laici, v. g. excommunicatio, interdictum, privatio sepulturæ ecclesiasticæ ; aliæ sunt *pœnæ propriæ clericorum*, v. g. suspensio, privatio beneficiorum, depositio.

II. *Ratione objecti*, pœnæ dividuntur in *spirituales*, quæ jus aut bonum aliquod spirituale adimunt ; et in *temporales*, quibus aut bonum temporale subtrahitur (*pœnæ privativæ*), aut malum temporale infligitur (*pœnæ posi-*

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. V, tit. XXXVII.

tivæ). Illæ pœnæ temporales, quæ ad affligendum corpus ordinantur, *corporales* dici solent.

Potestas Ecclesiæ coercitiva intelligenda est non solum de pœnis spiritualibus, verum etiam de pœnis temporalibus. — Prob. 1. *Ex Ecclesiæ praxi.* Cum Ecclesia duplex forum habeat, nempe internum et externum, atque ideo duplicem potestatem tum internam tum externam obtineat, plane sequitur, eam non modo spiritualibus pœnis, sed etiam corporalibus uti posse. Sane temporales et corpus afficientes sunt mulcta pecuniaria, flagella, carcer, exilium. Atqui pœnas hujusmodi semper ab Ecclesia inflictas fuisse constat (1).

Prob. 2. *Ex conciliis generalibus*. Concilium Lateranense III anni 1179, et concilium Lateranense IV anni 1215 pœnas temporales in hæreticos decernunt. Potestatem infligendi pœnas hujusmodi confirmat Concilium Tridentinum (2).

Prob. 3. Joannes XXII, Benedictus XIV, Pius VI et Pius IX damnarunt istam propositionem : « Ecclesia vis inferendæ potestatem non habet... Ecclesiæ jus non competit violatores legum suarum pœnis temporalibus coercendi (3). »

Itaque hæc potestas infligendi pœnas temporales et corporis afflictivas auctoritate Pontificum et Conciliorum comprobatur. At vero quoties criminis enormitas ea est ut ecclesiasticæ coercitionis modum superet, Ecclesia quæ mitiores pœnas adhibere solet, et præsertim abhorret a sanguine, criminosum clericum de gradu di-

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. IV, tit. XVII.

(2) Sess. XXV, cap. III et XIX, *de Reformatione.*

(3) Joannis XXII const. *Licet juxta doctrinam* contra Marsilium Patavinum. — Benedicti XIV const. *Ad assiduas*. — Pii VI bulla *Auctorem fidei*. — Pii IX *Syllabus complectens præcipuos nostræ ætatis errores*. — Litteræ *Quanta cura.*

movet et civili potestati debitis pœnis afficiendum tradit.

III. *Ratione finis*, pœnæ dividuntur in *medicinales*, quales sunt pœnitentiæ et censuræ, et in *vindicativas* quæ proprie dicuntur *pœnæ*.

1. Hujus partitionis ratio variis modis proponitur. *Primo*, tres sunt conditiones delinquentium : alii, sincero dolore correpti, confitentur crimen, ad legitimam peccatorum expiationem parati ; alii contumaces corripienti Ecclesiæ obsistunt, de quibus tamen est probabilis spes quod brevi resipiscant ; alii demum pervicaces in crimine perseverant, sublata spe conversionis. Adversus primos *pœnitentiis*, adversus posteriores *censuris*, adversus postremos *pœnis vindicativis* Ecclesia regulariter animadvertit (1).

Secundo, in delictis inest *corruptio* delinquentis, *contemptus* legum, et *contagio* mali exempli ; propterea triplex pœnarum genus in foro canonico locum habet ; videlicet *pœnitentiæ* in eos qui confitentur ; *censuræ* ad tuendam auctoritatem Ecclesiæ, et contumaciam reorum frangendam ; *pœnæ vindicativæ*, quarum effectus aliquis post peractam pœnitentiam remanet (2).

2. *Pœnitentia* sita est in certis piis operibus a peccatore aut sponte susceptis aut ab Ecclesia impetratis, v. g. in jejunio, eleemosyna, oratione, peregrinationibus. Præter pœnitentiam sponte susceptam, distinguitur pœnitentia sacramentalis a sacerdotibus in foro interno imposita, et pœnitentia publica ab iis indicta qui jurisdictionem externam in Ecclesia exercent.

Censura et pœnitentia in eo conveniunt, quod referantur potissimum ad emendationem rei, dum pœna respicit vindictam publicam. Differunt vero invicem

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. IV, pars II, dissert. I. — (2) Zallinger, *Jus ecclesiasticum*, lib. V, tit. XXXVII.

pœnitentia, censura et pœna vindicativa, tum ratione diversorum ministrorum a quibus indicuntur, tum quia pœnitentia cessat per satisfactionem aut indulgentiam, censura autem per absolutionem, et pœna per dispensationem.

Hodie pœnitentia publica quoad maximam partem exolevit. Quapropter agendum est tantum de *censuris* et de *pœnis vindicativis*.

III. *Ratione modi quo statuuntur,* aliæ sunt pœnæ a jure, aliæ ab homine. Pœna *a jure* in canonibus exprimitur. Pœna *ab homine* ex arbitrio judicis infligitur.

IV. *Ratione modi quo incurruntur,* censuræ sunt vel *latæ sententiæ*, vel *ferendæ sententiæ.* Pœna latæ sententiæ ipso facto incurritur; aliquando tamen intercedit judicis sententia declaratoria. Censura ferendæ sententiæ, licet lege statuta sit, non prius incurritur, nisi per sententiam condemnatoriam.

Ut percipiatur, quibus in casibus legislator censuras latæ sententiæ indixerit, statuitur multiplex regula. Censura latæ sententiæ agnoscitur tum ex formula (*eo ipso, ipso jure, ipso facto*), tum ex verbis præteriti temporis (noverit se esse excommunicatum), tum ex modo indicativo (*suspenditur*). Censura ferendæ sententiæ agnoscitur sive ex verbis futuri temporis (excommunicabitur), sive ex modo imperativo, quoties formula refertur ad officium Superioris (suspendatur).

ARTICULUS II

CONDITIONES REQUISITÆ AD PŒNAS INFLIGENDAS (1).

Conditiones hujusmodi sunt *potestas, subjectum, objectum*, *proportio* inter pœnam et delictum.

(1) Giraldi, Schmalzgrueber, Pirhing, Fagnan ad *Decretalium* lib. V, tit. XXXVII et XXXIX.

I. *Jus infligendi pœnas* competit tum legislatori, tum judicibus subordinatis secundum hierarchiam jurisdictionis. Duo sunt attendenda.

1. Requiritur jurisdictio externa; nam, si excipias pœnitentiam sacramentalem, pœnæ ecclesiasticæ referuntur ad forum externum.

2. Requiritur ut judex sit intra proprium territorium. Ratio est, quia extra territorium nemini licet jurisdictionem contentiosam exercere, ne injuriam Episcopo alienæ diœcesis inferat. Excipitur, si Episcopus e sua diœcesi expulsus fuerit; tunc, petita licentia Ordinarii, poterit in sibi subditos pœnam ferre.

II. *Subjectum pœnæ* generatim est *homo vivens et delinquens*. Dicitur *homo*, nam bruta, sicut incapacia sunt culpæ, ita pœnam proprie dictam non patiuntur. Dicitur *vivens*, nam mortui sublati sunt a potestate humana; excipe, si delinquenti negatur sepultura ecclesiastica. Dicitur *delinquens*, etenim pœna sequitur culpam.

Censura fertur in *fidelem baptizatum*, *rationis et doli capacem, viatorem*, et *subditum*. Inde plura deducuntur :

1. Aliqui censuris non coercentur, videlicet *infideles* qui nequeunt iis juribus privari, quibus membra Ecclesiæ potiuntur; neque *infantes* et *amentes*, quia præcepti et doli non sunt capaces. At impuberes usu rationis præditi, cum nullibi excipiantur, sicut capaces sunt doli, ita et censuræ.

2. Aliqui non habentur obnoxii omnibus censurarum speciebus. Clericos tantum afficit suspensio; interdictum vero et excommunicatio clerum et populum respiciunt.

Equidem integra communitas interdici vel suspendi potest; collegia vero non excommunicantur. Ratio est, quia excommunicatio censetur gravissima pœna, plurimisque bonis spiritualibus privat; ergo innocentes ea ligari non debent, sed tantum auctores sceleris.

3. Censuris non subjacent, qui non sunt subditi jurisdictioni ferentis censuram. Hinc Summus Pontifex censura ligari nequit, cum superiorem in terris non habeat, excepto casu hæresis in quam forte incidisset tanquam homo privatus (1). Ex speciali privilegio, Episcopi non ligantur censura suspensionis vel interdicti generaliter lata, nisi expressa ipsorum mentio fiat. Reges ob supremam eorum dignitatem hodie censurari non possunt ab Episcopis, sed id sibi reservat Summus Pontifex.

Episcopus non potest censuris ligare peregrinum in sua diœcesi commorantem, nisi peregrinus per accidens ratione delicti forum in alieno territorio sortiatur. Si censura sit lata generaliter pro territorio, diœcesanus extra territorium delinquens eam non incurrit, nisi moraliter esset præsens suo territorio, sicut parochus absens censetur contra residentiam delinquere in sua parochia. Si vero censura lata sit personaliter, sequitur personam et extra territorium incurritur.

III. *Objectum pœnæ* sunt crimina quorum causa censuræ inferuntur. Duo sunt animadvertenda : primum respicit ipsa peccata; alterum spectat delinquentium personas.

1. Requiritur delictum *grave, externum, completum* in suo genere. Dicitur *delictum grave;* cum enim necesse sit pœnam cum peccatis metiri, censuræ, quæ omnium gravissimæ pœnæ sunt, in reos graviorum criminum irrogantur. Itaque si ob culpam levem inferantur, irritæ et nullæ sunt, nisi forte culpa ex objecto levi ob circumstantias, v. g. ratione scandali vel periculi, gravis censeatur. Benedictus XIV docet non solum excommunicationem, sed etiam suspensionem ad longum tempus, et interdictum personale integrum nec valide propter

(1) Bellarmin., *de Summo Pontifice*, lib. II.

culpam levem, nec prudenter propter lethalem, quæ gravioribus non accenseatur, irrogari (1).

Dicitur *peccatum externum*, tum quia censura est pœna fori externi, tum quia potestas Ecclesiæ non judicat de internis.

Dicitur *delictum completum in suo genere*, etenim leges pœnales sunt strictæ interpretationis juxta proprietatem verborum. Igitur censura non attingit eos qui tentaverunt crimen perpetrare, opere non consummato, neque illos qui consilio moraliter participes fuerint, si lex statuerit solum de criminis auctore.

2. Culpæ accedere debet *contumacia* contra Ecclesiam aliquid prohibentem sub censura. Contumaces vero reputantur, non solum qui formaliter contemnunt potestatem Ecclesiæ, sed etiam qui, cum sufficienter noverint legem aliquid vetantem et censuram qua sancita fuit, eam nihilominus culpabiliter violant.

Hinc censuris obnoxium non est peccatum prohibitum solo jure naturali vel divino; etenim tale peccatum, nisi simul ab Ecclesia prohibitum sit, nullam inobedientiam contra potestatem ecclesiasticam continet.

Neque censura infligitur ob delictum mere præteritum, nempe quod omnino cessat, et cum inobedientia præsente non est conjunctum. Ratio est quia censura, cum sit pœna medicinalis, fertur per se ad frangendam contumaciam; atqui hæc contumacia non est in delicto mere præterito, nam qui deliquit, et nunc paratus est ad satisfactionem exhibendam, non dicitur contumax. Id non intelligitur de peccato physicé præterito, moraliter autem præsente, quia in se vel in suis effectibus tractum successivum habet (2).

IV. *Proportio inter pœnam et delictum* observanda est,

(1) Benedictus XIV, *de Synodo diœcesana*, lib. X, cap. I.

(2) Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. V, tit. XXXIX.

ne committatur injustitia. Hæc proportio pendet ex qualitate personæ læsæ et lædentis, ex adjunctis loci et temporis, ex qualitate delicti, ex quantitate moralitatis qua delictum commissum est (1).

V. *Obligatio subeundi pœnas* variis regulis determinatur.

1. Pœna ferendæ sententiæ non incurritur ante sententiam judicis, nam hæc pœna comminatoria non designatur a lege, sed a judice designanda est.

2. Pœna medicinalis, ipso facto incursa, conscientiam obligat ante sententiam judicis. Ita incurritur censura latæ sententiæ.

Pariter ante sententiam observandæ sunt irregularitates, et inhabilitates ad contrahendum matrimonium. Ratio est, quia ordinatio et matrimonium requirunt immunitatem ab impedimentis.

3. Ad cæteras pœnas quod attinet, distinguendum est. Pœna positiva, et pœna privativa juris plene quæsiti, etiamsi ipso jure incurrantur, ante sententiam judicis delinquentem non afficiunt. Ratio est, quia in pœnis benignior interpretatio est facienda; atqui fragilitati humanæ nimis durum et contrarium est, ut quis vel se ipsum offerat ad pœnam positivam, vel pœnam privativam in se exerceat. Proinde requiritur sententia criminis declaratoria.

Pœna privativa improprie dicta, quæ privat jure nondum quæsito, ipso facto incursa obligat ante sententiam. Ratio est, quia hujusmodi pœna est negatio favoris; si conditio deficiat, deficit favor sub conditione concessus.

(1) Schmalzgrueber, Zallinger ad *Decretalium* lib. V, tit. XXXVII.

CAPUT II

De pœnis in specie.

ART. I. De censuris.
ART. II. De pœnis vindicativis.

ARTICULUS I

DE CENSURIS.

Procemium de censuris generatim.

I. *Censuræ definitio.* — Censura definitur *pœna spiritualis et medicinalis, qua potestas ecclesiastica fideles sibi subditos, propter delictum et contumaciam privat usu quorumdam bonorum spiritualium, ut a contumacia recedant.*

Definitio jam intelligitur ex notionibus propositis de pœnis in genere. Ex illa infertur, censuras medium locum tenere inter pœnitentias et pœnas vindicativas.

Dicitur 1° *pœna spiritualis,* quia censura directe animam afficit, et delinquentem primario privat actionibus spiritualibus, quamvis etiam bonis temporalibus quandoque privet.

Dicitur 2° *privat usu bonorum quorumdam spiritualium;* censura enim privat non quidem bonis internis, quæ potestati Ecclesiæ non subjiciuntur, sed bonis externis quorum dispensatio Ecclesiæ commissa est, uti sunt sacramenta, sacrificium, officia divina, Ecclesiæ suffragia et generatim externa communio Sanctorum.

Dicitur 3° *pœna medicinalis, donec a contumacia recedant.* Præcipua censuræ nota, per quam a pœnis vindicativis distinguitur, ea est, ut sit medicinalis, id est, ut ex fine suo intendat sanationem delinquentis; inde col-

ne committatur injustitia. Hæc pror usque per-
qualitate personæ læsæ et lædentis. onem offerat.
temporis, ex qualitate delicti, ex solvendus est.
qua delictum commissum est (1) nterdictum in-

V. *Obligatio subeundi pœnas* v

1. Pœna ferendæ sententi a referuntur :
tentiam judicis, nam hæc r ompetit. Id probatur
signatur a lege, sed a judi ata (2) ; qua potestate

2. Pœna medicinalis, i excommunicando Simo-
obligat ante sententiar communicando incestuosum
latæ sententiæ. mat praxis Ecclesiæ et Conci-

Pariter ante sent . sicut in omni societate, ita maxime
tates, et inhabilit saria est potestas separandi membra
Ratio est, quia o vel iis subtrahendi certa officia et
munitatem ab illam potestatem Christus Ecclesiæ

3. Ad cæte scilicet, dum Apostolis eorumque successo-
Pœna posi sit potestatem clavium ligandi et solvendi.
etiamsi i potestas jure divino ad Romanum Pontificem
delinqu Episcopos pertinet. Summus Pontifex in omnes
benign censuris animadvertere potest ; Episcopus
hum in eos tantum qui sibi subditi sunt.
ipsi ecclesiastico potestatem ejusmodi habent gene-
va omnes qui in externo foro jurisdictionem exercent.
n jurisdictio est delegabilis.

3. Ab ipsa potestate distinguitur prudens usus illius. In infligendis censuris moderationem juris commendat concilium Tridentinum : « Quamvis excommunicationis gladius nervus sit ecclesiasticæ disciplinæ, et ad continendos in officio populos valde salutaris, sobrie tamen

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. IV, pars II, dissert. III.

(2) Matth., XVI et XVIII.

(3) *Act.*, VIII, 12.

(4) 1 Corinth., V.

PARS SPECIALIS

·rcumspectione exercendus est, cum expe-
·i temere aut levibus ex causis incutiatur,
·iam formidari, et perniciem potius
(1). »
·tes *in ferenda censura observandæ.*
aliæ præcedunt, aliæ comitan-

·ɪ *monitionem* præviam, attendenda
·ısurarum *latæ* vel *ferendæ* sententiæ.
ıertur *judicialiter* per modum sententiæ, re-
·ıonitio triplex, seu una monitio peremptoria,
·ıato termino intra quem reus deliberet, an velit a
·ontumacia recedere.

Si censura fertur *legaliter* per modum statuti, ut ipso facto incurratur, nulla requiritur prævia monitio a judice facienda; etenim lex ipsa est quædam continua monitio. Verumtamen quidam videntur censuras latæ sententiæ minime probare, quandoquidem sine monitionibus, sine testibus, sine ulla defensione pœnam irrogant, quod profecto ab æquitate alienum esset. At vero qui hæc opponunt, ii quidem disciplinam Ecclesiæ bene cognitam aut exploratam non habent. Nam cum, ex Regula Juris, *nemo puniendus sit nisi probetur reus*, nulla in foro externo pœna irrogatur, nisi postquam sententia declaratoria criminis prolata fuerit.

Si suspensio vel interdictum fertur, non quidem ut vera censura, sed per *modum pœnæ vindicativæ*, nulla requiritur prævia monitio; nam ad vindictam sufficit delictum præcessisse (2).

2. Judex sententiam censuræ profert *in scriptis*, cum expressione causæ, et intra mensem censurato tradit exemplum hujus scripturæ, si fuerit requisitum. Proba-

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXV, cap. III, *de Reform.*
(2) Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. V, tit. XXXIX

tivæ). Illæ pœnæ temporales, quæ ad affligendum corpus ordinantur, *corporales* dici solent.

Potestas Ecclesiæ coercitiva intelligenda est non solum de pœnis spiritualibus, verum etiam de pœnis temporalibus. — Prob. 1. *Ex Ecclesiæ praxi.* Cum Ecclesia duplex forum habeat, nempe internum et externum, atque ideo duplicem potestatem tum internam tum externam obtineat, plane sequitur, eam non modo spiritualibus pœnis, sed etiam corporalibus uti posse. Sane temporales et corpus afficientes sunt mulcta pecuniaria, flagella, carcer, exilium. Atqui pœnas hujusmodi semper ab Ecclesia inflictas fuisse constat (1).

Prob. 2. *Ex conciliis generalibus*. Concilium Lateranense III anni 1179, et concilium Lateranense IV anni 1215 pœnas temporales in hæreticos decernunt. Potestatem infligendi pœnas hujusmodi confirmat Concilium Tridentinum (2).

Prob. 3. Joannes XXII, Benedictus XIV, Pius VI et Pius IX damnarunt istam propositionem : « Ecclesia vis inferendæ potestatem non habet... Ecclesiæ jus non competit violatores legum suarum pœnis temporalibus coercendi (3). »

Itaque hæc potestas infligendi pœnas temporales et corporis afflictivas auctoritate Pontificum et Conciliorum comprobatur. At vero quoties criminis enormitas ea est ut ecclesiasticæ coercitionis modum superet, Ecclesia quæ mitiores pœnas adhibere solet, et præsertim abhorret a sanguine, criminosum clericum de gradu di-

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. IV, tit. XVII.

(2) Sess. XXV, cap. III et XIX, *de Reformatione.*

(3) Joannis XXII const. *Licet juxta doctrinam* contra Marsilium Patavinum. — Benedicti XIV const. *Ad assiduas.* — Pii VI bulla *Auctorem fidei.* — Pii IX *Syllabus complectens præcipuos nostræ ætatis errores.* — Litteræ *Quanta cura.*

movet et civili potestati debitis pœnis afficiendum tradit.

III. *Ratione finis*, pœnæ dividuntur in *medicinales*, quales sunt pœnitentiæ et censuræ, et in *vindicativas* quæ proprie dicuntur *pœnæ*.

1. Hujus partitionis ratio variis modis proponitur. *Primo,* tres sunt conditiones delinquentium : alii, sincero dolore correpti, confitentur crimen, ad legitimam peccatorum expiationem parati ; alii contumaces corripienti Ecclesiæ obsistunt, de quibus tamen est probabilis spes quod brevi resipiscant ; alii demum pervicaces in crimine perseverant, sublata spe conversionis. Adversus primos *pœnitentiis,* adversus posteriores *censuris*, adversus postremos *pœnis vindicativis* Ecclesia regulariter animadvertit (1).

Secundo, in delictis inest *corruptio* delinquentis, *contemptus* legum, et *contagio* mali exempli ; propterea triplex pœnarum genus in foro canonico locum habet ; videlicet *pœnitentiæ* in eos qui confitentur ; *censuræ* ad tuendam auctoritatem Ecclesiæ, et contumaciam reorum frangendam ; *pœnæ vindicativæ*, quarum effectus aliquis post peractam pœnitentiam remanet (2).

2. *Pœnitentia* sita est in certis piis operibus a peccatore aut sponte susceptis aut ab Ecclesia impetratis, v. g. in jejunio, eleemosyna, oratione, peregrinationibus. Præter pœnitentiam sponte susceptam, distinguitur pœnitentia sacramentalis a sacerdotibus in foro interno imposita, et pœnitentia publica ab iis indicta qui jurisdictionem externam in Ecclesia exercent.

Censura et pœnitentia in eo conveniunt, quod referantur potissimum ad emendationem rei, dum pœna respicit vindictam publicam. Differunt vero invicem

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. IV, pars II, dissert. I. — (2) Zallinger, *Jus ecclesiasticum*, lib. V, tit. XXXVII.

§ 1. — De excommunicatione.

I. Etsi *nomen* excommunicationis olim ad censuras universas etiam minores significandas usurparetur, postea tamen contractum fuit, ut significet censuram omnium gravissimam a suspensione et ab interdicto distinctam:

Anathema designat vel excommunicationem latam in hæreticos (1), vel solemnitates et cæremonias quæ in ferenda excommunicatione quandoque adhibentur.

II. Excommunicatio definitur *censura ecclesiastica privans christianum omni ecclesiastica communione*. Sane omnis societas habet jus expellendi noxios homines; atqui Ecclesiæ competit eadem potestas, tum quia ipsa est societas perfecta, tum quia illam potestatem a Christo accepit. Id non semel et verbis et facto Paulus ostendit.

III. Celeberrima est divisio excommunicationis in *majorem* et *minorem*. *Excommunicatio* minor privat receptione sacramentorum; at excommunicationis *majoris* sunt multi et graves effectus, siquidem privat omnibus christianæ communionis juribus, nempe omnibus bonis quæ subjacent jurisdictioni et distributioni Ecclesiæ. Jamvero ubi generatim fit mentio de excommunicatione, semper intelligenda est excommunicatio major.

Quæstio 1. De effectibus excommunicationis in excommunicato.

Quæstio 2. De communicatione fidelium cum excommunicatis.

(1) Concilium Tridentinum in canonibus dogmaticis.

(2) Giraldi, *Expositio juris pontificii*, lib. V, tit. xxxix.

QUÆSTIO 1ª. — DE EFFECTIBUS EXCOMMUNICATIONIS IN EXCOMMUNICATO.

1. Privatio sacramentorum, et piorum operum externorum.
2. Privatio officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum.
3. Privatio communionis politicæ.

1. Privatio sacramentorum, et piorum operum externorum (1).

Excommunicatio privat bonis spiritualibus inter fideles communibus, videlicet :

I. *Activo et passivo usu sacramentorum,* excepto mortis articulo. Unde regulariter loquendo, excommunicatus recipiens sacramenta mortaliter peccat; clericus ministrans in excommunicatione sacramenta, fit irregularis.

II. *Sacrificio missæ.* Nisi ob ignorantiam vel ob grave damnum vitandum excusetur, peccat mortaliter excommunicatus assistens sacrificio missæ. Si denuntiatus sit, expelli debet, aut sacrificium ante canonem abrumpitur.

III. *Divinis officiis,* ut publica Horarum recitatione, processionibus, etc. Attamen a privata recitatione Horarum non eximitur.

IV. *Communibus Ecclesiæ suffragiis.* Unde non licet publica sacrificia, publicas Ecclesiæ orationes pro excommunicatis offerre, neque indulgentias eis concedere. Privata autem suffragia, orationes et missæ ex privata intentione offerri possunt pro conversione excommunicatorum.

V. *Ingressu ecclesiæ* tempore quo divina celebrantur. Aliis vero temporibus potest excommunicatus in templo privatim orare.

VI. *Sepultura ecclesiastica,* nisi excommunicatus ante mortem pœnitentiam agat.

(1) Zallinger, *Institutiones juris ecclesiastici*, lib. V, tit. XXXIX.

2. Privatio officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum (1).

I. Excommunicatus fit *incapax obtinendi beneficium* ecclesiasticum, ita ut provisio sit ipso jure nulla. Beneficiis vero antea obtentis generatim non privatur.

II. Clericus in excommunicationem incidens ipso facto non privatur *fructibus* beneficii antea rite acquisiti. Ratio est, quia id nulla lege statuitur; inde infertur privationem fructuum faciendam esse ministerio judicis.

III. Quod attinet ad privationem *jurisdictionis*, quæritur, an excommunicatus eam nec licite, nec valide exerceat.

1. Excommunicatus privatur usu jurisdictionis, ita ut *licite* eam exercere non possit.

2. Difficultas est, utrum excommunicato, durante excommunicatione, jurisdictio sit omnino adempta, an solum illius usus prohibeatur? Discrimen existit inter excommunicatum vitandum et toleratum.

Jurisdictio ecclesiastica excommunicato *vitando* est omnino adempta. Hinc invalidi sunt actus jurisdictionis, quos iste perageret.

Excommunicatus *toleratus* valide exercet jurisdictionem, quandiu a fidelibus contra ipsum exceptio non opponitur. Ratio est, quia Ecclesia fidelibus permittit communicationem tum in divinis, tum in humanis, cum excommunicatis hujus generis; propterea debet in illis jurisdictionem conservare, ut apti sint ad hanc cum fidelibus communicationem.

IV. Excommunicatio privat *facultate concionandi, et publice legendi theologiam aut jus canonicum;* nam ista est notabilis communicatio excommunicatis prohibita, sal-

(1) Stremler, *Des peines ecclésiastiques*, part. I, sect. IV. — Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. V, tit. XXXIX.

tem vitandis. Hoc tamen excommunicatis permittitur, ut concionem pro sua conversione audiant.

3. Privatio communicationis politicæ (1).

I. *Privatio communicationis forensis.* In judiciis excommunicatus vitandus non potest esse judex, actor, advocatus, testis. Reus vero non arcetur a judicio; proinde ipsi permissa est omnis defensio.

Excommunicatus toleratus, stans in judicio, valide agit; sed repelli potest.

II. *Privatio societatis civilis.* Actiones civiles, quibus privatur excommunicatus, hoc versiculo comprehenduntur :

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Præter communicationem in divinis (*orare*), *os* significat osculum pacis, et alia benevolentiæ signa. Per verbum *vale* prohibetur honorifica salutatio, qua indignus est excommunicatus; id intelligitur de salutatione non necessaria. Nominibus *communio* et *mensa* intelligitur quælibet societas in negotiis peragendis, in habitatione, in convictu.

III. *Causæ excusantes* excommunicatum actus sibi prohibitos exercentem.

1. Propter necessitatem, v. g. in periculo mortis, infamiæ, gravis jacturæ bonorum, excommunicato licita est non solum communicatio civilis, verum etiam susceptio et administratio sacramentorum; etenim in his casibus arduis Ecclesia non censetur obligare.

2. Ut excommunicatus toleratus administret sacramenta, sufficit petitio fidelium.

(1) Pirhing, *Jus ecclesiasticum*, lib. V, tit. xxxix, *de Sententia excommunicationis*.

Quæstio 2ª. — De communicatione fidelium cum excommunicatis.

1. Facultas communicandi cum excommunicatis toleratis.
2. Obligatio vitandi communicationem cum excommunicatis non toleratis.
3. Hujus legis sanctio, seu excommunicatio minor.

1. Facultas communicandi cum excommunicatis toleratis (1).

I. Distinctio inter excommunicatos toleratos et vitandos inducta est a Martino V in concilio Constantiensi (2). Fideles hodie possunt licite communicare cum excommunicatis omnibus, exceptis duobus casibus, nempe si nominatim publice denuntientur per sententiam judicis, vel si sint notorii percussores clericorum. Nullus tamen favor ipsis excommunicatis a Martino V concessus est, ut communioni fidelium se ingerere possint.

II. Ex ista constitutione inferuntur plura corollaria :

Primo, fideles a sacerdote excommunicato postulare possunt sacramentorum administrationem.

Secundo, excommunicatus toleratus sacramenta valide administrare potest, quoties id petitur a fidelibus.

Tertio, excommunicatus toleratus, si divinorum administrationi se ingerat sine petitione fidelium, graviter peccat.

2. Prohibita communicatio cum excommunicatis non toleratis (3).

I. Fideles tenentur vitare communicationem cum excommunicatis non toleratis, quales sunt personaliter de-

(1) Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. V, tit. XXXIX.
(2) Martini V const. *Ad evitanda scandala*.
(3) Giraldi et Schmalzgrueber ad tit. XXXIX, lib. V *Decretalium*.

nuntiati, et notorii percussores clericorum. Ita statuit jus commune antiquum, quod in hoc puncto non fuit decreto concilii Constantiensis correctum.

Ista communicatio regulariter non excedit peccatum veniale, et minorem excommunicationem.

At peccatum est mortale in casibus sequentibus : 1. Si fidelis publice communicet in rebus divinis; quia violat præceptum Ecclesiæ in re gravi.

2. Si communicet in *crimine criminoso*, id est, in illo crimine, ob quod alter excommunicatus est, majorem excommunicationem incurrit.

3. Si quis a Summo Pontifice sit nominatim excommunicatus, clericus cum eo sponte in divinis communicans, præter peccatum mortale, incurrit majorem excommunicationem Papæ reservatam.

4. Si communicet aliquis cum excommunicato post latam sententiam contra participantes, prævia monitione, ligatur excommunicatione majori.

II. *Exceptiones.* — Non obstante regula generali, communicatio cum excommunicatis vitandis quandoque licita est, suadentibus justis causis quæ hoc versiculo exprimuntur :

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

1. Excusat *utilitas* tam spiritualis, quam corporalis; v. g. licet salutaria monita dare, eleemosynam facere.

2. Excusat *lex* seu obligatio matrimonialis. Uxori conceditur facultas communicandi cum marito excommunicato; idem dicendum de marito erga uxorem excommunicatam.

3. Excusat *humile*, seu humilitas subjectionis : filius cum patre, servus cum domino, miles cum duce, subdit generatim cum superioribus communicare valent.

Eadem facultas ad parentes, dominos, superiores ex-

tenditur ut possint cum filiis, servis, subditis excommunicatis communicare. Ratio est, quia societatem ejusmodi vitare moraliter nequeunt.

4. Excusat *ignorantia*, sive juris, sive facti, modo non sit affectata.

5. Denique excusat *necessitas* spiritualis vel temporalis, sive ipsius excommunicati, sive aliorum, modo sit gravis.

3. Quid juris circa excommunicationem minorem (1).

I. Excommunicatio minor non incurritur nisi ob communicationem cum excommunicato vitando extra casus permissos. Nunquam infligitur a judice, sed a jure tantum.

II. Ejus *effectus* duplex est, nempe directus et indirectus. Effectus directus est privatio passiva sacramentorum; activa vero administratio sacramentorum non est prohibita.

Indirectus effectus est privatio electionis ad beneficia. Ratio est, quia beneficium ex intentione Ecclesiæ confertur, ut beneficiatus ordines sacros suscipiat, et missæ sacrificium celebret; quod cum stante minori excommunicatione non possit, sequitur, indirecte etiam tali excommunicato prohibitam esse electionem ad beneficium. Attamen electio hujusmodi non videtur irrita ipso jure, cum dicatur irritationi obnoxia (2).

III. Excommunicatio minor non est reservata; proinde absolvere ab ea potest quilibet sacerdos approbatus ad absolvendum a peccatis. Etenim absolutio a censuris, tanquam prævia, sequitur naturam absolutionis a pec-

(1) Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. V, tit. XXXIX.

(2) *Decretalium* lib. V, tit. XXVII, *de Clerico excommunicato*.

(3) Stremler, *Des peines ecclésiastiques*, part. I, sect. VI.

catis; ideo cui conceditur facultas absolvendi a peccatis, conceditur etiam facultas absolvendi a censuris non reservatis, qualis est excommunicatio minor.

§ 2. — De suspensione.

QUÆSTIO 1. De suspensione generatim.
QUÆSTIO 2. De suspensione ex *informata conscientia.*

QUÆSTIO 1ª. — DE SUSPENSIONE GENERATIM.

1. Definitio et divisio suspensionis.
2. Illius auctor et subjectum.
3. Ejus causa et forma.
4. Effectus suspensionis.
5. Absolutio a suspensione.

1. Definitio et divisio suspensionis.

I. *Definitio.* — Suspensio est *censura ecclesiastica privans clericum directe usu officii, vel beneficii, vel utriusque simul.*

Differt *ab excommunicatione;* quia hæc privat omnibus bonis christianæ communionis; fertur in clericos et laicos; neque per se privat usu ordinum, sed indirecte quatenus impedit sacramentorum administrationem. Suspensio vero non privat omnibus bonis spiritualibus, fertur in solos clericos, et directe impedit usum ordinum.

Differt etiam *ab interdicto,* tum quia hoc ferri potest in laicos; tum quia privat receptione aliquorum sacramentorum, divinis officiis, et sepultura ecclesiastica.

II. *Species suspensionis* variæ sunt, sive ratione objecti, sive ratione modi quo infligitur (1).

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum,* t. IV, part. II, dissert. III.

1. *Ratione objecti*, suspensio est vel *totalis*, quando clericus ab omnibus juribus clericalibus arcetur, vel *partialis*, quæ functione aliqua tantum privat.

Partialis suspensio triplex est : *ab ordine, ab officio*, *a beneficio*. Prima privat exercitio functionum ordinis. Altera vetat universa officia ecclesiastica quæ aut ab ordine aut a jurisdictione pendent. Tertia privat reditibus et administratione beneficii.

Quandoque non omnes ordinis aut officii functiones interdicuntur, sed una aut altera tantum, cujus generis est prohibitio celebrandi missam, audiendi confessiones.

Generalis suspensio complectitur tum officium, tum beneficium.

2. *Ratione modi quo infligitur*, primum distinguitur suspensio a lege vel ab homine, suspensio latæ vel ferendæ sententiæ.

Præterea suspensio infligitur vel *per modum censuræ* ad frangendam contumaciam, vel *per modum pœnæ* sive judicialiter sive extrajudicialiter *ex informata conscientia.*

Suspensio tanquam censura fertur sine ulla temporis determinatione. Suspensio inflicta in perpetuum vel ad certum tempus non est censura proprie dicta, sed habet rationem pœnæ vindicativæ.

2. Suspensionis auctor et subjectum (1).

I. *Potestas ferendi suspensionem* tribus regulis expenditur.

1. Suspensionem *a jure* fert solus legislator. Suspensionem *ab homine* infligit is, qui jurisdictione externa potest clericum judicare.

2. Olim Episcopus sine consensu capituli non poterat censuram ferre in presbyteros. Verum hæc dispositio

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum,* lib. V, tit. XXXIX.

consuetudine abrogata est; videmus enim passim Episcopos, non requisito consensu capituli, pœnam suspensionis ferre in clericos.

3. Prælati regulares in tantum suspendere possunt suos religiosos, in quantum eis regula permittit.

II. Ad *subjectum suspensionis* referuntur regulæ sequentes :

1. Suspensio proprie dicta non potest cadere, nisi in clericos. Ratio est, quia suspensio versatur circa officium et beneficium ecclesiasticum, cujus incapaces sunt laici.

2. Quilibet clericus, quacunque dignitate fulgeat, suspendi potest, excepto Summo Pontifice qui non est Ecclesiæ subditus. Decretum suspensionis generale non comprehendit Episcopos, nisi de ipsis fiat expressa mentio.

3. Hujus censuræ capaces sunt religiosi, si clerici sint, et primam saltem tonsuram habeant.

4. Suspendi potest communitas clericalis, sive spectetur quatenus est communitas, sive quoad personas singulares.

3. Causa et forma suspensionis (1).

I. *Causa suspensionis* est culpa propria et gravis.

1. Requiritur *culpa propria.* Etenim suspensio, quæ proprie pœna est, privans jure quæsito proprio, nullatenus contrahitur ob culpam alienam.

2. Requiritur *culpa gravis.* Ratio est, quia suspensio, cum sit grave malum, gravem culpam supponit. Proinde suspensio, ut communiter fertur, neque a lege neque a judice ob culpam levem infligitur.

(1) Maschat, *Institutiones juris canonici,* lib. V, tit. XXXIX.

II. *Forma suspensionis.* — In ferenda suspensione non præscribitur certa forma verborum, sed ea requiruntur, quæ sufficienter declarent hunc effectum. Duplex vero regula servanda est :

1. Præcedit *monitio*, si suspensio velut censura inferatur ad correctionem delinquentis. Etenim constare nequit de contumacia, nisi Ecclesia prius reum moneat. Si vero suspensio fertur per modum pœnæ vindicativæ, præter delictum grave commissum, non requiritur contumacia et monitio; sed, probato delicto, suspensio per sententiam infligitur.

2. Sententia suspensionis fertur *in scriptis* cum expressione causæ, et eorum exemplar suspenso traditur, si fuerit requisitum. Si judex hanc legem temere violet, per mensem ab ingressu ecclesiæ, et officiis divinis suspenditur (1).

4. Effectus suspensionis (2).

Suspensionis effectus sunt duplicis generis : vel ab ipsa suspensione pendent, vel afficiunt violatores illius.

I. *Effectus ipsius suspensionis* varii sunt pro varietate hujus censuræ. Cum igitur multiplex sit suspensio, quævis tantum operatur, quantum verba significant.

Si quis generaliter suspendatur, intelligitur suspensus tum ab officio, tum a beneficio. Verum una suspensio partialis alteram non importat, nisi actus unius ordinetur ad actus alterius ; ob quam causam neque suspensus ab ordine, neque suspensus a jurisdictione sacramentum pœnitentiæ administrat.

1. Suspensus *ab ordine* non censetur suspensus a juris-

(1) Concilium Lugdunense I, cap. I. *Cum medicinalis*, tit. *de Sententia excommunicationis* in VI°.

(2) Stremler, *Des peines ecclésiastiques*, part. I, sect. VI.

dictione. Suspensus ab ordine superiore non ideo suspenditur ab ordine inferiore. Suspensus ab ordine recepto, vi ejusdem suspensionis interea impeditur, ne ad majores ascendat.

2. Suspensus totaliter *ab officio* removetur ab omni officio tum ordinis, tum jurisdictionis. Non potest eligi ad beneficium, quia beneficium datur propter officium. Suspensus a jurisdictione sola, non est suspensus ab ordine, vel a beneficio.

3. Suspensus a beneficio non privatur beneficio, sed tantum illius fructibus. Hinc onera beneficii apud suspensum manent.

II. *Violans suspensionem* committit peccatum ex genere suo mortale; nam contemnit Ecclesiæ præceptum, et gravem illius censuram.

Irregularitatem incurrit, exercendo actum ordinis. Hæc pœna non incurritur, si clericus violet suspensionem jurisdictionis vel beneficii.

Suspensus a jurisdictione invalide illam exercet, dummodo sit denuntiatus personaliter.

Absolutio a suspensione (1).

Suspensio, quatenus est censura, tollitur per absolutionem iis modis, quibus excommunicatio deletur.

Si suspensio sit pœna vindicativa delicti, fertur vel in perpetuum vel ad tempus determinatum. Suspensio ad certum tempus lata, elapso tempore ex voluntate ferentis expirat. Pœna perpetua tollitur per dispensationem.

Suspensio a jure lata sine temporis determinatione, poterit ab Episcopo relaxari, dummodo non sit reservata. Ratio est, quia talis suspensio non censetur esse

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. V, tit. XXXIX.

pœna perpetua. Jamvero pro tollendis suspensionibus occultis Episcopi facultatem habent ex decreto concilii Tridentini (1).

Quæstio 2ª. — De suspensione ex informata conscientia.

1. Facultas ferendi suspensiones hujusmodi.
2. Causæ in quibus proceditur ex *informata conscientia.*
3. Modus procedendi.
4. Recursus velut remedium.

1. Facultas ferendi suspensiones *ex informata conscientia* (2).

I. *Illarum indoles et origo.* — Ratione modi quo infligitur, multiplex suspensio esse potest: alia fertur per modum *censuræ;* alia judicialiter inflicta *pœnæ* locum tenet; alia denique est salutaris quædam providentia, qua Episcopus ex certis factorum adjunctis decori sacrorum consulit per *mandatum inhibitorium.*

Jamvero sententiæ *ex informata conscientia* dicuntur isti actus extrajudiciales, quibus Episcopus, ex causis in sua conscientia perpensis, clericum arcet ab ordinibus suscipiendis, vel illum ab ordinibus susceptis et officio suspendit.

Hæc mandata inhibitoria originem ducunt a concilio Tridentino. Antea enim, præter occultum homicidium et hæresim quibus inducitur irregularitas, præter facultatem Prælatis regularibus competentem removendi subditos a susceptione ordinum ob crimen occultum (3), regulariter Episcopi non poterant propter delicta occulta suspensionem infligere. Concilium Tridentinum no-

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXIV, cap. VI, *de Reformatione.*

(2) Giraldi, *Expositio juris pontificii,* part. II, sect. XLIII.

(3) *Decretalium* lib. I, tit. XI, *de Temporibus ordinationum,* cap. *Ad aures nostras.*

vam disciplinam induxit, tum quia hanc facultatem extrajudicialem Prælatis universis concessit, tum quia eamdem facultatem extendit ad omnes causas (*ex quacumque causa etiam ob occultum crimen*), tum quia Episcopi possunt extrajudicialiter non solum prohibere ascensum ad sacros ordines, sed etiam suspendere ab ordinibus susceptis et officio.

II. *Episcopis competit facultas ferendi suspensiones* EX INFORMATA CONSCIENTIA.

Prob. 1° ex decreto concilii Tridentini (1) : « Cum honestius ac tutius sit subjecto, debitam præpositis obedientiam impendendo, in inferiori ministerio deservire, quam cum præpositorum scandalo graduum altiorum appetere dignitatem ; ei cui ascensus ad sacros ordines a suo Prælato, ex quacunque causa, etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter, fuerit interdictus; aut qui a suis ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus ecclesiasticis fuerit suspensus, nulla contra ipsius Prælati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo, aut ad priores ordines, gradus et dignitates, sive honores, restitutio suffragetur. »

Prob. 2° ex declaratione Congregationis Concilii de sensu decreti Tridentini (2) : « Verba illa, *ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter,* expressa duntaxat in prima parte periodi, censentur repetita in secunda parte; adeo ut inde colligi valeat, Prælatum, nedum posse ob occultum crimen extrajudicialiter interdicere suo subdito ascensum ad ordines, sed itidem ob occultum crimen posse etiam extrajudicialiter illum suspendere ab ordinibus jam susceptis. »

Præterea hunc esse sensum decreti probat, tum series proœmii et capitis, tum contextus verborum. In *proœmio*

(1) Concilium Tridentinum, sess. XIV, cap. I.
(2) Declaratio Congregationis Concilii (24 novembris 1657).

capitis concilium vult, *ut Episcopi liberius exequi valeant officium*; *corrigendi clericos* atqui scopus imperfecte attingeretur, si facultas in hunc finem Episcopis concessa non extenderetur ad suspensionem ab ordinibus susceptis.

Accedit *contextus* capitis : verba *quomodolibet*, *etc.*, censeri debent repetita in secunda parte, tum quia concilium sub unica oratione complectitur interdictionem a suscipiendis et dejectionem a susceptis ordinibus, tum quia alioquin concilium in secunda parte nullam potestatem Episcopis attribuisset ; nemini enim dubium esse poterat quin ob crimen manifestum, et judicialiter, liceret Episcopis sacerdotes suspendere (1).

Prob. 3° ex bulla *Auctorem fidei.* Pius VI doctrinam synodi Pistoriensis damnavit his verbis : « Propositio 49, quæ damnat ut nullas et invalidas suspensiones ex informata conscientia, — falsa, perniciosa, in Tridentinum injuriosa. »

2. Causæ in quibus proceditur ex informata conscientia.

Duo sunt attendenda : 1. *Qualitas* causarum ; 2. Earum *certitudo.*

I. *Qualitas causarum* ejusmodi duplici regula determinatur.

1. Episcopus non debet sententias ferre *ex informata conscientia*, nisi quando hunc modum extrajudicialem existimat *necessarium.*

Ratio est, quia iste modus procedendi concessus est ad providendum necessitatibus ecclesiarum. Neque expedit exercitium hujus facultatis præter casus necessitatis ; alioquin exosa redderetur auctoritas Præsulum ; imo incurrerent periculum condemnandi innocentes,

(1) Fagnan, in cap. *Ad aures*, *de Temporibus Ordinationum.*

vel nocentes plus æquo puniendi. Hinc merito Benedictus XIV dicit, reprehensibilem fore Episcopum, qui in synodo declararet, se deinceps ex privata tantum scientia, pœna suspensionis animadversurum in clericos quos graviter deliquisse compererit (1).

2. Regulariter suspensio ex informata conscientia non fertur, *nisi ob occultum crimen*. Ratio est, quia hæc facultas Episcopis concessa est, ut sacramentorum honori consulant, « quando delictum non potest in foro externo concludenter probari, aut illud non expedit in aliorum notitiam deducere, » inquit Benedictus XIV. Atqui plerumque delictum publicum judicialiter probari potest. Ergo tunc solum ex informata conscientia proceditur, quoties ordo judicialis servari nequit.

II. *Certitudo causarum* requiritur sive ad prohibendam receptionem ordinum, sive ad infligendam suspensionem ab ordinibus et officio.

1. Cum nullus ordinari debeat, quem Episcopus suæ ecclesiæ utilem aut necessarium non judicaverit (2), ad Episcopum quidem spectat electio promovendorum ad ordines. Verum ordinatio non denegatur sine legitima causa (3).

2. Ex eo quod Episcopi habeant facultatem procedendi ex informata conscientia, non sequitur, eos sic agere posse sine sufficientibus probationibus. Infertur tantum non requiri processum judicialem. Imo non satis est, ut probationes ipsum Episcopum convincere valeant; sed requiruntur probationes quibus delictum constare possit apud Sanctam Sedem, si forte recursus a suspenso instituatur.

(1) Benedictus XIV, *de Synodo*, lib. XII, cap. VIII.

(2) Concilium Tridentinum, sess. XXIII, cap. XVI.

(3) Declaratio Congregationis Concilii a Gregorio XIII approbata, die 21 aprilis 1668.

3. Modus procedendi ex informata conscientia (1).

I. Sententia ejusmodi fertur velut *mandatum,* non per modum *judicii.* Propterea Episcopus potest omittere etiam formas judicii summarii. Imo non tenetur causam suspensionis reo manifestare. Id colligitur tum ex verbis concilii, *quomodolibet etiam extrajudicialiter*, tum ex declarationibus Congregationis Concilii.

Attamen Episcopo licet, si velit, aliquas judicii ordinarii vel summarii formas adhibere, modo in ferenda sententia exprimat, se agere vigore capitis 1, sessionis XIV Concilii Tridentini; alioquin appellationi locus esset.

II. Ad *pœnam* quod attinet, tres regulæ statuuntur.

1. Potestas a decreto Tridentino Episcopis concessa concluditur in his duobus : *prohibere ascensum ad sacros ordines,* et *suspendere ab ordinibus et officio.* Id infertur ex ipso textu Tridentino ; in eo enim, præter duo assignata, nihil reperitur Episcopis concessum. Istud decretum, cum juri communi antea vigenti deroget, stricte interpretandum est.

Itaque non licet Episcopo ex informata conscientia quemquam excommunicare, vel communitatem aut locum interdicere, vel aliam pœnam infligere præter interdictum ab ascensu ad ordines et suspensionem ab officio et ordinibus.

2. Non constat, Episcopum posse ex informata conscientia suspendere etiam *a beneficio.* Ratio est, quia concilium nihil statuit de beneficio, et suspensio ab officio non inducit necessario suspensionem a beneficio. In his autem quæ jure communi derogant, lex stricte intelli-

(1) Stremler, *Des peines ecclésiastiques*, part. I, sect. VI. — Giraldi, *Expositio juris pontificii*, part. II, sect. XLIII.

genda est. Attamen substitutus parochi suspensi sustentatur ex fructibus beneficii.

3. Suspensio ex informata conscientia non infligitur *in perpetuum*. Ratio est quia suspensio hujusmodi est remedium extraordinarium. Atqui pœnæ extraordinariæ non sunt perpetuæ, nisi necessitas id exigat. Jamvero Episcopus finem a concilio Tridentino intentum assequitur per suspensionem latam ad tempus indeterminatum.

Accedit hodierna praxis Congregationis Concilii. Legitur enim in relatione causæ Lucionensis (an. 1848) : « Congregatio, etsi olim censuerit caput I sessionis XIV concilii Tridentini habere locum in prohibitionibus et suspensionibus tam temporaneis quam perpetuis ; recentiori tamen ævo ab illa sententia recedere consuevit, aliamque constanter secuta est, qua id velle videtur, ut hujusmodi suspensiones præsertim perpetuæ haud unquam in posterum ferendæ sint, nisi præmissis monitionibus (1). »

4. Recursus velut remedium (2).

I. A sententiis ex informata conscientia *non datur appellatio*. Id probatur tum ex verbis concilii Tridentini : *nulla contra ipsius Prælati concessa licentia... nulla restitutio suffragetur ;* tum ex Benedicti XIV bulla *Ad militantis*, qua recensentur casus in quibus non datur appellatio ; tum ex decisionibus Congregationis Concilii, in quibus dicitur : *ipsis* (ex informata conscientia suspensis) *facultas appellandi adempta est.*

Accedit ratio : non appellatur nisi a judicio proprie

(1) *Thesaurus resolutionum* Congregationis Concilii, t. CVIII, p. 163.
(2) Benedictus XIV, *de Synodo*, lib. XII, cap. VIII.

dicto ; atqui sententia ex informata conscientia non fertur per modum judicii.

II. *Datur recursus ad Sedem Apostolicam :* « Ordinarius, si suspendat aliquem vigore capitis primi sessionis XIV, non tenetur exprimere delictum seu causam suspensionis ipsi reo, sed tantum Sedi Apostolicæ, ad quam reus recursum habuerit (1). »

Juxta unanimem canonistarum sententiam, iste recursus jure naturali conceditur.

III. Iste recursus habet effectum *devolutivum, non suspensivum.* Proinde donec suspensio revocetur tanquam injusta, interdum observanda est ; alioquin incurritur irregularitas (2).

§ 3. — De interdicto.

QUÆSTIO 1. De censura interdicti.
QUÆSTIO 2. De cessatione a divinis.

QUÆSTIO 1ª. — DE INTERDICTI CENSURA.

1. Notio interdicti.
2. Modus ferendi interdictum.
3. Illius effectus.
4. Ejus inviolabilitas.

1. Notio interdicti.

I. *Definitio.* — Interdictum est *censura ecclesiastica, privans usu divinorum inter fideles, nempe participatione officiorum divinorum, quorumdam sacramentorum, et sepultura sacra.*

(1) Declaratio Congregationis Concilii *in causa Vercellensi* (21 martii 1643).

(2) Ferraris, *Bibliotheca canonica*, verb. *Appellatio*.

Differt ab excommunicatione, tum quia hæc privat omnibus bonis communibus inter fideles, tum quia interdictum afficit loca.

Differt etiam a *suspensione*, quæ non fertur in laicos, et diversum habet objectum, cum prohibeat functiones clericales.

II. *Divisio interdicti* multiplex proponitur.

1. Distinguitur interdictum personale, locale, mixtum. Interdictum *personale* directe afficit personam, cui interdicta est participatio divinorum. *Locale* directe afficit locum, ne in eo divina celebrari possint. *Mixtum* afficit loca et personas.

2. Interdictum tam locale quam personale subdividitur in generale et speciale. *Locale generale* est, quod plura loca sub se continet; v. g. regnum, provinciam, diœcesim, civitatem. *Locale speciale* fertur in locum determinatum, v. g. in unam ecclesiam.

Personale generale est, quo integra communitas hominum afficitur, ut omnes incolæ civitatis, monasterii. *Personale speciale* fertur in personas particulares, v. g. in personas quæ tale delictum commiserint.

3. Interdictum personale ulterius subdividitur in totale et speciale. *Totale* omnes effectus interdicti personalis comprehendit ; *partiale* est quoad unum aut alterum effectum, ut si quis interdicatur ab ingressu ecclesiæ, a receptione sacramentorum.

III. *Extensio interdicti generalis* est localis vel personalis. Utriusque diversa est origo. Equidem interdictum personale referri potest ad antiquas leviores excommunicationes. Verum recentiorem formam accepit ex disciplina interdicti localis, cujus exemplum sæculo VI invenitur (1).

(1) Gregorius Turonensis in lib. VIII *Historiæ Francorum*.

1. *Regulæ de interdicto locali. Primo*, interdicta diœcesi vel civitate, omnes illius partes interdicuntur, etiam ecclesia cathedralis. Interdicta ecclesia principali, etiam interdicuntur capellæ illius et cœmeterium. Interdicta civitate, etiam interdicuntur suburbia.

Secundo, interdictum generale locale tenentur observare sæculares, et regulares etiam exempti, incolæ et exteri.

Tertio, interdictum locale semper secum fert interdictum personale illorum, qui causam censuræ per delictum dederunt.

2. *Regulæ de generali interdicto personali. Primo*, interdicta communitate, v. g. civitate, interdicuntur omnes illius personæ, etiam absentes; non tamen exteri, peregrini, studiosi, mercatores.

Secundo, interdicto populo, clerus non censetur interdictus. Interdicto clero, non interdicitur populus, neque ecclesia, neque Episcopus, nisi exprimatur.

Tertio, Regulares interdicuntur, si generaliter interdicantur personæ ecclesiasticæ; clero interdicto, non interdicti censentur, nam in odiosis non veniunt nomine clericorum (1).

2. Modus ferendi interdictum (2).

I. *Potestas interdicendi* competit ei, qui jurisdictionem in foro externo exercet. Regulariter interdicit ille, qui sententiam excommunicationis et suspensionis ferre potest.

In specie interdicere possunt Summus Pontifex et ejus legatus, Episcopus et capitulum sede vacante. Prælati

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. V, tit. xxxix, § 5.
(2) Devoti, *Institutionum canonicarum*, lib. IV, tit. xix.

regulares personas quidem interdicunt, non vero loca ob receptam consuetudinem.

II. *Subjectum* interdicti *personalis* est homo fidelis vel aliqua communitas. Interdicti autem *localis* subjectum est locus jurisdictioni interdicentis subditus.

III. *Causa interdicti* est culpa mortalis cum contumacia. Cum pœna debeat culpæ proportionari, regulariter interdictum generale non fertur nisi ob culpam communem. Velut extremum remedium fertur ob crimen ejus, qui societati præest. Si per illud etiam innocentes pœnæ subjiciuntur, eam quidem perferunt tanquam membra societatis, in quam merito pœna statuitur.

IV. *Forma* ordinaria, qua fertur interdictum per modum censuræ, consistit in eo, quod præcedat monitio, et sententia concipiatur in scriptis.

Si vero personale interdictum speciale feratur sub ratione pœnæ vindicativæ, non requiritur ista solemnitas, sed sufficit forma consueta in judicio criminali. Interdicta generalia, præsertim localia, non solent ferri per modum pœnæ vindicativæ, quia gravia sunt, et multis bonis spiritualibus privant.

3. Effectus interdicti (1).

I. Non statim apprime constitit, quinam essent effectus interdictorum, quæ originem ducunt ab antiquis excommunicationibus levioribus. Censuris vero in tres species distinctis, designandi erant certi effectus, qui interdicto convenirent. Post constitutam disciplinam interdictorum localium, clarius apparere cœpit, quinam essent effectus interdicti personalis et mixti.

Jamvero quatuor enumerantur effectus interdicti :

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. IV, part. II, dissert. III.

1° privatio activa et passiva sacramentorum; 2° privatio activa divinorum officiorum; 3° privatio activa et passiva ecclesiasticæ sepulturæ; 4° privatio ab ingressu ecclesiæ. Interdictum partiale eum comprehendit effectum, quem interdicens voluerit.

II. *Mitigatio interdicti.* — Ne asperius videretur interdictum generale, quod omnes nullo discrimine comprehendit, Romani Pontifices certis legibus illud emollire studuerunt.

Præter parvulorum baptismum et morientium pœnitentiam, Innocentius III permisit, ut tempore interdicti verbum divinum populo nuntiaretur, et pueris baptizatis confirmatio tribueretur; itemque concederetur Viaticum decedentibus, et sepultura ecclesiastica clericis qui interdictum servaverint. Præterea Gregorius IX permisit, ut in unaquaque hebdomada celebraretur missa privata, sed submissa voce, campanis silentibus, et clausis ecclesiæ januis. Denique Bonifacius VIII concessit, ut omnes, tam sani quam infirmi, ad pœnitentiam licite admitterentur; ut singulis diebus missæ celebrarentur sub prædictis conditionibus; ut præcipuis festivitatibus januis apertis officia divina solemniter celebrarentur (1).

Extrema Unctio regulariter in interdicto non ministratur. *Ordo* non confertur in loco interdicto et personis specialiter interdictis; verum in loco non interdicto conferri potest personis generaliter interdictis. *Matrimonium* non prohibetur, siquidem est contractus; sed omittitur benedictio nuptiarum.

(1) Innocentius III, Gregorius IX, Bonifacius VIII, cap. XLIII, XXXVII, XXIV, *de Sententia excommunicationis.* — Martini V const. *Ineffabilis.* — Benedicti XIV const. *Quoniam.*

4. Inviolabilitas interdicti (1).

Violantes interdictum graviter peccant, quoniam Ecclesiæ auctoritatem contemnunt.

I. Si laici violent interdictum, non semper mortale peccatum committunt, nisi materia sit gravis vel ratione receptionis sacramentorum, vel contemptu interdicti personalis.

Excommunicationem incurrunt in quibusdam casibus, nempe, si compellant clericos in loco interdicto celebrare; si populum convocent ad audienda divina; si prohibeant interdicto ex loco sacro exire; si moniti a clero ipsi remanere præsumant.

II. Clericus violans interdictum personale, vel scienter celebrans in loco interdicto, fit irregularis. At si clericus non interdictus celebret in loco non interdicto, et admittat interdictos, tantum incurrit censuram interdicti ab ingressu ecclesiæ donec satisfaciat ei, cujus sententiam contempsit.

Excommunicationem incurrunt, qui admittunt aliquem ad sepulturam ecclesiasticam in loco interdicto, vel interdictum denuntiatum in loco non interdicto.

QUÆSTIO 2ª. — DE CESSATIONE A DIVINIS.

I. *Ejus notio*. — Interdicto affinis est cessatio a divinis, quæ definitur *prohibitio ecclesiastica, clericis imposita, ut abstineant officiis divinis in aliquo loco.*

Differt ab interdicto, tum quia non est censura, cum non in pœnam delicti, sed ad significandam Ecclesiæ tristitiam indicatur; tum quia nunquam fertur directe in personas, sed in loca tantum; tum quia eam violans non incurrit irregularitatem.

(1) Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. V, tit. XXXIX.

II. *Indictio cessationis a divinis* requirit auctorem, objectum et formam.

1. *Potestas* illam indicendi competit ei, qui jurisdictionem habet in foro èxterno. Proinde Summus Pontifex, Episcopus, capitulum sede vacante possunt eam indicere.

2. *Objectum* illius est delictum gravissimum et notorium. Delictum debet esse ejus qualitatis, ut adæquet damna ex cessatione provenientia; quæ, cum gravissima sint, *gravissimum* delictum exigunt. Delictum istud debet esse *notorium*, et manifestum notorietate facti, ut ejus scandalo possit cessatione occurri.

3. *Forma* servanda consistit in eo, quod prius moneatur delinquens de satisfactione præstanda, et renuenti tradatur instrumentum cessationis cum expressione causæ (1).

III. *Effectus cessationis a divinis* est privatio divinorum officiorum, sacramentorum, et sepulturæ sacræ.

1. Cessatione valide indicta, officia divina non celebrantur. Imo, ad illam non extenditur privilegium, quo licet tempore interdicti missas privatas januis clausis legere. Consuetudine tamen receptum est, ut præcipuis festivitatibus missarum solemnia celebrentur.

2. Attento rigore juris, solus baptismus parvulis, et morientibus pœnitentia, atque Viaticum ministrari possunt tempore cessationis a divinis. At ex benignitate Ecclesiæ videtur indultum, ut etiam baptismus adultis, confirmatio, pœnitentia ministrentur, et matrimonium sine solemnitate nuptiali contrahatur. Ordo vero, Eucharistia sanis, et Extrema Unctio moribundis non ministrantur, nisi æger aliud sacramentum recipere nequeat : tunc enim extreme ungi potest, ut ex attrito fiat contritus.

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. V, tit. xxxix, § 6.

3. Ipsa sepultura in loco sacro non prohibetur. Proinde clerici et laici possunt in cœmeteriis sepeliri, sine tamen divinorum officiorum solemnitate.

IV. *Obligatio servandi cessationem a divinis.*

Cessatio a divinis obligat sub mortali directe clericos et indirecte laicos; etenim violans illam transgreditur legem ecclesiasticam in materia gravi.

Ejus violatoribus generatim non est certa pœna ipso jure imposita; proinde arbitrio judicis puniri debent. Excommunicantur vero regulares etiam exempti violantes cessationem generalem, quæ ab ecclesia principali observatur (1).

Cessatio a divinis tollitur relaxatione ejus, qui eam imposuit, vel qui simili potestate præditus est, v. g. ejus superior aut delegatus.

ARTICULUS II

DE PŒNIS VINDICATIVIS.

Præter censuras, Ecclesia etiam pœnis vindicativis sibi propriis utitur tum contra laicos, tum contra clericos.

I. Pœnæ plurimæ *contra laicos*, olim in foro ecclesiastico adhiberi consuetæ, hodie exoleverunt. Ex concilio Tridentino, Episcopis licet mulctas pecuniarias imponere, ita ut non judici ecclesiastico, sed piis causis cedant (2). Una superest pœna laicis irrogari solita, scilicet privatio sepulturæ sacræ.

II. Præter irregularitatem (3), *clericis* infliguntur pœ-

(1) Clement. I, tit. *de Sententia excommunicationis.*
(2) Concilium Tridentinum, sess. XXV, cap. III, *de Reform.*
(3) Supra, part. II, *de Hierarchia Ordinis.*

næ vindicativæ multiplicis generis, scilicet pœnæ temporales, privatio beneficii, depositio et degradatio.

§ 1. De pœnis temporalibus.
§ 2. De privatione beneficii.
§ 3. De depositione et degradatione.

§ 1. — Pœnæ temporales (1).

Pœnæ temporales sunt triplicis generis, siquidem clericos privant vel fama, vel bonis fortunæ vel libertate.

I. *Infamia* est privatio bonæ famæ et existimationis. Duplex distinguitur infamia, *facti* et *juris*. *Infamia facti* ex pravis moribus oritur, et per emendationem aboletur.

Infamia juris ob turpe crimen ex auctoritate juris infligitur. Tribus modis contrahitur, vel ipso jure, vel sententia judicis, vel genere pœnæ infamantis.

Pœna infamiæ juris irregularitatem inducit, et reum privat ac removet a beneficiis.

II. *Mulcta pecuniaria* infligitur a judicibus ecclesiasticis, eaque irrogari potest non clericis tantum, sed etiam laicis. Hæc pœna præsertim quoad clericos non exolevit.

III. Ad privationem libertatis referuntur incarceratio, detrusio in monasterium, exilium seu relegatio in locum pœnitentiæ aptum.

§ 2. — Privatio beneficii.

I. *Translatio* ad aliud etiam minus beneficium privationi affinis est. Ab ea differt, quatenus graviores causas non requirit.

(1) *Decretalium* lib. V, tit. XXXVII. — Giraldi, *de Pœnis ecclesiasticis*, part. I, cap. XXXIII.

Ista translatio ab Episcopo tanquam pœna decerni potest. Id probatur ex Decretalibus : « Si Episcopus causam inspexerit necessariam, licite poterit de uno loco ad alium transferre personas; ut quæ uni loco sunt minus utiles, alibi se valeant utilius exercere (1). »

Accedit recens declaratio Congregationis Concilii in causâ Limburgensi (2).

II. *Privatio beneficii* differt a suspensione et depositione. Differt a *suspensione*, tum quia suspensionis censura non est perpetua, tum quia non adimit titulum beneficii. Differt a *depositione*, tum quia depositio nunquam infligitur nisi reis convictis, tum quia præterea inducit inhabilitatem ad beneficia.

Privatio beneficii duobus modis inducitur, scilicet vel *ipso jure*, vel *per sententiam condemnatoriam* judicis. Utriusque privationis effectus differunt : ex privatione ipso jure incursa sequitur amissio tituli beneficialis et fructuum a die commissi criminis. Si vero privatio inducta est per sententiam condemnatoriam, isti effectus non incurruntur nisi a tempore sententiæ latæ.

Supra recensentur tum crimina enormia ob quæ ipso jure beneficia vacant, tum delicta ob quæ privatio beneficii decerni potest per sententiam judicis (3).

III. *Inhabilitas* ad officia et beneficia invalidam reddit collationem inhabili factam. Hæc pœna differt a privatione beneficii, tum quia sola privatio non inducit inhabilitatem, tum quia inhabilitas per se non inducit privationem beneficii antea obtenti.

Sæpius inhabilitas infertur ex alia pœna, v. g. ex irregularitate vel depositione.

(1) *Decretalium* lib. V, tit. *de Rerum permutatione*, cap. v.

(2) Declaratio Congregationis Concilii, 19 decemb. 1857. — Analecta juris pontificii, anno 1858, p. 791.

(3) Supra, part. II, lib. II, *de Beneficiorum vacatione*.

§ 3. — Depositio et degradatio.

Ejusmodi pœnæ sunt omnium gravissimæ contra clericos. Depositionis nomen lato sensu acceptum designat depositionem simplicem et degradationem : depositio stricte intellecta distinguitur a degradatione.

I. *Depositio* est pœna ecclesiastica, quâ clericus in perpetuum privatur usu potestatis tum ordinis tum jurisdictionis, necnon omni jure ad beneficium valide possidendum (1).

Fertur vel totaliter a *beneficio*, *officio* et *ordine;* vel partialiter a *beneficio*, vel *officio* seu usu jurisdictionis, vel *ordine* seu usu ordinis.

1. Distinguitur a privatione beneficii et suspensione. Equidem *privationi* simillima est, cum per utramque beneficii titulus auferatur; differt tamen in eo, quod depositio ultra privationem beneficii possessi inducat inhabilitatem ad beneficia obtinenda.

Differt etiam a suspensione. Equidem depositio et suspensio conveniunt in pluribus, sive in eo quod utraque clericos afficiat, sive in eo quòd irregularitatem contrahat qui suspensionem vel depositionem contemnit.

Cæterum differunt sub multiplici respectu : 1° suspensionis censura fertur ad tempus; depositio in perpetuum infligitur. — 2° Suspensio etiam perpetua per modum pœnæ inflicta non adimit titulum beneficii, nisi procedatur ad privationem. — 3° Suspensio infligi potest extrajudicialiter *ex informata conscientia*, dum depositio semper est pœna quæ crimen certum ac probatum sequitur, atque ideo citationem aut monitionem requirit.

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. IV, part. II, dissert. IV.

2. Olim depositio infligebatur etiam ob minora delicta. Hodie vero non fertur nisi ob crimina enormia, et valde scandalosa.

Universæ graves causæ, ex quibus ad depositionem proceditur, ad tria genera referuntur. Clericus deponitur *ex primo capite*, cum agitur de flagitiis enormibus, quorum punitionem gravissimis suppliciis postulat disciplina; *ex altero capite*, cum clericus ea perpetraverit, quæ statui clericali adversantur; *ex postremo capite*, cum clericus habuerit longam delinquendi consuetudinem, et, licet pluries monitus, non resipuerit (1).

3. Clericus depositus retinet privilegium fori et canonis, nisi et isto per sententiam privetur. Si vero propter minora delicta depositus fuerit, peracta pœnitentia, poterit Episcopus cum eo emendato dispensare; misero enim misericordia haud deneganda. Quamvis directa famæ restitutio sit Summo Pontifici reservata, tamen id potestatem Episcopi non excedit; nam hoc modo fama non restituitur, nisi indirecte.

II. *Degradatio* est pœna qua clericus, ob criminis atrocitatem vel incorrigibilitatem, solemniter privatur, non solum ordine, officio, beneficio, verum etiam statu clericali.

1. Duplex est, una *verbalis*, altera *realis*. Degradatio verbalis est sententia; realis est sententiæ executio. Sola degradatio realis privilegium fori et canonis aufert.

Degradatio verbalis differt *a depositione*, quæ non ordinatur ad degradationem realem. Differt etiam a *degradatione reali,* tum quia hæc privat privilegiis clericalibus, tum quia degradatio realis fit ab Episcopo consecrato, tum quia realiter degradatus nonnisi a Summo Pontifice restitui potest.

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. IV, part. II, dissert. IV.

2. Crimina, in jure expressa, ob quæ degradatio infligi potest, sunt hæresis et apostasia pertinax, falsificatio litterarum apostolicarum, persecutio Episcopi, assassinium, delicta graviora contra mores; celebratio missarum et sacramentalis auditio confessionum temere præsumpta a clerico non sacerdote, furtum sacrilegum Eucharistiæ, etc. (1).

3. Degradatio verbalis, si plures Prælati haberi nequeant, fit ab Episcopo coram personis in ecclesiastica dignitate constitutis. Forma degradationis realis traditur in Pontificali Romano.

(1) Benedictus XIV, *de Synodo*, lib. IX, cap. VI.

LIBER III

DE RELATIONIBUS ECCLESIÆ CUM SOCIETATIBUS CIVILIBUS.

TITULUS I

Principia quibus regulantur relationes Ecclesiæ et Status.

CAPUT I

Nexus inter Ecclesiam et Statum.

ARTICULUS I

DISTINCTIO UTRIUSQUE POTESTATIS (1).

I. *Binæ potestates distinctæ rebus humanis præsunt.*

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum Prolegomena*, cap. I. —

Cujuslibet societatis ratio inde dimanat, ut homines, collatis viribus, quædam a se legitime expetita acquirant, quæ soli non possent. At quæcumque ab hominibus legitime expetuntur, ea continentur vel æterna, vel temporali felicitate. Atqui alterum Ecclesia complectitur, alterum societas civilis. Ergo binæ potestates rebus humanis præsunt. Verum in specie expendenda est utriusque distinctio.

1. *Societates civiles sunt ab Ecclesia distinctæ.* Id probatur *ratione,* tum quia societas civilis multitudini hominum est necessaria; tum quia existunt diversi Status, quibus singulis præest principatus; tum quia politica potestas in genere a Deo ducit originem.

Accedit *auctoritas :* « Duo sunt, quibus principaliter hic mundus regitur : auctoritas sacra Pontificum, et regalis potestas (1). »

2. *Ecclesia est societas a Statibus distincta.* Prob. *Primo* ex fine illius. Essentia societatum ex fine earum adæquato determinatur, siquidem finis est nota intrinseca et immutabilis, quæ singulis societatibus sit unice propria. Atqui Ecclesia est societas a Christo ita instituta, ut proprius ejusdem finis sit adeptio vitæ æternæ. Igitur ex fine distinguitur a societatibus civilibus.

Secundo, Christus Ecclesiæ commisit jus et officium docendi, sanctificandi et regendi fideles. Atqui hoc munus differt ab actione societatis civilis quæ profecto non accepit a Christo magisterium, ministerium, vel imperium spirituale.

Tertio, societas distincta proprio regimine utitur. Atqui extat in Ecclesia jurisdictio propria, siquidem po-

Bianchi, *De la puissance ecclésiastique*, t. I, lib. I. — Taparelli, *Essai théorique de droit naturel*, liv. XII. — Audisio, *de Jure naturæ et gentium*, lib. III, tit. XI.

(1) Gelasius P., *Epist. ad imperatorem Anastasium*, anno 494.

testas regendi Ecclesiam Petro et Apostolis, eorumque successoribus a Christo tradita fuit.

II. *Ecclesia et societas multiplici modo differunt :* origine, fine ac mediis, proprietatibus.

1. Differunt *origine.* Ecclesia est a Deo tanquam gratiæ largitore, quippe Christus eam constituit. Societas civilis provenit a Deo tanquam auctore naturæ : unde facta humana suas partes habent in determinandis speciebus et formis societatum civilium.

2. *Fine* et *mediis* differunt. Equidem utraque societas ad finem hominis ultimum conducit, sed diverso modo. Supernaturalis est *finis proximus* Ecclesiæ, nempe hominum sanctificatio. Naturalis autem est finis proximus societatis civilis, videlicet ordo exterior, pro communi prosperitate civium, interno moralitatis ordine informatus.

Ad media quod attinet, cum ad finem proprium utriusque societatis ordinentur, istud discrimen existit : Status adhibet tantum media temporalia; Ecclesia vero utitur tum mediis quæ ipsi competunt ex natura societatis perfectæ, tum mediis spiritualibus quibus a Christo instructa est, v. g. magisterio, potestate ordinis circa sacrificium, sacramenta et benedictiones, disciplina fidelium, etc.

3. Differunt *proprietatibus*. Ratione *extensionis*, Ecclesia est una et universalis; imperia vero civilia certis limitibus circumscripta, ideoque pro diversitate locorum multiplicia sunt.

Ratione *temporis* et *stabilitatis,* Ecclesia est immutabilis et perpetua. Verum regna terrena rerum humanarum vicibus obnoxia sunt, ideoque immutantur, dividuntur, evertuntur.

ARTICULUS II

INDEPENDENTIA ECCLESIÆ.

§ 1. — Autonomia utriusque potestatis (1).

Ut hæc independentia rite concipiatur, animadvertendum est, eam non sic esse intelligendam, quasi Ecclesia et Status omnino separentur, vel alterutra societas auxilio alterius non indigeat. Sed potius hæc autonomia in eo sita est, ut ambabus societatibus liberum sit ad finem sibi proprium mediis sibi propriis tendere; unde nec Status in negotiis ecclesiasticis, nec Ecclesia in negotiis mere civilibus sese ingerere sine injuria potest.

I. *Potestas civilis est independens in suo ordine,* id est, in negotiis mere temporalibus.

Prob. 1° ex verbis Christi : « Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo (2). »

Prob. 2° ex doctrina et praxi Ecclesiæ, quæ ipsa docet legibus civilibus obediendum esse, et politicam potestatem a Deo dimanare. Cæterum nemo in dubium revocat independentiam Status in negotiis mere temporalibus.

II. *Ecclesia est independens* in iis omnibus quæ ad ejus finem et media spectant.

Prob. 1. *ratione.* Societas distincta, cujus finis ad aliam societatem non ordinatur, independens est, siqui-

(1) Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, t. II, p. 109. — Audisio, *Droit public de l'Église*, t. III. — Soglia, *Institutiones juris publici*, pars II, lib. I, cap. I.

(2) Matth., XXII, 21.

dem non potest in œconomia mediorum ab alia pendere. Atqui non solum Ecclesia est distincta, quatenus habet finem proprium et media sufficientia; verum illius finis ad aliam societatem non ordinatur, cum sit supremus, nempe adeptio vitæ æternæ.

Prob. 2. *ex voluntate Christi.* Iisdem verbis, quibus expleri jussit quidquid juris imperantibus politicis competit (*Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari*), simul indicavit, ad principes civiles deferenda non esse omnia quæ ad religionem spectant (*et quæ sunt Dei, Deo*).

Præterea Dominus Petro et Apostolis, eorumque successoribus contulit potestatem independentem a potestate civili : *Docete omnes gentes* (1)... *Tibi dabo claves regni cœlorum*, et *Quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in cœlis* (2)... *Pasce oves meas* (3).

Denique Christus invita et contradicente potestate sæculari Ecclesiam constituit.

Prob. 3. *ex praxi Ecclesiæ.* Apostoli verbis et factis vindicant Ecclesiæ libertatem : in exercitio potestatis spiritualis se impediri non permiserunt, asserentes : *Obedire oportet Deo magis quam hominibus* (4). Ecclesia sibi tribuit potestatem independentem.

Prob. 4. *definitionibus ecclesiasticis.* Memorandæ sunt Constitutiones in quibus independentia Ecclesiæ asseritur ut doctrina catholica; v. g. Joannis XXII constitutio dogmatica *Licet* adversus Marsilium Patavinum, Bulla *Cœnæ* cujus firmitati nihil detractum est, Pontificum constitutiones adversus *Placitum regium.*

Pius VI, in litteris apostolicis quibus damnavit *Constitutionem civilem cleri gallicani*, docet juxta traditionem :

(1) Matth., XXVIII, 19.
(2) Matth., XVI, 19.
(3) Joann., XXI, 17.
(4) *Act.*, v, 29.

« Nemini qui catholicus est, ignotum esse potest, Christum dedisse Apostolis eorumque successoribus potestatem nulli alii potestati obnoxiam. »

Pius IX : « Non erubescunt palam profiteri hæreticorum effatum et principium, ex quo tot perversæ oriuntur sententiæ atque errores. Dictitant enim « ecclesiasticam potestatem non esse jure divino distinctam et independentem a potestate civili, neque ejusmodi distinctionem et independentiam servari posse, quin ab Ecclesia invadantur et usurpentur essentialia jura potestatis civilis (1). »

Iisdem litteris damnatæ sunt propositiones sequentes : « Ecclesia non est vera perfectaque societas plane libera... Ecclesiastica potestas suam auctoritatem exercere non debet absque civilis gubernii venia et assensu (2). »

§ 2. — Objectum independentiæ Ecclesiæ.

Quæstio 1. Principium hujus disquisitionis.
Quæstio 2. Multiplex objectum independentiæ Ecclesiæ.

Quæstio 1ª. — Principium hujus disquisitionis (3).

I. *Rejiciuntur principia falsa aut saltem captiosa.*

1. Captiosum est istud principium : « *Ecclesia præest animis, civitas vero corporibus.* » Etenim utraque potestas hominem non ex parte tantum sed integrum, intuitu tam corporis quam animæ sibi subjectum habet, licet

(1) Pii IX Litteræ encyclicæ *Quanta cura*, die 8 decembris 1864.

(2) Pii IX *Syllabus* complectens præcipuos nostræ ætatis errores, 19, 20.

(3) Audisio, *Droit public de l'Église*, t. I, tit. XXXII. — Thomassin, *Vetus et Nova Ecclesiæ Disciplina*, pars II, lib. III.

in diverso ordine. Ecclesia sanctificando corpori simul animoque intenta est; Status vero, cum civibus libertate præditis præsit eorumque actus dirigat ac dijudicet, animum quoque, non solum corpus respicit.

2. Non minus falsum est istud axioma : « *Interna spectant ad Ecclesiam, externa ad Statum referenda sunt.* » Nam regula ejusmodi potestas ecclesiastica reduceretur ad limites tam arctos, ut ei vix aliud remaneret, quam libertas decisionum quoad dogmata et mores. Quam falsum sit hoc principium, quam alienum a mente Christi facile intelligitur. Cum enim Ecclesia fundata fuerit ut societas visibilis et humano modo regenda, fere universa illius negotia et instituta externe apparent. Nimirum prædicatio, instructio juventutis, sacramenta, sacrificium, adjuncta cultus divini, publicæ preces, ministrorum electio et ordinatio, exercitium jurisdictionis, regimen pastorale, concilia, etc., certe externa sunt. Si hæc omnia civili potestati obnoxia forent, quid sacerdotio remaneret?

3. Ad definiendos limites, quibus jura utriusque potestatis secernuntur, non satis tuta est regula sequens : « *Ecclesia res spirituales, Status vero res temporales moderatur.* » Etenim ambigua est hæc regula, tum quia multæ res temporales spiritualibus adnexæ sunt; tum quia media quibus Ecclesia utitur, non tantum ex objecto determinantur, sed potius ex illorum proportione ad finem obtinendum; tum quia Ecclesia judicat omnia quæ conscientiam respiciunt. Proinde regula non comprehendit omnia quæ potestati ecclesiasticæ subjiciuntur.

II. Firmum principium, ex quo jura utriusque societatis deduci possunt, duplici modo proponitur.

1. *Ex fine societatis capienda est mensura potestatis.* Exinde infertur hæc conclusio : Qui jus et obligationem

habet ad finem quemdam assequendum, is potest adhibere media justa et necessaria, quibus finis iste obtinendus est. Principium triplici regula evolvitur :

Regula 1ª : Res ecclesiasticæ seu causæ, negotia, media fini Ecclesiæ conformia, spectant ad Ecclesiam, licet externæ sint.

Regula 2ª : Potestati civili non subjiciuntur res quæ fini societatis civilis non respondent. Ratio est, tum quia societas non potest ea exigere, quæ non sunt necessaria ad finem suum ; tum quia Statui non competit jus determinandi ea quæ pertinent ad ordinem superiorem.

Regula 3ª : Res mixtæ ab utraque potestate absolvuntur modo utrique parti accommodato. V. g. causæ matrimoniales ita secernendæ sunt, ut leges sacramentum respicientes ab Ecclesia ferantur, Status vero determinet effectus mere civiles.

2. *Jura Ecclesiæ determinantur ex voluntate Christi*, qui eam constituit velut societatem perfectam, tum respectu Hierarchiæ personarum, in quibus potestas spiritualis resideat ; tum respectu multiplicis potestatis seu mediorum quibus finem suum assequatur. Proinde Summus Pontifex, Episcopi et cæteri gradus Hierarchiæ suam potestatem libere exercere debent, quin potestas civilis in ipsorum ministerium sese ingerat.

Quæstio 2ª. — Multiplex objectum independentiæ Ecclesiæ.

1. Independentia Ecclesiæ quoad magisterium et ministerium.
2. Liberum exercitium jurisdictionis.
3. Jura Ecclesiæ quoad personas et bona ipsi necessaria.

1. Independentia Ecclesiæ quoad magisterium et ministerium (1).

I. Ecclesia est independens *in exercenda potestate magisterii,* siquidem ipsi a Christo commissum est jus et officium docendi. Rectores Ecclesiæ libere permittantur :

1. Veram doctrinam propagare, dubia circa fidem exorta dirimere, decisiones ejusmodi fidelibus communicare.

2. Instructionem religiosam in scholis dirigere, ita ut cuncti, qui religionem aut theologiam docere volunt, ab auctoritate ecclesiastica missionem et approbationem obtineant.

3. Novos asseclas ex hæreticorum aut infidelium numero conversos in Ecclesiæ sinum recipere, et conditiones hujus transitus determinare.

4. Propria auctoritate corrigere abusus ex parte tum prædicatorum, tum religionis magistrorum forte intervenientes.

II. Ecclesiæ competit eadem libertas *in exercendo ministerio.* Omnia quæ sacramenta et cultum divinum respiciunt, publicæ preces, pia exercitia ad sensum religionis fovendum comparata, ratio peragendi rem divinam in sacris conventibus, hæc et similia, licet externa esse videantur, tamen sunt res ecclesiasticæ. Propterea manus profanæ non præsumant sanctuarii ordinem moderari.

Perperam prætenditur, abusibus circa cultum exortis occurrendum esse. Numquid non constituti sunt sacrorum Antistites, qui propria auctoritate abusus ejusmodi reprimant ?

(1) Phillips, *du Droit ecclésiastique dans ses principes généraux,* t. II, § 111. — Suarez, *Defensio fidei catholicæ,* lib. III, cap. VIII.

Inde plura inferuntur : 1° Ubi auxilium potestatis civilis invocatur pro executione legum ecclesiasticarum, neutra potestas terminos præsidii implorati egrediatur.

2. Quoties gubernio politico indicantur aliquæ circa cultum ordinationes a viris ecclesiasticis factæ, id potius civilitatis et amicitiæ causa fieri solet, quam ex stricto jure.

3. Si magistratus sæcularis preces communes pro salute societatis institui discupiat, ei gratificandum est; verum ille non potest functiones sacras præcipere.

2. Liberum exercitium jurisdictionis.

Rectoribus Ecclesiæ vindicatur independentia quoad disciplinam. Cum enim ipsis incumbat munus dirigendi actus fidelium in ordine ad salutem, ab omni vinculo libera esse debet jurisdictio, qua in hunc finem instructi sunt. Huc referuntur jus *inspectionis*, potestas *legislativa* et *judiciaria*.

I. *Jus ecclesiasticum inspectionis* tria complectitur. *Primum* est Episcoporum, cleri et fidelium libera communicatio cum Summo Pontifice. *Secundum* est jus invigilandi sive personaliter sive per alios; v. g. Summo Pontifici competit facultas mittendi Legatos; Episcopo licet diœcesim visitare. *Tertium* est jus pontificium recipiendi relationes de statu ecclesiarum particularium.

Maxima injuria esset, si princeps præsumeret sibi vindicare jus inspectionis in Ecclesiam. Merito igitur Pius IX damnavit propositiones sequentes :

« Civilis auctoritas potest se immiscere rebus quæ ad religionem, mores et regimen spirituale pertinent... Civilis auctoritas potest impedire quominus sacrorum

Antistites et fideles populi cum Romano Pontifice libere ac mutuo communicent (1). »

II. *Jus ferendi leges.* Cum potestas legislativa per se stans et independens a Christo instituta fuerit, natura rei postulat, ut leges ecclesiasticæ libere statuantur et applicari valeant, quin obstaculum opponatur veluti *Placitum regium* (2).

III. *Potestas judicandi et puniendi.* Ejusdem potestatis, quæ leges condit, est etiam tum de illarum transgressione judicare, tum pœnas reis infligendas determinare. Non licet gubernio civili sese immiscere judiciis ecclesiasticis, aut hierarchiam in pœnis irrogandis impedire. Quapropter admitti non potest *appellatio ab abusu,* seu recursus ad principem (id est, ad tribunalia sæcularia), ubi quis per abusum potestatis episcopalis se injuste damnatum existimat.

Appellationes ab abusu sunt illicitæ et invalidæ. Prob. 1. *ratione.* Ad solum legislatorem interpretatio legum spectat. Proinde an lex quædam sacra per judicium rite applicata fuerit, nonnisi superior ecclesiasticus decidere potest, cujus est, legem interpretari et de recta ejusdem applicatione judicare. Itaque appellatio *ab abusu* adversatur distinctioni et independentiæ utriusque potestatis.

Refutantur prætextus, quibus istud systema innititur. Primus est *excessus potestatis;* verum Christus constituit Ecclesiam, non principem, interpretem juris divini; quapropter earum rerum cognitio ad solam Ecclesiam pertinet. Alterum argumentum est, Principem esse *defensorem canonum;* sed cum ipsi canones mandaverint, superiorem ecclesiasticum esse adeundum, si

(1) Pii IX *Syllabus* complectens præcipuos nostræ ætatis errores, 44, 49.

(2) Supra, *Pars generalis*, lib. I, tit. 1, *de Subjecto legum.*

Principes velint custodiam canonum suscipere, in hoc incumbere debent, ut appelletur ad superiores Ecclesiæ judices. Tertium argumentum est, subditos esse protegendos; verum oppressis non deficit remedium canonicum, siquidem possunt ad superiorem judicem ecclesiasticum appellare.

Prob. 2. *auctoritate.* Iste recursus ad potestatem sæcularem a canonibus prohibetur, et quidem sub gravioribus pœnis. Innocentius III statuit : « Nec pro defectu justitiæ, clerici trahantur a laicis ad judicium sæculare, quod omnino fieri prohibemus (1). »

Martinus V, Urbanus VIII et Bulla *Cœnæ* pœnam excommunicationis infligunt iis, qui causas ecclesiasticas ad forum sæculare deferunt (2).

Concilium Tridentinum decernit: « Nefas sit sæculari magistratui, prohibere ecclesiastico judici, ne quem excommunicet, aut mandare, ut latam excommunicationem revocet, sub prætextu quod contenta in præsenti decreto non sint observata; cum non ad sæculares sed ad ecclesiasticos hæc cognitio pertineat (3). »

Pius IX damnavit propositionem sequentem : « Civili potestati competit potestas indirecta negativa in sacra; eidem proinde competit jus *appellationis* quam nuncupant *ab abusu* (4).

3. Jura Ecclesiæ quoad personas et bona ipsi necessaria.

I. *Jura Ecclesiæ quoad personas sibi necessarias.*

1. Ecclesia tot ministros assumit, quot pro fine suo

(1) *Decretalium*, lib. II, tit. I, cap. XVII.

(2) Martini V const. *Ad reprimendas.* — Urbani VIII const. *Pastoralis.*

(3) Concilium Tridentinum, sess. XXV, cap. III, *de Reform.*

(4) Pii IX *Syllabus* complectens præcipuos ætatis nostræ errores, 41.

obtinendo necessarii aut utiles videntur; præscribit etiam scientias et dotes, quibus instructi sint qui ad ordines promoveri cupiunt. Libera sacrorum ministrorum selectio ex multitudine civium eo minus Ecclesiæ denegari poterit, quia sacerdotes non excedunt ex societate civili, sed religioni inservientes simul in commune bonum laborant. Insuper ex natura status clericalis sponte sequitur, ad Ecclesiam spectare facultatem præscribendi et examinandi dotes, quibus polleant promovendi ad ordines.

2. Clericorum tum institutionem, tum educationem Ecclesia dirigit. *Institutio* theologica non est nisi informatio scientifica in religione; atqui ad solam Ecclesiam pertinet potestas docendi religionem. Pius VII id clare expressit: « Episcopis ex jure divino competit, ut fideles vel in persona vel per alios instituant, ac etiam adspirantes ad statum clericalem in theologia aliisque sacris disciplinis instruant, vel per magistros probatæ fidei instrui curent. Hoc quidem jus ex principiis catholicis a potestate civili neque everti neque constringi potest (1). »

Pius IX damnavit hanc propositionem: « In ipsis clericorum seminariis methodus studiorum adhibenda civili auctoritati subjicitur (2). »

Haud aliter de *educatione* clericali sentiendum. Si enim dubitari nequit, quin ad Ecclesiam spectet cura animarum generatim, seu educatio fidelium eorumque ad virtutem christianam informatio, eminenter equidem ad illam pertinebit institutio ad perfectionem clericalem.

3. Ecclesia libere confert *beneficia*, et beneficiatos canonice instituit. Etenim cum beneficia et parochiæ sint

(1) Pius VII, *Esposizione dei Sentimenti.*

(2) Pii IX *Syllabus* complectens præcipuos ætatis nostræ errores.

instituta ecclesiastica, nonnisi rectores Ecclesiæ ipsis vacantibus de novo pastore providere valent (1).

Ob similem rationem, cætera officia ecclesiastica sine ullo sæcularium interventu generatim personis idoneis conferuntur.

4. Cum religiosi ordines consilia Christi profiteantur, et ab Ecclesia instituti fuerint, in territorio societatis civilis admitti debent sicut ipsa Ecclesia. Igitur præsulibus Ecclesiæ competit jus introducendi conventus religiosorum et monialium, ita quidem ut vita regularis juxta præscriptiones canonicas et cujuslibet ordinis regulas dirigatur. Superioribus ordinum licet tot socios adsciscere, quot necessarii videntur ad finem ordini præstitutum. Libera esse debet singulorum conventuum communicatio cum suis Generalibus.

II. *Jura Ecclesiæ quoad bona sibi necessaria.* Huc referuntur jus *acquirendi* bona temporalia, facultas de iis *disponendi*, eorum administratio (2).

ARTICULUS III

CONCORDIA ET MUTUUM AUXILIUM ECCLESIÆ ET STATUS.

§ 1. — Concordia utriusque potestatis.

I. *Ecclesia et Status sunt divino jure sociabiles.* Non obstantibus distinctione et autonomia binarum potestatum, ex voluntate Dei concordibus studiis mundum regere tenentur.

1. Multa sunt, quæ hanc concordiam exposcunt. Illam

(1) Supra, part. II, lib. II, *de Beneficiis.*
(2) *Ibid., de Rebus temporalibus Ecclesiæ.*

postulat finis communis ultimato utrique præfixus, nempe gloria Dei et salus æterna hominum; quem duplicem finem Ecclesia immediate et proxime, Status vero mediate et remote prosequitur. Illam exigit populorum incolumitas, quæ obtineri nequit, nisi uterque principatus amico fœdere consocietur : « Cum regnum et sacerdotium inter se conveniunt, bene regitur mundus, floret et fructificat Ecclesia. Cum vero inter se discordant, non tantum parvæ res non crescunt, sed etiam magnæ res miserabiliter dilabuntur (1). »

2. Hujusmodi concordia tria supponit. *Primum* est utriusque societatis independentia in ordine proprio, siquidem iidem homines sunt simul membra Status et Ecclesiæ. *Secundum* est subjectio sociorum erga utramque societatem, sub diverso respectu : in rebus mere temporalibus fideles legibus civilibus obediunt; quoad spiritualia ipsi magistratus subjiciuntur legibus Ecclesiæ. *Tertio*, mutuis præsidiis religio perficit societatem civilem; Status vero protegit Ecclesiam.

II. *Non requirenda est absoluta separatio Status ab Ecclesia.*

Prob. 1. *Auctoritate* R. Pontificum. Gregorius XVI ait : « Non lætiora religioni et principatui ominari possemus ex eorum votis, qui Ecclesiam a Regno separari, mutuamque Imperii cum Sacerdotio concordiam abrumpi discupiunt. Constat pertimesci ab impudentissimæ libertatis amatoribus concordiam illam, quæ semper rei sacræ et civili fausta extitit et salutaris (2). »

Pius IX damnavit hanc propositionem : « Ecclesia a Statu, Statusque ab Ecclesia sejungendus est (3). »

(1) S. Ivo Carnutensis, *Epist.* 238 *ad Paschalem II.*

(2) Gregorii XVI Epistola Encyclica *Mirari* (1832).

(3) Pii IX *Syllabus* complectens præcipuos ætatis nostræ errores, 55.

Prob. 2. *ratione.* Separatio absoluta consistit in eo quod regimen societatis civilis sit *atheum,* nimirum tanta indifferentia præditum respectu religionis, ut perinde se gerat quasi nulla exstet religio. Atqui falsum est istud principium.

Etenim vel iste error ita intelligitur ut logicæ severitatem servet, vel ut a logica severitate deficiat. Si logicus esse vult, nihil differt ab errore protestantismi, qui Ecclesiam politicæ auctoritati submittit. Nam ex illa separatione Status a religione necessario sequitur, ut in ferendis legibus nulla ratio Ecclesiæ habeatur, sed tantum spectetur politica utilitas. Proinde si politica utilitas aliquid quandoque persuadeat, quod Ecclesiæ legibus adversetur, id poterit civiliter imperari. En jura Ecclesiæ in discrimen adducta, et fidelium conscientia violenter oppressa.

Si vero error ille a logica deficit, atque ab Ecclesia sic Statum separat, ut ei nec opem ferat, nec injuriam irroget; fatemur tenorem hunc minus esse perniciosum, et jacturam facilius tolerandam includere. Imo ejusmodi est, ut in nonnullis societatibus, quæ ex hominibus multiplices et contrarios cultus profitentibus coalescunt, vitari nequeat.

Verum hæc *separatio relativa* non ex ordine, sed ex ordinis carentia resultat. Imperfecta enim conditio earum societatum prohibet quominus in debita relatione quoad Ecclesiam se constituant. Itaque si naturam ordinatæ societatis non rite attingant, id pertinet ad earumdem imperfectionem; quemadmodum non rite attingit hominis naturam is, qui corpus sine relatione ad animam perficiendum sibi proponit.

Vera igitur doctrina illa est, quæ utramque societatem sic distinguit, ut tamen non divellat, sed harmonice ordinet inter se, sicut harmonice ordinari postulat corpus

cum anima, vita præsens cum futura, mutuæ relationes hominum cum relationibus ad Deum (1).

§ 2. — Mutuum auxilium Ecclesiæ et status.

QUÆSTIO 1. De præsidio quod Ecclesia Statui præstat.
QUÆSTIO 2. De officiis Status erga Ecclesiam.

QUÆSTIO 1ª. — DE PRÆSIDIO QUOD ECCLESIA STATUI PRÆSTAT.

Ecclesia, legatione sua fungens, mediate simul promovet finem societatis civilis, quæ ab illa variis modis firmatur.

I. *Principes et subditi religioso ligamine ad invicem connectuntur per doctrinam catholicam.* Docet enim Ecclesia, principes, velut Dei ministros, populis præsidere gladio justitiæ instructos, eisque obediendum esse. Insuper principibus injungit officium recte gubernandi. Quanta commoda in bonum commune ubique provenirent, si ejusmodi doctrina et præcepta tum a principibus tum a populis observarentur (2)!

II. *Ecclesia vinculo religionis etiam cives ad invicem connectit.* Timor Dei solus est, qui custodit hominum inter se societatem, ait Lactantius. Atqui sola vera religio et Ecclesia timorem Dei efficaciter docet et inculcat, justitiamque et charitatem commendat. Nimirum Ecclesia observantiam juris a debitore in conscientia exigit; verum exactionem creditoris quodam misericordiæ dulcore temperat. Disparitatem bonorum temporalium, quæ divitibus invidiam pauperum incitat, christiana charitate quodammodo exæquat, et perturbationes exinde

(1) Liberatore, *Institutiones juris naturæ*, lib. II, cap. VI.
(2) Proverb., VIII, 15. — Sap., II, 4. — Rom., XIII, 1. — I Petr., II 13. — S. August., *de Civitate Dei*, lib. V, cap. XXI.

oriri solitas restinguit. Nemo ignorat, quot instituta pauperum curæ destinata sub Ecclesiæ auspiciis ortum et incrementa traxerint.

III. *Ecclesia moralitatem civium procurat*, ideoque civitatem egregie adjuvat. Differunt sub hoc respectu Imperium et Sacerdotium. Nam imperans civilis urget externam actionum cum lege convenientiam, quam *legalitatem* vocant. At vero Ecclesia etiam animi motus dirigit, peccata interna prohibet, sicque intendit, ut homines manum et cor a peccato cohibeant. Qua ratione flagitiorum externorum fons obstruitur, et subditi non tantum legalitatis studiosi, sed vere probi et honesti efficiuntur.

IV. *Ecclesia firmat principalia rei civilis fulcimenta.* Huc referuntur matrimonium et juramentum, quibus institutis sola Ecclesia robur dignitatemque conciliat. Ea sola matrimonium ad normam legis divinæ componit; inde provenit ordo familiarum. Ad jusjurandum quod attinet, proposito Dei timore pariter et amore, Ecclesia potest efficere, ut tum veritas in jurejurando, tum fidelitas in explendo juramento religiose servetur.

V. Demum *Ecclesia salutem publicam juvat etiam mediis supernaturalibus,* v. g. sacrificiis, benedictionibus, precibus. Ea siquidem continuo, juxta monitum Apostoli (1), facit « obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt. » Procul dubio est, his suffragiis neque familias neque regna sine gravi detrimento privari posse.

(1) I Tim., II, 1.

QUÆSTIO 2ª. — DE OFFICIIS STATUS ERGA ECCLESIAM.

1. Officia negativa Status erga religionem.
2. Officia positiva Status erga Ecclesiam.

1. Officia negativa Status erga religionem.

I. *Societas civilis, finem suum prosequendo, Ecclesiam insigniter adjuvat.*

1. Dum potestas civilis legibus et pœnis scelera vel impedit vel reprimit, morum externam decentiam promovet, ideoque cives ad veram honestatem præparat.

2. Ex eo quod potestas civilis, impietatem et violentiam hominum reprimendo, fraudes et turbas a societate arceat, removentur obstacula quibus Ecclesia impeditur in exercendo munere sibi divinitus commisso. Nihil enim magis obest religioni et regimini pastorali, quam civium commotiones et bella sive extera sive intestina. Hæc est præcipua ratio, propter quam Apòstolus preces pro regnantibus fieri jubet, nempe « ut quietam et tranquillam vitam agamus (1). »

II. *Potestati civili non competit jus moderandi religionem.* Hæc regula duplici modo intelligitur, nempe vel respectu singulorum civium, vel respectu Ecclesiæ (2).

1. *Auctoritas civilis non habet jus imponendi religionem socialem.* Ratio est, tum quia non præcipit actus internos, tum quia minime est infallibilis, tum quia ritus religiosi fidem supponunt.

Attamen potest negative tueri veritates ordini sociali necessarias. Etenim sunt quædam veritates quibus ordo socialis innititur; v. g. Dei existentia, immortalitas

(1) I Tim., II, 2.
(2) Audisio, *Droit public de l'Église*, t. III, tit. XIII.

animæ, discrimen boni et mali. Atqui auctoritas potest ac debet efficaciter tueri omnia quæ ad conservationem societatis necessaria sunt. Ergo ejusmodi veritatum tutelam negative suscipit, prohibendo ne impugnentur.

2. Potestati civili non licitum est aliquid juribus Ecclesiæ adversum decernere aut agere. Id infertur, sive ex independentia Ecclesiæ, sive ex inviolabilitate jurium quibus Ecclesiam Christus instruxit.

2. Officia positiva Status erga Ecclesiam.

I. *Ecclesia protegenda est, ubi ejus protectio fit possibilis.*

Prob. 1. *rationibus. Primo,* directe pertinet ad societatem civilem curare tranquillitatem et pacem reipublicæ, quæ pars maxima est temporalis felicitatis. Atqui tranquillitas et pax diu consistere non potest cum indifferentia erga religionem.

Secundo, societas civilis temporalem felicitatem curare debet non absolute et simpliciter, sed quatenus est propria hominis. Atqui temporalis felicitas hominis propria debet ordinari ad vitam æternam, adeoque respectum habet ad religionem (1).

Prob. 2. *auctoritate.* S. Leo docet « regiam potestatem non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiæ præsidium esse collatam (2). »

Pius IX damnavit istas propositiones : « Optima est conditio societatis, in qua Imperio non agnoscitur officium coercendi sancitis pœnis violatores catholicæ religionis, nisi quatenus pax publica postulet (3). »

« Ætate hac nostra non amplius expedit religionem

(1) Tarquini, *Institutiones uris cclesiastici publici,* lib. I, cap. I, sect. II.

(2) S. Leonis *Epist.* 125.

(3) Pii IX Litteræ encyclicæ *Quanta cura* (8 decemb. 1864).

catholicam haberi tanquam unicam Status religionem, cæteris quibuscumque cultibus exclusis.... Hinc laudabiliter in quibusdam catholici nominis regionibus lege cautum est, ut hominibus liceat publicum proprii cujusque cultus exercitium habere..... Enimvero falsum est, civilem cujusque cultus libertatem conducere ad populorum mores animasque facilius corrumpendos (1). »

II. *Principes ita religionem tueri debent, ut Ecclesiæ judicia non antevertant, sed sequantur.*

Prob. 1. *rationibus. Primo*, in negotiis quæ fidem aut disciplinam spectant, potestas civilis tenetur Ecclesiam consulere, sive quia causæ majores Summo Pontifici reservantur, sive quia hac agendi ratione facilius vitantur conflictus.

Secundo, felicitas temporalis non procuranda est cum detrimento maximi boni seu vitæ æternæ. Atqui Ecclesia sola nosse potest, quid ad religionem pertineat. Ergo felicitas temporalis sæpius non ordinaretur ad vitam æternam, si Principes in defendenda religione anteverterent judicia Ecclesiæ.

Prob. 2. *auctoritate* Decretalium : « Publicum (societatis civilis) auxilium ita in Ecclesiæ bonum conferendum est, ut non præjudicare præsumat, sed potius quæ Deo sunt placita exequatur (2). »

Accedit auctoritas Concilii Tridentini : « Principes sæculares Ecclesiæ protectores ita esse censendos, ut tamen quæ ecclesiastici juris sunt, tanquam Dei præcepta sanctius venerentur (3). »

(1) Pii IX *Syllabus* complectens præcipuos ætatis nostræ errores, 77, 78, 79.

(2) *Decretalium* lib. I, tit. XXXI, *de Officio judicis ordinarii.*

(3) Concilium Tridentinum, sess. XXV, cap. XX, *de Reform.*

CAPUT II

Gradus Ecclesiæ præ societate civili.

ARTICULUS I

JURA SOCIETATIS PERFECTÆ IN EXTRANEOS (1).

Jura societatis perfectæ in extraneos duplici modo spectantur, vel in *statu concordiæ* utriusque societatis, vel in *statu conflictus*.

I. *Ejusmodi jura in statu concordiæ utriusque societatis.*

Regula 1ª. Ex duabus societatibus quæ iisdem membris coalescunt, quatenus in statu concordiæ sunt, *nulla debet alteram impedire.*

Prob. 1°. — Societates hujusmodi habent rationem plurium et diversarum obligationum, quæ eidem subjecto inhærent; siquidem non aliud est societas, nisi multitudo hominum suscipientium mutuam obligationem conferendi vires suas ad certum finem consequendum. Atqui ex pluribus obligationibus eidem subjecto inhærentibus, quatenus in statu concordiæ sunt, omnes observari debent, adeoque nulla debet aliam impedire.

Prob. 2. Status concordiæ inter plures societates iisdem membris coalescentes supponit, singularum finem salvum et liberum esse, neque ab aliis impediri. Atqui societati perfectæ competit tantum potestas exi-

(1) Tarquini, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, lib. I, cap. I, sect. 1.

gendi ea quæ sunt ad finem necessaria. Ergo, salvo fine in statu concordiæ, nulla societas debet aliam impedire.

Regula 2ª. Ex duabus societatibus invicem coordinatis, ea *subordinata* est, cujus finis habet rationem medii ad finem alterius. Ratio est, quia media ordinantur ad finem, eique inserviunt. Proinde societas subordinata debet vires suas dirigere juxta finem alterius societatis, quæ præeminet.

II. *In statu conflictus* duæ societates esse dicuntur, cum altera fini suo insistere non potest, quin alteram impediat.

Regula 1ª. Ex duabus societatibus quæ iisdem membris coalescunt, in statu conflictus ea prævalere debet, quæ habet finem altioris ordinis.

Prob. Ex duabus obligationibus eidem subjecto inhærentibus, quæ in conflictum devenerint, ea prævalet, quæ majus bonum tuetur. Atqui duæ societates iisdem membris coalescentes habent rationem plurium obligationum eidem subjecto inhærentium; ea vero majus bonum tuetur, quæ altioris ordinis finem habet. Ergo ex duabus societatibus, quæ in conflictum devenerint, ea superare debet, quæ habet finem altioris ordinis.

Regula 2ª. Si quæstio incidat de veritate necessitatis, quam societates inter se confligentes pro re sua asserunt, jus ferendi judicium ad societatem superiorem pertinet, reservato quoad inferiorem jure exponendi ea, quæ sui intersunt.

Prob. 1ª *pars*. Absurdum est boni minoris gratia majus bonum in discrimen vocare. Atqui majus bonum in discrimen vocaretur, nisi in re dubia judicium societati superiori reservatum esset.

Prob. 2ª *pars*. Judicium rectum ferri non potest, nisi libratis hinc inde rationibus; atqui rationes librari non possunt nisi auditis iis, quorum interest.

ARTICULUS II

PRIMATUS ECCLESIÆ QUOAD SOCIETATES CIVILES CATHOLICORUM.

§ 1. — Exponitur sensus quæstionis (1).

I. Societatum civilium triplex species respectu Ecclesiæ distinguitur. Quædam enim ab ejus potestate fere omnino eximuntur; eæque sunt societates civiles *infidelium*. Quædam quidem potestati Ecclesiæ subjiciuntur, sed ab ea separatæ sunt, videlicet societates *schismaticorum* et *hæreticorum*. Quædam autem cum Ecclesia conjunctæ rite sunt, eique, ut par est, obediunt; eæque sunt civiles *catholicorum* societates, de quibus hic agitur.

II. Quæritur utrum Ecclesia præ societate civili societas major habenda sit. Jamvero majoritas alicujus societatis præ alia triplici modo concipi potest :

1. Ut iste primatus sit sejunctus ab omni jurisdictione in societatem inferiorem, ita ut injuriam hæc faciat societati superiori, si eum lædat, sed coerceri ab eadem auctoritate propria non possit. Majoritas ejusmodi, si admittenda esset, ad extraordinariam Dei providentiam pertineret.

2. Ut primatus sit conjunctus cum tanta jurisdictione, ad quam pertineat inferiorem societatem in omnibus rebus regere. Hæc majoritas competit Ecclesiæ quoad

(1) Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, t. II, chap. x, § 115. — Audisio, *Droit public de l'Église*, t. II, tit. XII.

ecclesias particulares; et generatim societati supremæ competit quoad inferiores societates homogeneas.

3. Ut iste primatus indirectæ jurisdictioni sit conjunctus, ita ut societas major nonnisi *per accidens* possit auctoritatem suam exercere, cum scilicet proprii finis necessitas id exigit. Hic autem modus societati majori convenit erga societates heterogeneas; v. g. Ecclesiæ convenit erga societates civiles.

III. Majoritas Ecclesiæ non lædit independentiam societatis civilis. Etenim in rebus temporalibus, et sub respectu finis temporalis, Ecclesia nihil potest in societate civili.

Prob. *ratione.* Quidquid fit in rebus temporalibus, sub respectu finis temporalis, est præter finem Ecclesiæ. Atqui generalis regula est, societates nihil posse in iis, quæ sunt extra finem proprium.

Id etiam infertur ex autonomia utriusque potestatis: potestas civilis est independens in suo ordine, id est, in rebus mere temporalibus.

§ 2. — Subordinatio societatis civilis catholicorum ad Ecclesiam.

I. Triplex hypothesis fingi potest: vel subordinatio Ecclesiæ ad Statum, vel æqualitas utriusque potestatis, vel subordinatio Status ad Ecclesiam. Atqui neque prima, neque secunda hypothesis admitti potest.

1. Admitti nequit *subordinatio Ecclesiæ ad Statum.* Si enim finis Ecclesiæ non modo diversus, verum etiam longe est altior quam finis politicus, quomodo potestas quæ illi fini respondet, subjecta esse poterit auctoritati quæ fini inferiori advigilat? Insuper si Ecclesia est institutio divina et immutabilis, Status vero politicus constat institutione humana et mutabili, quomodo hujus ditioni

Ecclesia subjicietur, nisi res immutabilis in mutabilem converti velit, et divina jura humanis posthabeantur? Tertio, si Ecclesia æternæ populorum saluti prospicit, civilis autem potestas negotiis temporariis, quomodo prima hypothesis admitti poterit, quin æternum a temporario gubernari, et finis a mediis legem accipere statuatur? Enimvero iste error protestantium huc tendit, ut religionem in negotium quoddam politicum transformet, et ministros Ecclesiæ in civiles quosdam magistratus; quod religionis christianæ naturam destruit (1).

2. Neque admittenda est *æqualitas utriusque potestatis* apud catholicos. Etenim manifestum est, duas societates natura distinctas et inter se extraneas, quæ absolute supremæ sint, fingi non posse. Nam excellentia societatum ab earum fine pendet. Atqui inter homines duo fines absolute supremi fingi nequeunt.

Civilis catholicorum societas iisdem hominibus constat, quibus Ecclesia Christi coalescit; ejusmodi societas habet rationem duplicis obligationis, qua eadem multitudo sub imperio potestatis civilis felicitatem temporalem inquirit, simulque sub imperio Ecclesiæ vitam æternam prosequitur. Hæc vita æterna est ultimus ac supremus finis, cui felicitas ac vita temporalis subest. Proinde societas civilis catholicorum est cœtus hominum, qui temporali felicitati quærendæ ita student, ut profiteantur, eam subesse studio felicitatis æternæ, quam credunt sub regimine Ecclesiæ obtineri tantum posse.

3. Superest *tertia hypothesis*, juxta quam Ecclesiæ competit majoritas seu primatus præ civili catholicorum societate, quia finis Ecclesiæ superat finem temporalem societatis civilis.

II. *Potestas civilis subordinatur Ecclesiæ in omnibus quæ*

(1) Liberatore, *Institutiones juris naturæ*, lib. II, cap. VI. — Audisio, *Droit public de l'Église*, t. III, tit. XVIII.

conscientiam spectant, etiam in temporalibus quatenus religionem respiciunt.

1. Probatur *rationibus*. *Primo,* quibus in rebus finis alicujus societatis fini alterius postponi debet, eadem ratione illa societas debet alteri cedere. Atqui, ex doctrina catholica, in iis rebus, in quibus finis societatis civilis seu temporalis felicitas confligit cum fine Ecclesiæ, id est, cum salute spirituali, felicitas temporalis seu finis societatis civilis saluti spirituali seu fini Ecclesiæ postponi debet. Proinde quibus in rebus concurrit ratio finis spiritualis seu necessitas Ecclesiæ, in iis, licet temporales sint, Ecclesia potestatem suam jure exserit; civilis autem societas eidem cedere debet (1).

Secundo, ordo temporalis subest ordini spirituali, seu regi debet juxta legem divinam. Atqui potestas civilis ordinem temporalem repræsentat, Ecclesia vero spiritualem ordinem regit. Ergo potestas civilis apud christianos subordinatur Ecclesiæ in iis quæ conscientiam respiciunt.

Tertio, præeminentia Ecclesiæ exigit, ut societas civilis catholicorum actus suos fini Ecclesiæ conformet, imo quodammodo submittat. Hæc obligatio resultat ex relatione finis utrique societati præstituti. Finis Ecclesiæ præfixus est, ut omnia instauret in Christo, id est, ut non tantum singulos homines sanctificet, sed etiam integras familias et societates civiles spiritu religionis repleat. Finis vero principatus civilis, cum sit hominum tranquillitas et felicitas temporalis procuranda, non est per se stans, independens et quasi ultimus in sua linea. Itaque sicut universa creata gloriæ Dei inservire debent; sicut quivis fidelis terrena negotia destinationi suæ su-

(1) Tarquini, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, lib. I, cap. I, sect. 2.

pernaturali confirmare tenetur, ita societas civilis catholicorum spiritu religionis compenetranda est. Hinc potestas civilis subordinatur, quatenus illius actus ad normam finis altioris componendi sunt (1).

2. Probatur *Scripturis*. Verba Christi (*quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis... Pasce oves meas*) conferunt Ecclesiæ potestatem judicandi, quoad omnes christianos, omnia quæ conscientiam spectant. Atqui plurimæ res civiles respiciunt religionem, quatenus conveniunt vel adversantur legi divinæ, cujus Ecclesia est interpres et custos.

3. Confirmatur *auctoritate Patrum*, quorum unanimis doctrina est, ita finem societatis civilis, ejusque imperium Ecclesiæ subesse debere, quemadmodum corpus subest animæ. Satis erit allegare verba S. Thomæ : « Potestas sæcularis subditur spirituali, sicut corpus animæ ; et ideo non est usurpatum judicium (2). »

4. Probatur *ex praxi Ecclesiæ*. Nimirum Ecclesia est infallibilis in disciplina generali ; atqui potestatem indirectam exercet constanter, diverso tamen gradu, sive in nationibus convertendis, sive in nationibus christiane constitutis, sive in nationibus hodiernis.

Primo, Ecclesia quovis sæculo ingreditur territorium invitis potestatibus. Libertatem suam vindicat. Docet obediendum esse Deo magis quam hominibus ; subtrahit fideles obedientiæ potestatis civilis in omnibus quæ legibus divinis repugnant.

Secundo, prioribus sæculis, Ecclesia conditionem pue-

(1) Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, t. II, chap. x, § 116.

(2) S. Joannes Chrysostomus in 2 Cor. Hom. xv. — S. Gregorius Nazianzenus, *Orat.*, xvii. — S. Isidorus Pelus., lib. III, ep. 449. — Ivo Carnutensis, ep. 51. — S. Bonaventura, lib. *de Eccl. Hierarchia*, p. 2.

rorum, mulierum, servorum, civium immutat. Societatem paganam jure christiano informat; fidelibus munera publica non permittit nisi sub certis conditionibus. Inde exurgit nova societas cum propriis legibus et judicibus.

Tertio, præter pœnitentiam publicam quæ privationem potestatis importat, Ecclesia, medio ævo, decidit casus conscientiæ de juramento fidelitatis. Apud nationes *christianitatis,* quidam principes, ob pertinacem violationem constitutionis cujus præcipua pars erat religio, depositi sunt ex Ecclesiæ sententia quam populi exequebantur. Præterea regibus christianis consecratio conferebat simul majorem auctoritatem et graviora officia.

Quarto, sæculis recentioribus actio Ecclesiæ erga nationes christianas exercetur præsertim per concordata.

5. Probatur *ex definitionibus ecclesiasticis*. Bonifacius VIII docet : « Oportet temporalem auctoritatem spiritali subjici potestati... Subesse Romano Pontifici omnem humanam creaturam, definimus esse omnino de necessitate salutis (1). »

Pius IX : « Errores eo potissimum spectant, ut impediatur et amoveatur salutaris illa vis, quam catholica Ecclesia ex divini sui Auctoris institutione et mandato, libere exercere debet non minus erga singulos homines, quam erga nationes, populos summosque eorum Principes (2). »

Ab eodem Pontifice damnatæ sunt istæ propositiones: « In conflictu legum utriusque potestatis, jus civile prævalet... Reges et Principes non solum ab Ecclesiæ jurisdictione eximuntur, verum etiam in quæstionibus jurisdictionis dirimendis superiores sunt Ecclesia (3). »

(1) Bonifacii VIII const. *Unam sanctam.*

(2) Pii IX Litteræ encyclicæ *Quanta cura.*

(3) Pii IX *Syllabus* complectens præcipuos ætatis nostræ errores, 42, 54.

§ 3. — Corollaria de potestate indirecta Ecclesiæ.

I. Potestas indirecta Ecclesiæ est *spiritualis*, tum quia continetur in potestate clavium, tum quia erga christianos exercetur, tum quia tendit ad finem spiritualem. Nimirum ipsa potestas spiritualis, dum cives christianos attingit, complectitur potestatem indirectam in societatem civilem. Etenim in rebus etiam temporalibus, quatenus religionem respiciunt, civitas cedere debet Ecclesiæ, quia Deus non vult, ut hominum temporale bonum promoveatur cum detrimento boni spiritualis et æterni. V. g. Ecclesia, votorum solemnitati incapacitatem dominii adnectens invita potestate civili, manifeste exercet indirectum influxum in temporalia.

Pius IX damnavit istam propositionem : « Ecclesia vis inferendi potestatem non habet, neque potestatem ullam temporalem directam vel indirectam (1). »

II. Plenitudo potestatis indirectæ ab Ecclesia non exercetur nisi apud nationes christiane constitutas. Etenim requirit quatuor conditiones, videlicet personas catholicas, periculum religionis ortum ex criminibus imperantium, populum obedientem Ecclesiæ, spem removendi malum.

Igitur praxis Ecclesiæ per medium ævum, quo tempore conditiones hujusmodi non deficiebant, non fuit usurpatio noxia vel etiam utilis. Verum juxta jus publicum potestas spiritualis conscientiam populorum dirigebat, ita ut istius problematis duplex solutio proponi possit : alii dicunt Ecelesiam sua potestate indirecta

(1) Pii IX *Syllabus* complectens præcipuos ætatis nostræ errores, 24.

usam fuisse (1); juxta alios Ecclesia jure publico utebatur (2). Conciliatur utraque explicatio.

III. Potestas indirecta Ecclesiæ perficit societatem politicam. Etenim protegit principes adversus rebelliones, et populos adversus excessus potestatis civilis; imperantes simul et subditos in officio continet. Si principes non agnoscant subordinationem societatis civilis ad Ecclesiam, inde non firmatur ipsorum auctoritas, siquidem Ecclesia jam non potest tumultuantes populos cohibere.

TITULUS II

Historia relationum Ecclesiæ et Status.

CAPUT I

Ætas juris antiqui.

Inter Ecclesiam et Imperium sunt relationes divino jure constitutæ et servandæ; verum variæ fuerunt temporum vices, quas recensemus.

(1) Bellarmin, *de Romano Pontifice*, lib. V.

(2) Fénelon, *de Summi Pontificis auctoritate*, cap. xxxix.

(3) Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, t. II, § 116.

ARTICULUS I

STATUS BELLI INTER ECCLESIAM ET IMPERIUM (1).

I. Prioribus sæculis, inter utramque societatem nexus legi divinæ conveniens intercedere non potuit. Equidem Ecclesia, divinitus instituta, erat societas legitima sive juxta leges mosaicas quæ Messiam expectabant, sive juxta leges romanas quibus diversi cultus tolerabantur. Ipsam vero potestati civili minime nocentem persecuti sunt tum Judæi, tum Romani præsertim ac etiam Barbari.

Nimirum Christianismus, quia suam potestatem in animas exercebat, ubique proscriptus fuit. Nota est persecutio quæ a Nerone exarsit usque ad Constantinum. Deficiente imperatorum feritate, fideles a præsidibus et plebe mactabantur. Ecclesia mansuetudinem et veritatem tortoribus opponebat.

II. Deus illud novum belli genus patiebatur, ut divina religionis virtus illucesceret, ut Ecclesia nullo humano præsidio triumphans orbem subigeret; demum ut scirent Cæsares hujus sæculi, Deum Ecclesiam constituisse sine illis et in illos, et pro ea et contra illos se pugnaturum esse usque ad sæculorum consummationem.

Itaque suam libertatem Ecclesia martyrio vindicavit. Inde manifesta fuit distinctio et independentia illius ab Imperio; qua distinctione servitus animarum dissolvebatur.

(1) Audisio, *Juris naturæ et gentium fundamenta*, lib. III, tit. x.

ARTICULUS II

FŒDUS IMPERFECTUM UTRIUSQUE POTESTATIS (1).

I. Ab impossibili jam certamine recesserat Constantinus, mentis prudentia, instinctu Divinitatis. In subsidium labentis imperii advocat Ecclesiæ virtutem et sapientiam. Sedem imperii Constantinopolim transtulit peculiari Dei providentia, quo facilius surgeret potestas temporalis Pontificum. Ecclesiæ concessit privilegia; forum episcopale et immunitates ecclesiasticas approbavit. Hinc deposito nomine et officio *Pontificis Maximi*, quo Cæsares hactenus perfuncti erant, imperatores *advocatiam Ecclesiæ* seu ejus defensionem susceperunt.

II. Istud fœdus merito dicitur imperfectum. Etenim, miserabili fato, jura sacra et civilia alicubi permiscebantur. Dum in re civili partem judiciorum Constantinus Episcopis commiserat, Episcopi sacra nonnulla, titulo protectionis, ab illo peragi patiebantur; ejusmodi fuit externa conciliorum convocatio, *externi episcopi* dignitas, quæ adeo excurrerunt, Byzantinorum præsertim vanitate atque odio in Romanos, ut externus episcopus, legum nempe ecclesiasticarum non judex sed defensor, deceptus ab hæreticis res spirituales invaserit.

Imperatores græci a recto tramite in eo deviarunt, quod in extirpandis hæresibus limites meræ tuitionis transilierint, et decisionibus dogmaticis sese immiscere præsumpserint. Proinde haud semel factum est, ut potius hæreticis adversus Ecclesiam, minime vero Ecclesiæ adversus hæreticos protectionem impenderent.

III. Attamen illa Ecclesiæ atque Imperii fœdera extite-

(1) Phillips, *du Droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, t. II, § 118.

ARTICULUS I

STATUS BELLI INTER ECCLESIAM ET I... ...PERIUM.

I. Prioribus sæculis, inter utram
legi divinæ conveniens intercede
Ecclesia, divinitus instituta, e
juxta leges mosaicas quæ M
juxta leges romanas quibus
Ipsam vero potestati civili
sunt tum Judæi, tum R
bari.

Nimirum Christian
animas exercebat,
persecutio quæ a N
Deficiente imper
plebe mactabar
tem tortoribus

II. Deus ill ...is innotescit influxus Eccle-
religionis v ...n.
præsidio t ... opam Ecclesia maternis ulnis am-
rent Cæs ...ros ad æquitatem et humanitatem ad-
sine illi ...arum et artium semina fovet; gladio et vi
rum e ...perantibus, leges custodit.

Ita ...testas *temporalis Pontificum* in Status romanos,
Ind ...iente Deo præparata, ex beneficiis orta, sine
In ...rpatione crescens, fundatur in pietate omnium erga
... S. Petrum. Consensu populorum stabilitur, liberalitate
Francorum augetur (1).

III. *Dignitas imperialis*, a Græcis non translata, sed in
Occidente renovata, Carolo Magno de Ecclesia bene
merito conceditur a Pontifice Leone III. Imperator fun-

(1) Thomassin, *Vetus et Nova Ecclesiæ Disciplina*, t. III, lib. I.

PARS SPECIALIS.
ARTICULUS II
...ECTUM UTRIUSQUE POTESTATIS (1).
...certamine recesserat Constan-
...instinctu Divinitatis. In subsi-
...et Ecclesiæ virtutem et ...

e protegendi Sedem Apostolicam et Chris-

ti dignitatem imperialem a Summis
cipiunt, nisi prius emittant juramen-
anctam Sedem. Hanc dignitatem
ferunt ad principes Germanos,
s usque ad Carolum V Romæ

tantum singulæ agnove-
nem, quatenus apud
us publica violatio
etiam ex ipsarum
ana seu *Christianitas.*
s est societas nationum ca-
onum quæ socialiter agnoscunt
auctoritatem. Differt ab Ecclesia quæ
iœcesibus constat, dum ethnarchia chris-
st societas internationalis. Ejus principium est
igio communis et inviolabilis.

2. Christianitati præest duplex *auctoritas* distincta, videlicet temporalis et spiritualis, siquidem ejusmodi societas est mixta duplici ordine sive naturali sive supernaturali, seu constat simul Ecclesia et nationibus.

Judicia feruntur ab *auctoritate spirituali,* cui temporalis auctoritas Christianitatis essentialiter subordinatur. Etenim hujus societatis vinculum est communis fides et suscepta obligatio protegendi Ecclesiam. Atqui ad potestatem spiritualem pertinet definire quid fides, quid Ecclesiæ bonum ab ethnarchia christiana postulet. Itaque Summus Pontifex nationibus catholicis præsidebat.

Christianitatis suprema *potestas temporalis* nequit residere in principe infideli, vel hæretico, vel schismatico.

(1) Bianchi, *De la puissance ecclésiastique*, liv. V.

Munus enim istius potestatis est bonum Christianitatis promovere. Atqui bonum hujusmodi promovere non potest ille qui profitetur religionem christianismo inimicam. Unde patet ratio cur princeps qui ab Ecclesia defecisset, ab imperio delapsus declarabatur.

Ita formatum fuit medii ævi jus publicum, quod intelligitur ex constitutione Christianitatis (1).

3. *Perfectio ethnarchiæ christianæ.* — Christianitas est perfecta ethnarchia; etenim illius maxima est unitas et efficacia.

Tanto major est socialis *unitas*, quo validius est principium unitatis seu auctoritas. Atqui Christianitati præest infallibilis auctoritas Ecclesiæ, quæ fortiter et suaviter dominatur, societatisque vera pericula et commoda denuntiat; unde nascitur judiciorum unitas, quam sequitur unitas voluntatum et actionum.

Societatis *efficacia* oritur a præstantia finis, a copia mediorum, a magnitudine præmiorum. Atqui nulla societas præstantiorem finem prosequitur, siquidem Christianitatis finis est religionis defensio et propagatio. Nulla societas mediis potentioribus utitur; illius enim media sunt præsidia naturalia et spiritualia quibus nationes et Ecclesia donantur. Nulla demum societas majora præmia prospicit, nam ejus præmia sunt bona vitæ præsentis et futuræ.

4. *Extensio et vicissitudines Christianitatis.* — Fœdus ethnarchiæ christianæ, si jungatur inter quasdam nationes catholicas, eo tendit, ut omnes nationes fidem profitentes complectatur. Atqui optima pars humani generis agit causam religionis catholicæ, dum reliquum genus humanum in mille sectas divisum est.

Olim viguit ethnarchia christiana, cujus erat obser-

(1) Taparelli, *Essai théorique de droit naturel*, liv. XII.

vantiam juris promovere, religionemque protegere sive interius per leges doctrinæ catholicæ convenientes, sive exterius per expeditiones cruciatas. Dissoluta fuit a protestantismo. Utinam resurgat ad diffundendam veritatem et culturam socialem!

V. Barbarie non penitus extincta, interdum Ecclesia luctatur adversus passiones. Abrogantur *investituræ,* quibus læditur libertas cleri et independentia Ecclesiæ. Imperatores Henricus IV et Fridericus II constitutionem Christianitatis violant, ideoque depositi sunt (1).

ARTICULUS II

REACTIO STATUS IN ECCLESIAM (2).

I. Ob repetita dissidia, quibus imperatores cum Pontificibus collisi sunt, mutua sacerdotii et imperii concordia turbata est. Hæreticorum versutia et *jurisconsultorum invidia* Romanos Pontifices veluti jurium civilium invasores tradiderunt. Exinde scissio utriusque potestatis, sensim præparata, demum aperte manifestata est.

II. Omnia in pejus ruere cœperunt, postquam *Philippus Pulcher* lites funestas cum Bonifacio VIII habuit. Ex eo tempore, decrescere videtur influxus Ecclesiæ in societates civiles.

III. Romani *Pontifices Avenione resident* (1308-1378). Ista translatio gravissimum vulnus tum Ecclesiæ tum concordiæ utriusque potestatis inflixit. Durante enim hac captivitate babylonica, ut dicitur, Pontifices, cum in honorifica regis Galliarum custodia tenerentur, ab

(1) Bianchi, *De la puissance ecclésiastique*, liv. II, VI.

(2) Audisio, *Droit public de l'Église*, t. II, tit. XXIII. — Phillips, *du Droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, t. III.

stabiliendum, summam jurium pontificiorum et episcopalium in principes sæculares transtulerunt, qui istud jus in sacra pronis animis acceptarunt. Verum ut hanc praxim, prioribus sæculis incognitam, aliquo titulo decorarent, innumeras hypotheses excogitarunt, ex quibus præcipuas referre interest, nempe systema *episcopale, territoriale* et *collegiale*.

I. Juxta *systema episcopale*, quod unice ad Germaniam restringitur, ex titulo devolutionis jus sacrorum dirigendorum in manus principum devenisse censetur. Jus episcopale, inquiunt, per Reformationem in territoriis protestanticis suspensum, et exinde ad principes evangelicos devolutum est. Cum tamen hæc hypothesis non sit nisi manifestum sophisma, inventa sunt alia systemata.

II. *Systematis collegialis* defensores fingunt, Ecclesiam primitive collegium æqualium extitisse, quod tamen serius ex hierarchiæ usurpatione juribus omnibus spoliatum sit; at facta Reformatione jurisdictionem episcopis ereptam ad communitates rediisse, ab iisque libera voluntate transfusam esse in principes protestanticos, quibus proinde duplex jurium genus relate ad religionem competeret: jura majestatica seu imperio annexa, et jura collegialia seu ab ecclesiis accepta.

III. Grotius concinnavit *systema territoriale*, ab aliis accuratius excultum, quo jus dirigendi religionem et res ecclesiasticas non minus principum majestati ex jure intrinseco competere prætenditur, quam quodlibet aliud regiminis civilis objectum. Istud systema duas potestates in unam conflavit; etenim ex solo titulo superioritatis territorialis, et ex illo principio: « Cujus est regio, illius est etiam religio, » protestantes integrum *jus in sacra* suis principibus vindicarunt.

Protestantium praxis et doctrina non potuit etiam in societates catholicas nocivum influxum non habere.

§ 2. — Systemata politicorum (1).

I. *Varia systemata recensentur*. Invida laicorum jurisprudentia principibus vindicat adversus Ecclesiam prætensa jura *protegendi*, *cavendi*, *inspiciendi*, *subveniendi*. Sedulo perpendenda est ista errorum series.

1. Titulo *protectionis*, in regiam potestatem contulerunt nonnulla Ecclesiæ jura. Etenim nomine advocatiæ seu protectionis non intelligunt meram religionis defensionem; sed principibus tribuunt jus dirigendi negotia ecclesiastica. Hinc *libertates gallicanæ* contra Summum Pontificem, verius dictæ *servitutes Ecclesiæ gallicanæ*.

2. Jure *cavendi* (ne civitas ex negotiis Ecclesiæ detrimentum capiat, ne publica tranquillitas turbetur), ex Protestantibus mutuato, Ecclesiæ auctoritas divina etiam a catholicis oppugnata et demissa est. Hinc *leges Josephinæ*.

3. Jure *inspiciendi*, communicatio fidelium vel Episcoporum cum Romano Pontifice vinculis obstricta est ac fere impedita. Hinc *placitum regium*.

4. Jure demum *subveniendi*, introducta est *appellatio ab abusu*, seu appellatio a sententiis Episcoporum ad judicem civilem.

II. *Systematum ejusmodi fundamenta convelluntur*.

1. Hæc systemata deprompta sunt ex libris protestantium, qui potestatem Ecclesiæ publicam et rectoriam, in suo genere summam et independentem ac segregatam a civili imperio, non agnoscunt. Proinde politici et principes catholici sibi contradicunt, dum dogma catholicum de divina origine potestatis et libertatis ecclesias-

(1) Tarquini, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, lib. I, cap. I. — Zallinger, *Institutiones juris ecclesiastici*, liber isagogicus, cap. v.

ticæ, quod ore et animo profitentur, re et usu judicandi de negotiis Ecclesiæ inficiari et ejurare videntur.

2. Asserunt ejusmodi jura potestati civili competere tanquam *jura majestatica.* Jamvero nomine *majestatis* intelligitur complexio jurium quæ ad perfectam societatem pertinent. Inde infertur ipsos errare, sive consideretur Ecclesia, sive spectetur Status.

Ad Ecclesiam quod attinet, tum ex natura sua, tum ex voluntate Christi ipsa est societas perfecta, adeoque ad eam pertinet complexio jurium quæ propria est societatis perfectæ. Igitur ei non desunt jura majestatica in iis quæ religiònem respiciunt.

Ex altera parte, ad Statum non spectant jura religiosa. Etenim jura societatis ex fine ipsius prodeunt, siquidem media eatenus tantum expetuntur, quatenus ad finem conducunt. Atqui finis societatis civilis non exigit jura religiosa. Proinde attendenda est distinctio et independentia Ecclesiæ.

3. Neque dicatur, potestatem independentem asseri Ecclesiæ non posse, quin frequens cum societate civili oriatur conflictus; quod fieri nequit sine magna perturbatione. Etenim perturbatio ibi tantum esse potest, ubi nulla est ratio ordinis. Atqui Ecclesia et societas civilis inter se coordinantur, sive quia finem diversum habent, sive quia earumdem fines non sunt inter se oppositi, sive quia finis societatis civilis fini Ecclesiæ subordinatus est.

Quapropter, si qui oriantur conflictus, ita omnia determinata sunt, ut nulla possit, nisi ex hominum vitio, perturbatio exoriri; nam a jure naturali et christiano præsto sunt regulæ, quibus et modus et judex designatur ad controversiam ejusmodi, quæ inter societatem majòrem ac minorem orta sit, facillime finiendam. Immerito igitur politici imponunt doctrinæ

catholicæ id, quod est vitium hominum, vel magistratui ecclesiastico imponunt quod est vitium magistratus civilis.

4. Pius IX damnavit sequentes propositiones : « Neque ecclesiasticæ potestatis distinctio et independentia servari potest, quin ab Ecclesia invadantur et usurpentur essentialia jura potestatis civilis (1). »

« Civilis potestatis est definire quæ sint Ecclesiæ jura ac limites intra quos eadem jura exerceri queant..... Romani Pontifices et Concilia œcumenica a limitibus suæ potestatis recesserunt, jura principum usurparunt... Reipublicæ Status, utpote omnium jurium origo et fons, jure quodam pollet nullis circumscripto limitibus... Catholicæ Ecclesiæ doctrina humanæ societatis bono et commodis adversatur (2). »

ARTICULUS II

DIVISIO STATUS AB ECCLESIA.

I. *Agendi ratio Ecclesiæ erga Statum.* Dici vix potest, quantopere delineata Ecclesiæ conditio cesserit in labem religionis et civitatis. Gallicanismus enim est subjugatio Ecclesiæ a potestate civili in detrimentum hierarchiæ et potissimum Sedis Apostolicæ. Apud Germaniam Febroniana doctrina in exitum deducta est cum maximo libertatis ecclesiasticæ dispendio, ita quidem ut ex juribus Ecclesiæ vix ullum sit, cujus exercitium a civitate non impeditum vel usurpatum fuerit.

Verum ex aliquot decenniis in stabiliendo utriusque

(1) Pii IX Litteræ encyclicæ *Quanta cura.*

(2) Pii IX *Syllabus* complectens præcipuos nostræ ætatis errores, 19, 23, 39, 40.

potestatis nexu saniora principia saltem apud clerum adoptari inceperunt. Ecclesia suam libertatem et independentiam vindicat; pro ipsius juribus Romani Pontifices et Episcopi strenue decertant.

Equidem, cum nulla jam existat natio socialiter christiana, hodie non exercetur plenitudo potestatis indirectæ, quæ competit Ecclesiæ quoad societates civiles catholicorum; unde praxis Ecclesiæ nullatenus lædit autonomiam Status in rebus mere temporalibus. Attamen Summi Pontifices, « catholicæ religionis, veritatis ac justitiæ assertores ac vindices, præcipuos nostræ ætatis errores reprobant, qui, cum civilis ipsius societatis detrimento, Ecclesiæ juribus rectæque rationi adversantur. Quæ falsæ ac perversæ opiniones eo magis detestandæ sunt, quod eo potissimum spectant, ut impediatur et amoveatur salutaris illa vis, quam Ecclesia ex divini sui Auctoris mandato libere exercere debet erga nationes, populos, summosque eorum principes (1). »

II. *Agendi ratio Statuum erga Ecclesiam.* Jura (sive abusus) *protegendi*, *cavendi*, *inspiciendi*, *subveniendi*, jam arguebant principes ad protestanticam Status præeminentiam conversos esse. Nuper vero, quum legum atheismus, pro optima societatis civilis forma, indictus fuerit, alia ineunda erat via, nempe rescissio Ecclesiæ a Statu, ejusque expulsio. Ut avertatur inventum jus *expellendi* vel *dividendi*, quærenda est independentia et unio utriusque potestatis.

1. Independentia Status in rebus mere temporalibus non complectitur jus expellendi vel opprimendi Ecclesiam. Jamvero mala fides ipsam expellere nititur, ut Status nullo demum divino vel ecclesiastico jure te-

(1) Pii IX Litteræ encyclicæ *Quanta cura.*

neatur. Ecclesia autem protestatur, ubi potestas civilis ei denegat liberum exercitium magisterii, vel ministerii, vel jurisdictionis.

2. Politici, « civili consortio impium *naturalismi* principium applicantes, audent docere, « optimam societatis publicæ rationem, civilemque progressum omnino requirere, ut humana societas constituatur et gubernetur, nullo habito ad religionem respectu, ac si ea non existeret (1). »

Equidem Ecclesia præfert indifferentismum protectioni potestatis civilis quæ religionem dirigere præsumeret. Absolutus vero indifferentismus societatis civilis ad Ecclesiam est impossibilis; etenim Status semper cavere debet ne jura religionis lædat; alioquin esset inimicus aut persecutor.

Igitur distinctio et independentia Status et Ecclesiæ non excludunt, ne quidem in sæculo XIX, concordiam utriusque potestatis; quæ unio servatur vel redintegratur per *Concordata*.

TITULUS III

De concordatis.

Concordata sunt *conventiones ab Apostolica Sede cum principibus initæ de relationibus Ecclesiæ et Status.*

CAPUT I. De concordatis in genere.
CAPUT II. De concordatis cum societate civili hæreticorum.

(1) Pii IX *eædem litteræ apostolicæ.*

CAPUT I

De concordatis in genere.

ARTICULUS I

HISTORIA CONCORDATORUM.

§ 1. — Concordatorum origo (1).

Concordata ducunt originem a prudentia R. Pontificum qui, pacis procurandæ causa, principum relationes cum Ecclesiis particularibus ordinant.

I. Vix civili christianæ religionis inauguratione peracta a Constantino, concordatorum initia visa sunt in illis concessionibus, quibus leges ab imperatoribus condebantur de ecclesiastica disciplina, delegata Pontificis auctoritate. Illis enim legibus aut factis, explicita vel implicita, generalis vel particularis Pontificum sanctio accesserat.

Hujus rei documentum extat initio Codicis, ubi Romanum Pontificem alloquitur Justinianus : « Omnia quæ ad ecclesiarum statum pertinent, festinavimus ad notitiam perferre Vestræ Sanctitatis. » Quonam fine? « Quo-

(1) Audisio, *Juris naturæ et gentium fundamenta*, lib. III, tit. xii.

niam semper nobis fuit magnum studium unitatem vestræ Apostolicæ Sedis, et statum sanctarum Dei ecclesiarum custodire. » Respondet Joannes Pontifex laudans et approbans : « Quod, quia apostolicæ doctrinæ convenit, nostra auctoritate confirmamus (1). »

II. Eadem juris publici disciplina deinde medio ævo servabatur ; leges vero, quæ religioni adversarentur, Ecclesia rejiciebat.

Concilio generali VIII vetitum est, ne principes in Episcoporum electiones se immiscerent, neque Ecclesiæ libertatem quidquam imminuerent. Concordatum Calixtinum, a Calixto II cum imperatore Henrico V initum, investituras abolevit. Igitur omni ætate Pontificum auctoritas cum principibus ecclesiastica negotia gessit.

III. Recentibus sæculis, sive in approbando, sive in rejiciendo, sive in concedendo, Pontificum cum principibus tractatio plurima fuit. Nicolaus V, concordato habito cum Friderico III aliisque principibus, commotas Germaniæ ecclesias paci restituit. Abrogata *Pragmatica Sanctione* quam Carolus VII in Galliam intulerat, Leo X cum Francisco I concordatum inivit. Simili ratione, Benedictus XIV pluribus regnis privilegia concessit.

§ 2. — Concordata sæculi XIX.

Novissima concordata differunt a prioribus in eo, quod non tantum quasdam res disciplinares spectent; sed potissimum eo tendunt, ut a potestate civili divina jura Ecclesiæ agnoscantur, vel saltem salva sit libertas catholicorum.

I. Ad liberum Religionis catholicæ exercitium in Gallia restituendum, Pius VII cum primo consule con-

(1) *Codex Justiniani*, lib. I, tit. I.

cordatum habuit anno 1801. Novi concordati, anno 1817 confecti, executio difficultatibus exortis suspensa fuit. Anno 1822, numerus episcopatuum in Gallia auctus fuit (1).

II. Ad componendum in diversis regionibus ecclesiarum statum, Sancta Sedes plurimas conventiones iniit, nempe anno 1817 cum rege Bavariæ; anno 1818 cum rege utriusque Siciliæ; anno 1821 cum rege Borussiæ; anno 1827 cum confœderatione Germanica; eodem anno cum rege Batavorum et Belgii. Nuper Pius IX curavit concordata iniri cum guberniis Russiæ, Austriæ et Hispaniæ (2).

§ 3. — Corollaria ex praxi Ecclesiæ deducta.

I. *Concordatorum adversarii* sunt duplicis generis. Acerrimi eorum hostes extiterunt, qui ea vehementer insectati sunt tanquam libertati populorum infensa, atque excogitata ad explendam Pontificum cupiditatem dominandi; quæ quidem ex odio in Sedem Apostolicam profecta esse, quisque sanus intelligit.

Alii improbant concordata, propterea quod existimant in concordatis faciendis aliquod semper vulnus hierarchiæ ecclesiasticæ divinitus constitutæ inferri, perinde ac si Ecclesia de rebus divinis transigere unquam consuevisset.

II. *Jus ineundi concordata* Romano Pontifici competit. Etenim Summus Pontifex, cum supremam omnium ecclesiarum sollicitudinem gerat, ad augmentum boni religionis et Ecclesiæ catholicæ semper vigilare et curare

(1) Pii VII const. *Ecclesia Christi*, *Ubi primum* et *Commissa divinitus*, *Paternæ charitatis*.

(2) Pii VII const. *Provida solersque*. — Leonis XII const. *Ad dominici gregis custodiam*. — Pii IX const. *Ecclesia catholica*.

debet, ut cum civilibus guberniis de securitate et libertate Ecclesiæ, de disciplina ecclesiarum amicabiliter tractet, et pacta ineat legibus Ecclesiæ conformia. Proinde jus ineundi concordata cohæret cum natura primatus.

III. *Utilitas concordatorum.* Eorum origine et historia probatur, ea quæ exterius religionem afficiunt, non potuisse a regibus componi sine Pontificum auctoritate. Igitur concordata indulta sunt, ut dissidia tollantur, strictior et suavior cum Sede Apostolica conjunctio efflorescat, hujus denique lege et auctoritate gentes firmo rerum ecclesiasticarum ordine conquiescant.

Concordata nequeunt impugnari, neque ratione causæ, quæ est sapientia Pontificum lites exortas componentium; neque ratione finis, siquidem ipse est concordia inter Ecclesiam et Imperium refovenda; neque ratione medii, nam concordatum est conventio qua necessitatibus utriusque societatis providetur.

Concordatorum utilitas etiam innotescit ex ipsorum natura, quæ nunc consideranda est.

ARTICULUS II

NATURA CONCORDATORUM.

§ 1. Eorum materia.
§ 2. Personæ contrahentes.
§ 3. Duplex concordatorum indoles.

§ 1. — Concordatorum materia (1).

I. *Duplicis generis sunt res quæ concordatis subjiciuntur.* Aliæ intime inhærent Ecclesiæ, eique necessariæ, nec

(1) Audisio, *Juris naturæ et gentium fundamenta*, lib. III, tit. XII.

alienandæ; aliæ, etsi nec veram alienationem accipiant, gratiæ tamen favore in laicos transferri possunt.

Prioris generis sunt jura Ecclesiæ a Christo accepta; v. g. libera Episcoporum et fidelium cum Romano Pontifice communicatio; libera Evangelii prædicatio, errorum expunctio; libera clericorum institutio in disciplinis ecclesiasticis, et puerorum educatio in fide ac moribus; libera votorum professio; jus in personas ac bona Ecclesiæ necessaria; paucis verbis, liberum exercitium magisterii, ministerii et jurisdictionis.

Ad secundum genus referuntur ea quæ respiciunt disciplinam, quatenus ab Ecclesia pendet; v. g. nova diœcesium circumscriptio, et Episcoporum nominatio, approbante Pontifice; in beneficiis quædam jura ex concessione Summi Pontificis, excepta auctoritate spirituali; rerum ecclesiasticarum alienationes vel sanationes; fori ecclesiastici limites et judiciorum formæ.

Discrimen inter duo hæc genera in eo consistit, quod in primo officia principum, in altero Pontificum largitates regulariter contineantur.

II. *Officia Principum* sunt in primo rerum genere. Si principes recta via incederent, nunquam de rebus ejusmodi concordata inirentur. At historia concordatorum, historia dolorum! Afflicta vel eversa religione in quibusdam regionibus, Ecclesiæ jura essentialia publico fœdere sanciuntur, ut possibilia sanentur, et catholicorum libertas firmetur. Etenim Ecclesia est societas quæ suo cultu, suis pastoribus atque institutionibus libere uti potest; ut ablata ei restituantur, strictæ justitiæ officium est, non terrenæ majestatis beneficium. Habet itaque Ecclesia divinum jus sociale, vel non lædendum unquam, vel sarciendum.

Præterea nullibi ejus libertas officit principum et populorum libertati, quæ naturalibus divinisque legibus

non adversetur : nullam respuit regiminis-formam, peregrina in hac vita, sua libertate contenta. Quid illa petit, nisi ut divinam missionem peragat in terris, unde et homines sociabiliores ipsaque imperia evadant feliciora?

Igitur principes dum Ecclesiam tuentur a Deo institutam, vel revocant expulsam, vel oppressam reficiunt, sive catholici sint sive acatholici, divina servant jura. Si laudandus sit Napoleo, concordato anni 1801, catholicis catholicam restituens Ecclesiam, nihil tamen neque Galliæ neque Pontifici de suo elargiebatur, nisi *articulos organicos* a seipso additos et ab Ecclesia rejectos.

III. In altero rerum ordine continentur *Pontificum gratiæ et largitates* : aliqua scilicet, quæ neque ordinis neque jurisdictionis potestatem requirant, per principes exercenda, vel Ecclesiæ forum et disciplinam circumscribentia. Non adeo limites fori civilis et ecclesiastici præcisi sunt, ut declarationes non accipiant : est enim affinitas quædam utriusque juris. Igitur quotiescumque pactiones de ecclesiastica disciplina intercesserunt, jura Ecclesiæ patuerunt, non tunc constituta sunt. Ex adverso, consensit vel passa est Ecclesia ut nonnulla ad res sacras pertinentia principibus accederent vel catholicis magistratibus, quasi suo nomine exercenda.

Cum Ecclesia dicenda sit societas sui juris, cumque circa sacra jus nullum competat laicis imperantibus, ea evidenti ratione quia laici sunt, oves scilicet et non pastores; si quæ hujusmodi concordatis adscripta illis fuerint, Pontificum largitates et privilegia dicenda erunt.

§ 2. — Personæ contrahentes concordatum.

1. De conventionibus inter societates distinctas.
2. De conventionibus inter Ecclesiam et societatem civilem.

1. De conventionibus inter societates distinctas (1).

I. Nemini dubium est, non modo societates, quæ inter se pares sint, pacisci inter se posse, verum etiam societates dispares. Itaque in ipsa societate civili utrumque videmus, scilicet nationes independentes cum aliis nationibus independentibus conventiones inire, et aliquam societatem civilem cum collegiis intra se existentibus sibique subditis fidem suam aliqua in re mutuo obligare, sive quod ipsa aliquid illis polliceatur, sive quod obligationes ab eisdem susceptas acceptet.

Licet autem utroque in casu ejusmodi acta generali *conventionis* nomine appellari possint, nihilominus, quia quoad juris effectus inter se possunt differre, eadem diverso nomine distinguenda esse plures juris scriptores censuerunt. Itaque pacta inter societates inter se pares dicuntur *publica fœdera*; conventiones autem inter societatem civilem et aliquod collegium eidem subjectum, seu inter principem ejusque subditos, *privilegii* nomine appellantur.

II. Publicorum fœderum duplex distinguitur species. Quæ enim mutuam continent paciscentium obligationem, eadem dicuntur *pacta synallagmatica*; quæ vero unius tantum partis obligationem inducunt, eadem generali nomine *conventiones* appellari possunt.

Privilegia dividuntur in triplicem speciem : alia dicuntur *gratuita*, alia *onerosa*, alia *remuneratoria*. Jamvero *onerosa* sunt, quæ conceduntur in gratiam alicujus rei, vel juris, quod a subdito privilegiato vicissim præstatur; *gratuita*, quæ ex mera liberalitate dimanant; *remuneratoria*, quæ per modum remunerationis alicujus meriti conceduntur.

(1) Tarquini, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, lib. I, cap. II.

2. De conventionibus inter Ecclesiam et Statum (1).

I. Concordata inter Ecclesiam et societatem civilem catholicorum non æquiparantur *actibus internationalibus*. Etenim Catholicismus est universalis societas quæ gentes sub uno divino jure et capite complectitur, ita ut ipsi principes intra Ecclesiam sint. Summus Pontifex, fidelibus communis pastor ac pater, non appellandus est extraneus, siquidem in gentibus catholicis religiosa autonomia in Pontificem et Ecclesiam fingi nequit; alioquin eo ipso vinculum unitatis atque universitatis abrumperetur.

Ex ista sublimi catholicæ religionis universalitate, patet quæ sit Summi Pontificis, quæ principum persona in concordatis ineundis. Ille pater, hi filii : inter quos familiares habentur relationes, non nationis ad nationem. Dum enim ex jure politico nationes plurimæ constituuntur, ex jure divino, humanis limitibus expunctis, una fit societas. Nos vero fallimur, dum politicas distinctiones vel Anglicanismi errores ad Ecclesiam unam et universalem transferimus.

II. Attamen cum Ecclesia sit societas publica, ipsa potest cum societatibus civilibus *conventiones* inire.

§ 3. — Duplex concordatorum indoles (2).

Concordata sub duplici aspectu considerantur : vel enim respicimus ipsorum *naturam intrinsecam*, vel illorum *formam extrinsecam*.

I. Ad naturam intrinsecam quod attinet, concordata

(1) Audisio, *Juris naturæ et gentium fundamenta*, lib. III, tit. XII.

(2) Soglia, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, pars I, cap. III, § 60.

inter Ecclesiam et societatem civilem catholicam regulariter præ se ferunt indolem *privilegiorum*. Id infertur ex iis quæ diximus sive de *materia* concordatorum, sive de *personis* contrahentium. Etenim cum catholici Ecclesiam tanquam matrem agnoscant, ejusmodi concordata plerumque versantur circa largitates quas Sedes Apostolica, pacis servandæ causa, principibus velut filiis concedit.

II. Forma concordatorum est *forma conventionum*. Id patet ex actibus quibus concordata inter utramque potestatem, velut conventiones, præparantur, contrahuntur et publicantur.

Neque obstat : 1° *materia concordatorum*, quæ non potest esse objectum pacti proprie dicti. Equidem non licet pacisci de rebus sacris per modum simoniæ. Verum in concordatis agitur vel de agnoscendis religionis catholicæ juribus quæ semper ab Ecclesia vindicari possunt, vel de ordinanda ecclesiarum particularium disciplina quæ pendet a suprema potestate Summi Pontificis. Proinde nihil impedit, quominus concordata formam conventionum induant.

Neque obstat : 2° *independentia potestatis pontificiæ* quæ per conventiones ligaretur et dependens fieri videretur. Etenim distinguitur inter *ipsam potestatem* et *usum potestatis*. Plenitudo potestatis pontificiæ, quatenus ex jure divino respicit commune bonum Ecclesiæ, nunquam ligatur. Usus vero potestatis aliqua in re ligatur per concordata, in eo sensu quod concordata religiose observanda sint, quandiu conditiones a potestate civili non violantur.

ARTICULUS III

OBLIGATIO CONCORDATORUM.

§ 1. — De concordatis rite ineundis (1).

I. Sicut privatorum, ita et societatum pacta invalida sunt, sive desit materia licita, sive desit liber consensus.

1. Si consensus fuerit extortus dolo vel errore versante circa rei substantiam, eum nullo modo liberum esse, manifestum est. Propter metum gravem injusteque incussum, contrahentes, licet aliqua ex parte liberi dicantur, tamen ea libertate carent, quæ necessaria est ad firmiter contrahendum ; adeoque, si pars læsa velit, consensus iste revocari potest.

2. Materia conventionis illicita est, si adversetur alicui officio proprie dicto, seu veræ obligationi, qua contrahentes actu teneantur. Hinc celebris distinctio inter jura, quæ alienari possunt, seu *alienabilia*, et jura, quæ alienari nequeunt, seu *inalienabilia*. Nimirum inalienabilia dicuntur ea, quæ cum aliquo vero et proprie dicto officio actu conjuncta sunt; cætera dicuntur alienabilia.

II. Ex ista doctrina, quam etiam Regalistæ admittunt, deducuntur corollaria :

1. Concessiones, quas ab Apostolica Sede terror atque arma extorserunt, minime firmæ sunt. Huc pertinent (præter alias) concessiones a Paschali II imperatori Henrico V factæ, quæ proinde in Concilio Lateranensi II merito revocatæ fuerunt.

(1) Tarquini, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, lib. I, cap. II.

2. Romani Pontifices nequeunt id concedere, quod naturæ Primatus et officio pascendi oves Christi repugnet. Unde merito S. Pius V negavit, se posse Principibus concedere perpetuo facultatem admittendi vel rejiciendi constitutiones apostolicas etiam disciplinares, quam facultatem dicunt *Placitum regium;* præsertim si ejusmodi concessio petatur sine conditionibus, eoque magis si petatur velut *jus coronæ regiæ debitum*. Ratio est, quia sine fidei dispendio non posset ejusmodi error pontificia concessione confirmari.

§ 2. — De effectibus concordatorum (1).

I. *Concordata regulariter pactis synallagmaticis non accensentur*. Ratio est, sive quia in concordatis regulariter agitur de rebus ad Ecclesiam pertinentibus, quibus quidem in rebus societas civilis subdita est Ecclesiæ; sive quia pactum bilaterale mutuam paciscentium obligationem inducit, dum in concordatis principes nihil juris Ecclesiæ conferunt. Etenim Ecclesiæ libertas vel defensio, quam principes spondent, officia sunt ad quæ divino jure tenentur.

II. Attamen concordata mutuam pariunt obligationem, nempe officium eà servandi quæ promissa sunt. Nam contrahentes solemniter suam fidem obligant.

Pius IX damnavit istam propositionem : « Laica potestas auctoritatem habet rescindendi, declarandi ac faciendi irritas solemnes conventiones (vulgo *Concordata*) cum Sede Apostolica initas, sine hujus consensu, imo et ea reclamante (2). »

III. Concordatum est simul *lex ecclesiastica et civilis:*

(1) Audisio, *Juris naturæ et gentium fundamenta*, lib. I, tit. XII.

(2) Pii IX *Syllabus* complectens præcipuos nostræ ætatis errores, 43.

lex quidem ecclesiastica qua Summus Pontifex disciplinam ecclesiarum particularium ordinat; lex vero civilis quam potestas politica civibus imponit.

§ 3. — De concordatis interpretandis ac rescindendis.

1. Interpretatio et rescissio conventionum in genere.
2. Interpretatio et rescissio Concordatorum in specie.

1. Interpretatio et rescissio conventionum in genere (1).

I. Interpretatio sive rescissio conventionum, quæ inter duas societates initæ sunt, fit vel mutuo consensu, vel legitimo judicio, non secus ac in conventionibus quæ a privatis ineuntur.

Si societates, inter quas conventio facta est, sint omnino inter se independentes, nonnisi mutuo consensu fieri debet ejusdem conventionis interpretatio aut rescissio.

Si alterutra ab altera dependeat sive ratione sui, sive saltem ratione rei de qua agitur, judicio societátis superioris standum est. Quo in judicio, si de rescissione privilegii onerosi agatur, rescissio ita decernenda erit, ut ad æquitatis normam compensetur id quod collatum fuerat; nisi forte bonum publicum aliud omnino postulet.

II. In ipsis societatibus civilibus regulæ sequentes observantur :

1. Concessio facta societati vel personæ nullatenus subditæ revocari nequit arbitrio concedentis. Ratio est, quia judicium est actus jurisdictionis; atqui nulla est jurisdictio in personam non subditam.

2. Princeps interpretatur, et interveniente causa pu-

(1) Suarez, *de Legibus*, lib. VIII, cap. XXXVII.

blica, revocare potest privilegia societati aut personæ sibi subditæ a se concessa, præsertim si gratuita essent.

2. Interpretatio et rescissio concordatorum in specie (1).

I. Societas civilis, si quid Ecclesiæ concesserit, id non potest arbitrio suo vel interpretando moderari, vel revocare.

Prob. 1. Concessio facta Ecclesiæ a societate civili est concessio facta non subdito. Atqui nemo potest concessionem non subdito factam arbitrio suo revocare, vel interpretando moderari.

Prob. 2. Quidquid Ecclesiæ concessum est, id fini Ecclesiæ proprio seu fini spirituali addicitur. Atqui in iis, quæ fini spirituali sunt addicta, societas civilis nullam habet potestatem. Ergo in iis, quæ Ecclesiæ concessa sunt, societas civilis nullam potestatem habet.

II. Ecclesia de vera concordatorum interpretatione judicat, concessionesque a se factas, si ratio salutis æternæ id exigat, revocare potest; nisi forte agatur de rebus temporalibus a quibus ratio spiritualis separata fuerit.

Etenim principis est interpretari, et si justa causa id exigat, revocare privilegia personæ subditæ a se concessa. Atqui concordata inter Ecclesiam et societatem civilem catholicam præ se ferunt indolem privilegiorum. Ecclesia in iis habet rationem principis; societas vero civilis habet rationem personæ privatæ. Ergo ad Ecclesiam spectat interpretatio et rescissio concordatorum.

(1) Tarquini, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, lib. I, cap. II.

CAPUT II

De concordatis cum societate civili hæreticorum.

ARTICULUS I

RELATIONES SOCIETATIS CIVILIS AD HÆRETICOS (1).

I. *Principia canonica de libertate cultuum.* — Libertas conscientiæ secernenda est a cultuum libertate. *Libertas conscientiæ* est jus naturæ rationalis, ne conscientiis violentia inferatur, verba vel facta extorquendo quæ firmis animi persuasionibus opponantur. Hinc tyrannidis viam ingrediebatur polytheismus, christianos cogens ad cultum idolorum; viam libertatis et æquitatis inivit Ecclesia, non reluctantibus animis, sed jam edoctis et volentibus, religionem inserens. Manifestum discrimen intercedit inter catholicos et persecutores infideles aut hæreticos : catholici protegunt fidem; persecutores conscientiam opprimunt.

Libertas cultuum est facultas colendi Deum quibusque externis et placitis actibus; si privatim, cultus dicitur toleratus; si publice, cultus omnes lege civili æquiparantur. Hinc patet quanta rei ignorantia laborent qui diversas ejusmodi libertates confundunt.

Regula 1ª. — Ubi nexus Ecclesiæ et Status juri divino conformis viget, religio protegenda est, ne dissolvatur unitas religiosa quæ perficit societatem.

Proinde libertas cultuum est quid imperfectum,

(1) Audisio, *Juris naturæ et gentium fundamenta*, lib. I, tit. XIII.

quamvis aliquando toleretur. Ubi vera religio dominatur, libertas ejusmodi non admittenda est nisi in extrema necessitate, ad majora mala præcavenda (1).

Regula 2ª. — Instituta semel libertas cultuum adeo fideliter servanda est, ut quilibet cultus suas existendi atque agendi rationes petat ex seipso, non illas Status imponere audeat. Sic enim illudimur, ut multi libertatem cultuum jactent, et adversus Ecclesiam tyrannidem exerceant.

II. *Agendi ratio Statuum erga hæreticos* pro variis locis et temporibus diversa est.

1. Vix ullæ nationes reperiuntur, in quibus religio catholica unice est recepta. Id in concordato *Hispaniæ* constitutum est; id ad novissimum usque tempus in diversis *Italiæ* territoriis viguit.

2. In *Galliis*, quamvis religionem catholicam maxima pars civium profiteatur, in *Belgio* et in plerisque *Germaniæ* ditionibus, legibus civilibus æqualitas cultuum inducta est.

3. Apud Americam septentrionalem, libertas cultuum ita viget, ut *Status-Uniti* nullam habeant rationem religionis.

4. In *Anglia*, post emancipationem (1829), catholici liberius respirant, atque ad munera publica, paucis exceptis, admittuntur. Verum ab ipsis tributa ministris anglicanis solvuntur.

5. In quibusdam regnis religio catholica omnino proscribitur, vel illius exercitium innumeris vexationibus impeditur. Hæc est Ecclesiæ conditio in *Suecia*, ubi exilium redeuntibus ad sacra catholica decretum est; item in *imperio Russico*, in quo nil intentatum relinquitur, ut catholici in fide subvertantur.

(1) Pii IX Litteræ encyclicæ *Quanta cura*. — *Syllabus* complectens præcipuos ætatis nostræ errores, 77, 78, 79.

ARTICULUS II

CONVENTIONES ECCLESIÆ CUM SOCIETATE CIVILI HÆRETICORUM (1).

I. Discrimen, quod in ejusmodi concordatis ineundis intercedit, non oritur ex eo, quod istarum societatum respectu diversa sit indoles ac natura concordatorum. Cum enim eorum natura eruatur ex materia circa quam versantur; cum hæc materia sit spiritualis vel spirituali adnexa, multo magis ejus vis retinenda est cum hæreticis aut infidelibus, quam cum catholicis, siquidem graviori ratione sunt illi incapaces jurisdictionis in hanc materiam.

Igitur discrimen in eo consistit, quod hæretici auctoritatem Ecclesiæ catholicæ non agnoscant. Propterea, potest Ecclesia quidem abstinere ab ineundis concordatis cum iisdem societatibus, ne videatur illis *privilegia* concedere. Verum si populorum saluti opportunum existimet, ejusmodi concordata pacisci, ea retinent formam *conventionum*, ac velut pacta servantur.

II. Si tractu temporis res eo deveniat, ut, circumstantiis mutatis, eædem conventiones sine detrimento salutis servari non possint, Ecclesia rem primo componere mutuo consensu curabit; si vero id minus succedat, a fide data merito recedet, quandoquidem in eo casu vera etiam pacta vi sua deficiunt.

Propositus titulus *de concordatis* finem Institutionibus canonicis imponit, et studiis jurisprudentiæ civilis viam sternit.

FINIS

(1) Tarquini, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, lib. I, cap. II. — Phillips, *du Droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, t. III, § 128.

INDEX

TOMI SECUNDI

TITULUS II

DE REGULARIBUS.

CAPUT I

De natura status religiosi.

CAPUT II

Historia vitæ regularis.

CAPUT III

Quibus legibus Regulares subjiciuntur.

TITULUS III

DE LAICIS.

CAPUT I

De statu singulorum laicorum.

CAPUT II

De collegiis laicorum.

LIBER II

DE MEDIIS QUIBUS ECCLESIA UTITUR.

TITULUS I

DE MEDIIS QUIBUS ECCLESIA FINEM SUUM CONSEQUITUR.

TRACTATUS I

De rebus spiritualibus.

DISSERTATIO I

DE SANCTIFICATIONE HOMINUM

CAPUT I

De functionibus magisterium respicientibus.

CAPUT II

De sacramentis (remissive ad theologiam).

CAPUT III

De sacramentalibus.

DISSERTATIO II

DE CULTU DIVINO.

CAPUT I

De jure liturgico.

CAPUT II

De exercitiis cultus divini.

ARTICULUS I

DE HORIS CANONICIS

ARTICULUS II

DE DIEBUS JEJUNII.

ARTICULUS III

DE FESTIS ANNI ECCLESIASTICI.

CAPUT III

De adjunctis cultus divini.

ARTICULUS I

DE LOCIS SACRIS.

ARTICULUS II

DE REBUS SACRIS.

TRACTATUS II

DE REBUS TEMPORALIBUS ECCLESIÆ.

DISSERTATIO I

DE BONIS ECCLESIÆ IN GENERE.

DISSERTATIO II

DE SPECIEBUS BONORUM ECCLESIÆ.

CAPUT I

De oblationibus.

CAPUT II

De fundationibus.

CAPUT III

De beneficiis.

ARTICULUS I

DE BENEFICIIS IN GENERE.

ARTICULUS II

DE COLLATIONE BENEFICIORUM.

ARTICULUS III

DE JURIBUS ET OBLIGATIONIBUS BENEFICIATORUM.

ARTICULUS IV

DE VACATIONE BENEFICIORUM.

CAPUT IV

De fabricis.

TITULUS II

DE MEDIIS QUIBUS ORDO IN ECCLESIA REPARATUR.

TRACTATUS I

De exercenda potestate judicandi.

CAPUT I

Notio judiciorum.

CAPUT II

Competentia fori ecclesiastici.

CAPUT III

Ordo servandus in judiciis.

ARTICULUS I

DE PROCESSU CIVILI.

§ 1. — De introductione causæ.

CAPUT IV

De appellatione,

SEU DE REMEDIIS CANONICIS CONTRA SENTENTIAM.

TRACTATUS II

De exercenda potestate puniendi.

DISSERTATIO I

DE CRIMINIBUS.

CAPUT I

De criminibus generatim.

CAPUT II

De præcipuis speciebus delictorum.

ARTICULUS I

CRIMINUM SPECIES RATIONE OBJECTI.

ARTICULUS II

CRIMINUM SPECIES RATIONE PERSONARUM.

DISSERTATIO II

DE PŒNIS ECCLESIASTICIS.

CAPUT I

De pœnis in genere.

CAPUT II

De pœnis in specie.

ARTICULUS I

DE CENSURIS.

§ 1. — De excommunicatione.

§ 2. — De suspensione.

§ 3 — De interdicto.

ARTICULUS II

DE PŒNIS VINDICATIVIS.

LIBER III

DE RELATIONIBUS ECCLESIÆ CUM SOCIETATIBUS CIVILIBUS.

TITULUS I

PRINCIPIA QUIBUS REGULANTUR RELATIONES ECCLESIÆ ET STATUS.

CAPUT I

Nexus inter Ecclesiam et Statum.

CAPUT II

Gradus Ecclesiæ præ societate civili.

TITULUS II

HISTORIA RELATIONUM ECCLESIÆ ET STATUS.

TITULUS III

DE CONCORDATIS.

CAPUT I

De concordatis in genere.

CAPUT II

De concordatis cum societate civili hæreticorum.

FINIS INDICIS TOMI SECUNDI.

Corbeil, typ. et stér. de Crété.